Самарские татары

Самар татарлары

ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ О ЖИЗНИ САМАРСКИХ ТАТАР

№ 2(3), АПРЕЛЬ–ИЮНЬ 2013

ФИЛЬМ «ОРДА». ИДИ И СМОТРИ?

ПОБЕДИТЕЛЬНИЦА ПРОЕКТА «ГОЛОС», ПРЕДСТАВИТЕЛЬНИЦА РОССИИ НА КОНКУРСЕ «ЕВРОВИДЕНИЕ-2013»

Дина Гарипова: «Низкий поклон самарским татарам!»

«ЕРАК ГАСЫРЛАРДАН ТОРГЫЗЫЛГАН БӘЙРӘМ БОЗ КУЗГАЛУГА ТИҢ БУЛДЫ» (БОЗ ОЗАТУ)

ИСЛАМ В ИСТОРИИ ТАТАРСКОГО НАРОДА

СЕДАЯ ДРЕВНОСТЬ И ВЕЧНАЯ МОЛОДОСТЬ САБАНТУЯ

Лицензия ЦБ РФ № 3026

ИПОЗЕМБАНК

ООО «ИПОЗЕМбанк»
предлагает специальные условия по кредитованию
и расчетно-кассовому обслуживанию для членов
НКО «Ассоциация содействия татарским
предпринимателям Самарской области».

Индивидуальные предприниматели – члены Ассоциации
смогут получить кредит до 500 000 рублей сроком
на один год с процентной ставкой 15% годовых.

Для юридических лиц – членов Ассоциации
предусмотрена возможность получения кредита
до 1 000 000 рублей сроком на 1 год
с процентной ставкой 12% годовых.
В течение 6 месяцев с момента открытия
счета ведение счета для них будет бесплатным.

Центральный офис:
443087, г. Самара, пр. Кирова, 206,
тел. (846) 331-47-77, 956-34-33

Филиал «Мичуринский»
443110, г.Самара, ул. Мичурина, 64,
тел.: (846) 270-26-94, 270-26-95
E-mail: ipozem@yandex.ru

Содержание:

Новости/яңалыклар 3-8
Ерак гасырлардан торгызылган бәйрәм боз кузгалуга тиң булды 9-12
Динә ГАРИПОВА: Самар татарлары алдында башымны иям 13-19
Ветераны Камышлы 20-21
Имен – три, судьба – одна 22
Кайсы телдә укытасыз, дип сорап тормыйлар иде 23
Наследие. Новые музеи 24
Ислам в истории татарского народа 26-30
Модернизация ислама 31-34
Фильм “ОРДА”. Иди и смотри? 35-39
Мәрбия САФИНА. Йөзе нурлы, күңеле киң аның 43-45
Әхмәдулла углы Җәмил Вәлиуллин юллары 46
Чын татар ир-атларының берсе ул 47-49
Седая древность и вечная молодость Сабантуя 50-53
Хәбил БИКТАШЕВ: «Сабан туе – ул бер көнлек, аның рухы дәвамлы...» 55-57
Самарцы окунулись в таинственный мир татарской поэзии 58-59
Аның күңел түрендәге «манаралары»… 60
Верность. Не сломленная судьбой 64-65
Дәрья ташкыннарын сыйдырган йөрәк 66-67
Наил ТАХАУТДИНОВ: «Техника белән эшләргә кулым әле дә кычыта» 68-69
Хезмәтенә күрә хөрмәте 74-75
«Туган телем – татар теле, туган җирем – Самар җире...» 76
В Самаре прошел первый городской конкурс знатоков татарского языка и литературы среди учащихся 77
Как поют, как танцуют дети! 78-79
“Моңлы чишмә” йолдызлары 80-82
Халик Садри 83
Илдар ГАЛИЕВ. Тырышкан – табар, ташка кадак кагар 84-85
Өзелгән моң 86
Исем кушу 87
Универсиада-2013 в Казани 88-89
Исмагил ХАЛИЛУЛЛОВ. С его полотен дышит родная Самарская земля 90-91
Клуб собирает друзей 92-93
Народы Самарского края 94-97
«Сөембикә» бездә кунакта 98-102
Асия ШӘРИФУЛЛИНА. Уңган-булган милләттәшләребез 104-107
Секреты татарской кухни 108
«Чаян» отметил 90-летие в Самаре 109
Яңа китаплар 112-113

Илһамия ГАРИПОВА: «Шигырьләремне балаларым һәм оныкларым өчен язам»

Рамил БАТЫРШИН. МУЗЫКАГА БАГЫШЛАНГАН ГОМЕР

“НАТУКАЙ” ОЗНАЧАЕТ НАТАЛЬЯ

Журнал издан по инициативе СОТО «Туган тел» (Родной язык) при финансовой поддержке НКО «Ассоциация содействия татарским предпринимателям Самарской области».

ПОЧТОВЫЙ АДРЕС: г. Самара, пр. Кирова, 206.
Тел.: (846) 331-47-77, 953-56-72
E-mail: samartatarlary@bk.ru
Тираж: 900 экз.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР Данияр Сайфиев
ДИЗАЙН Александр Горбачев, Юрий Швец
КОРРЕКТУРА Миляуша Газимова, Зоя Нуртдинова
ФОТО Аняс Мингалеева, Римма Нуретдинова, Хамзя Муртазин

Мнение редакции журнала может не совпадать с мнением авторов.

Частично использованы материалы с сайтов www.intertat.ru, www.tatarlar.info, www.samtatadelo.ru, www.tatar-duslyk.ru, www.ddnsamara.ru

Данияр САЙФИЕВ

Хөрмәтле укучыларыбыз!

Сезнең кулыгызда"Самар татарлары" исемле журналның 3нче саны. Бу санны җәй башында чыгарырга булдык. Сәбәбе дә бик гади. Җәй – ул борынгы мәшһүр Сабан туйларыбыз узу чоры. Сабан туебызның 1000 еллык тарихы бар.

Бүгенге көндә Россия Федерациясе төбәкләрендә генә түгел, җир шарының күп мәмләкәтләрендә дә бу бәйрәмне уздырып киләләр.

Финляндия, Албания, Америка Кушма Штатларында, Австралия, Англия татарлары Сабан туен уздыруны гадәткә керттеләр.

Июньнең беренннән Самар өлкәсе буйлап Сабан туйлары башлана. 8 июньдә Камышлы авылында беренче өлкә авыл Сабан туе уздырылса, июньнең 15ндә Самарның Юрий Гагарин исемендәге паркында татар җәмәгатьчелеге 25нче өлкә Сабан туен уздырачак.

Тарихчы Шамил Галимов Самар Сабан туе тарихына туктала. Шул ук автор Самарның Чкалов урамында эшләгән мәчетнең 100 еллыгына кагылган информация бирә.

Самарда узган "Боз озату" бәйрәме турында Рима Нуретдинова язмасын урнаштырдык.

Журналыбызны яраталар. Ул гомерле булсын өчен безгә финанс ярдәм дә кирәк. Түземсезлек белән Сездән рекламнар көтәбез. Журнал иганәчеләрен – спонсорларын көтә. Сезнең ярдәмегезгә өметләнәбез.

Уважаемые читатели!

У вас в руках очередной, третий, номер, журнала «Самар татарлары». Мы приурочили его выпуск к началу лета. А лето у нас, татар, начинается с самого светлого и радостного праздника - Сабантуя, пришедшего из глубины веков, вобравшего лучшие традиции нашего народа, выражающего наш неистребимый национальный дух. Это праздник, собирающий родных и друзей, праздник дружбы и единения. В последние годы он приобрел общенациональный масштаб, превратившись в праздник дружбы всех народов России. И не только. Сабантуй сейчас празднуют во многих татарских диаспорах на всех континентах.

Сабантуй - праздник труда, праздник надежд. Надежд на щедрый урожай, на мир и лад в семьях и во всем нашем большом доме - России.

В начале июня в нашей Самарской области, как и по всей стране, начинается целая череда праздников Сабантуй. С 1 июня они пройдут в городах и селах области. 8 июня в селе Камышла впервые состоится областной сельский праздник «Сабантуй», а 15 июня в Самаре, в парке имени Ю.А. Гагарина, нас ждет юбилейный 25-й областной Сабантуй.

В этом номере журнала мы представляем публикации, рассказывающие об истории проведения праздника Сабантуй в Самаре. Их подготовил наш постоянный автор, историк и краевед Шамиль Хайдарович Галимов. Несомненно, вызовет интерес читателей и его информация о 100-летии Самарской Соборной мечети, чьи минареты возвышались в районе Оренбургского тракта (ныне ул. Чкалова). Конечно же, мы не оставили без внимания и прошедший впервые в нашем городе весенний праздник «Боз озату», собравший звезд татарской эстрады. В этом номере вы найдете репортаж Риммы Нуретдиновой об этом празднике, а также ее интервью с победителем проекта «Голос» на Первом канале, представительницей России на конкурсе "Евровидение-2013" Диной Гариповой.

Мы постарались сделать журнал содержательным и интересным для всех возрастов. Читайте и будьте с нами.

Для тех, кто хочет поддержать наше издание, напоминаем, что мы готовы рассмотреть возможность размещения вашей рекламы на страницах журнала. Такие проекты, как наш журнал, весьма затратны и требуют немалых финансовых вложений. Поэтому и его стоимость достаточно высока. Наличие вашей рекламы помогло бы сделать наше издание более доступным для широкой массы читателей.

Еще раз хочется выразить слова благодарности тем, кто нам уже помогает. Надеемся, что таких людей будет еще больше. А мы, в свою очередь, постараемся и впредь делать журнал еще более интересным и полезным для самого широкого круга читателей.

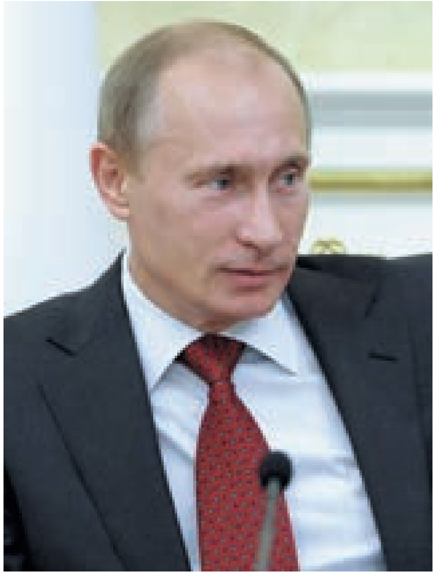

ПУТИН ПРЕДЛОЖИЛ С РАЗМАХОМ ОТМЕТИТЬ ЮБИЛЕЙ ЦДУМ

Президент РФ Владимир Путин высказался за необходимость отметить на общегосударственном уровне юбилей Центрального духовного управления мусульман России (ЦДУМ), со дня основания которого осенью этого года исполняется 225 лет.

«У башкирского исламского центра, в широком смысле этого слова, очень богатый опыт и очень интересная история. Безусловно, мы должны придать этому мероприятию общегосударственное значение», – сказал Путин на встрече с главой Башкортостана Рустэмом Хамитовым в Сочи.

Башкирский руководитель пригласил главу государства посетить Уфу, где пройдут праздничные мероприятия в честь юбилея ЦДУМ, передает пресс-служба президента РБ.

«У нас там будут интересные мероприятия, связанные с этим событием. Это один из мировых центров мусульманства, ислама. Так что это будет очень интересно и достойно», – отметил Хамитов.

Отметим, что мусульманская структура была создана в 1788 году по указу Екатерины Второй. Центр данной религиозной организации был перенесен из Оренбурга в Уфу. На сегодняшний день ЦДУМ (правопреемник) является одной из четырех основных централизованных мусульманских организаций – помимо ЦДУМ, это Совет муфтиев России, Координационный центр мусульман Северного Кавказа и Российская ассоциация исламского согласия.

ГОЛОСУЙ, А ТО ПРОИГРАЕМ!

В десятку главных символов Приволжского федерального округа вошла казанская мечеть Кул Шариф, за которую на сайте проекта «Россия-10» проголосовали более 92 тысяч человек. Теперь только от дальнейшей активности «болельщиков» зависит, станет ли главная татарстанская мечеть символом всей страны.

Напомним, конкурс «Россия 10», который проводит телеканал «Россия 1» совместно с Русским географическим обществом, стартовал 25 марта. К 29 сентября путем всенародного голосования должна определиться десятка главных достопримечательностей страны, уменьшенные копии которых будут воссозданы в ландшафтном парке «Россия» в Московской области.

Голосование проходит на официальном сайте проекта в три этапа. До 30 июня из предложенных каждым регионом культурных, архитектурных и ландшафтных памятников выберут десять лучших в масштабах каждого федерального округа. Затем все голоса обнулятся, и во втором туре, который пройдет с 1 июля по 1 сентября, народ выберет из лидеров предыдущего голосования 30 участников финала, который пройдет со 2 по 29 сентября.

Цель проекта «Россия-10», по словам его организаторов, – поддержание устойчивого интереса к нашей стране как к объекту внутреннего и международного туризма, поддержание имиджа России как уникальной страны с богатейшим культурным и природным наследием, а также – формирование в регионах новой волны «геопатриотизма».

Кстати говоря, на первый этап конкурса от Татарстана, кроме Кул Шарифа, были заявлены и другие архитектурные и исторические памятников: Казанский Кремль, башня Сююмбике, Раифский Богородицкий монастырь, Булгарское городище, музей-заповедник «Елабуга», Свияжский Успенский монастырь, Благовещенский собор, Национальный музей Татарстана, казанская Площадь Тысячелетия и Волжско-Камский заповедник.

Но из-за низкой активности татарстанцев ни один из них пока не вошел в десятку лидеров ПФО. А вот жители соседних регионов не пожалели голосов для своих памятников! В итоге в тройку лидеров вырвались Нижегородский Кремль, башкирские холмы Шиханы и установленный в Уфе памятник Салавату Юлаеву.

Наша мечеть Кул Шариф пока в аутсайдерах «топа-10», и сейчас татарстанскому символу очень нужна наша поддержка – чтобы до 30 июня не только не вылететь из списка лидеров, но и повысить свой рейтинг в десятке. Голосовать можно на сайте 10russia.ru. Причем хоть по три раза в день с одного компьютера, – сообщает intertat.ru

В ИЮНЕ В ПЕРМСКОЙ ОБЛАСТИ ПРОЙДЕТ ВСЕРОССИЙСКИЙ СЕЛЬСКИЙ САБАНТУЙ-2013

В Перми состоялось заседание оргкомитета по подготовке IV Всероссийского сельского Сабантуя, который пройдет 29 июня в райцентре Барда. Его провел руководитель администрации губернатора Пермского края Дмитрий Самойлов.

Идею проведения в Барде Всероссийского Сабантуя в прошлом году высказал губернатор Прикамья Виктор Басаргин, посетивший национальный праздник татар и башкир. Заявка Прикамья была одобрена, и сейчас полным ходом идет подготовка к торжествам.

В преддверии праздника, 28 июня, в селе Барда откроется Соборная мечеть на Чугунной горе. Сегодня внутри помещения ведутся отделочные работы и художественное оформление. Для этого удалось привлечь высококлассных художников из Республики Татарстан под руководством Фаиля Гайфутдинова. А 29 июня, в день Сабантуя, на площади у здания администрации Бардымского района торжественно откроют памятник великому татарскому поэту Габдулле Тукаю.

- Наконец-то мы сможем монументально закрепить родственные корни поэта с нашим районом. Как известно, дед Тукая, отец матери поэта Зиннатулла Амиров, родился и вырос в деревне Казьмакты, то есть в Барде, – говорит Сергей Ибраев, глава Бардымского района. – Историко-культурное наследие должно сохраняться и приумножаться. Мы должны знать свои корни.

Сейчас ведутся работы по благоустройству и подготовке инфраструктуры для проведения Сабантуя, формируются творческая и спортивная программы. Площадь сцены, на которой будут выступать национальные коллективы, увеличится до 100 квадратных метров. В два раза возрастет и число сидячих мест для зрителей. Закупается 100 биотуалетов.

Ожидается, что из Башкортостана в Барду приедет официальная делегация более 400 человек, из Татарстана – более 200. Кроме того, ожидаются делегации из 35 субъектов РФ – еще 500 человек. Вместе с делегациями из районов и городов Пермского края официальных гостей ожидается около двух тысяч, и около тысячи из них нужно будет обеспечить жильем. Плюс десятки тысяч неофициальных гостей, приехавших в гости к родственникам.

– В дни проведения Сабантуя количество населения удвоится, может даже утроится, – считает Сергей Ибраев. – Сегодня в районе проживает более 26 тысяч человек. Но обычно на праздники к нам приезжают наши дети, родственники – не менее пятишести гостей. Вот и представьте: в район прибудет около 50 тысяч человек.

По майдану пройдет торжественное шествие гостей праздника в национальной одежде, подчеркивающее самобытность татар и башкир России. Для самых многочисленных делегаций Татарстана и Башкортостана на майдане будут отведены отдельные площадки – кварталы, где участники представят свои национальные традиции.

В квартале Пермского края презентуют муниципалитеты региона: выступления готовят лучшие творческие коллективы Прикамья. Экспертное жюри выберет самые яркие номера, и отличившихся участников отметят дипломами и памятными призами.

В спортивной программе праздника – национальная борьба керэш и конные скачки. Это забег лошадей на 3600 метров на приз губернатора, а также первый всероссийский заезд лошадей-тяжеловозов с грузом 500 килограммов.

Традиционно Сабантуй, или праздник плуга, посвященный окончанию посевных работ, не обойдется без ярмарки народных промыслов и сельхозвыставки. Фермеры из села Барда и соседних районов представят свою лучшую продукцию. В рамках ярмарки планируется презентация федеральных проектов «Начинающий фермер» и «Семья фермеров». В рамках Всероссийского сельского Сабантуя также пройдет традиционный фестиваль «Прикамская кухня».

– Расходы из районного бюджета на проведение Сабантуя составят около двух миллионов рублей, как и в предыдущие годы – при проведении Барда-зиена, – оценивает Сергей Ибраев. – Это мероприятие необходимо для увеличения инвестиционной привлекательности нашей территории, а в рыночных условиях – это один из важных механизмов. И нам удалось привлечь дополнительные финансовые ресурсы для решения многих вопросов.

Учредителями Всероссийского сельского сабантуя выступают исполком Всемирного конгресса татар, Ассоциация татарских сел России и Министерство культуры Республики Татарстан. Первый Всероссийский сельский Сабантуй прошел в 2010 году в селе Алькино (Гали) Самарской области, второй – в селе Шыгырдан Батыровского района Республики Чувашия, третий – в селе Дубровка Красноармейского района Челябинской области. Цель подобных национальных праздников – развитие добрососедских отношений, сохранение культурных традиций народов России.

www.tatarlar.info

СОХРАНИМ ТАТАРСКИЙ ЯЗЫК – СОХРАНИМ СЕБЯ КАК НАРОД

20 мая 2013 г. в Доме дружбы народов состоялась пресс-конференция руководителей татарских национально-культурных общественных объединений Самарской области. Её тема – подведение итогов работы за год, прошедший с момента первой пресс-конференции в мае 2012 года.

Светлана ИШИНА

Почему тогда, год назад, в преддверии областного Сабантуя, возникла необходимость общения с журналистами?

На этот вопрос отвечает президент Самарского областного татарского общества «Туган тел» Ильяс Гумерович Шакуров:

- Мы хотели, чтобы о нашей работе узнали, не только татарские газеты и издания, с которыми мы постоянно сотрудничаем - «Волжская коммуна», «Самарские известия», но и другие газеты.

Первый опыт был успешным, прошёл год, вместивший в себя большое количество интересных событий, и мы решили провести вторую пресс-конференцию - чтобы отчитаться перед прессой о том, что сделано и что намечено сделать, что ждёт впереди.

Кроме руководителя областного «Туган тел» в пресс-конференции приняли участие Ривгат Туктарович Хузин - председатель национально-культурной автономии татар г. Самара; Идеал Мусинович Галяутдинов - вице-президент Самарской региональной творческой общественной организации «Дуслык»; Римма Равильевна Нуретдинова, председатель Самарской городской творческой общественной организации «Ак бахет».

- Задача сегодняшней пресс-конференции, как и всех остальных татарских мероприятий - это объединение усилий и выработка совместных планов действий для сохранения национальной культуры. Причём это должно быть объединение всех ресурсов - организационных, кадровых, финансовых, - говорит И. Г. Шакуров. Административное лобби татарских организаций и усилия наших депутатов - у нас два депутата в Самарской Губернской Думе, один - в городской Думе, многие работают в общественных нетатарских организациях, таких как общественный совет ГУВД Самарской области. Только объединение усилий позволит продвинуться в решении тех задач, которые перед нами стоят.

Эту же мысль развивает И. М. Галяутдинов:

- Для сохранения языка, культуры очень важна первичная ячейка государства - семья. Если в семье не говорят на родном языке - то что ждать от детей? Совместно с газетой «Азан» мы изучали проблемы смешанных браков, публиковали статистику. Сегодня смешанные браки у представителей татарской и башкирской национальности в Самарской области - порядка 30 процентов. И наблюдается тенденция к увеличению их числа: в городах эта цифра приближается к 40 процентам. К чему это приводит? К тому, что забывается язык, традиции, обычаи. Дети в смешанных браках не говорят по-татарски даже на бытовом уровне. Эту проблему надо решать комплексно - надо просвещать, воспитывать родителей, создавать условия для изучения родного языка. Конечно, мы не можем заставить людей любить родной язык, культуру народа. Но создать условия нужно.

Один из шагов на этом пути - открытие в Самаре второй татарской школы по типу школы «Яктылык» - об этом на пресс-конференции подробно говорил Ривгат Туктарович Хузин. В этой общеобразовательной школе дети изучают татарский язык, татарскую литературу, культуру, приобщаются к обычаям и традициям своего народа, школа по многим показателям опережает самые престижные образовательные учреждения, но… Учится в ней всего-навсего 416 учеников. Хотя реальная потребность - намного больше. Сейчас ведётся большая работа по организации второй школы.

Что касается мероприятий, которые прошли за период с мая прошлого года, их было очень много - как крупных, массовых, таких как Сабантуй, Сембелэ, Боз азату, так и камерных - конкурсы чтецов, исполнителей песен-караоке и так далее. Значительная часть их прошла (и всегда проходит) в Доме дружбы народов Самарской области, аренда помещения, в отличие от других площадок, тут бесплатна, это большое преимущество. Но есть и проблема, говорит И. Г. Шакуров: давно назрела необходимость расширить эту структуру, одного здания на улице Воронежской, 9 национально-культурным объединениям явно не хватает - с учётом того, что Самара - миллионный город с транспортными проблемами, пробками, это не позволяет эффективно использовать площади ДДН для всего населения даже городского округа - не говоря уже об области.

Из крупных татарских мероприятий был назван всероссийский фестиваль татарского фольклора «Тугерек уен» с заключительным гала-концертом в Самарском театре оперы и балета - этот фестиваль прошёл в октябре в Самаре и на площадках в Камышле и в Алькино - была организована онлайн-трансляция гала-концерта в интернете, сделан видеофильм по итогам фестиваля - он разошёлся тиражом 1,5 тысячи экземпляров. Затем прошёл фестиваль Сембелэ, новогодние мероприятия, в феврале прошёл Боз озату - праздник организовали «Дуслык» и «Ак бахет».

Из событий прошлого года - вышли два номера журнала «Самарские татары» - пока ещё издание не является СМИ, но ведётся работа, и с сентября 2013 года журнал будет зарегистрирован как средство массовой информации, на него можно будет подписаться. Этот журнал руководители НКО татар считают неким консолидирующим инструментом.

- Мы бы хотели, - поясняет И.Г. Шакуров, - чтобы татароязычные СМИ, которые работают в Самарской области («Азан», «Бердэмлек», «Салям»), а также интернет-сайты объединились. Если уж не в медиа-холдинг, то, по крайней мере, работали бы вместе в плане творческого сотрудничества. У каждого СМИ своя аудитория, и если информация будет повторяться - беды большой нет. Нужно помогать друг другу содержательным контентом, рассказывать о жизни татарского народа, о его проблемах, о мероприятиях, которые направлены на их решение, - от этого выиграют все.

- Мы предпринимаем шаги в плане выработки видеоконтента, в частности, мы купили видеокамеры и записываем свои мероприятия - ролики затем выкладываются в интернете, мы используем социальные сети - «ВКонтакте», «Мой мир», «Одноклассники»... Это даёт людям возможность побывать на каких-то праздниках, не выходя из дома. Конечно, татарское сообщество, татарская община состоит из разнородных групп населения, среди нас есть учёные, есть предприниматели, есть рабочие, студенты, школьники, пенсионеры - у каждой группы свои интересы и они не всегда совпадают. Но есть один интерес, который будет совпадать всегда - вопрос сохранения языка, национальной культуры. И в этом плане мы будем продолжать активно работать.

Сегодня в Самарской области действует почти 20 общественных татарских организаций. Не слишком ли это много и не дублируют ли они друг друга? - задали вопрос журналисты. И.Г. Шакуров ответил предельно откровенно:

- У нас были такие опасения. Но жизнь показала, что делить нам особо нечего. Кто-то проводит камерные мероприятия, кто-то грандиозные многотысячные - это нормально. Кто-то занимается культурой, кто-то спортом, молодёжью, детьми. И даже если возникнут новые организации - у нас в планах есть создание молодёжной татарской организации по аналогу комсомола, но без политической направленности, - то работы хватит всем. Сейчас обсуждаем идею - у нас есть ассоциация содействия предпринимателям Самарской области и, наверное, уже в ближайшее время рядом с этой организацией возникнет благотворительный фонд - для решения тех задач, на которые деньги в бюджете не предусмотрены.

Ривгат Туктарович Хузин отметил, что татарские организации не изолированы друг от друга, все мероприятия проводят сообща:

- Я как председатель автономии вхожу в исполком областной автономии и в совет «Туган тел», какие-то мероприятия мы проводим со своими «старшими братьями» совместно, но есть и такие, которые проводим автономно, но при поддержке наших коллег по общественному движению. В следующем году «Туган тел» будет отмечать своё 25-летие - это для всех большое событие, потому что и первые сабантуи, и школа «Яктылык» - все они корнями из этой организации. И общественное движение продолжается, недавно городские НКА татар учреждены в Жигулёвске, в Отрадном. Организована татарская радиостанция - пока она вещает в интернете, но сейчас идёт работа по получению лицензии на FM-вещание в Самаре.

Большим событием в жизни татар Ривгат Туктарович назвал открытие памятника волжским булгарам - в прошлом году в рамках общественно-делового тура по Волге «Самара-Ширяево-Казань-Самара» на правом берегу Волги на территории национального парка «Самарская Лука» был открыт этот памятник - дань уважения предкам. По просьбе Р. Г. Хузина посещение этого памятника включено в перечень мероприятий в рамках ежегодного Дня города, который с недавнего времени проходит в сентябре.

Идеал Мусинович Галяутдинов, вице-президент Самарской региональной творческой общественной организации «Дуслык», подчеркнул, что она была создана именно с целью духовно-нравственного воспитания людей, в первую очередь, молодых, а для этого было выбрано направление - сотрудничество с Региональным Духовным управлением мусульман Самарской области. Из главных событий прошедшего года Идеал Мусинович назвал межрегиональную научно-практическую конференцию по сохранению татарского языка в полиэтнической среде. На неё пригласили директоров школ и учителей из Самарской области, Татарстана, Оренбургской, Ульяновской областей - изучали опыт друг друга в плане сохранения культуры и языка, была принята резолюция, обращённая к губернатору, и губернатор тут же отреагировал - в министерстве образования была создана комиссия по сохранению культуры татарского народа. Не менее значимым событием стало мероприятие в ДК на пл. Кирова, посвящённое дню рождения пророка Мухаммеда - на этот праздник так же приехали гости - представители Чувашии, Татарстана, Оренбургской области и даже Кавказа. Это было не религиозное, а именно духовно-просветительское мероприятие. Воспитание молодёжи на основе духовно-нравственных ценностей мировых религий, в первую очередь, ислама и православия - было в центре внимания научно-практической конференции, которую организовало ДУМСО совместно с Самарской епархией Русской православной церкви, при поддержке правительства Самарской области. Идеал Мусинович убеждён: подобные конференции, где встречаются и говорят об общих проблемах представители двух конфессий, причём как в формальном, так и в неформальном формате (в программе были экскурсии в музей РПЦ, дегустация блюд национальных кухонь), имеют очень большое значение с точки зрения проявления толерантности, создания атмосферы дружбы и исключения межнациональных и межрелигиозных конфликтов.

Говоря об этих конференциях, Идеал Мусинович заострил внимание журналистов, на том, что очень часто приходится сталкиваться с тем, что не просто обычные люди, наши соотечественники разных национальностей, но даже руководители, в том числе образовательных учреждений, имеют весьма отдалённые представления о религии, различных конфессиях - это очень опасный для общества симптом! Безграмотность в таких тончайших вопросах, как национальная политика, политика в сфере межконфессиональных отношений, со временем может обернуться большими проблемами.

- Язык - это огромная часть культуры, и, наверное, когда-нибудь мы будем проводить такие вот пресс-конференции на татарском языке, а для тех, кто не знает татарского, будет синхронный перевод на русском. Хорошо бы дожить до этого времени! Равно как и наши внуки, правнуки будут говорить на родном языке, читать книги на родном языке, хранить культуру, традиции народа, - всё то, что нам передали наши предки, а мы должны передать следующим поколениям, - подытожил И. Г. Шакуров.

www.samddn.ru

ЦЕЛЬ – НАВЕСТИ ПОРЯДОК

При Духовном управлении мусульман Самарской области начала работу новая общественная организация «Комитет «Халяль»

Подготовил Шамиль ГАЛИМОВ

Ее возникновение стало естественным результатом повсеместного рынка продажи продукции стандарта «Халяль». О целях и задачах новой организации нашему корреспонденту рассказали ее исполнительный директор Салимжан Юсупов и консультант по каноническим вопросам Наиль-хазрат Биктаев.

- В последние годы сеть производства и реализации продукции, приготовленной по канонам исламской религии, развивается очень активно. Ее покупают не только наши единоверцы, которые стремятся вести религиозный образ жизни, но и просто этнические мусульмане. Растет интерес к такой продукции также и со стороны жителей области, которые не входят в перечисленные категории, поскольку все видят, что забой скота у нас осуществляется по канонам религии и в то же время методике, обеспечивающей чистоту мяса и ее высокие вкусовые качества.

Расширяется производство, в первую очередь, мясной продукции и вслед за ним сеть торговли ею. А должного порядка в этом хозяйстве нет: в Духовное управление, другие религиозные организации поступают жалобы о грубейших нарушениях установленных мер приготовления и продажи продуктов, которые преподносятся как мусульманские.

Вот только некоторые адреса нарушений: рынок «Норд» в Самаре. Мясная продукция, приготовленная, как уверяют продавцы, по исламским канонам, продается с одного прилавка вместе со свининой и при этом используется общий инвентарь. Сызранский мясокомбинат производит колбасу «Татарская», название которой тоже вводит покупателей-мусульман в заблуждение. То же самое колбаса «Мусульманская», которую изготавливают в фирме «Гарибальди». А уж про так называемые «Татарские» пельмени, которые предлагаются практически в каждом магазине Самары, других городов и сел области, и говорить нечего. На рынках шаурма реализуется молодыми людьми в светлых мусульманских тюбетейках, но что они продают - только один Аллах знает. И этот список можно продолжить.

Это - экономика, которая преследует цель извлечения прибыли, а какой ценой она добывается - знают только сами производители. Но она тесно увязана с религиозными верованиями значительной части граждан. И получается, что производители и продавцы обманывают покупателей, желающих употреблять в пищу только халяль-продукцию.

Словом, пора наводить порядок. В других регионах система контроля за производством и реализацией халяльных продуктов начала создаваться давно. В Казани действует всероссийский центр «Халяль-продукт», между предприятиями-производителями и торгующими организациями, работающими в различных регионах страны, идет обмен опытом.

И вот теперь целенаправленная работа началась у нас, в Самарской области. Мы исходим из того, что большинство людей, занятых в этой сфере - честные, совестливые люди, которые не хотят брать на себя грех и обманывать ради экономической выгоды покупателей. Они так же, как и мы, убеждены, что есть вещи поважнее прибыли. Поэтому мы уверены, что общими усилиями приведем всю технологическую цепочку - от бойни до прилавка - в соответствие с нормами нашей религии.

Для этого нами проведен уже целый комплекс мероприятий, который включает в себя различные направления. Назовем лишь некоторые из них.

Например, разработана система контроля за забоем скота в личных хозяйствах граждан, а также бойнях при мясокомбинатах и птицефабриках. Со стороны руководителей последних (например, в Тольятти, Новой Майне Ульяновской области) мы встречаем понимание необходимости сотрудничества и готовность к нему. В работу готовы включиться также и крупнейшие торговые центры, как «Ашан». Подготовлены документы, которые будут подтверждать соответствие произведенной пищевой продукции установленным нормам шариата. В этом нам должны помочь имамы мечетей сел и городов Самарской области и соседних регионов, в присутствии которых и должен забиваться скот. Издали памятку-инструкцию по забою животных и правила по обработке и приготовлению продукции и так далее. Все они через мечети и активистов будут доведены до людей, которые постоянно занимаются перечисленными видами работ.

Что касается методов нашей работы, то мы будем делать упор на разъяснительную работу, пропаганду знаний и убеждение в необходимости соблюдения положенных процедур и установленного порядка. А также проводить рейды и проверки мест забоя скота, изготовления продукции и ее реализации, о результатах которых будем сообщать через национальные газеты и электронные сайты. Мы считаем, что за рынком продукции стандарта «Халяль» - большое будущее. Это поможет всем нам еще больше приблизиться к основам нашей религии, воспитывать в ее духе подрастающее поколение и даст дополнительные рабочие места жителям городов и сел. О своей работе мы планируем регулярно информировать общественность через средства массовой информации, на собраниях верующих граждан и других массовых мероприятиях.

Наш телефон: 8 927 017 48 12
факс: (846) 951-84-62

ПРОШЛО ГОДОВОЕ СОБРАНИЕ САМАРСКОГО ОБЛАСТНОГО ТАТАРСКОГО ОБЩЕСТВА «ТУГАН ТЕЛ»

4 апреля в актовом зале Самарского областного Дома дружбы народов состоялось ежегодное общее собрание членов Самарского областного татарского общества «Туган тел», на котором был заслушан отчет президента общества Ильяса Гумеровича Шакурова о проделанной работе и рассмотрен ряд других вопросов, связанных с дальнейшей деятельностью «Туган тел».

Открывая собрание, И.Г. Шакуров выразил слова благодарности члену бюро Исполкома Всемирного конгресса татар, президенту творческого объединения «Дуслык» Ф.Б. Канюкаеву за блестящую организацию и проведение праздника «Боз озату» (Проводы льда), прошедшего 30 марта в Самарском Дворце спорта. Он сообщил, что от имени «Туган тел» Ф.Б. Канюкаеву и членам объединений «Дуслык» и «Ак бахет» от имени «Туган тел» будут подготовлены благодарственные письма.

И.Г. Шакуров напомнил, что в 2014 году СОТО «Туган тел» будет отмечать 25-летие с момента своего образования, и что нужно всем вместе подумать, как подготовиться и достойно отметить эту дату. В частности, он отметил, что уже начата работа над книгой об истории и подвижниках «Туган тел», есть задумки о съемках документального фильма, возможно в рамках юбилейных торжеств организовать гастроли в Самару Государственного ансамбля песни и танца Республики Татарстан, ансамбля «Казань», театра имени Галиаскара Камала. Было бы здорово, если бы члены общества приняли самое действенное участие в подготовке юбилейных мероприятий.

В отчете о проделанной обществом работе, президент «Туган тел» рассказал, что в 2012 году СОТО «Туган тел» совместно с НКО «Ассоциацией содействия татарским предпринимателям Самарской области» организовали теплоходный бизнес-тур в Казань, с заходом в с. Ширяево, где состоялось торжественное открытие памятного знака – парящего Барса. Он установлен на месте, где когда-то проходили южные рубежи древнего государства Волжской Булгарии. В рамках тура проходили многочисленные конференции и заседания, посвященные вопросам сохранения национальной культуры, развития бизнеса, взаимодействия с органами власти и деловыми кругами РТ.

Также в отчетном периоде СОТО «Туган тел» принимало участие в подготовке и проведении областного праздника «Сабантуй». В частности через счета общества проходили бюджетные средства, выделенные на праздник, за которые общество отчиталось в полном объеме и в установленные сроки. В 2012 г. члены «Туган тел» были включены в Общественный Совет при Региональном духовном управлении мусульман Самарской области и помогли разработать Положение об Общественном Совете и программу развития РДУМСО. В октябре «Туган тел» выступил одним из организаторов V Всероссийского фестиваля татарского Фольклора «Тугэрэк Уен» в Самаре. Впервые этот грандиозный праздник прошел на лучшей площадке региона – в Самарском театре оперы и балета. В декабре президент и директор СОТО «Туган тел» принимали участие в V съезде Всемирного конгресса Татар, где в работе одной из секций состоялось выступление И.Г. Шакурова. В отчетном периоде «Туган тел» проводил областную олимпиаду по татарскому языку в с. Камышла, участвовал в подготовке и проведении областного межнационального праздника «Навруз», оказывал материальную поддержку при проведении молодежных татарских дискотек, впервые провел караоке-конкурс, начал издание ежеквартального журнала «Самар татарлары», издавал книги и русско-татарские разговорники и многое другое.

В своем отчете И.Г. Шакуров отметил, что работа с молодежью ведется недостаточно плотно. Для исправления этой ситуации, уже в апреле обществом будет проведен ряд детских и молодежных мероприятий. В частности, пройдет караоке-конкурс для детей, вечер татарской поэзии, олимпиада по татарскому языку для учащихся обычных городских школ. И.Г. Шакуров призвал собравшихся более активно принимать участие в мероприятиях, проводимых обществом.

Отчет о проделанной работе СОТО «Туган тел» участниками собрания единогласно был принят и оценен на «хорошо».

Также был заслушан и единогласно принят отчет ревизионной комиссии СОТО «Туган тел». Его итог – финансовых нарушений в деятельности общества не выявлены.

На голосование был поставлен вопрос об обращении членов СОТО «Туган тел» к губернатору Самарской области Н.И. Меркушкину, в котором говорится о необходимости взаимодействия национальных общественных объединений с органами власти в решении актуальных социально-экономических проблем региона и налаживании общественного контроля за деятельностью власти и эффективным расходованием бюджетных средств, в рамках программы «Открытое правительство» и пилотного проекта «Открытый регион», реализуемого на территории Самарской области. «За» принятие такого обращения проголосовало большинство.

На собрании «Туган тел» также большинством голосов был принят вопрос о вступлении СОТО «Туган тел» в политическое движение Общероссийский Народный Фронт. По мнению директора СОТО «Туган тел» Д.И. Сайфиева, этот шаг поможет татарскому обществу в налаживании более эффективных контактов с органами власти, участвовать в программах и проектах ОНФ и более плодотворно решать глобальные вопросы, актуальные для татарского населения региона.

Участники собрания утвердили программу перспективного развития СОТО «Туган тел», где основными пунктами являются развитие и укрепление татарской культуры, создание условий для изучения родного языка, сохранение национальных традиций. Также было принято решение о создании организационного комитета по подготовке и проведению юбилейных мероприятий, посвященных 25-летию СОТО «Туган тел».

ЕРАК ГАСЫРЛАРДАН ТОРГЫЗЫЛГАН бәйрәм боз кузгалуга тиң булды!

Пора проводить лед

30 мартта Самарның Үзәк спорт сараенда беренче тапкыр “Боз озату” татар милли бәйрәме гөрләп үтте. Әлеге чараны, Самар өлкәсе хакимияте һәм Бөтендөнья татар конгрессы Башкарма комитеты фатыйхасы белән, Самар региональ “Дуслык” һәм Самар шәһәр “Ак бәхет” иҗади-иҗтимагый оешмалары оештырдылар. Бу олы бәйрәм Бөтендөнья татар конгрессы Башкарма комитеты бюросы әгъзасы, Самар региональ “Дуслык” иҗади-иҗтимагый оешмасы президенты Фәхретдин Бәдретдин улы Канюкаев идеясе һәм иганәчелеге белән уздырылды.

30 марта 2013г. во Дворце спорта ЦСК ВВС (Самара) радостно «провожали лёд» – здесь сверкал множеством красок, разливал подобные вешней воде мелодии татарский национальный праздник «Боз озату» (название так и переводится – Проводы льда). Столь масштабно и в статусе областного этот праздник в нашем регионе отмечали впервые. Организаторами выступили Самарская региональная творческая общественная организация «Дуслык» («Дружба») и городская творческая общественная организация «Ак бахет» («Белое счастье») при поддержке Правительства Самарской области (предоставившего для праздника культовое здание Дворца спорта), Исполкома Всемирного конгресса татар, при участии областных национально-культурных обществ.

Халкыбызда бик матур бәйрәм йолалары сакланып, милләтебезне рухи яктан баетып, җанын чисталап, дәвалап, буыннарны тоташтырып тора. Шул йолаларыбызның берсе - “Боз озату”. Аны борынгы ата-бабаларыбыз юкка гына уйлап тапмаганнар. Елгалардагы бозлар белән бергә авыр хисләр, бәла-казалар, авырулар, борчылулар да агып китә, дип ышанганнар. Әлеге йоладан сихәт, зур чистарынулар күргәннәр.

Елга буйларында урнашып яшәгән татар халкы, боз шытырдавын ишетү белән яр буена, язгы ташуны карарга җыелган. Бирегә милли уеннар уйнап, җырлап-биеп боз озаткан.

“Бар иде бит шундый чаклар да,
Халкым алып моңлы тальянын,
Җыелышып елга буйларына,
Карый иде бозлар акканын...”, -

дип яза авылдашым *(Самар өлкәсе Камышлы районының Яңа Ярмәк авылыннан)* - шагыйрә Гөлсинур апа Гафурова-Рәхмәтуллина да.

Дөрес, “Боз озату” - су буенда уза торган чара. Татар халкының йолаларын искә алып эшләнгән бәйрәмне 5 мең кешене сыйдырган спорт сараенда уздыру яңалык булды.

Бу көнне бина чын бәйрәм рухында яшәде, аның һәр почмагыннан милли горурлык сирпелеп торды. Тамашага килгән һәркемне татар көйләре каршы алды.

Фойеда көн дәвамында татар телендәге матбугат чараларына язылу һәм китаплар сату нокталары, Татарстаннан килгән һөнәр осталарының сәүдә күргәзмәсе эшләде. Сатуда ни генә юк иде: бизәнү әйберләре, шәмаилләр, тартмалар, нәзакәтле чигешләр, тастымаллар-сөлгеләр, савыт-саба, затлы мехлы камзоллар, ефәк күлмәкләр, тукып ясалган паласлар, киез тәпечмәкләр дисеңме...

Ә төп сәхнәдә 6 сәгатькә якын дәвам иткән театрлаштырылган тамаша һәм сәнгать осталары концерты барды. Ул милләтпәрвәр хәйриячеӊеӊ халкына ясаган гаҗәеп зур бүләге булды.

Зал шыгрым тулы иде. Бирегә өлкәбез халкы гына түгел, ә төбәкнең

Понять дух и колорит Боз озату (ну не доводилось видеть его раньше, и таких неофитов было очень много на празднике во Дворце спорта) помог найденный в инете видеоролик: в Сабинском районе Татарстана дети и молодёжь из фольклорного ансамбля идут «провожать лёд» на маленькую местную речку. Пляшут в резиновых сапогах на только что оттаявшей, влажно дышащей земле, дарят друг другу маленькие кусочки льда на счастье и здоровье, зажигают костры на берегу (говорят, огонь умудрялись разводить даже на льдинах, и они несли его по течению сквозь вечерние сумерки - очень красиво!). Рассказывают, как в старину дети оповещали село о начале ледохода и все от мала до велика шли на берег, на мост. И тут же вспомнилось, как встречали весну в татарском селе на берегу речки Берля в годы моего детства. Дети не помнили положенных обрядов и песен, но здорово было бежать к берегу от проталины к проталине, каким острым было именно в эти дни чувство весны - оно, пожалуй, и осталось самым ярким впечатлением от той деревенской жизни. «Проводы льда» и давали народной душе выход этой чистой поэтической радости от того, что прожили ещё одну зиму, всегда трудную в наших широтах, и текут в свободную даль реки, сбросившие лёд, детям можно играть на оттаявшей земле, а у молодежи тоже начинаются по вечерам игры, где каждый ищет свою судьбу, свою любовь.

Людям очень хочется, чтобы вернулись в их жизнь такие праздники, как будто самой природой нам заповеданные. Это показал опрос на сайте общественных организаций «Дуслык» и «Ак бахет», по результатам которого и решили провести Боз озату. Но как воспроизвести живую, тонкую, поэтическую реальность Проводов льда в современном городе? Наверное, организаторы много думали об этом - и остановились на варианте масштабного, яркого, разнообразного зрелища. Уже в фойе развернулось впечатляющее действо. Из Татарстана привезли много такого, что очень хоте-

күрше-тирә шәһәрләреннән, татар авылларыннан - Оренбург өлкәсеннән, Татарстан һәм Чувашия республикаларыннан, Мәскәүдән дә кунаклар байтак иде. Шуңа да бәйрәм Россиядә яшәүче татарларның уртак вакыйгасы буларак кабул ителде.

Сәхнәдәге тамашаны музыкаль-хореографик спектакль ачып җибәрде. Чувашиянең Урмай авылыннан "Мишәр" эстрада-фольклор ансамбле борынгы бабаларыбыз мирасын - "Боз озату" йоласын сәхнәләштереп, тамашаны бәйрәмгә җыелган халыкка тәкъдим итте. Урмайлыларга Оренбург өлкәсе, Әсәкәй районының "Ялан" халык биюе ансамбле һәм Иске Ярмәк авылының "Ак каен" халык фольклор ансамбле дә кушылды. Татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре, "Мишәр" ансамбленең сәнгать җитәкчесе Фәрит Гыйбатдинов куйган күренешне Самар халкы бик җылы кабул итте.

Музыкаль-хореографик спектакльдә бабасы оныгына: "Начар гадәтләреңне шушы төенчеккә тутыр да, без аны бөти ясап, суга ташларбыз һәм син алардан котылырсың", - дип аңлата.

Соңрак артистлар: "Агым-сулар барлык борчуларыбызны алып китсен, ташулар бәла-казасы гына узсын, шифалы сулар җиребезне тукландырсын иде! Татар җиренә, татар халкына иминлек бир, Ходаем!" - дип Тәңрегә ялваралар һәм зур боз өстенә саламнан учак ягып җибәрәләр.

«Боз озату» күренеше тәмамлангач, әлеге тантананың төп оештыручысы, иганәчесе - Фәхретдин Канюкаев бәйрәмгә җыелган халыкны котлады. Аннан сәхнәгә хөрмәтле кунаклар күтәрелде. Губерна Думасы рәисе Виктор Сазонов, өлкә администрациясенең җәмәгать оешмалары белән элемтә тоту һәм эксперт эшчәнлек алып бару департаменты җитәкчесенең урынбасары Дмитрий Холин, шәһәр башлыгының социаль мәсьәләләр буенча урынбасары Игорь Кондрусев, Самар өлкәсе мөселманнарының региональ Диния нәзарәте рәисе, мөфти Талип хәзрәт Яруллин, Бөтендөнья татар конгрессы

лось купить - но удовольствием было и просто полюбоваться: с фантазией выполненные изделия из кожи, вышитые жилетки, калфаки (женский головной убор), скатерти, тюбетейки; национальные сундучки, шамаили (это религиозный знак, основанный на искусстве арабской каллиграфии, оформленный в виде станковой картины), уникальные подарки из кристаллов Сваровски религиозного и светского содержания, наряды из шелка и домотканого холста… Улыбались и сверкали изумрудными глазами тонко расписанные «коты казанские» - это символ столицы Татарстана, любимый её жителями, и не только ими. Рядом с казанскими чудесами давали мастер-класс вышивания и работы с бисером преподаватели школы «Яктылык». А их ученики, входящие в замечательный ансамбль «Йолдыз», танцевали в фойе, не смущаясь многолюдством. Смачно пахло попкорном, но можно было купить и чак-чак из Казани, мёд, выпечку с национальным колоритом, продукты из знаменитого татарского села Алькино, в котором прошел первый Всероссийский сельский Сабантуй.

Очень колоритно выглядели в центре этого живого движения девушки в одеяниях, отделанными лисьим мехом, юноши в черных низких бараньих шапках. Это артисты народного фольклорно-эстрадного ансамбля Чувашской Республики «Мишар» во главе со своим руководителем Феритом Абдуловичем Гибатдиновым. Они из крепкого татарского села Урмаево в Комсомольском районе Чувашии. Там, по преданию, с XVI века живут татары-мишари, у которых своеобразная культура, интереснейшая история. В костюмах девочек из ансамбля есть вещи, которым лет сто, например, красный с узорами ситцевый платок, такие платки их прабабушки называли «французскими» и носили только по большим праздникам. А барабаны, на которых играют солисты ансамбля, произошли от древних боевых барабанов и тех инструментов, под бой которых знаменитые урмаевские строители и плотники забивали сваи для мостов (потом на эти мосты люди шли смотреть ледоход)… Неудивительно, что Фериту Гибатдинову доверили поставить пролог самарского праздника. Он соединил в нем весенние песни, благопожелания о том, чтобы вешняя вода унесла все горести прошлого… Всё это и прозвучало в начале праздника, который открыл «Мишар». Вместе с гостями из Чувашии темпераментно, как всегда, плясали в прологе знаменитый ансамбль «Ак каен» из села Старое Ермаково Камышлинского района, татарский ансамбль народного танца «Ялан» из Оренбургской области, ребя-

Башкарма комитеты рәисе урынбасары Марс Тукаев тамашачыларны сәламләп, бәйрәмне оештыручыга да, халкыбызга да олы ихтирам күрсәттеләр.

Бәйрәм концертын Татарстанның халык артисты Фердинанд Сәләхов һәм "Татарстан - Яңа гасыр" телевидениесе дикторы Замирә Гәрәева алып бардылар. Ә сәхнә түрендә "Казан" бию ансамбле, Татарстанның халык артистлары Равил Харисов, Рөстәм Вәлиев, Татарстанның атказанган артистлары Резидә Шәрәфиева, Вил Усманов, Рөстәм Закиров, ИлСаф, жырчы Гүзәл Жәләлова булды. Мәскәүдән килгән Россиянең һәм Татарстанның атказанган артисты Наилә Фатехованың чыгышын да алкышларга күмделәр. Самар шәһәренең "Яктылык" мәктәбе укучылары чыгышын да яратып кабул иттеләр. Россиянең халык артисты Надежда Бабкина һәм "Русская песня" ансамбле "Боз озату" тамашасына жыелган тамашачыга халкыбызның "Тала, тала" жырын да бүләк иттеләр. Россия күләмендә узган "Голос" телевизион жыр бәйгесе жиңүчесе, үзенең бәрхет тавышы белән Мәскәү сәхнәсен яулаучы, «Евроведение» халыкара жыр бәйгесендә Россия данын яклаячак татар кызы - Татарстанның атказанган артисты Динә Гарипова бәйрәмнең бизәге булды.

Ахырдан төрле төбәкләрдән жыелган милләттәшләребез бергәләшеп "Туган тел" жырын башкарып аерылыштылар.

Ерак гасырлардан торгызылган бәйрәм халкыбызның гореф-гадәтләрен яңарту юнәлешендә боз кузгалуга тиң булды, дияр идем мин.

Чара милләттәшләребезнең күңеленә хуш килде. Дәртле жырлар, биюләр беркемне дә битараф калдырмады. Кичкә кадәр дәвам иткән тамашадан һәркем үзенә рухи азык, күтәренке кәеф алып китте.

Елгалардагы бозларның ташып агуы һәркемне авыр хисләреннән арындырсын, табигатьнең кышкы йокыдан уянуы, яңарышы һәммәсенә дә яңа шатлыклар һәм уңышлар вәгъдә итсен, ә "Боз озату" бәйрәме киң жәелеш алып, гомерле булсын иде, дип теләп калам!

__Римма Нуретдинова,__
__Самар шәһәр "Ак бәхет" ижади-ижтимагый оешмасы рәисе,__
__"Боз озату" бәйрәмен оештыручыларының берсе.__

та из «Яктылыка. Они по-настоящему переживали праздник, почувствовали интонацию этого действа - не хватало только реки, льдин и весеннего ветра, ну так что же с этим поделаешь…

А потом собравшихся тепло поздравили председатель Самарской губернской Думы Виктор Федорович Сазонов, заместитель руководителя департамента по связям с общественностью и экспертной деятельности администрации губернатора Дмитрий Владимирович Холин, заместитель главы администрации г.о. Самара Игорь Викторович Кондрусев, Исполкома Всемирного конгресса татар Марс Рифкатович Тукаев, председатель регионального духовного управления мусульман Самарской области муфтий Талип Яруллин. Во всех выступлениях подчеркивалось значение подобных мероприятий для нашего многонационального региона с его богатейшей многосоставной культурой. Президент СРТОО «Дуслык» («Дружба») Фахретдин Бадретдинович Канюкаев поблагодарил тех, чья поддержка помогла провести этот праздник.

Официальная часть была тонко сведена к минимуму, и снова набрал обороты полностью захвативший публику концерт. Его украшала целая россыпь «звезд» из Татарстана: ансамбль танца «Казань», виртуоз-баянист Рустам Валиев, ИлСАФ, Наиля Фатехова, Резеда Шарафиева, Рустем Закиров, Равиль Харисов, Виль Усманов. Разнообразие голосов, богатство репертуара… Народ был благодарен, но с особым нетерпением ждал Надежду Бабкину с её группой «Русская песня» и сверхновую звезду шоу «Голос» Дину Гарипову. «Русская песня» была такой, какой её знают и хотят видеть. Выступили заразительно, приглашали зрителей вместе с собой, приготовили для этого концерта татарскую песню «Тала-тала». Дина Гарипова, встреченная взрывом восторга, начала своим коронным «Non, je ne regrette rien», спела и свою песню к будущему «Евровидению», а ещё включила в свое выступление две татарские песни, которые очень идут к её голосу, позволяют выпевать настоящие соловьиные трели. От всей души восторгались и веселились дети, неустанно танцующие

перед сценой (и какие талантливые среди них есть импровизаторы). Среди взрослых, пришедших во Дворец спорта, мало кто всё-таки мог вспомнить, как праздновал в детстве Боз озату. А у нового поколения теперь такое воспоминание будет. У них свои Проводы льда, не те, что были в старину. Что ж, время не стоит на месте, всё меняется, но каждый год приходит весна, и живая вода ломает лёд.

__Наталия Харитонова__
__«Дом дружбы народов»__

Дина Гарипова

Победительница проекта «Голос», участница конкурса «Евровидение-2013»

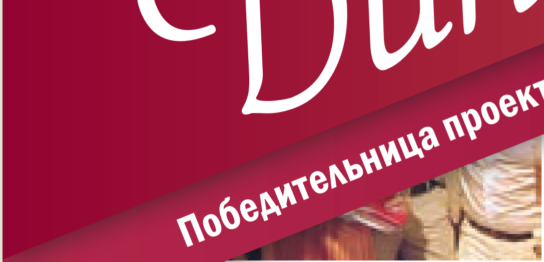

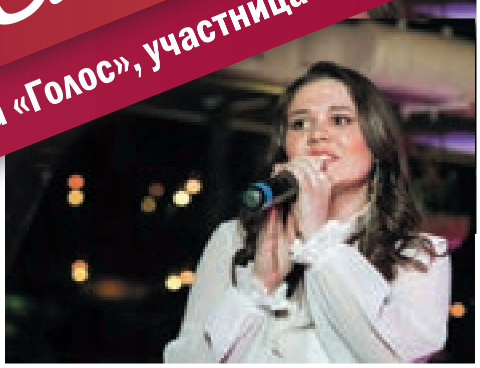

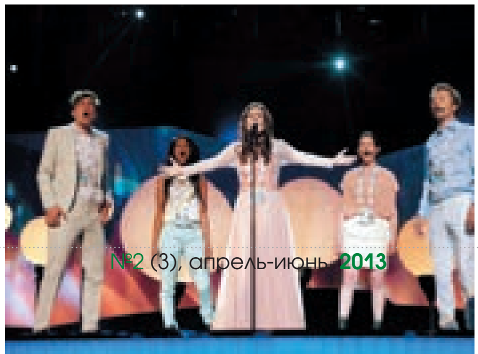

ДИНӘ ГАРИПОВА:

САМАР ТАТАРЛАРЫ АЛДЫНДА БАШЫМНЫ ИЯМ!

Россия күләмендә узган “Голос” телевизион җыр бәйгесе җиңүчесе, илебезнең иң шәп тавышы исемен йөртүче, күпме татар кешесенең җанына милли горурлык орлыклары салучы, “Евровидение-2013” халыкара җыр бәйгесендә Россия данын яклаган татар кызы – Татарстанның атказанган артисты Динә Гарипова март аенда Самарның Үзәк спорт сараенда беренче тапкыр үткәрелгән “Боз озату” татар милли бәйрәмендә катнашып, чараның бизәге булды. Бәйрәм көнне миңа җырчы белән аралашу бәхете дә татыды. Динә – елмаючан, киң күңелле, үзенә “йолдызлык чире” билгеләрен тидермәгән гап-гади татар кызы. Сөйләшеп утыруыбыз ярты сәгатькә сузылды, шушы вакыт эчендә ул шактый гына төрле сорауларга җавап бирде.

Напомним, на первом самарском областном весеннем татарском празднике «Боз озату» («Проводы льда») приняла участие победительница проекта «Голос» на Первом канале, представительница России на международном песенном конкурсе «Евровидение-2013» Дина ГАРИПОВА, вошедшая в пятерку лидеров среди исполнителей европейских стран.
К счастью, мне тогда удалось пообщаться с певицей. Дина – улыбчивая, доброжелательная, без тени синдрома «звездной болезни». Разговор с ней длился около получаса, и за это время она ответила на массу самых разных вопросов.

Дина Гарипова:

Низкий поклон самарским татарам!

- Динә, Самар шәһәрендә үткән “Боз озату” бәйрәме Сине нәрсәсе белән үзенә җәлеп итте? Мөгаен, Син моның кебек барлык проектларда да катнашырга ризалашмыйсыңдыр, кайсыларыннан баш та тартасыңдыр?

- Самар татарлары алдында башымны иеп, үзләренә афәрин диям! Алар мәдәниятебезне һәм гореф-гадәтләребезне яңадан торгызу юлында йөриләр. Мин бигрәк тә татар милли бәйрәмнәре, халкыбыз җырлары һәм биюләре белән бәйле чараларны яратам. Ничек инде әлеге проектта катнашмаска ди? Бик теләп ризалаштым!

Мин, гомумән, үземә кызыклы булган барлык чараларда да чыгышлар ясарга тырышам. Тик соңгы вакытта халыкара җыр бәйгесендә катнашырга әзерләнү сәбәпле, вакыт җитеп бетми.

- Динә, син ничек Беренче каналга килеп эләктең? “Голос” телевизион җыр бәйгесе турында кайдан ишеттең?

- Иң популяр сорауларның берсе бу. (Елмая). Беренче каналга, “Голос” проектына, мин очраклы рәвештә килеп эләктем. Дөрес, мин инде күптән үземне телевизион җыр бәйгесендә сынап карарга тели идем. Шулай беркөнне миңа дус кызым шалтыратып, “Голос” дип аталган яңа проектның рекламасына юлыгуы хакында сөйләде. “Әлеге чарада башкаручының вокал мөмкинлекләре генә бәяләнәчәк, барып кара әле”, - дип үтенде.

Бәйгенең сайтын табып, барлык хәбәрләрне укырга керештем. Конкурсның ничек узуы хакында төгәл генә мәгълүмат туплый алмасам да, аның “Йолдызлар фабрикасы”ның дәвамы булмавын аңладым... Мине “Йолдызлар фабрикасы” форматы канәгатьләндермәс иде, чөнки ул җыр бәйгесе дә түгел кебек, күбрәк реалити-шоу, диимме соң...

Шулай мин үземне сынап карарга булдым. Анкетамны җибәрдем дә, мине кастингка чакырып алдылар.

- Син алдан ук остазың буларак Александр Градскийны сайларга теләгән идеңме?

- Әйе. Чөнки ул - мэтр, профессионал, шоу-бизнеста зур тәҗрибәле шәхес. Мин аны алдан ук бик таләпчән һәм туры сүзле, дип кабул иткән идем. Дөрестән дә, ул шундый булып чыкты. Әмма тора-бара аның тагын бер искиткеч сыйфаты ачыкланды: ул бик эчкерсез кеше, безне үз балалары кебек күрде.

- Эльмира Кәлимуллина белән чагыштырганда, син “Голос” бәйгесендә татар телендә җырламадың. Бу яктан аңа оттырдың, дип тапмыйсыңмы?

- Мин Александр Борисовичка татар телендә җырларга теләвемне белдергән идем, ул да моңа каршы төшмәде. Әмма репертуар тупланганда шулкадәр күп җырлар сайланды, аларның һәммәсен башкарасы килде! Татар телендә булган җырымны киләсе турга калдыра-калдыра, финалга да барып җиткәнбез...

Әлбәттә, проектта туган телемдә җырлый алмавым аяныч булып калды. Әмма беркемнең дә күңелен кайтарасы килмәгән иде... Аллаһы теләсә, сәхнәдә кабат чыгышлар ясармын, бу хатаны төзәтергә соң булмас.

Мин республикамны, үз халкымны, татар җырларын бик яратам. Кайчандыр Татарстан Республикасының халык артисты Габделфәт абый Сафин концертларында татар җырлары белән чыгышлар ясап йөрдем. Киләчәктә дә туган телемдәге көйләрне башкарудан баш тартмамын. Әнә Universal компа-

- Дина, а чем привлек тебя праздник «Боз озату» («Проводы льда»)? Наверное, существуют такие проекты, от участия в которых ты отказываешься?

- Самарские татары - молодцы! Они возрождают культуру и обычаи своего народа. Низкий им поклон! Я так люблю мероприятия, связанные с татарскими национальными праздниками, народными песнями, танцами и костюмами. Как же я могла отказаться от участия в этом проекте?! Согласилась с огромным удовольствием!

Я вообще стараюсь участвовать во всех интересных для себя проектах. Единственное, в последнее время не хватает времени: готовлюсь к международному конкурсу.

- Дина, расскажи, пожалуйста, как ты попала на Первый канал? Как узнала о проекте?

- Это один из самых популярных вопросов. (Улыбается.) На Первый канал, в шоу «Голос», я попала спонтанно, случайно. Я давно хотела попробовать себя в телевизионных проектах. Мне позвонила подруга и сказала, что видела по телевизору рекламу о «Голосе», где будут оценивать только вокальные данные. И я решила попробовать свои силы. А почему нет? Нашла сайт, начала читать информацию. С трудом представляла, как будет проходить конкурс, но точно знала, что это не продолжение «Фабрики звезд»... Наверное, такой формат меня бы вряд ли устроил. «Фабрика» все-таки больше реалити-шоу, а не вокальный конкурс.

Отправила анкету, и меня пригласили на кастинг.

- Ты изначально хотела попасть к Александру Градскому?

- Да. Потому что он - мэтр, профессионал, у него огромный опыт в шоу-бизнесе. Я изначально думала, что он очень строгий и прямолинейный.

В чем-то я не ошиблась, если есть какие-то ошибки, он сразу об этом говорит, не скрывает их. Но у него также есть замечательная черта - он очень душевный человек и относится к нам как к своим детям.

- В отличие от Эльмиры Калимуллиной, ты не спела на татарском языке. Не кажется ли, что по этой части проиграла ей?

- Я предлагала Александру Борисовичу спеть на татарском языке, и он был не против этого. Но при подборе репертуара было столько песен, и хотелось спеть многие из них! И каждый раз думалось - вдруг я не пройду дальше, а спеть эту песню так хочется!.. И мы оставляли песню на татарском языке на следующий этап. Так и дотянули практически до финала.

Конечно, нам обоим было очень жаль, что не удалось спеть песню на моем родном языке... Но, надеюсь, это еще не последнее мое выступление. Я даже предложила Universal включить в состав диска одну из татарских песен.

Я люблю Татарстан, люблю татарские песни, и мне не хочется никого разочаровывать. Одно время я выступала вместе с народным артистом Татарстана Габдельфатом Сафиным и пела татарские песни в его концерте. Я ни за что их не брошу,и обязательно буду исполнять! Татарские песни будут звучать и на моих концертах, и на моих дисках, то есть везде, где только возможно, Алла бирса!

- Наверное, не ошибусь, если предположу, что сейчас твоя жизнь кардинально поменялась.

Кукла Дины

Российская конкурсантка Дина Гарипова, которая прошла в финал «Евровидения-2013" в шведском городе Мальмё по итогам первого полуфинала в ночь на 15 мая, рассказала, что удачу ей принесла подаренная самарскими поклонниками игрушечная татарская бабушка, сообщает «РИА Новости».

Во время голосования зрителей в полуфинале Гарипову показали на экране с мягкой игрушечной бабушкой в малиновом платье и белом переднике, которую подарили ей самарцы – организаторы самарского областного татарского праздника «Боз озату».

«Игрушечная татарская бабушка – подарок от моих самарских поклонников. Это ручная работа: она из губки, а контуры лица – из перетянутых ниток. Самарские татары вручили мне ее и пожелали удачи», – рассказала Гарипова на пресс-конференции сразу после первого полуфинала.

На вопрос журналистов, принесла ли ей игрушка удачу, певица ответила: «Конечно», – и развела руками, давая понять, что раз она сидит в десятке первых полуфиналистов, прошедших в финал, то талисман сработал.

«Я всегда верю во все лучшее, – рассказала после пресс-конференции российским журналистам Дина. – Стараюсь не создавать талисманов, от которых буду зависеть, но если мне что-то дарят и при этом желают удачи, просто чувствую поддержку».

ниясе белән контракт төзегәндә дә, дискта бер татар җыры булсын, дип тәкъдим иттем. Туган телебездәге музыкаль композицияләр минем концертларда да, дискларда да урын табачаклар, Аллаһы бирсә!

- Мөгаен, проекттан соң Синең яшәү рәвешең, тормышың төптән үзгәргәндер?

- Чыннан да, шулай. Әле дә үзем белән булган вакыйгаларга ышанып бетә алмыйм.

Хәятем ике өлешкә бүленде: проектка кадәр һәм аннан соң. Элек мин эзләнүләр юлында йөрдем, зур сәхнәгә күтәрелергә теләдем, үземне күрсәтергә тырыштым. Хәзер хыялым тормышка ашты - язмыш миңа зур мөмкинлек бирде. Мин аннан файдаланырга тырышам.

Әлбәттә, минем тирәли шундый шау-шу кузгалыр, дип уйламаган идем. Төрле чараларга чакырулар, интервьюлар... Журналистларның күбесе ничек булса да «эләктереп алырга» тырыша. Аларны да аңлыйм инде, үзем Казанда журналистика факультетында укыйм, хәбәрчеләргә сенсация кирәк бит.

- "Голос" проектыннан соң үзеңдә үзгәрешләр тоясыңмы? Конкурска кадәр булган Динә бәйгедән соң үзгәрдеме?

- Минемчә, шул ук Динә булып калды. Бу сорауны минем дусларыма һәм якыннарыма бирү дөресрәк буладыр. Мин алардан бу хакта сораштыргалап торам, алар үзгәрешләрне тоймыйлар.

- Динә, дан-шөһрәт йөге татлымы әллә авырмы?

- Дан-шөһрәт мине беркайчан да кызыктырмады да һәм кызыктырмый да. Миңа "йолдызлык чире" кагылмаса иде, дип куркып торам... Шөкер, мине әти-әнием таләпчәнлек белән тәрбияләделәр, шул ук ва-

- Это правда, изменилось буквально всё. До сих пор сложно поверить, что это все со мной произошло.

Сейчас моя жизнь разделилась на две части: до проекта и после. Раньше я находилась в поиске, пыталась как-то себя проявить. Шла к этому, хотела выйти на большую сцену, показать себя. Сейчас у меня появился такой шанс, и я стараюсь уцепиться за эту возможность и не отпускать ее.

Я не ожидала, что вокруг начнется такой ажиотаж - начнут приглашать на съемки, брать интервью... Я, конечно, ко многому была готова, но вот что внимания в мой адрес будет так много, и предположить не могла. Многие журналисты просто ищут, чем бы меня зацепить... Хотя в принципе я всё понимаю, сама учусь на журфаке в Казани, - репортерам нужна сенсация.

- Как ты оцениваешь себя до конкурса и после него? Есть ли разница в тебе – в той, что пришла на конкурс, и в той, что вышла из него?

- Думаю, что осталась та же самая Дина. И вообще этот вопрос логичнее адресовать моим друзьям и близким. Лично они мне говорят, что я не изменилась.

- Дина, а бремя славы – это приятно или тяжело?

- Сразу уточню один момент: слава меня никогда не интересовала и не интересует. Я очень хотела бы, чтобы «звездность» меня не зацепила. Я этого очень боюсь... Надеюсь, что у меня все получится, потому что родители воспитывали меня достаточно строго, но при этом всегда давали мне свободу выбора. Может быть, это сыграет свою роль, потому что я всегда знаю, что выбор - за мной. И разочаровать родителей я не хочу.

Приятно то, что ты находишь какую-то отдачу от зрителей. И то, что за меня голосовало такое огромное количество людей, для меня является большим подарком. С другой стороны, очень сложно оправдать эту зрительскую поддержку. Это очень ответственно. Как-бы не разочаровать тех, кто отдал за тебя голоса... И при этом нужно сохранить себя, оставаться человеком, не за-

кытта ирeклeк тә бирелде. Шуңа да мин үзем дөрес юлны сайлап алырлык шәхес буларак формалаштым. Әти-әниемнең йөзенә дә кызыллык китермәм, дип өметләнәм.

Әлбәттә, тамашачының мәхәббәте - бик татлы. Минем өчен шушы кадәр күп кешенең тавыш бирүләре дә - зур бүләк. Икенче яктан, тамашачының ышанычын аклау - бик авыр. Бу - зур җаваплылык. Минем өчен тавыш биргәннәрнең күңелләрен кайтармаска, үз-үземне саклап калырга, кешелеклек сыйфатларын югалтмаска, кайдан чыкканлыгымны һәм үз милләттемне онытмаска тырышырмын...

- Бүген Синең репертуарыңда ничә җыр? Яңаларын кайдан алырсың?

- Ике дистә җыеладыр. Әмма минем репертуарымда күбесенчә башка җырчыларның танылган композицияләре. Яңа җырларны эзләячәкмен. Авторлар күп, әмма үземә туры килгәннәрен, мәгънәлеләрен, матурларын табасы иде.

Мин үзем дә шигырьләр иҗат итәм. Бәлки, аларны да көйләргә салырлар. Андый уйларым бар, тик мин һаман аларны халык хөкеменә чыгарырга җөрьәт итә алмый торам. Минем өчен шигырьләрем шәхси көндәлек сыман. Мин аларга барлык хис-тойгыларымны, кичерешләремне кертергә тырышам. Шуңа да тәнкыйтьтән куркам.

- Динә, Син нигә музыка белгечлеге буенча түгел, ә журналистика факультетында укыйсың?

- Бу сорау да бик популяр! (Көлә).

Мин алты яшемнән үк музыка түгәрәгендә шөгыльләндем. Ә журналист һөнәренә акрынлап килдем. 10нчы сыйныфта үзебезнең “Зеленодольская правда” газетасы каршындагы яшь хәбәрчеләр түгәрәгенә килдем. Биредә безне төрле жанрларда язарга, матур итеп җөмләләр, мәкаләләр төзергә өйрәттеләр. Төрле чараларга йөрдем, үземнең беренче язмаларымны әзерләдем. Тәүге мәкаләм белән чыккан газетаны кулга алгач, шундый шатлыклы хисләр кичердем. Мәктәпне тәмамлагач, журналистика факультетында белем алырга булдым.

Бер үк вакытта Казанда журналистика факультетына, Мәскәүдә музыка-театр бүлегенә укырга керергә тырыштым. Кызганычка, икенчесе килеп чыкмады. Журналистика белгечлеге буенча укырга кергәнемә бер дә үкенмим. Бәлки, киләчәктә миңа бу һөнәр кирәгеп куяр. Мәсәлән, журналистлар белән аралашканда. Аннан белем дәрәҗәсе дә киңәйгәндер, бик күп әдәбият укырга туры килде бит. Ахыр чиктә, берләштереп тә була: музыкаль журналистика, музыкаль критика, музыкаль тапшырулар бар. Белемем юкка чыкмас...

- Сиңа, журналист буларак, сораулар бирергәме әллә, артист буларак, сорауларга җаваплар кайтарырга кызыгракмы?

- Сораулар бирергә дә, аларга җаваплар кайтарырга да ошый. Гомумән, мин - аралашучан кеше. Дусларым белән сөйләшеп утырган вакытта да ирексездән сораулар яудыра башлыйм, алар миңа: “Әһә, журналист килде...”, диләр. Икенче яктан, сорауларга җавап кайтару да кызыклы. Үз-үзеңдә казына башлыйсың. Кайвакыт сораулар шундый үзенчәлекле була, җавап табуы да авыр...

- Музыкаль белемеңне дәвам итәргә уйлыйсыңмы?

- Әйе, теләгем зурдан. Профессиональ белем алырга иде. Быел Мәскәүдә яисә Казанда кабат музыка-театр бүлегенә укырга кереп карармын.

бывать, откуда ты родом, кто ты по национальности…

- Сколько сегодня в твоем репертуаре песен? Где будешь черпать новые песни?

- Достаточно много: десятка два есть. Сегодня мой репертуар в основном составляют перепевки известных композиций.

Новые песни буду искать. Авторов-то много, но хочется найти хорошие композиции, смысловую красивую музыку.

Я и сама пишу стихи. Возможно, напишут песни и на мои стихи… Есть такая мысль, но я как-то интимно отношусь к ним. Стихи для меня - это как личный дневник, наверное. Я туда выливаю все свои эмоции, какие-то переживания и, наверное, боюсь критики, потому что это будет критика моих же эмоций.

- Скажи, а почему ты поступила на журфак, а не в музыкальный вуз?

- Тоже достаточно популярный вопрос! *(Смеется)*.

Музыка в моей жизни появилась достаточно давно, я с шести лет посещала музыкальный кружок. К журналистике я пришла постепенно. Ближе к десятому-одиннадцатому классу я начала заниматься в кружке юных корреспондентов в нашей газете «Зеленодольская правда».

Нас учили писать в том или ином жанре, строить предложения и материалы. Все было интересно. Я ходила на мероприятия, писала свои первые работы. Мне было безумно приятно получить газету со своей первой публикацией.

К окончанию школы я подумала, а почему бы не поступить на журфак, тем более что мне это очень нравится.

Я одновременно попыталась поступить и на факультет журналистики в Казани, и на музыкально-театральное отделение в Москве. К сожалению, второе - мне не удалось.

Не жалею, что поступила на журфак, черпаю знания у лучших педагогов. Может быть, в дальнейшем мне

Миңа музыка белән генә чикләнү дә дөрес булмас, сәхнәдә дөрес итеп образлар тудыру өчен актерлык һөнәре дә комачауламас.

- Динә, Син кайчан Татарстанның атказанган артисты исемен алуыңны ишеттең?

- "Голос" телевизион җыр бәйгесе тәмамлангач, нәтиҗәләр билгеле булгач, мине җиңүче, дип игълан иткәннән соң, гримлау бүлмәсенә кайттым. Кесә телефонына күз салсам, миңа берничә тапкыр таныш булмаган номер шалтыраткан икән. Шуңардан ук: "Бөтен Татарстан сине тәбрикли һәм синең белән горурлана. ТР Президенты Р.Н.Миннеханов", - дигән хәбәр дә килгән иде...

Икенче көнне шушы ук номердан тагын бер хәбәр килеп иреште. Миңа һәм Эльмирага Татарстанның атказанган артисты исеме бирелүе хакында язылган иде. Әлбәттә, бу көтелмәгән шатлыклы яңалык булды! Без моңа ышанып та бетмәдек!

Дөресен әйткәндә, минемчә, әлеге исемне алыр өчен бик күп еллар эшләргә кирәктер. Әлбәттә, без куандык, әмма әлеге бүләк - өстеңә йөкләмә алу бит ул. Аны исбат итәргә, чыннан да, аңа лаеклы булыңны дәлилләргә кирәк булачак. Әлеге исем - зур аванс!

Аннан соң безне ТР президенты үзендә кабул итте, бүләк тапшырды... Әх.., ул - гомерлек истәлек!

- Рөстәм Нургали улы Миннеханов белән тәүге очрашуың идеме? Нәрсә турында сөйләштегез?

эта профессия пригодится, например, в общении с журналистами.

Да и кругозор во время учебы расширился, потому что приходится много читать. В конце концов, можно объединить, ведь есть и музыкальная журналистика, и музыкальная критика, и музыкальные телепередачи.

Думаю, полученные знания не пропадут.

- Что для тебя интереснее – задавать вопросы, будучи журналистом, или отвечать на вопросы журналистов?

- Задавать и отвечать на вопросы мне в равной степени интересно. Я люблю интересоваться какими-то моментами. Даже в разговоре с друзьями я быстро нахожу вопросы, и мне всегда говорят: «Так, журналист пришел…» С другой стороны, мне нравится и отвечать на вопросы. Это некое копание в себе, потому что вопросы бывают абсолютно разные. Иногда они настолько оригинальные, что ты и сам себе не можешь на них ответить.

- Ты хочешь продолжить музыкальное образование?

- Да, очень хочется продолжить. Надо развиваться, получить профессиональное музыкальное образование. Я не исключаю возможности поступить в какое-либо учебное заведение в Москве либо в Казани, чтобы оно даже было ближе не к музыкальному, а театральному направлению. Чтобы уметь свой образ на сцене обработать, сделать это более профессионально. …Вариантов сейчас много, и я пока вся в раздумьях.

- Когда ты узнала, что стала заслуженной артисткой Татарстана?

- Когда проект «Голос» завершился, результаты объявили, я вернулась в гримерную. На сотовом телефоне были пропущенные звонки и сообщение от неизвестного номера следующего содержания: «Весь Татарстан поздравляет тебя и гордится тобою. Президент РТ Р.Н. Минниханов». Это было очень неожиданно и безумно приятно!

На следующий день с этого же номера пришло сообщение, что мы с Эльмирой становимся заслуженными артистками Республики Татарстан! Конечно, мы этого не ожидали! Был «гигантский» шок!.. Честно говоря, я раньше думала… и сейчас думаю, что для этого звания надо работать годами. Конечно, это было приятно, но такая награда и обязывает: нужно ее оправдать, доказать, что я действительно этого заслуживаю. Это звание - огромный аванс!

Затем нас пригласили на прием к президенту РТ, на вручение… Ох, это - воспоминание на всю жизнь!

- Дина, ты впервые встретилась с Рустамом Нургалиевичем? О чем говорили?

- Я видела его на каких-то правительственных мероприятиях, но так, чтобы рядом сидеть и долго общаться, - это впервые.

Президент понимает, что нам надо развиваться дальше, выходить на новый уровень. Он интересовался, что нам необходимо для этого. Обещал свою поддержку, если она потребуется для продолжения обучения. За это ему огромное спасибо!

- Мин аны моңа кадәр төрле хөкүмәт чараларында күргәнем бар иде, әмма менә шулай янәшә озаклап сөйләшеп утырган булмады, әлбәттә.

Президент безгә үсәргә кирәклеген аңлый. Моның өчен безгә нинди ярдәм кирәклеген сорашты. Укырга керергә булса да, нинди кыенлыклар туса да, булышлык күрсәтергә әзер булуы хакында әйтте. Рәхмәт яусын үзенә!

- Шулай ук ул Сиңа Яшел Үзән шәһәрендә фатир да бүләк иткән. Ә Мәскәүгә китәргә туры килсә?

- Эшем таләп итсә, бу адымны да ясармын инде.

- Синең яраткан җырчыларың? Вокал сәнгатендә Сиңа кем үрнәк булып тора?

- Татар җырчылары арасында мин Илһам абый Шакировны билгеләп үтәр идем. Ул - легендар шәхес. Балачактан ук аның җырларын тыңлап үстем. Ул татар халык көйләрен таң калдырырлык итеп башкара белә. Аның тавыш тембры - могҗиза. Күптән түгел Илһам абый белән танышырга мөмкинлек туды, әлеге талантлы шәхеснең шундый йомшак күңелле булуына исем китте. Аллаһы Тәгалә үзенә ныклы исәнлек бирсен иде!

Алдан әйтеп үткәнемчә, мин Татарстан Республикасының халык артисты Габделфәт абый Сафин белән эшләдем. "Йолдызлык" дип аталган җыр бәйгесендә катнашып, призлы урын алган идем. Шунда ул мине күреп алды да, үзенең программасында чыгышлар ясарга тәкъдим итте.

Габделфәт абый башкаруында җыр ишеттем икән, барлык эшемнән бүленәм, колак салам, битараф кала алмыйм. Мин аңа шулкадәр рәхмәтлемен. Ул бүгенге көнгә кадәр ярдәм итәргә әзер булып тора.

Россия күләмендәге башкаручылар арасында Александр Панайотов һәм Алексей Чумаковны әйтеп үтәргә була. Аларның тавышлары көчле, киң диапазонлы. Әлбәттә, Александр Борисовичны искә алмыйк мөмкин түгел.

Чит ил җырчылары арасыннан Уитни Хьюстонны билгеләп үтәр идем. Мин аңа охшарга тырышам, дия алмыйм, чөнки без һәммәбез дә үзенчәлекле, әмма аңардан үрнәк алырга була. Ул - хатын-кыз вокалының иң югары планкасы. Мин - җыр-моң сөюче кеше, үземнең яраткан башкаручыларны бик озак саный алам.

- "Йолдызлык юлын" сайлап, нәрсәне корбан итәргә әзер?

- Миңа "йолдыз" сүзе бер дә ошамый бит. Мине алай атамасыннар иде. Мин - җырчы, артист.

Корбан итүгә килгәндә, мин вакытымны корбан итәмдер. Әмма мин аны сарыф итмим. Әлбәттә, мин бик арыйм, тик әлеге ару - татлы.

Гаиләмне корбан итмәм. Аллаһы теләсә, эшем дә моңа комачауламас. Минемчә, якыннарың терәк булып тормаса, иҗат итеп булмый.

- "Евровидение" халыкара җыр бәйгесе алдыннан дулкынланасыңмы?

- Әйе-е-е. Дулкынлану гынамы соң? Россия данын яклау- шу-у-ундый зур җаваплылык. Бу хакта уйланганда тез буыннары калтырый башлый. Ничек бу эшне башкарып чыгармын?.. Чыгышым мактауга лаеклы булсын өчен барлык көчемне куярга тырышырмын, дип вәгъдә итәм!

- Динә, тәфсилле җавапларың өчен рәхмәт. Уңышлар сиңа!

Әңгәмәдәш –
Римма НУРЕТДИНОВА

- Он также подарил тебе квартиру в Зеленодольске, а если все-таки придется перебираться в Москву?

- Если это потребуется для работы, то, наверное, нужно будет сделать этот шаг.

- Твои любимые исполнители? Для тебя есть образцы в вокальном искусстве?

- Среди татарских исполнителей я бы отметила Илгама Шакирова. Действительно, он - легендарная личность. С детства слушала песни в его исполнении. Он изумительно подает татарские народные песни. Тембр голоса - просто чудо. Недавно была возможность познакомиться с ним, я была в восторге от этого талантливого человека. Настолько добродушный. Дай Бог ему крепкого здоровья!

Как я уже говорила, у меня есть опыт гастрольных туров. Как-то на популярном конкурсе «Созвездия», где я заняла призовое место, меня увидел известный татарский певец Габдельфат Сафин и предложил работать вместе, и я год ездила с ним по всей стране.

В программе Сафина у меня были сольные номера. Когда я где-нибудь слышу песню в его исполнении, сразу отвлекаюсь от всего и начинаю прислушиваться, не могу оставаться равнодушной. Я так благодарна ему. Он до сих пор поддерживает меня.

Из российских исполнителей моего поколения я бы выделила Александра Панайотова и Алексея Чумакова. У них и голоса сильные, и подача звука такая, которая может трогать за сердце.

Естественно, не могу не назвать Александра Борисовича. Он - легендарный певец.

Из иностранных исполнителей хочу отметить Уитни Хьюстон. Не скажу, что хотела бы подражать ей, потому что все мы уникальны, но я бы хотела так же, как она, виртуозно владеть своим голосом. Она - высшая планка женского вокала, один из эталонов, у нее правильная подача звука.

Я - меломан, перечислять любимых исполнителей могу очень долго…

- Чем ты готова пожертвовать, выбрав «звездный путь»?

- Мне категорически не нравится слово «звезда». Не хотелось бы, чтобы меня так называли. Я - вокалистка, артистка. Что касается жертв, сейчас я, наверное, жертвую своим временем, но мне это жертвой не кажется. Я этим живу, мне это нравится. Конечно, я очень сильно устаю, но эта усталость приятная.

Не буду жертвовать семьей. Надеюсь, что получится совместить с работой. Думаю, что не может быть никакого творчества, если не будут помогать родные люди, которые будут для тебя опорой и защитой.

- Волнуешься перед конкурсом «Евровидение-2013»?

- О-о-о да-а-а. Не то слово! Ведь это такая гора ответственности! Когда задумываюсь об этом, начинают трястись коленки… Как бы с этим справиться?.. Я, конечно же, обещаю, что постараюсь сделать максимум, что смогу. Надеюсь, что все пройдет хорошо и мое выступление будет достойным.

- Дина, спасибо тебе за подробные ответы. Успехов и удачи тебе!

Собеседник –
Римма НУРЕТДИНОВА

ВЕТЕРАНЫ КАМЫШЛЫ

Почти 400 человек, призванных с Камышлинской земли на фронт, остались на полях Великой Отечественной войны. Их имена навсегда выбиты на стеле в центре села Камышла и являются напоминанием последующим поколениям о тех страшных и кровавых годах. Сегодня в Камышлинском районе осталось 29 ветеранов ВОВ и еще 6 жителей имеют статус к ним приравненных. Сегодня мы хотим рассказать о некоторых их них.

Ризатдин МИФТАХОВ

Родился в 1916 году в селе Новое Ермаково. Быстро пришлось повзрослеть простому деревенскому мальчику. В пятилетнем возрасте он потерял мать, а через год - отца. Так рос он сиротой, испытывая недетские тяготы жизни в свои юные годы.

В 1938 году Ризатдина Мифтахова призвали в ряды Советской Армии, но вернуться в родные края ему не удалось. Началась Великая Отечественная война. До 1943 года в составе 701 артиллерийского полка сержант Ризатдин Фархутдинович был заряжающим пушки, а впоследствии командиром отделения. В ходе одного из упорных и жестоких боев был ранен, лечился в госпитале. По словам Ризатдина Мифтахова, фашисты шли в контратаки против советских наступающих войск, цеплялись за каждый дом, за каждый рубеж.

Но несмотря ни на что, советские войска не сдавались, стойко держали оборону. Вернувшись в строй, молодой солдат в составе 39-го стрелкового полка дошел до Берлина. Участвовал в операции за взятие Берлина. За героизм и мужество, проявленные в годы войны, фронтовик был награжден многочисленными орденами и медалями, в том числе орденом «За взятие Берлина», «Отечественной войны», медалями «За боевые заслуги», «За отвагу», «За победу над Германией» и другими наградами. Теперь он живет на попечении своей дочери Наили, помогают им сотрудники Староермаковского территориального отделения.

Ахметгата ХАЛИЛОВ

Родился в 1918 году в селе Старое Ермаково. После окончания семилетней школы некоторое время проработал в местном колхозе, затем был направлен на курсы трактористов Балыклинского МТС. В 1940 году его призвали в ряды Советской Армии.

Служил солдат Халилов в Маньчжурии. В начале Великой Отечественной войны молодого Ахметгату распределили в зенитно-артиллерийскую часть. Со своими боевыми товарищами он много раз ходил в атаку, уничтожая вражеского захватчика. Многих своих друзей Ахметгата Саярович потерял в этих боях. Горечь утраты была так сильна, что до сих пор у него болит сердце при воспоминаниях о войне. В одном из таких боевых действий Халилов был ранен. После долгих лечений в военных госпиталях, он возвращается домой, а через полгода, поправив здоровье, Ахметгата Саярович возвращается в строй, смело и мужественно защищает от фашистов Ленинград, Москву, принимает участие в Курской битве.

- Люди горели в танках, подрывались на минах, броня не выдерживала немецких снарядов, но битва продолжалась. В этот момент больше ничего не существовало, ни завтра, ни вчера! Самоотверженность советского солдата помогла выиграть сражение на Курской дуге, улучшить свои позиции, - делится воспоминаниями участник войны.

Великую Победу Халилов встретил в Курляндии. За боевые заслуги Ахметгата Саярович награжден многочисленными почетными наградами. В эти праздничные дни в доме Халиловых будет шумно и весело, поздравить ветерана соберутся все его родные и близкие.

Лукман МИНГАЛИЕВ

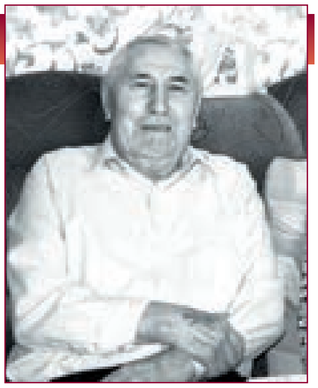

Родился в селе Камышла. В 1950 году его по призыву местного военкомата отправляют на 4 года служить в ряды Вооруженных Сил. Служба его проходила на территории Западной Украины, где сохранялась неспокойная обстановка в послевоенное время. Солдатам выдавали сухой паек, горячего питания по уставу не было предусмотрено.

Лукман Мингалиев принимал активное участие в боевых перестрелках с бандформированиями, стойко перенес все тяготы послевоенного бремени. О группе разведчиков, в составе которой был Лукман Абунагимович, был снят эпизодический фрагмент художественного фильма «Про это забыть нельзя».

После окончания службы он участвовал в строительстве МТС, также стоял у истоков создания строительной конторы, где проработал 30 лет механиком. Вместе с супругой Расимей вырастили троих детей. В праздничные и выходные дни за круглым столом в доме Мингалиевых собираются дети, внуки и правнуки.

Ризатдин ГАЛЯЛЕТДИНОВ

Родился в 1918 году в селе Камышла. Когда ему было два года, его семья переехала в село Давлеткулово. Как и всем детям того времени ему пришлось рано повзрослеть. В 1939 году Ризатдин Галялетдинов прошел курсы трактористов в Новоусмановском МТС. В это время пришла повестка из военкомата, его призвали в армию. Солдата Галялетдинова отправили служить в воинскую часть, расположенную рядом с городом Улан-Батор республики Монголии.

Строительная бригада, в составе которой был солдат Ризатдин Мисбахетдинович, участвовала в строительстве города Яковлев. Уже близилось окончание службы, молодой солдат мечтал вернуться домой, но страшная весть о начале Великой Отечественной войны заставила его, как и миллионы людей, взять в руки оружие. Довелось ему служить на границе с Японией, затем в составе зенитного полка участвовал в обороне Харькова. Скольких военных товарищей Ризатдин Мисбахетдинович потерял в боях против фашистов.

Дальше была Румыния, Венгрия, Австрия, Чехословакия. Великую Победу он встретил вблизи города Праги. Только в 1946 году Ризатдин Галялетдинов вернулся домой, в село Давлеткулово, где ждали его родные и близкие.

До выхода на заслуженный отдых он проработал в местном колхозе. Заслуженный колхозник, почетный гражданин Камышлинского района Ризатдин Галялетдинов за заслуги перед Отечеством имеет множество почетных боевых наград и юбилейных медалей. В настоящее время живет с семьей дочери.

Дамин ИБРАГИМОВ

Родился в селе Старое Ермаково. С ранних лет помогал по хозяйству матери, так как в шестилетнем возрасте остался без отца. После окончания местной школы продолжил обучение в техникуме села Сергиевск, получил специальность «Техник-строитель». В 1956 году молодого дипломированного специалиста призвали на службу в армию.

Три года он честно и добросовестно отслужил в Венгрии, принимал непосредственное участие в ликвидации контрреволюционного мятежа в стране. Участники демонстрации требовали вывода советских войск, сжигали национальные флаги, гербы, нападали на полицейские участки, солдат венгерской армии, разрушали здания партийных и государственных органов, уничтожали памятники советским воинам, павшим в годы второй мировой войны, нападали на советские войсковые части. Вся тяжесть по наведению порядка легла тогда на плечи советских воинов.

- Когда советские танки вошли в город, у повстанцев в руках было уже много оружия, поэтому они серьезно сопротивлялись, стреляли из жилых зданий и с крыш, танки отвечали огнем, и гибло мирное население. Советские воины своими подвигами не обесславили победу в Великой Отечественной войне, а дополнили её ликвидацией остатков вражеских сил и не дали ввергнуть мир в новую мировую войну, - рассказывает Дамин Набиуллович.

Являясь участником венгерских событий 1956 года и согласно постановлению правительства СССР, Ибрагимов был приравнен в правах к участникам второй мировой войны. Вернувшись домой, целых 43 года, до выхода на заслуженный отдых, он проработал на различных строительных предприятиях, участвовал в строительстве социальных объектов района.

С супругой Люцией вырастили трех сыновей, теперь большой отрадой для дедушки и бабушки являются их любимые внуки.

Талгат ХАМИДУЛЛИН

По биографии Талгата Хамидуллина можно проследить российскую историю 20 века от времени раскулачивания до наших дней. Житель поселка Бузбаш Талгат Хамидуллин является одним из непосредственных участников Великой Отечественной войны, вынесших на своих плечах все тяготы военного бремени.

Талгат Фатыхович окончил Камышлинский сельскохозяйственный техникум. В мае 1942 года был призван в армию. Всего месяц проходил обучение азам военной науки в учебном батальоне, затем целых шесть месяцев гвардии старший сержант Хамидуллин вместе со своими однополчанами держал оборону на Дону. Дошли до Днепропетровска. «На этом участке враг имел преимущество, - вспоминает фронтовик, - но мы сражались самоотверженно, не отступая ни на шаг».

Вместе со своими солдатами гвардии лейтенант Хамидуллин участвовал в форсировании Днепра, боевых разведках. Затем Польша, Германия, где в одном из боев Талгат Хамидуллин был ранен. О конце войны узнал в госпитале. «Прошел от Донца и до конца», - так всегда шутит, когда рассказывает он о войне.

За боевые заслуги участник войны отмечен высокими наградами: орденами Славы третьей степени, Отечественной войны, медалью «За Победу над Германией», множеством юбилейных наград. В мирное время Талгат Фатыхович долгие годы проработал зоотехником в местном колхозе. Ветеран войны, просто добрый, отзывчивый человек благодарен судьбе, что его дети, внуки и правнуки не видят того ужаса, который пришелся на долю поколения победителей.

Имен – три, СУДЬБА – ОДНА

9 мая мы отметили 68 годовщину Великой Победы над фашистской Германией в Великой Отечественной войне 1941 – 1945 годов. За четыре года тысячи и тысячи наших сородичей прошли через жернова войны. Не всем посчастливилось вернуться живыми. Но и тем, кто вернулся, недолго пришлось почивать на лаврах: страна лежала в руинах. И тогда фронтовики и труженики тыла взялись за новые, трудовые, подвиги – заново отстраивать города и села, заводы и фабрики. И что самое удивительное – многие из них не считают свой труд героическим и даже про свои ратные подвиги вспоминают только в День Победы.

Эльмира ШАВАЛЕЕВА

Вот и Мария (она же Гыйльмисафа, она же Майсафа) Закировна Шакирова начала восстанавливать документы, подтверждающие ее участие в войне только через 10 лет после того, как вышла на пенсию. А украли их у нее сразу после войны, вместе с облигациями Государственного займа, которые лежали в кармане фуфайки…

…Мама единственную свою дочку звала Майсафа, хотя в свидетельстве о рождении было написано - Гыйльмисафа. Так записал ее отец, то ли подзабыв имя, которым наказала записать жена, то ли сам так захотел - этого уже никто не помнит.

В 1941 году Майсафа должна была идти в девятый класс одной из школ города Бугуруслана Оренбургской области. Но началась война, и девочка решила, что от нее будет больше пользы, если пойдет работать. Ее взяли в военкомат оформлять документы на призывников. Это она делала на добровольных началах, и естественно, никакой зарплаты не получала. Одновременно Майсафа училась на курсах медсестер. После окончания курсов она сама записала себя в список уходящих на фронт. Но в документах военкомата она уже проходила как Мария, просто потому, что так ее звали сотрудники военкомата.

Конечно, юная патриотка думала, что так вот сразу попадет на фронт и займется спасением раненых с поля боя. Но такую юную сестричку не пустили на поле боя, а оставили набираться опыта в учебном автомобильном батальоне под Ульяовском и дали еще одну военную профессию - водителя. Так что на фронт она попала только в 1942 году под Тверью. Служила в 182 отдельном транспортном батальоне водителем. А медсестрой она стала гораздо позже. Но ведь и они не участвовали в боях, их час наступал после битвы - собирали раненых, оказывали первую помощь, грузили по машинам и отправляли по госпиталям.

Но и медсестрам пришлось повидать самое страшное - оторванные руки-ноги, вывороченные животы, мучительную смерть. Ко всему пришлось привыкать и Марии. А сколько солдат пришлось вытащить на своих хрупких плечах - и не счесть! Несколько раз попадали под бомбежку, а однажды даже целых двадцать дней были в плену, где Маша своими глазами видела, как немцы уничтожали евреев: заставляли пленных выкапывать огромные траншеи, а потом сталкивали туда живых людей и закапывали. До сих пор она ненавидит немцев и не верит, что они раскаялись в грехах фашизма. Нация, которая с такой жестокостью расправляется с людьми, не может так быстро одуматься и стать на праведный путь, считает Мария Закировна.

Со своим автобатом сестричка Мария участвовала в освобождении Финляндии, Польши, спасала раненых под Ленинградом, а потом дошла до Германии. Победу встречала в городе Вальденбург, в восьмидесяти километрах от Берлина. Весенним утром 1945 года бойцы проснулись от автоматных очередей. Сильно испугались, думая, что попали в окружение. А это, оказалось, старшина палит в небо, оповещая всех о конце войны. Таким запомнился Марии первый День Победы.

После войны она вернулась в родной Бугуруслан к матери. Вскоре Мария вышла замуж за летчика-курсанта, родила ему сына. Но счастье было недолгим: муж разбился на своем самолете. Затем опять беда - сгорел дом, в котором они жили с матерью и сыном. Пришлось Марии ехать в город побольше - Куйбышев, искать работу и жилье.

В 1953 году Металлургический завод здесь еще только начинал строиться. Она устроилась на эту большую стройку бригадиром разнорабочих. Бригаду свою в шутку называла «Пролетарии всех стран, соединяйтесь». Тут работа-

ли и русские, и татары, и чуваши, и мордва, и еще невесть какие национальности. Молодой бригадирше сразу дали комнату в общежитии, а вскоре и однокомнатную квартиру. Как только обзавелась жильем, привезла сюда мать с сыном. Так и работала на заводе, только уже экспедитором в отделе снабжения.

Когда через 40 лет работы на заводе Мария Закировна вышла на пенсию, ее попросили потрудиться на заводской базе отдыха. Так прошло еще 17 лет. Люди, которые знали о ее военном прошлом, удивлялись, почему Мария Закировна не получает военной пенсии, расписывали ей все выгоды военного пенсионера. Так она в 1995 году начала хлопотать по восстановлению фронтовых документов. А там такая неразбериха! В свидетельстве о рождении написано Гыйльмисафа, в отстальных документах где Майсафа, где Мария… В общем, пришлось побегать. Зато теперь она получает ветеранскую военную пенсию и живет ни в чем не нуждаясь.

Сын вот, правда, недавно умер. А сноха и внук ее не забывают, приходят часто и во всем помогают. Внук Ринат четыре года проучился в татарской школе «Яктылык». Майсафу Закировну там очень привечали, приглашали на все мероприятия, посвященные ветеранам войны. К сожалению, внука пришлось перевести в школу, которая поближе к дому. Бабушка до сих пор сожалеет о том, что Ринат не сможет дальше учить свой родной язык. Ведь ей так приятно было слышать, как внук ее называл Майсафа эби.

Не забывают ее и на родном заводе. Каждую весну приглашают и чествуют, дарят подарки. Правда, теперь, когда ей стало трудно передвигаться, сотрудники пришли на дом, посидели, поговорили, вспомнили былое.

Накануне Дня Победы губернатор Самарской области Николай Меркушкин тоже прислал подарок - кофе, сгущенка, фронтовые сто грамм… А что еще нужно ветерану войны и труда, коротающему свои дни в одиночестве? Чуточку внимания, несколько теплых слов, но желательно не раз в год, в День Победы, а чаще, гораздо чаще. Ведь их у нас осталось совсем немного.

Кайсы телдә укытасыз, дип сорап тормыйлар иде

Самар шәһәре татар милли хәрәкәте әйдәманы Мансур ага Ямалетдинов белән әңгәмә тәкъдим итәбез.

Шамил БАҺАУТДИН

Самарда татар милли хәрәкәтенә бик күпләр үз өлешләрен кертте. Артка борылып карасаң, ике дистәдән артык гомер узган. Милләткә хезмәт итәргә теләгән кешеләргә һәрвакыт зиһененә карата эш табылып торды һәм торачак та әле. Теләк кенә булсын.

Садретдин углы Мансур Ямалетдинов – Самар татар милли хәрәкәтендә аерым бер эз калдырган шәхес. Ун ел буена Самар шәһәр милли-мәдәни мохтарияте мөдире булып эшләде. Агымдагы күп эшләр белән бергәттән милләт хәтерендә истә калырлык чаралар оештырды.

Самар каласындагы музыка мәктәпләрендәге төрле милләт укучылары башкаруында татар композиторлары көйләрен зур сәхнәләрдән яңгыратты.

Мансур ага чыгышы белән Чувашстанның атаклы Шыгырдан районыннан. Анда һәр авыл сокланырлык. Ә менә Мансур аганың авылы Кызыл чишмә исеме белән дә үзенә җәлеп итеп тора.

Кызыл чишмә – татар дөньясына бик күп асыл затларны бүләк иткән төбәк. Халкы уңган, булдыклы. Зирәк һәм әйдәманлык сыйфатына ия ирләр көн күрә анда. Танылган шагыйрь Кави Латыйп та Кызыл чишмәдән. Яшь сәләтләр белән оста иттереп эшли белүче галим Җәүдәт Сөләйман да шул авылдан.

Сигезенче дистә белән барган Мансур агабыз зирәк акылга ия, оныкларын тәрбияли. Төпле киңәшләрен бирә белә. Зур һәм катлаулы гомер узган кешегә сораулар да күп була. Шуларның берничәсен Мансур агага юнәлттек.

– Сез – сугыш чоры баласы. Хәтер дигән китапта ниләр истә калды?

– Ил күргән афәтне миңа да татырга туры килде. Ярым ачлык. Төп ризык булып үләннәр истә калган. Шул үләннәр витамин чыганагы булган, күрәсең.

– Ә рухи азык кайсы чишмәдән алынды?

– Һәр авылның үз мохите. Җәй көннәрендә кичен йорт эшләре тәмамланганнан соң, әниләр йон эрләргә, оекбаш бәйләргә урамга чыгып чирәмгә утыралар иде. Күршедә яшәүче укытучы Зәйнәп апа Йосыф кыйссасын укып, фарсы-гарәп телләрен яхшы белеп, аны безгә аңлата иде. Без – малай-шалайлар шул кыйссаларны тыңлый-тыңлый татар телебезне, әдәбиятыбызны яратып үстек. Хәтта шагыйрь булырга да хыяллана идек.

– Шагыйрь булырга хыяллангансыз, ә үзегез Самарның атаклы ракета-космик комплексында инженер булып эшләгәнсез...

– Балачак хыялы белән олылыктагы тормыш туры килеп бетми бит.

– Сез мәктәптә кайсы телдә укыдыгыз?

– Татар телендә. Хәзерге вакыттан аермалы буларак, ул елларда ата-аналардан кайсы телдә укытасыз дип сорап тормыйлар иде. Татар баласы татар мәктәбенә, чуваш баласы чуваш мәктәбенә бара иде.

* * *

Мансур Ямалетдинов милли хәрәкәткә егерме елдан артык гомерен багышлады. Аның хезмәттәше, яшьтәше, фикердәше Азат Надыров аның турында болай диде:

"Ата-аналарның балам татарча укыса, югары белем ала алмый, дигән ялгышлыгын Мансур раслаган шәхес. Татарча укып, авиация институтына имтиханнарны «бишле»гә биреп, зур бәйгедән узган егет ул. Авиация заводында бик җаваплы тармакны җитәкләгән ир.

Милләтебезгә хезмәте олыдан. "Бердәмлек" гәҗитәсен ачканда җиң сызганып эшләде. Идел буенда динебез Ислам кабул итүгә багышланган фәнни конференцияне оештырды. Музыка мәктәпләрендәге төрле милләт балалары башкаруында татар композиторларының әсәрләрен күп еллар буена сәхнәләрдә яңгыратты.

Балачакта ишеткән Йосыф кыйссасын кызы Гүзәл авызыннан сәхнәдән көйләтте. Рәсәйдә беренче буларак хәләл ризыкларны сатуны оештырды. Самар кош фабрикасында мөселманча табык чалуны оештырды. Самар Җәмигъ мәсҗеден салуда активларның берсе булды."

Милләтпәрвәр Әхмәдулла углы Җәмил Вәлиуллин да үз фикерен белдерде: "Мансур аганы бер сүз белән дә бәяләргә була – миллиметровщик. Ул һәрнәрсәдә төгәл булды. Мәсьәләнең төбенә төшә белде, проблеманың артын күрә белә иде. Беркемгә куштанланмады. Милләт мәнфәгатен сатып, шәхси отыш эзләмәде", диде ул.

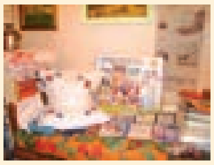

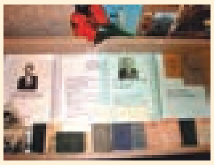

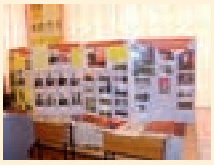
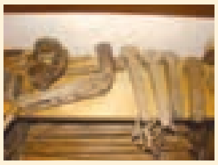

КАМЫШЛЫ РАЙОНЫНДАГЫ БЕРДӘНБЕР МУЗЕЙ

Музей сүзе безгә латин теленнән кергән. Ул халык хәтерен саклау урыны дигән мәгънәне аңлата.
Камышлы районы гомер-гомергә татарлар укмашып яшәгән төбәкләр исемлегендә. Төбәктә көн күргән халыкның күпчелеге татар милләтеннән. Ләкин дә дистәләгән татар авыллары арасында тик Иске Ярмәктә генә музей эшләп килә.

Гүзәл СӘЛАХОВА

Музейга нигезне мәктәп директоры Абдулхак Шаһиев һәм укытучы Әсхәт Мөхәммәтҗанов салалар. Әйтергә кирәк, бу очраклы хәл түгел. Алар икесе дә Бөек Ватан сугышында катнашкан батыр йөрәкле авылдашларыбыз. Әлбәттә, музей кадәр музейны эшкә җигү зур көчләр таләп итә. Шуңа да бу изге гамәлне тормышка ашыруда барлык укытучылар да җиң сызганып эшлиләр. Озак та көттерми, күпләп экспонатлар туплана. Ә аларны урнаштырырга урын кирәк. Шуңа да музей бер бүлмәдән икенче бүлмәгә күченеп йөрү чорын уздырды. Ә һәр күченү – ул инде югалтулар дигән сүз.

1980 елда мәктәп мөдире Булат Әһлиуллин һәм тарих укытучысы Минсәгыйть Шәйхетдинов мәктәптәге бер кабинетны бушатып, “Сугышчан һәм хезмәт даны һәм төбәкне өйрәнү музее”н фатирлы иттеләр.

Бөек Ватан сугышындагы җиңүнең 40 еллыгына (1985) музей рәсми рәвештә эшен җәелдереп җибәрде. Музейның советы сайланды, төбәкне өйрәнү түгәрәге эшли башлады. 2005 елның ноябреннән башлап, музейны татар теле укытучысы Рифкать кызы Әлфия Баһаутдинова җитәкли. Бүгенге музей 48 квадрат метр мәйданны били һәм ул ике залдан тора. Берсе сугышчан батырлыкларны сурәтли, икенчесе крайны өйрәнүне яктырта.

Әлбәттә, музейдагы экспонатларга туктала калсак, бик зур урын кирәк булыр иде. Түгәрәкләп шуны әйтеп була. Бер бүлмәдә барлык авыл халкының ачы язмышы да, уңышлары да урын алган.

Музей шунысы белән дә безгә гаҗиз ки, ул әле этнография үзәге булып та хезмәт итә. Әбиләрнең йозаклы сандыкларында сакланган кием-салымнары, бизәнү әйберләре, чиккән, тукыган, теккән тукымалар. Музей үзенең экскурсия хезмәткәрләрен дә әзерли.

Музей бүлмәсе гөрләп тора. Ветераннарны чакырып, батырлык дәресләре дә, хезмәт алдынгыларын да җыеп, балаларга үгет-нәсыйхәт сөйләнә. Шул ук вакытта бик еш төрле фильмнар карау оештырыла. Соңыннан фикер алышулар гадәти хәлгә әйләнде.

Мәктәп гомер-гомергә тәрбия белән шөгыльләнә. Ә менә музейлы мәктәп бу гамәлне берничә баскычка югарырак күтәрә.

Иске Ярмәк авылындагы мәктәп музее авыл горурлыгы кысаларыннан үсеп чыгып, районның бер мәдәни үзәгенә әверелде. Озак та үтмәс, Иске Ярмәк халкының капитализм чорындагы уңышлары да музей диварларын бизәр, Аллаһы теләсә.

В ШКОЛЕ «ЯКТЫЛЫК» ЗАРАБОТАЛ ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ МУЗЕЙ «МИРАС»

Восточная мудрость гласит: «Кто не знает историю прошлого, тот не поймет сегодняшнего и не будет иметь преставления о будущем». Краеведческая работа помогает протянуть нить времени от прошлого к будущему и сохранить самое ценное – человеческую память. А это очень важно! «Мы живы, пока жива наша память».

Римма НУРЕТДИНОВА, *tatar-duslyk.ru*

Приобщение к истории начинается со школьной скамьи. Поэтому в самарской школе «Яктылык» с татарским культурно-национальным компонентом большое внимание уделяется изучению этнографии татарского народа, его культуры. В начале апреля в школе заработал этнографический музей «Мирас», воспитывающий у ребят чувство гордости за свой народ.

Музей стал центром учебно-воспитательной работы. Школьники и педагоги совместно собрали краеведческий материал, оформили помещение музея, а сейчас проводят экскурсии.

В музее представлены такие экспозиции как вид татарского дома, домашняя утварь, национальная вышивка, одежда и обувь.

tatar-dustyk.ru

Ислам в истории татарского народа

Универсализм Ислама

До проникновения в Поволжье Ислам вбирал в себя достижения ирано-индийских, тюркских (в Средней Азии) культурных ареалов, и мусульмане уже жили как бы в условиях общей культуры. Универсализм позволил Исламу впитывать в себя местные традиции, если они не противоречили основным канонам религии и соответствовали требованиям своего времени.

Процесс распространения Ислама в Поволжье в целом произошел мирным путем. Начало этого процесса Шигабутдин Марджани связывает с периодом правления халифа Мамуна (813-833).

Р. Фахрутдинов допускает возможность еще более ранней датировки: через хазарских тюрков, во времена Абд-аль-Малика ибн Марвана (годы правления 685-705). Некоторые новейшие археологические открытия в Подонье, где жили булгары до их переселения на Среднюю Волгу, также свидетельствуют о довольно ранней мусульманизации населения. Вероятно, они были обращены в Ислам еще после событий 737 года, когда арабский полководец Марван в результате успешных военных походов оказался на хазарской земле.

Можно выделить два главных фактора распространения Ислама в Поволжском регионе: деятельность арабских миссионеров и многолетние торгово-экономические и культурные взаимоотношения с восточными странами. В первую очередь, с Ираном и Средней Азией, которые в VII-VIII веках стали составной частью формирующейся мусульманской цивилизации. Ислам в Среднее Поволжье проник так же через Среднюю Азию. Мусульманские традиции и учения богословских школ (в том числе и ханафитского мазхаба). В преданиях распространение

Шигабутдин Марджани 1818-1889 гг.

Ислама в Булгарии приписывают и более раннему времени-эпохе нашего благословенного Пророка Мухаммада (с.а.в.).

Пророк Мухаммад (с.а.в.) сам лично отправлял в Булгарию трёх сахабов (‘Абдаррахмана ибн Зубайра, Зубайра ибн Джа‘да и Тальху ибн Усмана). Они в течение трёх лет в городе Булгар «обучали основам религии и канонам шариата, отстроили Соборную мечеть. Народ познакомили с Кораном, читали пятничные и праздничные молитвы (намаз) ... Открыли медресе». Через три года два сахаба вернулись в Медину, а Зубайр ибн Джа‘да остался в Булгарии.

Шигабутдин Марджани в своей книге «Мустафад аль-ахбар» пишет, что «есть свидетельства в пользу того, что арабско-мусульманские проповедники приходили в Булгар в качестве лекарей, и его народ в очень ранний период принял Ислам». Он утверждает, что «летом мусульмане посещают руины г. Булгар, и, в частности, две могилы, расположенные рядом с этой мечетью, говорят, что это могилы сахабов».

Новая веха в истории Волжской Булгарии начинается с 922 года. С этого времени Булгария как государство оформилась окончательно. Приезд по-

сольства из Багдада сыграл роль официального дипломатического признания нового Исламского государства.

Конец IX - начало X вв. для Волжской Булгарии стал периодом становления не только государственности, но и религиозно-правовой системы. Ханафитский мазхаб с относительной терпимостью к инакомыслию и широким использованием местного обычного права, сложившегося у разных народов в доисламский период (адат), способствовал ускорению завершения этого процесса.

Развитие Ислама в Золотой Орде, а затем в татарских ханствах

В Золотой Орде в религиозно-правовой сфере ситуация в какой-то степени была схожей с булгарским периодом. Задачей религиозно-политического руководства этого государства стало достижение порядка, мира и благополучия в стране. И одно из важнейших следствий этого - относительная терпимость Ислама, в котором допускались разные точки зрения, если они не навязываются силой. В Золотой Орде уважение проявлялось как в отношении Ислама, так и к другим религиям. В столице Золотой Орды изначально жили ученые-богословы разных мазхабов (ханафиты, шафииты, маликиты), различные суфийские общины. Однако лишь при могущественном Узбеке (годы правления 1312-1342), удалось осуществить исламизацию страны.

Подлинное укрепление позиций самого Ислама и мусульманского духовенства, начавшееся в середине XIV столетия, завершилось с образованием самостоятельных татарских ханств: Астраханского, Казанского, Крымского и др. В Среднем Поволжье одной из признанных правовых приоритетов стала школа ханафитского мазхаба.

Глава духовенства в Золотой Орде считался после хана первым лицом в государстве и в моменты междуцарствия он обычно становился во главе временного правительства.

Это свидетельствует о том, что в татарских ханствах религиозная сфера уже слилась с государственной и социальной. Религиозные проблемы общества не являлись делом особой замкнутой группы профессионалов.

Ислам после падения Казанского ханства

Во второй половине XVI века татары потеряли свою государственность, и, соответственно, традиционные политические и религиозные институты. Падение татарских ханств нарушило естественный ход жизни татарского общества. Потеря государственности стала трагедией для народа. Она усугублялась еще и тем, что социально-экономическая экспансия Москвы сопровождалась открытыми и грубыми религиозными притеснениями. Царь Федор Иоаннович, сын Ивана Грозного издает указ, в соответствии с которым полагалось «все мечети пометать и вконец их извести». В 1555 году в Казани учреждается кафедра архиепископа для обращения жителей края, в первую очередь татар, в христианство.

Завоевание усиливало приверженность угнетенных народов прежним

Курсави (1776-1812)

духовным, прежде всего религиозным, традициям как символу былой независимости.

Для сохранения основ традиционного общества татары пытались использовать те структуры, которые и были прочно вплетены в духовную жизнь народа. Роль такого древнего общественного института как джиен в XVI-XVIII вв. несколько усилилась. Сельская община имела свою довольно четкую структуру.

Во главе каждой общины стояла группа стариков-аксакалов, обладавших большим жизненным опытом, пользовавшихся авторитетом у населения. Решения совета старейших являлись обязательными для всех членов общины. Кроме совета старейшин и общего собрания, во главе каждого селения стояло еще одно лицо - абыз (буквально «старейший», «просвещенный»). Абызы являлись постоянными представителями местной власти и обладали определенными функциями управления. Можно сказать, что институт абызничества совместно с джиенно-общинными порядками выполняли функции органов самоуправления.

Рассматривая проблему использования внутренних потенциальных возможностей татарского общества в XVI-XVIII вв., нельзя не упомянуть и о суфизме, который в этот период значительно усилил свои позиции среди татар.

Религия Ислам в татарском обществе обнаружила высокую способность к выживанию, беря на себя в немалой степени функции социальной инте-

грации. Сохранившиеся религиозные институты обеспечивали единение и примирение социально и политически разнородных элементов и делали возможным самоорганизацию татарского общества. Вместе с тем, во второй половине XVIII в. уже стало ясно, что общество, располагающее только религиозной организацией, лишено возможности полноценного развития.

Политические послабления для мусульман в России. Возникновение джадидизма

Постепенно и российское правительство, особенно при Екатерине II, осознало, что необходимо было выработать более эффективные, чем насильственная христианизация, механизмы вовлечения татарского общества в российскую государственную систему. В 1788 году было создано Духовное управление мусульман. Предполагалось, что оно будет контролировать деятельность татарского духовенства в интересах царизма. «Великодушное» разрешение Екатерины II строить мечети привело к неожиданным для правительства результатам.

Интенсивное строительство мечетей и открытие при них мектебов и медресе в конце XVIII - начале XIX веков татары использовали для создания независимой от официальной идеологии системы народного образования. Со временем она стала мощной интеллектуальной базой для распространения новых идей и обновления социальной базы национально-освободительного движения среди татар.

XVIII век наметил поворот татарского общества на путь современного развития. Общественное сознание развивалось в тесной связи с традиционными исламскими идеями. В этих условиях новые взгляды, концепции и нормы могли быть осмыслены только сквозь призму Ислама в привычных для народа образах и понятиях.

Старая мусульманская школа давала знания, состоявшие из религиозных и моральных ценностей, которые считались вечными и самодостаточными. Другим формам знания, даже тем, которые были бы полезны в практических целях, в старых медресе уделяли мало внимания. Джадидские учебные заведения призваны были прилагать большие усилия к тому, чтобы навести мосты между современным (в том числе и западным) знанием и мусульманской культурой, внедрить современные науки в систему мусульманских знаний.

Это означало внедрение элементов светской модели мировосприятия, основанной на принципах рациональности, универсальности и объективности. Безусловно, такой подход вызвал ожесточенные споры среди татарской интеллигенции, поскольку речь шла об использовании двух культурных концепций познания. Сторонники старого метода (кадимисты) резко выступали против джадидизма, видя в нем угрозу мусульманской культуре и мировоззрению.

Кадимисты стремились сохранить традиции, представляющих собой мудрость предков, отрицание которых может привести к исчезновению татар как этноконфессиональной общности. Представители кадимизма апеллировали не к индивидуальному, а коллективному разуму, накопленному опытом многих поколений. Выступая за защиту традиций, кадимизм предполагал сохранение наследия как единого целого, а не в отдельных сферах (махалля, семья, религиозные обряды и т.д.), Они считали, что изменение любых сторон духовной жизни общества представляется опасным для существования целого.

Наша справка

Джадиди́зм (от араб. جديد jadīd – «новый», араб. جديدية jadīdiyya – «обновленчество», башк. Йәдитселек, тат. Җәдитчелек)) – общественно-политическое и интеллектуальное движение среди мусульманских (преимущественно тюркских) народов в Российской империи конца XIX – начала XX века.

В XIX веке среди российских мусульман – преимущественно среди поволжских и крымских татар, башкир и других народов, придерживающихся ханафитского мазхаба – развернулось общественно-политическое и интеллектуальное движение, которое получило название джадидизм.

Группа мусульман-реформистов считала своим призванием работу на благо прогресса. Джадиды действовали путем воспитания и просвещения, пытаясь показать муллам и всем верующим преимущества современной цивилизации. Они подчеркивали необходимость открытия «врат иджтихада» для разрешения задач, которые ставила перед мусульманами европейская цивилизация.

В более широком смысле джадидизм был движением за распространение просвещения, развитие тюркских языков и литературы, изучение светских дисциплин, использование достижений науки, равноправие женщин.

Идеологами джадидизма были просветители (Шигабутдин Марджани, Хусаин Фаизханов, Исмаил Гаспринский, Муса Бигеев, Ризаэтдин Фахретдинов, Мифтахетдин Акмулла, Мухаметсалим Уметбаев, Зайнулла Расулев), прогрессивные представители татарской буржуазии (братья Хусаиновы и Рамеевы из Оренбурга, Яушевы из Троицка, С. Назиров и Г. Хакимов из Уфы) и мусульманского духовенства (З. Камалетдинов, З. Кадыйри, А. Абубакиров). Джадидисты критиковали религиозный фанатизм, требовали замены устаревших религиозных школ национальными светскими, ратовали за развитие науки и культуры, выступали за издание газет на родном языке, за открытие культурно-просветительских учреждений, что способствовало сплочению демократических сил общества.

Новые идеи в татарском обществе вызвали ожесточенные споры. Поэтому многие опасались, что распространение джадидизма будет порождать опасность вырождения веры в идеологию. Спор, возникший вокруг ответа на этот вопрос, не стихал в татарском обществе вплоть до революции 1917 года.

Развитие мусульманского учения после революций 1905-1907 и 1917 годов

До начала XX века Ислам оставался важнейшим элементом мировоззрения и определял не только морально-этические, но и общественно-политические представления значительной части населения. Развитие общественной мысли шло в условиях ориентации людей системе обычаев и укладу жизни, сложившимся под влиянием Ислама.

Ризаэтдин Фахретдин (1859 - 1936)

В течение 1917 года татары успели сформировать политические институты, способные составить основу национальной государственности.

Милли Меджлис как своеобразная форма национального парламента имел практическую возможность развернуть деятельность по установлению своей власти на местах. Но деятельность Милли Меджлиса запретили 13 апреля 1918 г.

В сложившейся ситуации после ликвидации всех без исключения политических институтов, имеющих шансы на сохранение и возрождение национальной культуры и традиционного образа жизни, татарская интеллигенция возлагала надежды на Духовное управление, которое являлось единственным функционирующим органом духовно-религиозного типа.

Татарская интеллигенция и духовенство возлагали определенные надежды на советскую власть. Но уже не в плане сотрудничества, а с надеждой на разработку правовых и политических норм, способных обеспечивать принцип невмешательства во внутренние дела Духовного управления и сохранения его целостности.

Большое значение уделялось проблемам религиозного образования и средствам массовой информации, которые оставались основными средствами оказания влияния на мусульманское население.

Не случайно на съездах российских мусульман 1920, 1923 и 1926 годах уделялось огромное значение сохранению и, при возможности, развитию системы образования.

Так, на 3-м съезде мусульман Внутренней России и Сибири приводились сведения о наличии 13650 приходов в составе ЦДУМ и 969 школах, в которых обучалось около 100 000 учащихся.

Но генеральная линия партии большевиков была направлена на атеизацию населения. Сначала предпринимались меры в рамках законодательных актов, а потом уже приняли форму открытых репрессивных мер.

Положение Ислама в эпоху политических репрессий на почве атеизма

В 1929 г. ВЦИК принимает постановление «О религиозных объединениях». В соответствии с этим документом деятельность религиозных организаций сводилась только к удовлетворению религиозных потребностей верующих в рамках молитвенных зданий.

Это положение вытесняло религиозные объединения из всех сфер общественной жизни, устанавливало множество ограничений. В итоге 87% мухтасибатов закрылись. Плачевные итоги религиозной политики большевиков в 1930 г. в своем письменном докладе председателю ВЦИК М.И. Калинину подвел муфтий Р. Фахретдинов: «…все религиозные организации мусульман находятся накануне полнейшего разрушения… громадное большинство мусульманских приходов закрылось, служившие связующим звеном между ЦДУМ и отдельными приходами управления мухтасибов принуждены перестать функционировать…».

Антирелигиозные действия властей достигли своего пика к середине 1930-х годов.

Верующие практически потеряли связь с религиозной организацией и официальной религиозной идеологией. Немногочисленные мечети пытались только сохранить религиозную обрядность. Ислам переместился на бытовой и обрядовый уровень. Но именно эта сфера оказалась практически недосягаемой для официальной идеологии.

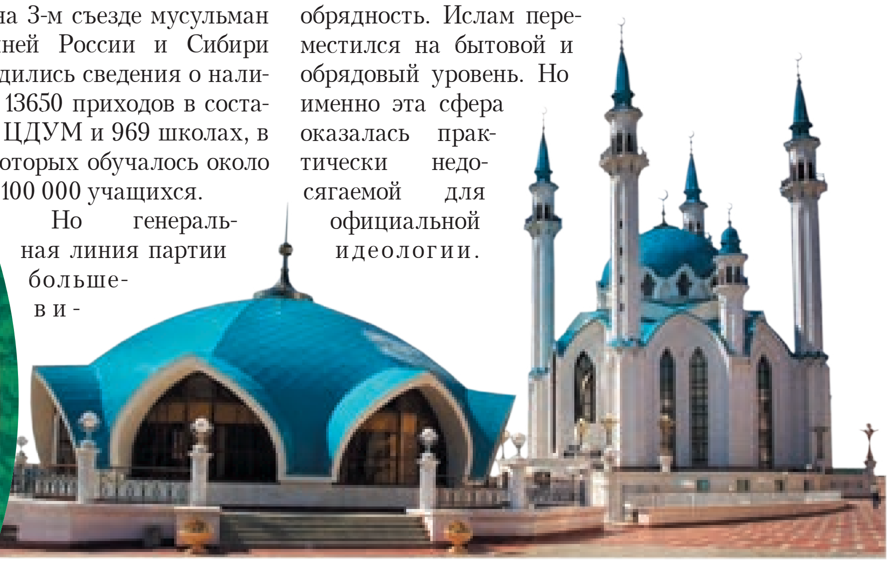

Все эти процессы шли на фоне общей «деинтеллектуализации» Ислама. В условиях отсутствия системы религиозного образования, ограниченности количества действующих мечетей, официальная религиозная структура во главе с ДУМЕС не смогла полностью удовлетворять культовые потребности верующих.

Если в 1917 году только в Казанской губернии было 1152 мечети, то в 1952 году количество зарегистрированных мечетей по всей стране снизилось до 351, а к концу хрущевской антирелигиозной кампании - к началу 1965 года - до 305.

Поэтому появление неофициальных священнослужителей (неофициальных мулл), знающих Коран и способных совершить необходимые культовые ритуалы, вполне объяснимо.

Если в начале 1964 года было зарегистрировано 395 мулл, то были известны представителям Совета по делам религий не менее чем 2346 незарегистрированных служителей мусульманского культа. Не имея элементарной богословской подготовки, эти муллы, однако, сохраняли позиции Ислама на бытовом и обрядовом уровне. При этом Ислам терял многие выработанные веками позиции.

Но многолетние усилия большевиков по атеизации мусульман все же не увенчались успехом. По результатам исследований, проведенных в Республике Татарстан в 60-е годы, верующими себя считали 17,9 процента опрошенных, атеистов оказалось еще меньше - 15,8 процента.

Состояние Ислама в России в эпоху демократических перемен

Сегодня идет процесс религиозного обновления, но это пока не возрождение многовековых исламских традиций мусульман, живущих в России и, в первую очередь, татар. Более того, создается впечатление, что умма из года в год отдаляется от своих исконных традиций и глобального научного наследия, накопленного до Октябрьской революции.

Дело в том, что сегодня мусульманское сообщество вступило в очень важный этап своего становления. Оно организационно-структурно оформилось, но не определилось в богословских ориентирах и основных принципах своего функционирования. Особая значимость этого этапа заключается и в том, что сегодня необходимо приложить большое интеллектуальное усилие, чтобы четко обозначить будущие ориентиры исламского возрождения.

Сложность и неоднозначность ситуации в умме России заключается в том, что процесс возвращения исламских ценностей в общество сопровождается попыткой смены традиционной обрядовой системы.

Неподготовленному человеку и непосвященному в специфику Ислама в различных регионах страны эти изменения преподносятся как возвращение в лоно истинного Ислама.

Подготовил Фарид Шириязданов

К 100-ЛЕТИЮ САМАРСКОЙ СОБОРНОЙ МЕЧЕТИ

19 октября планируется проведение памятных мероприятий, посвященных 100-летию открытия Соборной мечети на улице Оренбургской (ныне район Дворца спорта ЦСК ВВС). Цель мероприятия - пропаганда традиций добрососедства между представителями различных национальностей и вероисповеданий, которые сложились еще в дореволюционной Самаре, укрепление в обществе чувств патриотизма, уважения к историческому прошлому и любви к родному краю.

Каменная мечеть была построена (с разрешения Губернского правления, утвержденного губернатором Н.В. Протасьевым) в мавританском стиле по проекту архитектора В.Н. Якунина в 1912 - 1913 гг. Церемония установки на минарет полумесяца, означающая официальное открытие мусульманского храма, состоялась 7 (20) июля 1913 года.

В феврале 1930 г. мечеть была закрыта, минарет снесен. После этого здание использовалось в качестве производственных мастерских, школы, с началом Великой Отечественной войны - как сборный пункт мобилизованных в Красную Армию и эвакуированный детский дом, после войны здесь разместилась одна из начальных школ Ленинского райОНО. В середине 60-х годов в связи со строительством Дворца спорта и Госцирка здание бывшей мечети было снесено.

В качестве возможных памятных мероприятий Духовным управлением мусульман Самарской области рассматриваются установка памятного знака у места, где стояла данная мечеть, проведение научно-практической конференции о роли духовных факторов в нравственном воспитании общества, другие культурно-массовые мероприятия.

Ислам – самая молодая из мировых религий. Но на территорию современной России это учение пришло значительно раньше христианства. Несмотря на последовавшие вскоре гонения со стороны государства и официальной церкви, учение не только выстояло, но и явилось важнейшим фактором сохранения целых этносов. Ислам проявил себя готовым к самоочищению и реформированию в условиях меняющегося времени, еще раз доказав свою жизнеспособность. У истоков модернизации и реформирования Ислама стояли выдающиеся татарские ученые-богословы, философы и просветители.

Модернизация ислама

Тяжкие испытания выпали на долю татар после покорения русскими Казанского ханства в 1552 г. С этого времени начинается планомерное наступление государства и церкви на Ислам, особенно ужесточившееся с начала XVIII в., со времени правления императора Петра I. Процесс обращения «иноверцев» проводился при усиленном экономическом давлении на тех, кто не желал креститься: земли иноверцев-помещиков отписывались государю, новокрещеным же на 3 года предоставлялись налоговые льготы, а все поборы на них были переложены на плечи оставшихся в «неверии» татар-мусульман. Миссионеры оскверняли мусульманские кладбища, надмогильные плиты клались в основания строившихся православных храмов. По указу 1742 г. началось разрушение мечетей: буквально за два месяца в Казанском уезде из существовавших 536 мечетей было сломано 418, в Симбирской губернии из 130 - 98, в Астраханской из 40 - 29.

Татары не выдержали: с одной стороны стало массовым их бегство в те районы, где жизнь была полегче. Наиболее доступным из таких районов было Приуралье, Заволжье; с другой стороны, они приняли активнейшее участие в ряде восстаний, в том числе и в крестьянской войне под предводительством Е. Пугачева (1773-75 гг.), потрясшей все основы феодальной России. В этом противостоянии татар еще больше усилилось объединяющее влияние ислама и мусульманского духовенства. Даже в дорусский период татарской истории, когда ислам занимал главенствующие идеологические позиции, он не играл такой значительной роли в духовной жизни народа, как в период гонений и притеснений второй половины XVI - середины XVIII вв. Ислам начал играть громадную роль в развитии не только культуры, но даже и этнической идентичности. Татарский народ отстоял в борьбе с духовным игом самодержавия и православия свое историческое лицо, но эта борьба за выживание по крайней мере на два столетия задержала естественный ход развития светской культуры и общественной мысли. В последней четверти XVIII в. созревают силы, ощущающие потребность общественных перемен и отхода от догм средневековой идеологии и традиций, формируется обновленческое движение, вошедшее в сферу джадидизма. Суть его заключалась в отказе от исламской схоластики и поиск новых путей осмысления Ислама.

Особая значимость для Востока проблемы соотношения веры и знания, науки и религии вполне объяснима, учитывая, что отставание стран указанного региона во многом связано с негативной установкой господствовавшего религиозного догматизма в отношении к рациональному познанию, развитию естественных наук и техническому прогрессу. По признанию аль-Афгани, в упадке арабо-мусульманской цивилизации "целиком повинен ислам. Куда бы он ни проникал, он стремился задушить науку, и ему всячески потворствовал деспотизм". Такого же рода признания имеют место и среди реформаторов других восточных религий. Тем не менее, вину за отставание они склонны возлагать не на традиционное вероучение как таковое, а на догматическую его интерпретацию. Отсюда ставится задача обосновать совместимость веры и знания, доказать, что "истинная" религия является не врагом, но союзником научного прогресса.

Таким образом, ислам в условиях России не только не потерял свою самобытность, но и приобрел новые очертания, еще раз доказав свою универсальность и восприимчивость к новым, казалось бы совершенно неприемлемым для него условиям. Даже более того, он стал своего рода мощным концептуальным орудием для создания такой модели идеального будущего, которая утверждала самобытность своих социально-культурных форм через осмысление прогрессивной европейской мысли.

Наиболее видными представителями данного поколения мусульманских реформаторов были Р. Фахретдинов, М. Бигиев, Г. Буби, З. Камали, З. Кадыйри и др. Джадиды находились под огромным влиянием европейской политической мысли, особенно конституционных идей. По их мнению, ислам не противоречит парламентаризму, более того,

Муса Бигиев

его идеи лежат в основе шуры - коллективного принятия решений, - предписываемого Кораном и Сунной. Джадиды считали, что ислам не запрещает критически изучать историю мусульман, а поскольку исламу не удалось создать идеальную культуру, то мусуль-

мане ни в коей мере не обязаны считать своих нынешних духовных наставников носителями совершенного знания и обязаны искать принципы социального устройства, наиболее подходящие тому или иному историческому периоду. Слово «ислам» буквально переводится как «покорность», полное, абсолютное подчинение Аллаху, его приказам и запретам, отстранение от многобожия. Аксиомой стала мысль о том, что универсальная восприимчивость и динамическая созидательность ислама были заморожены в IX в., оставив невыполненным обещанием его развитие.

Поволжье, с его многовековой историей мусульманских народов, по геополитическим причинам оказалось на периферии мусульманского мира. Его упоминали в исследованиях не для выявления развития мусульманской цивилизации, а в качестве иллюстрации расширения ее границ на север. А между тем ислам в России, особенно в Поволжье, имеет свою специфику, которая выходит далеко за пределы региональных особенностей и дает возможность совершенно по-новому взглянуть на ислам в целом, особенно в XVIII-XX вв. Именно здесь, в особых политических и этноконфессиональных условиях, лишившись многих традиционных институтов, ислам выявил некоторые свои потенциальные, в первую очередь, интеллектуальные возможности. Дальнейшая эволюция исламской мысли рассматривалась здесь, как попытка вернуться к раннему («истинному») исламу и как приспособление его установок к современности. Между тем в мусульманских странах Востока, в силу многих причин, «высокая теология» оказалась невостребованной, и, возможно, поэтому многими исламоведами считалась для мусульман навсегда утерянной.

Татарские мыслители Г. Курсави, Г. Утыз-Имяни, К. Насыри, Ш. Марджани стали основоположниками нового движения не только у татар, но и на всем мусульманском Востоке. В начале XX века традиции исламской философии и богословия были продолжены в трудах татарских реформаторов - джадидистов. Известный ученый А. Беннигсен писал о религиозных реформаторах, что «они были одними из первых мусульманских мыслителей, много раньше арабов, турок, иранцев или индусов объявившими о праве каждого верующего искать в Коране и Хадисах ответы на все вопросы политического, социального и религиозного порядка. Их влияние на развитие реформаторского движения не только в России, но и во всем мусульманском мире, было совершенно исключительным по важности. Именно благодаря их деятельности, плохо известной на Западе и игнорируемой самими мусульманскими историками, ислам перестал быть препятствием к прогрессу, и был очищен путь к реформам в других областях: языке, просвещении и политической организации».

Действительно, возникновение религиозного реформаторства у татар как принципиально нового явления мусульманской мысли на Востоке, говорит об интенсивном поиске новых путей осмысления ислама. Немаловажно и то, что своеобразное религиозное свободомыслие, характерное для татарской общественной мысли первой половины XIX в., постепенно распространилось на мусульманском Востоке. На примере деятельности Дж. Афгани и М. Абдо, которые поставили Человека в центр религиозной доктрины и призвали мусульман отвергнуть таклид и опираться на иджтихад, видим, что проблемы, впервые поднятые Г. Курсави, позднее Ш. Марджани, оказались актуальными и для других регионов мусульманского мира. Во второй половине XIX - начале XX вв. мусульманское реформаторство практически стало достоянием всей мусульманской цивилизации. Но у татар Поволжья оно стало массовым, основным компонентом движения за радикальное (культурное и политическое) обновление традиционного мусульманского общества. Татары, по словам А. Беннигсена, эту проблему взялись решить «возвращением к интеллектуальному либерализму».

Человек, изучающий историю религий, должен изучить религию во всех тонкостях. Это - истина. Во-вторых, надо помнить, что история религий тесно связана с другими науками. Важные условия при изучении истории религии - знание психологии, философии, общей истории, системы различных языков, истории литературы, социологии. К проблемам модернизации религии обращалось большинство мыслителей, получивших теологическое образование в восточных странах. Реформация ислама для них заключалась в обращении к первоисточникам, стремлению найти в них ответы на вызовы современности. Будучи в Египте, многие татарские просветители, такие как Бигиев, Камали, Кадыйри собирались на уроках М. Абдо. Были те, кто остался полностью под воздействием египетской школы, как З. Кадыйри, и те, кто использовал идеи, создав собственные направления (Бигиев, Фахретдин). З. Кадыйри, как знаток ислама и верный ученик М. Абдо, заявлял, что «их путь был в чистом исламе, без наслоений, правильном понимание хадисов. Этот путь является идеалом». Перенесение центра тяжести с чисто богословских проблем на вопросы социальные и политические предполагало новые подходы к их постановке, более высокий уровень мышления. Тем не менее, новые подходы не выходили за пределы религиозного мировоззрения. Например, З. Кадыйри писал, что «основа ислама не в проповеди, не в фикхе, не в риторике, а в Коране и хадисах». Р. Фахретдин доказывал, что ислам «золотого века», времени пророка Мухаммада и праведных халифов - не только не противоречит современной действительности, а наоборот, предполагает необходимость толкования догматов религии в соответствии со знанием Нового времени. М. Бигиев радикально переосмыслил основные положения религиозной мифологии, которая сковывала дремлющие в человеке созидательные силы. Он развивал идеал свободно мыслящего человека, социально активного индивидуума, адекватно оценивающего свое положение в мире. Г.

Оренбург, здание медресе «Хусаиния»

Буби находил, что в основе ислама лежат принципы равенства и братства людей. Рационализм Г. Буби был направлен против косности традицион-

Каюм Насыри

ного мышления, против некритического подхода к средневековой интерпретации мусульманского вероучения. Он был твердо убежден, что народ может и должен добиваться своей свободы и победы над деспотизмом. А этого можно достигнуть лишь путем приобщения народа к науке. Буби же в 1908 г. впервые поставил проблему перевода Корана. Он говорил о необходимости обучения народа исламу на родном языке. М. Бигиев также обратился к переводу Корана: «Перевод, лёгкий для понимания и верный, по возможности соответствующий красноречию арабского Священного Корана, стал религиозной потребностью мусульман России и всего тюркского мира». Г. Буби первым прочитал пятничную проповедь на татарском языке. Он утверждает, что «это была революция». В 1916-1917 гг. предмет проповедей уже преподавался как отдельная дисциплина в некоторых медресе Волго-Уральского региона. Директор медресе «Усмания» в Уфе Д. Абзгильдин впервые опубликовал свои уроки «Принципы проповеди» в издательстве «Тормыш» в Уфе, в 1918 г. З. Камали настойчиво проводил идеи обновления ислама, терпимости к другим религиям, плодотворности сотрудничества различных народов и культур. Одним из самых существенных признаков совершенства человека З. Камали считает достижение им успеха не в загробной, а в земной жизни. Успех в жизни обретается с помощью усердия и предприимчивости. Таким образом, каждый из улемов внёс свой вклад в реформацию ислама.

Джадидисты хотели видеть в лице муфтиев лидеров мусульманской общины, ее защитников и просветителей. Но по действующему положению, муфтии назначались правительством и, соответственно, их деятельность контролировалась государством. Кроме того, вопросы просвещения не входили в их обязанности. Потому в январе 1905 г. Г. Буби собирает подписи в пользу реформы ОМДС, заключавшейся в демократическом способе избрания муфтия и казыев, передаче медресе и мектебе в ведение ОМДС. При этом ожидалось, что должны быть изданы фетвы, обеспечивающие возрождение нации. Высшим духовным чином должен стать муфтий, избираемый мусульманским населением всего округа ОМДС. Он получал ранг единоличного главы миллета, высшим органом которого являлся бы съезд духовенства. Проект предусматривал создание религиозного автономного миллета. Эти решения легли в основу постановления по религиозному вопросу III Всероссийского мусульманского съезда, прошедшего в Нижнем Новгороде в августе 1906 г. В этот период провести реформы было не суждено.

Татарское духовенство, поддержанное буржуазией, было уже принципиально готово к переходу к религиозной автономии. Шура-Совет, принимающий правовые решения, превращается в орган мусульманской общины Нового времени. Шура должна действовать в соответствии с реалиями экономики и культуры и представлять собой союз всех классов и обществ. Эта идея в 1917 г. легла в основу создания Миллет Меджлисе, местных мусульманских комитетов и бюро, которые представляли союз всех групп национальной элиты. Фахретдин утверждал, что «в парламенте и Государственном совете... нужно выполнять решения, согласные с Кораном и Сунной». Он считал, что главная реформа предстоит в сфере права. В итоге должна быть создана Конституция, как «очень полезная вещь для Исламского мира». Ислам должен сохранять значение как система мировоззренческих и моральных устоев: «Ислам, будучи универсальной религией, пригоден для всех времен, всех мест и государств, всех народов и наций».

В июне 1915 года скончался муфтий ОМДС М. Султанов. Его смерть стала основанием для стремления реформаторов «к назначению на этот пост своего единомышленника или, по крайней мере, такого лица, которое можно было бы использовать в своих целях». Националисты «считали вопрос о назначении муфтия пробным шаром для определения, что “они могут” и насколько правительство считается с ними». Однако, муфтием ОМДС был назначен Баязитов, оценивавшийся мусульманской элитой как черносотенец. В результате, национальные лидеры были вынуждены ориентироваться на создание светского национального органа, не связанного с ОМДС. В 1916 г. было создано Бюро при мусульманской фракции. Фракция и Бюро все более и более воспринимали себя единственными законными представителями мусульман России. На I Всероссийском мусульманском съезде в мае 1917 г. духовенство вело самостоятельную политику. Оно приняло «деятельное и активное участие во всех политических делах», настаивало на параллельном сосуществовании национальных и религиоз-

Садри Максуди

ных органов. В марте 1917 г. были вновь выдвинуты планы реформы Духовного Собрания, основанные на создании религиозной автономии. 15 марта 1917 г. Х. Максуди опубликовал статью, где предлагал произвести подсчёт мусульманского населения в каждом уезде. Казань, Уфа, Оренбург, Петропавловск, Семипалатинск, Астрахань и другие города, обладающие подобно им пятью-шестью соборными мечетя-

ми, наряду с Петроградом и Москвой, рекомендовалось превратить в центры районов.

В вопросе структуры автономии предлагалось равенство органов религиозной и светской автономии. Центральными органами культурной автономии провозглашались Мэркэз Дини Шуро (Центральный Религиозный Совет) и Милли Шуро (Национальный Совет). Средняя Россия делилась на 5 вилаятов, где существуют национальные и религиозные меджлисы (парламенты): Казань, Астрахань, Оренбург, Уфа и другие. Главой местного Дини Идарэ становился имам, а главой Милли Идарэ - избираемое лицо. Таким образом, именно духовенство первым выдвинуло проект национальной автономии. Этот вариант коренным образом отличался от решений всероссийских мусульманских съездов 1905-1906 гг. концентрацией на сугубо татарском, а не общероссийском уровне, но соответствовал проектам, предлагаемым на IV Всероссийском мусульманском съезде 1914 г. Основными недостатками проекта являются фрагментизация нации на пять фактически автономных частей по территориальному признаку, а также на светские и религиозные органы. Фактически раздробленной по тому же признаку оказывалась система образования. Такой вариант не мог поддерживаться национальными лидерами, которые всегда выступали сторонниками единой автономии. Ключевым моментом, усилившим самостоятельность духовенства, стало избрание в мае 1917 г. на I Всероссийском мусульманском съезде независимого Духовного Собрания во главе с муфтием Г. Баруди. Тем самым муфтий стал единственным лидером, избранным представителями всех мусульман России и своеобразным символом единства российской уммы. Лично Баруди от имени духовенства призвал всех членов нации к воплощению автономии в жизнь.

Встав на путь постепенного создания национального демократического государства, его сторонники предполагали ограничение влияния религии на общественно-политическую жизнь. Если в мае-июле 1917 г. религиозные и светские структуры сосуществовали параллельно, то в июле 1917 г. муфтият стал одним из назаратов (министерств) в правительстве национально-культурной автономии, что поставило духовную власть под контроль светской. Баруди возглавил Диния назарат, который стал частью Национального управления. Медресе и мектебы из муфтията передали в министерство просвещения, а с ними и финансы. Права Духовного Собрания значительно урезали. Это вызвало ослабление и даже оскорбление членов Диния назарата, отцов нации, верующих.

В августе 1918 г. Г. Баруди отбыл в Петропавловск и позднее присоединился к членам Милли Идарэ в изгнании. Он вместе с лидером Милли Идарэ С. Максуди возглавил «правительство в изгнании», не думая о борьбе за власть.

Сегодняшняя наука признаёт, что джадидизм стал в своё время одной из самых развитых форм ислама, именно джадидисты провозгласили, что «не нация существует для ислама, а ислам для нации». Они пытались эволюционным путём подвести народ к эпохе светского национализма. Главная цель реформаторов заключалась в том, чтобы разместить в сознании мусульман, что религия существует не для Бога, а ради Человека, чтобы вывести его из затруднений времени и зависимого положения. Вечного в религии не так уж много - это вера в Аллаха, в то, что заботясь о людях, он посылает пророков и посланников, вера в то, что за добро человек получает добро, а за зло, соответственно, зло. Все остальное представляет собой развивающееся знание, ибо нельзя идти вперед, пользуясь решениями, найденными полторы тысячи лет назад. Российский ислам, благодаря религиозно-реформаторской мысли 19-20 вв., приобрёл социально-философский характер и гуманизм. Он характеризовался рациональным переосмыслением всех сторон бытия, в том числе религии, веры, знания, нравственности. В эти годы началось осознание сути исламского учения, утверждавшего в поликонфессиональном обществе принципы мира, добрососедства и сотрудничества.

За 130 лет своего существования Оренбургское магометанское духовное собрание прошло путь от органа государственного регулирования мусульманами до министерства в правительстве создания автономии. Но самое важное за эти годы - из разрозненных на огромных пространствах Евразии тысяч мусульманских общин была создана нация тюрко-татар мусульман Внутренней России и Сибири. И основным связующим звеном здесь и было ОМДС в лице ее центрального правления, сети мечетей и кадров имамов и мударрисов, которые служили единоверцам своими молитвами и знаниями.

Основным итогом деятельности мусульманских реформаторов явился переход татарского общества к отвечающему требованиям времени, очищенному Исламу. Эти идеи глубоко проникли и в толщу народа, прежде всего через систему просвещения: джадидистские мектебе и медресе, через печатную продукцию. В итоге деятельности мусульманских реформаторов, у татар к началу XX в. религия отделилась от культуры, а политика стала самостоятельной сферой.

Подготовила Римма ВИЛЬДАНОВА

В России начинается процесс по запрету Корана

В Верховном суде Башкортостана подтвердили намерение рассмотреть дело о признании некоторых цитат Корана экстремистскими материалами. Об этом сообщило республиканское агентство «Башинформ».

Ранее информация о возможном запрете Корана появилась в мусульманских СМИ, которые назвали ее откровенной провокацией. Как сообщает Башинформ, судебное заседание, посвященное этому вопросу, должно было пройти в четверг, 16 мая. Около 15 часов в полицию поступило сообщение о том, что в здании Верховного суда находится взрывное устройство. Уточнений по поводу того, в каком именно здании, не последовало, сообщили в МВД по РБ. Спецслужбы организовали проверку всех трех зданий на улицах Матросова, Пушкина, Цурюпы.

Пока никакой реакции на появившуюся информацию со стороны официальных мусульманских религиозных организаций (ДУМов) не поступало. По мнению многих наблюдателей, практика пополнения «черного» списка материалов доведена в России до полного абсурда. Ранее в федеральный список запрещенных материалов попала речь предыдущего президента России Дмитрия Медведева.

«Ислам-Ньюс»

Шамиль ГАЛИМОВ

ИДИ И СМОТРИ?

В Самарской области по рекомендации регионального министерства культуры во всех кинотеатрах предлагается организовать бесплатный просмотр фильма режиссера Андрея Прошкина «Орда».

Такое в нашей недавней истории уже было. В год 40-летия Великой Победы, в 1985 году, на экраны вышел фильм Элема Климова «Иди и смотри». Талантливый, как и все остальные работы известного режиссера. Фильм, в название которого были вынесены слова из библейского «Апокалипсиса» (глава 6, стих 7), впервые в советском кинематографе невероятно правдиво и точно показал шокирующие, леденящие души сцены расправы гитлеровских оккупантов над беззащитными жителями белорусской деревни.

«Идти и смотреть» все это было очень тяжело, без слез из кинозалов выходили только люди с железобетонными нервами, но таких, помнится, встречалось немного. Во время демонстрации этого фильма у некоторых кинотеатров даже дежурили машины «Скорой помощи». Чувства содрогания от чудовищной человеческой жестокости и адских страданий ни в чем не повинных людей не покидают даже сейчас, почти через тридцать лет после той всесоюзной премьеры. Учитывая историческую и художественную ценность киноленты, власти тогда решили показать ее как можно большему количеству зрителей. Из трудовых коллективов людей отпускали на дневные сеансы, для студентов и школьников были организованы бесплатные просмотры…

И правильно сделали. Такие фильмы, несомненно, помогали прививать молодому поколению историческую память и узнавать истинную правду об истории страны. Во многом благодаря работе Элема Климова, смотревшее ее поколение адекватно воспринимает Великую Отечественную войну. Ну а новое поколение, как нам известно, смотрит совсем другие фильмы и впитывает в сознание совсем другие ценности. И, как следствие, знания об истории своей Родины у него тоже соответствующие. Владимир Путин недавно на заседании президентского Совета по межнациональным отношениям приводил примеры «познаний», продемонстрированных российскими школьниками на Едином государственном экзамене по истории: Степан Разин поднял медийный бунт, Троцкого убили ледоколом, а Борис Ельцин изменил Конституцию, запрещающую создавать на одном приусадебном участке больше одной партии.

Фильм «Иди и смотри» 1985 года, от каждого кадра которого морозом веяло правдой, еще раз и очень крепко объединил наш многомиллионный народ в исторической памяти о трагических страницах нашего прошлого. Вот в чем сила кино - важнейшего, как говорил Ленин, из всех искусств. Оно, кстати, и теперь, в новое время, несмотря на стремительное развитие других средств информации, продолжает оставаться сильным орудием пропаганды и может, при определенных условиях, внести вклад в воспитание молодого поколения.

Вспоминая фильм Элема Климова, мы не случайно делаем упор на его объективность и правдивость. Эти два критерия в любую эпоху должны, по нашему мнению, всегда быть главными в работе художника. В том числе делающего кино, и особенно, когда его продукт претендует на фундаментальное историческое повествование, а потом рекомендуется для бесплатного просмотра гражданами такой страны, как Россия.

Наверное, после выхода фильма Андрея Прошкина сто раз перевернулись в своих гробах исследователи Золотой Орды, дореволюционные российские и западные: В.В. Бартольд, В.Г. Тигенгаузен, М.Х. Френ, А.В. Терещенко, А. Рихтер, А.А. Гераклитов, К.

Кадр из к/ф «Орда»

Босворт, К.И. Невоструев, Н.Н. Фирсов и советские - академики Б.Д. Греков, Л.В. Черепнин, А. Ю. Якубовский, а также Л.Н. Гумилев и многие другие. Такая масштабная (и, надо признать, так искусно поданная) фальсификация истории редко встречается даже в наше время - абсолютной свободы искусства, когда оно, благодаря другой свободе - выбора зачастую переходит из сферы искусства в сферу обслуживания той или иной идеологии.

С критикой концепции постановки и идеи киноленты выступили современные известные татарстанские, казахстанские и башкирские ученые нашего времени, многие представители национальной общественности. Такую же позицию выразили и члены общественного совета Духовного управления мусульман Самарской области на заседании 23 апреля.

Управлять общественным сознанием мобилизуется кино разного вида. Монументальное, как фильм Лены Рифеншталь «Триумф воли» (1936 года) со впечатляющими кадрами ночных факельных шествий гитлеровских штурмовиков по Берлину и Нюрнбергу. Это в стране победившего нацизма.

В многонациональной и многоконфессиональной стране это можно делать иначе - путем искажения прошлого, сгущения красок, передергивания фактов, восхваления одного народа и унижения других. В киноверсии Андрея Прошкина (из серии «Православная энциклопедия» - как указано в первых титрах фильма) в истории Золотой Орды и ее взаимоотношений с русскими княжествами все перевернуто с ног на голову. Людей, знакомых с историей (а больше всего, незнакомых с ней), здесь ожидает бесчисленное множество «открытий».

Крупнейшее на евроазиатских просторах, уникальное по форме внутренней организации и внешнеполитических, династических связей средневековое государство, оказавшее сильнейшее влияние на формирование единого Московского государства, здесь показано в виде скопища узкоглазых, вечно немытых, небритых, потных и, судя по всему, вонючих дикарей. Они только и занимаются тем, что на забаву остальным, себе же подобным, отрубают головы русским пленникам и мимоходом режут им горло, а между всем этим едят человечину и мясо живых баранов. Причем людоедство для них до того обычное дело, что запросто гостям предлагают попробовать человечину.

И дворцов никаких там нет - даже на прием к ханам европейские послы приходят в темные катакомбы, пробираясь через узкий лаз в три погибели, на четвереньках. Чтобы избавить человека от слепоты, ордынцы смазывают глаза больного... конским навозом. А православного митрополита они подвергают таким истязаниям и мукам, что зритель невольно сделает вывод: по изощренности и бесчеловечности этих двуногих зверей превзошли, пожалуй, только немецкие фашисты с их индустриальными фабриками смерти, газовыми камерами и системой планового истребления целых народов. Еще русский князь даже у себя на родине всегда боится, что «московские татары ударят в спину». Видимо, авторы имеют в виду предков таких деятелей российской истории, как Аксаковы, Кутузовы, Державины, Бахметьевы, Строгановы, Карамзины, Мансуровы, Сабуровы, Талызины, Юшковы, Апраксины, Мещерские, Дашковы, Юсуповы... Поскольку «многие (русские - прим. авт.) знатные фамилии ведут свое происхождение от Золотой Орды и казанских татар». (Список и цитата приводятся по изданию: Рихтер А. Исследование о влиянии монголо-татар на Россию. СПб., 1825, стр. 39.)

И так далее - практически весь фильм. Весь его сюжет построен на одной, достаточно простой схеме: несколько правдивых фактов из истории - приезд в Сарай-Берке посланцев римского папы, упоминание имен ханов, живших в одно время с митрополитом Алексием и др., плюс исторические фантазии и злобные измышления.

Что тут скажешь? К сожалению, очень узок круг наших соотечественников - потенциальных зрителей этого фильма, знакомых с трудами ученых, которые перечислены выше. Они-то знают, что Золотая Орда была развитым феодальным государством, существовавшим в средние века на большой территории от Сибири и до Крыма и объединявшим многие десятки разноплеменных народов. Что в середине XIV века (времени, когда разворачивается действие фильма) в нем существовало более 100 городов. Многие из них были основаны ордынцами. К их числу относятся столицы Золотой Орды - Сарай и Новый Сарай в Нижнем Поволжье, Сарайчик в Западном Казахстане (на месте Уральска), Укек, что неподалеку от нынешнего Саратова, Азек (теперь Азов на берегу одноименного моря), Маджар (рядом со Ставрополем

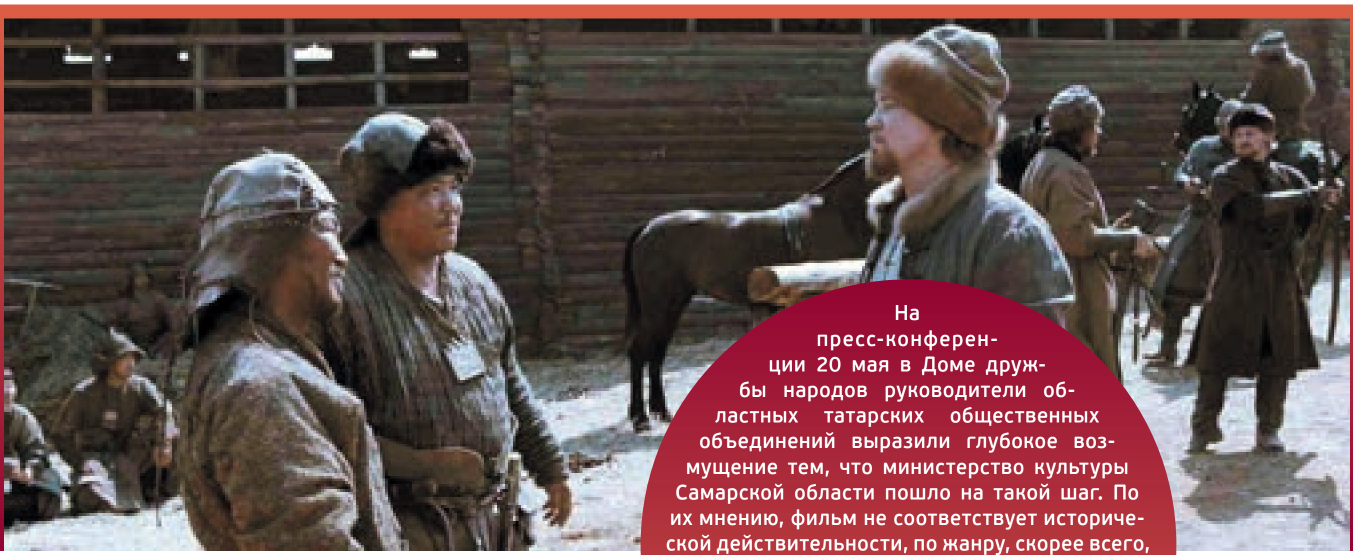

Кадр из к/ф «Орда»

На пресс-конференции 20 мая в Доме дружбы народов руководители областных татарских общественных объединений выразили глубокое возмущение тем, что министерство культуры Самарской области пошло на такой шаг. По их мнению, фильм не соответствует исторической действительности, по жанру, скорее всего, является «фэнтези». Кинолента «Орда» «в резко негативном свете» показывает татарскую нацию и может сформировать у зрителей необъективное к ней отношение, «разжигает межнациональную рознь» и может негативно сказаться на отношениях между татарским и русским населением страны.

на Северном Кавказе) и многие другие. Некоторые из них - Астрахань, Карсун, Наровчат и другие существуют до сих пор. Что на месте городов Ульяновск, Октябрьск, Бугуруслан, Бузулук и Пугачев в период Золотой Орды, Казанского ханства и последующий период существовали татарские города. (Сведения взяты из изданий: И. Жуковский. Краткое обозрение достопамятных событий Оренбургского края, расположенных хронологически с 1246 по 1832 год. СПб, 1832.; Френ Х. Монгольский город на реке Волге. Ставрополь, 1911. (Перевод А. А. Гераклитова); Невоструев К. И. О городищах древнего Волго-Болгарского и Казанского царства в нынешних губерниях Казанской, Симбирской, Самарской и Вятской. М., 1871.; Рычков П.И. Топография Оренбургской губернии 1762 года. Оренбург, 1887).

Некоторые специалисты считают, что и Самара, судя по всему, возникла на земле поселений ордынской эпохи, просто их следы затерялись при строительстве Самарской крепости-города и ее последующем расширении.

При ханах Узбеке и Джанибеке города Золотой Орды переживали расцвет. Возведенные здесь дворцы, мечети, караван-сараи, православные храмы, богатые кварталы знати и купечества, все более многолюдные поселения ремесленников превращали их средоточие экономической и культурной жизни евразийского континента. Сарай и Новый Сарай были крупнейшими городами мира. Ханы Золотой Орды находились в родственных связях с русскими князьями, византийским двором и другими династиями.

Золотая Орда постоянно менялась, многое заимствуя у мусульманского Востока: ремесла, архитектуру, баню, изразцы, орнаментальный декор, расписную посуду, персидские стихи, арабскую геометрию и астролябии, нравы и вкусы, более изощренные, чем у простых кочевников. Имела широкие связи с Анатолией, Китаем, Индией, Сирией и Египтом. Ордынская культура, складываясь из разных источников, постепенно приобрела вполне определенный мусульманско-средиземноморский отпечаток.

Ордынские ханы проводили политику веротерпимости. «Наша православная церковь не испытала владычества монголо-татарского. Церковь была хранима народной ревностью и ханами, которые под смертною казнью запрещали своим подданным грабить и тревожить монастыри. Они освободили духовенство и церковный причт от всех податей. И каждый новый хан подтверждал сии исключительные права церкви, поступая как искусные политики, щадя то, что для народа всего драгоценнее». (Рихтер А. Указ. соч., стр. 37).

Более того, что 1261 году в столице Орды - Сарае была учреждена православная епископия во главе с епископом Митрофаном. Русские, греки, армяне и представители других христианских народов жили и работали здесь постоянно. В окраинах столицы Золотой Орды - Сарая еще в 40-е годы XIX века, во время раскопок А. В. Терещенко близ так называемого Колобовского кургана были обнаружены остатки христианского кладбища. («Поездки к бывшим волжским столицам…..». Издатель Ф. Сурин, Казань, 1896, стр. 22).

С территорией Золотой Орды связано происхождение многих народов нашей страны, ее население оказало влияние на формирование многих из них: татар (особенно этнической группы мишарей, а также астраханских и сибирских татар), башкир, ногайцев, казахов (ныне живущих на территории левобережной от Волги части этого государства - Ак Орды), балкарцев и некоторых других. Именно оказало влияние, но ни один народ современной России не является прямым историческим преемником населения Золотой Орды.

Но это знают немногие. Гораздо большее количество наших соотечественников получили и продолжают получать знания из школьных учебников, в которых история России сведена, по сути, к истории только русского народа.

Можно много говорить и писать о сложности и запутанности взаимоотношений между Золотой Ордой и русскими княжествами, которые в русской официальной историографии получили название ига. Орда была классической империей, которая приобретала жизненное пространство, как и все другие империи до нее и после, путем военных походов, завоеваний

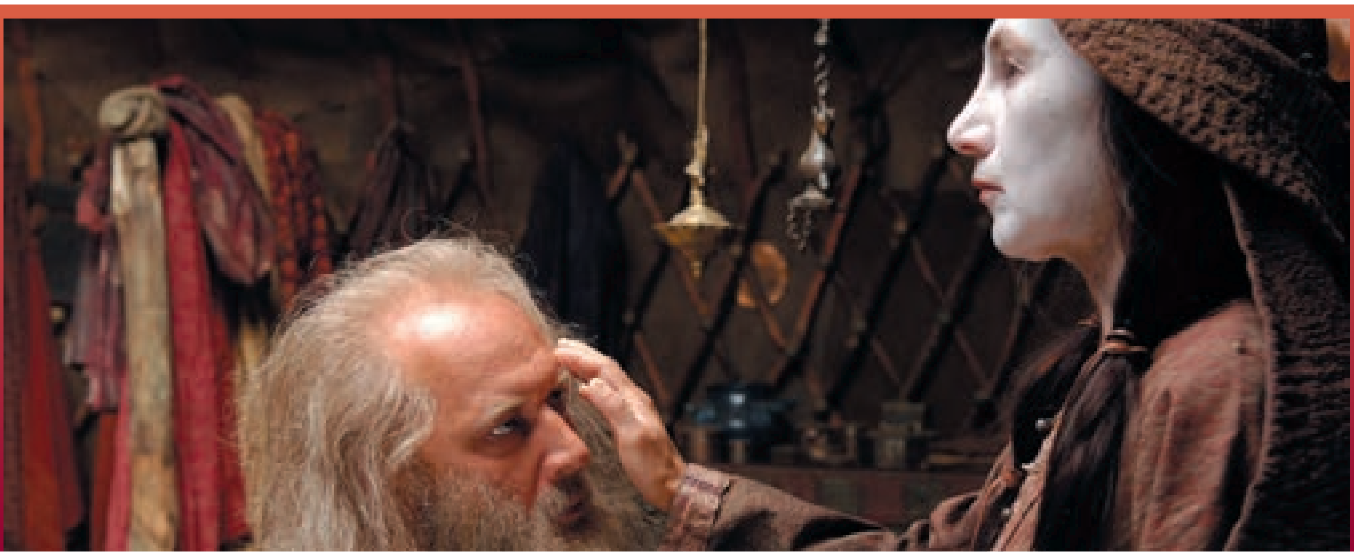

Кадр из к/ф «Орда»

и существовала за счет эксплуатации покоренных территорий. И еще надо помнить, что в истории никогда не было ослепительно белых, необыкновенно мягких и пушистых правителей. История человечества не зафиксировала ни одного такого факта.

Вот, к примеру, выдержка из исторического документа о взятии Казани войсками Ивана Грозного: «А побито во граде толико множество лежаша, яко по всему граду не бе где ступати не на мертвых… и по улицам костры мертвых лежаще стенами градными ровно; рвыжь на той стороне града полны мертвых лежаща, и по Казань реку и в реке и за рекою по всему лугу мертви погании лежаще» (Цитата по изданию: Кунцевич Г. З. История о Казанском царстве, или Казанский летописец. Опыт историко-литературного исследования. СПб., 1905, с. 445).

Или можно вспомнить слова покорителя Средней Азии генерала Скобелева, устроившего массовую казнь женщин, детей и стариков в туркменской крепости Геоктепе, после изнурительной осады и захвата в январе 1881 года: «Я придерживаюсь того принципа, что продолжительность мира находится в прямой зависимости от резни, которую вы устраиваете врагу. Чем сильнее вы на них давите, тем дольше они сидят тихо».

Но манипуляции создателей фильма «Орда» с историческими фактами - полбеды, история всегда была и остается предметом научных споров специалистов и людей, интересующихся прошлым. Намного хуже другое: режиссер и творческая группа (хотят они этого или нет) вбивают клин между двумя народами России, поскольку один из них (второй по численности) перенял историческое название части населения Золотой Орды. А оно, по Прошкину, есть скопище диких человекоподобных зверей, истязателей русских людей и митрополита Алексия и ничего в них человеческого нет.

Как итог впечатлений от фильма Прошкина, давайте, без условностей и намеков, называть вещи своими именами: в том, что главные герои фильма «Орда» говорят на современном татарском языке - одна из ведущих смысловых нагрузок кинопроизведения. (остальные говорят на карачаевском). И это не художественный образ, а самая настоящая попытка перенести противоречивые когда-то отношения между разными народами, населявшими территории нашей страны, на вполне конкретную, современную действительность и возложить ответственностьна современных татар за то, что они никогда не совершали.

Могли ли авторы избежать этого?! Легко, если бы следовали исторической правде и законам жанра. Во-первых, в Золотой Орде говорили на огузо-кыпчакском языке, давно не существующем. Во-вторых, в кино даже древнеримские императоры «говорят» на русском, английском и других современных языках, а офицеры вермахта шпарят на «великом и могучем» не хуже рязанских и тамбовских мужиков. И здесь, кстати, в «Орде» папским нунциям почему-то позволено говорить на русском, а не старофранцузском, принятом в папском протоколе во время Авиньонского пленения пап. За что татарам такая «честь»?

По пути такой беспроигрышной по результатам унификации языка киногероев могли пойти Прошкин и его творческая группа? Могли, если бы захотели, но цель, судя по всему, была другая…

Кроме татарской речи, фильм сопровождают призыв на молитву - азан и современная татарская музыка, и песни, усиливая направление зрительских симпатий (или антипатий) в строго определенную сторону. Ничего удивительного нет: кто платит, тот и заказывает музыку.

Надо ли смотреть фильм «Орда», учитывая псевдоисторическую его форму и неприкрытый антитатарский и антимусульманский дух?! Обязательно. Тем более для этого вовсе необязательно идти в кинотеатр на бесплатный просмотр, благо, фильм выложен в сети Интернет. И, посмотрев его, каждый из нас может убедиться, что в общественной жизни страны, в которой температура ксенофобии растет с каждым днем, слова президента В. В. Путина о том, что «нужно показывать на конкретных примерах, что судьба России создавалась единением разных народов, традиций и культур…. Ценности межнационального согласия - это не подарок предков на все времена, такие традиции надо постоянно поддерживать», - они решают далеко не все. Есть в нашем обществе и другое, совершенно противоположное президентскому мнение и есть немало мастеров искусств и чиновников, которые готовы за государственный счет (бюджет фильма «Орда» - 12 миллионов долларов налогоплательщиков) максимально растиражировать уроки ненависти и донести их до широких масс.

Волга Ньюс:

Татарская общественность Самары выступила против бесплатных показов фильма «Орда»

В апреле этого года при поддержке областного минкульта был запущен проект «Губернская премьера фильма «Орда», ставящий своей целью популяризацию и продвижение российского кинематографа. Подведомственное минкульту Агентство социокультурных технологий в апреле организовало бесплатные показы фильма в Новокуйбышевске и Безенчуке. В мае «Орду» показали в Шигонах и селе Красноармейское, а в сентябре фильм привезут в Кошки и Утевку. Демонстрировалась лента и в Самаре, в кинотеатре «Художественный».

На днях руководители некоторых татарских общественных объединений Самарской области выразили свое возмущение бесплатными показами фильма. По мнению представителей диаспоры, факты в кинокартине Андрея Прошкина исторически недостоверны, а фильм по жанру является, скорее, фантастикой. Отдельные представители татарской общественности области считают, что «Орда» показывает их этнос «в резко негативном свете», «разжигает межнациональную рознь» и может отрицательно повлиять на межэтнические отношения в стране.

В связи с этим возникает два вопроса: следует ли считать фильм историческим или это художественное произведение, не претендующее на историческую достоверность, и можно ли ассоциировать татар Самарской области с жителями Золотой Орды?

Самарские историки считают, что прямой связи между нынешним татарским населением региона и золотоордынцами нет. «Если кратко, по словам Льва Николаевича Гумилева, татары - это объединяющее название народов Евразии. Как раньше говорили про Советский Союз, мы были советскими, - считает кандидат исторических наук, доцент кафедры российской истории СамГУ Риза Багаутдинов. - Те, кто жил на территории Ордынского государства, назывались татарами.

Об этимологии этого слова написано несколько книг, например «Кто мы, булгары или татары?» Альфреда Халикова или «Татары: этнос и этноним» Абрара Каримуллина. Что касается татар Татарстана и Самарской области - они не монголы, а прямые потомки волжских булгар».

«Среди татарских историков существует разноголосица, они делятся на булгаристов и ордынцев, - рассказала доктор исторических наук, профессор кафедры истории и теории мировой культуры ПГСГА Екатерина Ягафова. - Есть еще третья точка зрения, ее в свое время защищал башкирский исследователь Раиль Гумерович Кузеев, крупнейший ученый, возглавлявший в свое время Институт этнологических исследований в Уфе. По его версии, политическая история и культурная, этническая история народа не может придерживаться только одной какой-то версии, она более сложна, включает в себя разные пласты и компоненты. Поэтому я не сторонник ни булгаристов, ни ордынцев, нужно учитывать все. Это же напластования, этапы развития народа, и ни один из них не является основным, преобладающим. И, конечно, не нужно ни в коем случае ассоциировать собственно Орду с татарами. Это тоже неправильно, потому что история татар развивалась и после Орды, происходили сложные процессы ассимиляции, отатаривания различных групп населения - финноязычного, чувашского. Это многогранный и очень сложный процесс».

«Орда» Андрея Прошкина - творческое произведение, - считает Ягафова. - И вряд ли перед авторами стояла цель очернить или обелить татар. Что касается проблемы дискредитации, я хочу сказать, что любой народ может выдержать какой угодно пресс псевдоисторичности, если у него есть доступ к реальным историческим фактам. Если оперировать только творческими фантазиями художников и на этом строить исторические версии, на что тогда наука история?»

Основная же мысль, которую высказывают и историки, и создатели фильма, и кинокритики, заключается в том, что фильм «Орда» является не историческим документом, а в первую очередь художественным произведением, достойным примером качественного отечественного кино, которым можно и нужно гордиться.

Вышедший на экраны в сентябре 2012 года, фильм успел завоевать множество наград на кинофестивалях. Среди обладателей престижных премий есть и самарцы. Так, художник картины, Сергей Февралев был удостоен «Ники» и «Золотого орла» в номинации «Лучшая работа художника-постановщика», а экс-самарская актриса Роза Хайруллина получила «Нику» и серебряного «Святого Георгия» на Московском международном кинофестивале за лучшую женскую роль.

В апреле в администрации губернатора Самарской области создано Управление национальной и конфессиональной политики, которое возглавила Надежда Осипова. Новая структура призвана координировать вопросы, связанные с реализацией государственной национальной политики в нашем многонациональном и поликонфессиональном регионе, вести работу по профилактике межэтнической напряженности и сохранению гражданского мира. О том, как и чем сегодня живут народы, населяющие Самарскую область, какие первостепенные задачи стоят перед вновь созданным управлением, мы беседуем с его руководителем Надеждой Петровной Осиповой.

Надежда Осипова: Национальное многообразие – это огромное богатство

Данияр САЙФИЕВ

- Вы много лет занимаетесь вопросами межнациональных и межконфессиональных отношений в нашем регионе. Как Вы оцениваете ситуацию в регионе, в связи с увеличением потока в Самарскую область мигрантов из стран ближнего зарубежья? Какая работа ведется областным правительством по их адаптации к нашим условиям?

- В Самарской области накоплен огромный опыт мирного сосуществования людей разных национальностей, языков, вероисповеданий. В регионе проживают представители более 150 национальностей, 23 вероисповеданий. Наше многообразие - это не только огромное богатство, но и огромная ответственность. Единственная формула выживания нашего сообщества «Единство - в многообразии». В последние годы перед государством встают новые вызовы, связанные с ксенофобией, мигрантофобией. Известно, что вместе с трудовыми мускулами к нам прибывает иная ментальность, иная культура. Вопросы их адаптации и интеграции, «превращения» наиболее достойных из них в граждан России - очень важная задача на фоне демографических проблем.

В соответствии с новой стратегией государственной национальной политики приоритетной задачей названо содействие государства в адаптации и интеграции мигрантов. Надо отметить, что еще в 2006 году мы внесли концептуальные изменения в деятельность государственного учреждения Самарской области «Дом дружбы народов», когда, наряду с задачами по сохранению традиционных культур, языков народов Поволжья, мы включили в качестве приоритетных задач работу с мигрантскими группами. В первую очередь, это налаживание взаимодействия с наиболее авторитетными общественными организациями, представляющими интересы мигрантов. Общественные организации «Лига азербайджанцев Самарской области», «Пайванд-Единство», Манасата, узбекская община, армянская автономия и другие являются теми каналами, через которые мы можем влиять на мигрантов, знать ситуацию и настроение в этих группах.

На сегодняшний день сделано многое: разработана модель проведения адаптационных курсов «Школа мигранта», создан фильм «Впервые в Самаре», проведены десятки обучающих семинаров для представителей УФМС, ГУ МВД по Самарской области, общественных организаций, касающихся взаимодействия органов власти и мигрантских общин в целях интеграции. С 2008 года в Доме дружбы народов проводятся бесплатные консультации для мигрантов, для тех, кто попал в сложные жизненные ситуации. Ежегодно более 600 человек получают квалифицированную юридическую помощь. По соглашению с посольством Южной Кореи проводятся выездные консультации в отдаленные районы области для мигрантов корейской национальности из Узбекистана.

По поручению губернатора Министерством труда, занятости и миграционной политики Самарской области совместно с экспертным сообществом разрабатывается областная целевая программа «Адаптация и интеграция мигрантов». Активно действует Общественный совет при УФМС по Самарской области, в состав которого входят руководители многих национально-культурных организаций, а также представители РДУМСО и ученые.

В Самаре, на Заводском шоссе, 14 действует гостиничный комплекс эконом-класса «Вторая столица», где мигранты могут встать на миграционный учет и даже пройти полное обследование в медицинском центре.

В первую очередь важны языковое, культурное обучение мигрантов, стимуляция их участия в политической и общественной жизни, в жизни религиозных общин страны. И через все это люди становятся своими, родными. Полагаю, огромная роль в адаптации мигрантов принадлежит РДУМСО. Мы уверены, адаптационные процессы для

мигрантов должны начинаться уже в странах, откуда они приезжают. Необходимо, чтобы, будучи еще у себя на родине, у них был доступ к справочной литературе, которая могла бы помочь их адаптации. Необходимо учитывать и международный опыт по адаптации мигрантов.

- Какая работа ведется по поддержке коренных народов, проживающих на территории Самарской области?

- В Поволжье мы не делим народы на коренные и не коренные. На каких условных «весах» взвешивать, кого будем относить к коренным и не коренным? С какого периода заселения края народ считать коренным? Казахи, ногайцы, башкиры, чьи предки столетиями кочевали в волжских степях? А российские немцы, которых еще 100 лет назад насчитывалось более 200 тысяч в Самарской губернии и по численности они находились на 2-м месте после русских? А самарские украинцы, предки которых появились в Поволжье 300 лет назад, занимались соляным извозом? В стране, где проживают представители более 180 национальностей, делить народы на коренные и не коренные, государствообразующие и иные, - путь к разрушению основ государства.

Ваш вопрос, конечно, касается народов, которые традиционно, исторически проживают в Поволжье: башкиры, татары, русские, чуваши, мордва, удмурты, мари и другие…

Вопросы возрождения и сохранения культуры, языка, традиций проживающих в Поволжье народов актуализировались в начале 1990-х годов. Во всем мире этот период называют временем «бунтующей этничности», «этнического ренессанса». Именно тогда впервые стали появляться национально-культурные центры. Вспомните 90-е годы. На окраинах бывшего СССР - кровопролитные войны, тысячи беженцев из Средней Азии, Закавказья, Кавказа… Разрушались основы советского государства, его ценности, идеология, население переживало кризис идентичности. И тогда для многих вопросы «Кто мы? Откуда? Где наши корни?» стали основными. В этот период повсеместно росло национальное самосознание, актуализировалась тема этноса и религии, стали создаваться первые национально-культурные объединения, руководители которых очень мудро поступили в то тревожное время - открывали классы по изучения родного языка, стали издаваться газеты на разных языках, создавали теле- и радиопередачи, возрождали национальные праздники. «Этническая энергия» стала созидающей, в отличие от регионов, где межнациональные конфликты несли разрушение и хаос. Низкий поклон тем, кто стоял у истоков первых национально-культурных объединений в нашей области.

С 1990-х годов проводится целенаправленная поддержка этнокультурного движения в регионе. В 1993 году была принята областная целевая программа «Возрождение», затем - программа «Разные, но не чужие - мир через культуры», увеличилось количество национально-культурных общественных объединений. В 2001 году в Самаре был открыт Дом дружбы народов. В настоящее время в области ежегодно проводится более 200 мероприятий, десятки семинаров, конференций, круглых столов. Активно развивается фольклорное движение: в 1990-е годы в области было от силы 7-10 национальных творческих коллективов, а сегодня их уже более 100, из которых половина удостоены высокого звания «Народный самодеятельный коллектив».

Национальные праздники стали частью культурной жизни Самарской области. Министерством культуры Самарской области ежегодно для проведения этнокультурных мероприятий выделяется более 2,5 миллионов рублей. Сегодня у НКЦ есть свой очаг - Дом дружбы народов, где развернута активная деятельность более чем 30 общественных организаций, здесь же проходят репетиции 20 национальных коллективов, работают воскресные школы, проходят различные мероприятия. Вся эта этнокультурная палитра отражается и на сайте Дома дружбы народов.

- Есть ли у этих народов возможность получать образование на своем родном языке, для сохранения своей национальной идентичности?

- Получение образования на своем родном языке и изучение родного языка -это не одно и то же. Первое отличается от второго тем, что все предметы, включая физику, химию, географию, изучают на родном языке. В 50-60-е годы, действительно, в глубинке, в отдаленных селах применялись методики, когда освоение предметов шло через родной язык. Но уже с появлением радио, телевидения, усиления урбанистических тенденций такая необходимость естественным образом отпала. Вопрос изучения родных языков (татарского, чувашского, мордовского, башкирского, казахского и др.) и сегодня остается актуальным. В городских условиях сложнее сохранить этническую культуру, материнский язык. В этом процессе огромную роль играют мероприятия национально-культурных центров, деятельность образовательных учреждений. Но основная роль в сохранении традиций, национальной идентичности и родного языка принадлежит все-таки семье.

- Что предпринимается губернатором и правительством Самарской области для поддержания культуры и традиций народов, проживающих в Самарской области? В прошлом году была принята стратегия государственной национальной политики РФ. Начата ли ее реализация в нашем регионе? Если да, то как и в чем это проявляется?

- На протяжении многих лет создаются условия для развития традиционных культур региона, работает Дом дружбы народов, наиболее сложные спорные вопросы национальной политики обсуждаются на заседаниях Совета по национальной политике при администрации губернатора, в состав которого входят видные руководители НКЦ, лидеры конфессий, ученые, специалисты министерств. Ежегодно формируется и реализуется «Комплексный план по гармонизации межнациональных отношений в Самарской области». Работают переговорные площадки, экспертные советы. Указом Президента РФ в декабре 2012 года была принята Стратегия ГНП. До ее принятия основным документом была Концепция государственной национальной политики, принятая в 1996 году

- Вы, наверное, знаете, что татарская общественность неоднократно поднимала проблему создания в Самаре второй татарской школы. Этот вопрос, несмотря на многочисленные обращения в городскую администрацию и правительство Самарской области, пока пробуксовывает. С чем Вы это связываете? Будет ли у самарских татар еще одна школа?

- Данный вопрос недостаточно проработан. На заседании координационного совета было мудрое предложение в рамках теории малых шагов. То есть на базе какой-либо школы сначала открыть один класс, второй, а затем уже и на более серьезном уровне поднимать эту тему.

- Как Вы оцениваете ситуацию с национальными СМИ, которые из-за скудного финансирования сегодня еле сводят концы с концами? Возможно ли увеличение бюджетного финансирования? Что для этого нужно предпринять?

- Сегодня в Самарской области с разной периодичностью издается 10 национальных газет. Государство поддерживает этнические газеты, издающиеся на языке народов Поволжья и учредителями которых являются национально-культурные общественные объединения. Трансляция, распространение информации на языке народов Поволжья, согласитесь, это своеобразная поддержка языка. Многое познается в сравнении. Мы ведем мониторинг состояния этнической периодики в регионах ПФО. По количеству этнических изданий Самарская область на первом месте, общий объем финансирования газет - более 2 млн рублей в год. Критерии поддержки этнических газет следующие: газета издается на языке, учредителем газеты должна быть национально-культурная автономия или национально-культурный центр. Объем финансирования газет, как правило, обсуждается и утверждается на заседаниях Совета по межнациональным отношениям при администрации губернатора Самарской области. Поддержка других изданий возможна через грантовые программы.

- Не так давно начала выходить татарская газета «Салям». Насколько мне известно, она финансируется из областного бюджета. Не уменьшится ли в связи с этим финансовая поддержка старейшей самарской газеты «Бердэмлек»?

- Учредителями духовно-просветительской газеты «Салям» являются РДУМСО и национально-культурная автономия татар Самарской области. Газета «Бердэмлек» является авторитетным изданием, имеющим тираж более 3,5 тысяч, финансирование газеты в 2013 году остается на прежнем уровне. Все же в будущем рекомендуем редакции газеты «Бердэмлек» определиться по вопросу учредительства и налаживания конструктивного взаимодействия с татарскими национально-культурными общественными организациями.

- С чем Вы связываете возросшую в последние годы активность национальных общественных объединений? Какая оказывается им поддержка со стороны правительства Самарской области, кроме предоставления места в областном Доме дружбы народов?

- Для многих это способ реализации себя через различные формы общественной работы. Участие в деятельности институтов гражданского общества, готовность вкладывать свое время, силы, средства, вероятно, свидетельствуют о повышении ответственности наших граждан, в данном случае, за свою семью, детей, культуру своего народа, малой родины. Сегодня этнокультурными общественными организациями делается чрезвычайно огромная работа в плане воспитания детей, подрастающего поколения, в плане организации досуга, укрепления основ семьи, традиции. Открываются музеи, устанавливаются памятники, люди готовы вкладывать свои средства в строительство храмов, мечетей,

издание книг, журналов, проведение конкурсов. Сохранение национальной идентичности - сфера ответственности, в первую очередь, самого человека, институтов гражданского общества. Органы власти, бизнес-структуры могут оказать существенную поддержку в этих вопросах. И все это с благодарностью воспринимается обществом, народом.

ЙӨЗЕ НУРЛЫ,
КҮҢЕЛЕ КИҢ АНЫҢ

Самар шәһәрендә яшәүче Мәрбия Әхмәт кызы Сафинаны татарлар арасында белмәүчеләр сирәктер, мөгаен. Матур мөселман күлмәген кигән, ап-ак яулыгын бәйләгән бу ханым әллә кайдан ерактан ук күзгә ташлана. Нурлы, ачык йөзле, йомшак кына сөйләшә торган Мәрбия апа белән аралаша башлагач та, җанга ничектер җылы булып китә, күңел күтәрелә. Аллаһы исемен авызыннан да төшермәгән бу ханым, ниндидер тылсымлы көчкә ия булгандай, кешене үзенә җәлеп итә...

Нурия УСМАНОВА

Мәрбия Сафина Кошки районының Яңа Җүрәй авылында гади генә гаиләдә алтынчы бала булып дөньяга килә. Кечкенәдән кыз бик актив, тиктормас булып үсә: мәктәптә сәяси мәгълүматчы, стенгазета чыгаручы, рәссам - берсен дә калдырмый ул, һәр җирдә дә беренчеләрдән була, концертларда да катнаша.

Олыларны хөрмәтләү, кешеләргә мәрхәмәтле, ярдәмчел булу кебек сыйфатлар Мәрбия апага кечкенәдән ата-анасының каны белән сеңгәндер. Ислам дине белгече, мөгаллимә буларак та, ул шәкертләренә үзе белгәннәрне чын күңеленнән, аңлаешлы итеп өйрәтергә тырыша.

1978 елда Мәрбия апа туган авылыннан китеп, Куйбышевка килеп урнаша. Башта "Прогресс" заводында бүлгеч (распределитель), аннан, радиомеханика техникумын тәмамлагач, мастер булып эшли. Заводта 15 ел хезмәт иткәннән соң, Мәрбия ханым Ислам юлына баса һәм Самар мөселманнары арасында мәет юучы, матур итеп мөнәҗәтләр әйтүче, дини китаплар сатучы, дини белем бирүче остаз, мәҗлесләр алып баручы кеше буларак таныла.

Дин нигезләрен аңа Ислам белгечләре - Гүзәл Хөснул-лина һәм Ләйләгөл Кочикаева исемле яшь кенә кызлар өйрәтәләр. Шулай ук Мәрбия Сафина Казанда танылган "Мөхәммәдия" мәдрәсәсендә дә белем ала. Ә инде үз гыйлемен башкаларга да тапшырырга тырышып, Самарның Малый Тупик урамында урнашкан Иске мәчеттә шәкертләр укыта башлый. Шушы ун ел эчендә остаз 300ләп кешегә дини белем бирә. Хәзер инде аларның күбесе үзләре дини дәресләр укыталар. Араларында хаҗ кылучылар да, югары дәрәҗәдә дини мәҗлесләр алып баручылар да бар.

Иске мәчеттә ремонт барган вакытта да Мәрбия ханым бөтен көчен куеп булыша, эшчеләргә ашарга пешерә, ә ул ясаган стенгазеталар Аллаһы йортында әле дә эленеп торалар. Моңардан тыш, ул мәчетнең эчен матур итеп бизи, җиһазландыра. Гомумән, кая гына булмасын, үз артыннан матур, яхшы эз калдырырга тырыша.

Шулай итеп, кечкенәдән укытучы булырга хыялланган Мәрбия апаның теләге тормышка аша, дияргә була. Яшүсмер чагында ул укытучыларга булышу йөзеннән, дәресләрдән соң, үзеннән кечерәк сыйныфта укучы балаларга хәрефләрне, саннарны өйрәтә торган була.

Егерме биш яшендә дин юлына баскан Мәрбия ханым намазын да укый, уразасын да калдырмаска тырыша, һәр елны корбан чалып, 100 - 120 кеше чакырып, Самарның "Нур" мәдрәсәсе ашханәсендә мәҗлесләр уздыра. Аллаһы Тәгаләнең рәхмәте белән аңа ике мәртәбә хаҗ кылырга да насыйп була.

Мәрбия ханым дини тормышта гына яшәми, ул әле татар чараларына, концертларына да йөри,

үзе яшәгән өй буенча өлкән дә булып тора икән. Шулай “Иң чиста подъезд” дигән конкурска ул үз подъездларын искиткеч матур итеп әзерләп куя: гөлләр утырта, тәрәзәләргә чаршаулар элә, диварларны буйый. Моны күреп шаккаткан күршеләре аңа өй буенча өлкән булырга тәкъдим итәләр. Шуннан бирле Мәрбия ханым яшәгән өйдә дә, йортта да пөхтәлек хөкем сөрә. Өй алдында клумбаларга чәчәкләр дә утырта, газоннарны урап алган койманы да буяп куя ул. Гомумән, алар яшәгән йортка килеп кергәч тә, бирегәге матурлыктан һәм чисталыктан күңел күтәрелеп китә. Әлбәттә, тырышлык, сабырлык, көч-куәткә ия булмаса, Мәрбия апага бу эшне башкарып чыгуы мөмкин булмас иде. Ул бит әле бу игелекле гамәлләргә үз акчасын да җәлләми.

Өй буенча өлкән буларак, Мәрбия ханым күптөрле бүләкләргә дә лаек булган. Аның диварларын Самар губерна Думасы рәсие Виктор Сазонов, элеккеге шәһәр башлыгы Виктор Тархов, үзе яшәгән Советский урамы администрациясе депутатлары биргән күпсанлы рәхмәт хатлары, мактаунамәләр, дипломнар бизи.

2007 елда мөфти Вагыйз хәзрәт Яруллин тәкъдиме буенча Наилә Сабирҗанова, Наилә Әбделганиева, Сания Мингачева һәм Мәрбия Сафина Самарның Халыклар дуслыгы йортында “Мин - ниса” дип аталган мөселман хатын-кызлары оешмасын ачалар.

Әлеге җәмгыять оста җитәкчеләре һәм актив әгъзалары ярдәмендә бик тиз үсеш ала. Шәһәребездә яшәүче күп хатын-кызлар: яше дә, карты да оешмага дини белем алырга дип килә.

Шулай “Мин - ниса”га йөрүче кешеләр саны артып киткәнгә, Мәрбия ханым Сафина өлкә “Туган тел” татар җәмгыяте каршында тагын бер мөселман хатын-кызлары оешмасын булдырырга ниятли, һәм аның бу игелекле максаты уңышлы гына итеп гамәлгә ашырыла.

- *“Туган тел” нең аксакаллары Шамил Баһаутдин, Азат Надиров, Илгиз Колючев, минем рухи әтиләрем буларак, оешмабызга шундый ук исем бирергә тәкъдим иттеләр, һәм мин бик теләп ризалаштым, чөнки аларның гел бергә, бер сүздә, дус, бердәм булулары - минем өчен яхшы үрнәк,* - дип сөйләде Мәрбия апа.

Бүгенге көндә “Туган тел” мөселман хатын-кызлары оешмасына 40лап кеше йөри. Алар арасында зыялы, югары белемле яшьләр, тәҗрибә туплап өлгергән хатыннар бар. Кайсысыдыр оста итеп ашарга пешерә, кемдер матур итеп җырлый, кемдер шигырьләр иҗат итә.

“Туган тел” оешмасында ана телебездә мөселманнарны кызыксындырган темаларга вәгазьләр укыла, төрле дини сорауларга җаваплар бирелә, конкурслар, викториналар, мәҗлесләр, экскурсияләр уздырыла. Шулай ук бирегә бары тик динне генә өйрәнмичә, татар халкының гореф-гадәтләрен дә үзләштерәләр.

- *Бала тәрбияләү, гаделлек, җәннәт-җәһәннәм турында һәм башка темаларга вәгазьләр сөйләүне үтенеп, без тирән гыйлем ияләренә, халык арасында зур абруй казанган, иманлы, ышанычлы хәзрәтләребезгә мөрәҗәгать итәбез. Безнең оешмага йөрүчеләр аерыча мөфтиебез Талип хәзрәт Яруллин, “Нур” мәдрәсәсе ректоры Али Сөләйманов, Җәмигъ мәчете имамы Иршат Сафинның чыгышларын яратып тыңлыйлар. Вакыт табып, үтенечебезгә колак салып, оешмабызга килүләре өчен без аларга чиксез рәхмәтлебез,* - дип шатланып сөйли Мәрбия ханым.

Дингә кагылышлы сорауларның күбесенә җавапны “Туган тел” дини оешма хатын-кызлары Самарның “Сәлам”, Казанның “әл-Кыйбла” газеталарыннан, Мәскәүнең “Мусульманка” журналыннан табалар икән. Мәрбия ханым сүзләренчә, алар шәһәребездә яңа гына чыга башлаган “Самар татарлары” журналы белән дә танышып, аны яратып өлгергәннәр һәм һәр яңа санын зарыгып көтеп алалар.

- *Журнал безгә үзенең тирән эчтәлеге, бер үк вакытта рус һәм татар телләрендә басылуы белән ошады. “Самар татарлары” басмасы белән горурланабыз, аның гомере озын булсын иде. Амин!* - дип журнал турында да үз фикере белән уртаклашты әңгәмәдәшем.

Советский районының 8 санлы торак-эксплуатация идарәсе начальнигы Светлана Кузина:

- Марбия Сафина приехала в дом №11 по улице Свободы в 1992 году. С первых дней ведет здесь активную общественную работу. С 2000 года является председателем общественного совета дома.

Она болеет душой за чистоту и уют в своем подъезде, занимала первые места в конкурсах ‘‘Дом, в котором мы живем’’, ‘‘Чудо-газон’’. Газон, который посадила Марбия Сафина возле своего дома, расцветает каждый год и радует всех проходящих мимо людей.

Как председатель домового совета она тесно работает с ЖЭУ-8 по составлению, выполнению и контролю текущего ремонта своего дома за счет средств жильцов.

Администрация ЖЭУ гордится тем, что в их жилфонде есть такие простые, трудолюбивые, бескорыстные, доброжелательные и просто красивые люди, как Марбия Сафина. Ведь часто от людей, знающих кто так красиво украсил их дворовый участок, можно услышать такие радостные слова: ‘‘Вот что может один человек, а если мы все вместе возьмемся за это дело, то сколько всего сможем сделать!’’

- "Туган тел" оешмасында кешеләр вәгазьләр тыңлап, бер-берсе белән аралашып, Коръән, намаз укып, кимчелекләрен таныйлар, яхшы якка үзгәрәләр, йөзләренә изгелек нуры чыга, иманнары ныгый, Аллаһы Тәгаләгә мәхәббәтләре арта, - дип дәвам итте сүзен Мәрбия Сафина. - *Адәм баласы фәрештә түгел бит ул, хаталанырга да мөмкин. Әмма иң мөһиме - шушы ялгышлыкларыны, гөнаһларыны, кимчелекләреңне үз вакытында тану, аңлау, үкенү, тәүбәгә килү, төзәтү һәм туры юлга басу кирәк.*

Әгәр күңелегез җылылык эзләсә, яңа ышанычлы дуслар, кардәшләр табасыгыз килсә, намаз, Коръән укырга өйрәнергә, күңел төшенкелегеннән арынырга теләсәгез, безнең "Туган тел" оешмасына рәхим итегез. Күңелебез иркен, барыгыз да сыярсыз. "Сезнең арагызда яхшылыкка өндәүче, яманлыктан тыючы төркем булсын", дигән бит Аллаһы Тәгалә "Гимран" сүрәсенең 104 нче аятендә.

Үзе ярдәмчел, мәрхәмәтле, ачык йөзле, ачык күңелле булганга, Мәрбия Сафинаның дуслары, кардәшләре дә күп. Шәкертләре дә аны чын күңелләреннән хөрмәт итәләр, яраталар. Аларның берсе - Фәһимә Вәлетдин кызы Рәҗәпова үзенең остазы турында болай ди:

- Ана телебезне, милләтебезне, гореф-гадәтләребезне саклап калу һәм үстерү ниятеннән мин инде күп еллар өлкә "Туган тел" татар җәмгыятендә хезмәт итәм. Мәрбия ханым Сафинаның бирердә хатын-кызлар өчен дини оешма булдыруы аеруча шатландырды. Аның группасына укырга әлегәчә Аллаһы Тәгаләдән бер бүләк итеп кабул итәм.

Мәрбия ханым - ачык йөзле, сабыр, белемле, таләпчән, кешелекле, аралашучан. Аңардан без күп яхшы нәрсәгә өйрәнәбез. Безгә Коръәнне өйрәтүче, намазга бастыручы да ул.

Мәрбия ханымга карыйм да, аны нинди бәхетле ата-ана дөньяга китергән дә икән, дип гаҗәпләнәм. Аның кебек ихласлы, гыйлемле, төпле, дәресләрне аңлаешлы, кызыклы итеп укытучылар бик сирәк. Мөнәҗәтләрне матур итеп көйләп әйтергә дә безне Мәрбия ханым өйрәтте. Кызыксындырган һәр сорауга җавабын да бирә. Мәрбия ханымның күңеле иркен, шуңа күрә "Туган тел" мөселман хатын-кызлары оешмасына бүген үк ашыгып килегез, чөнки иртәгә соң булуы ихтимал!

Үзе яшәгән өйдә өлкән буларак, районнарының торак-коммуналь хуҗалыгы җитәкчеләре дә Мәрбия ханым турында бары тик җылы сүзләр генә әйтәләр.

- Бездә, Россиядә, мөселманча киенеп йөрүчеләргә кырын караучылар да бар. 25 яшегездән шушындый кешеләр арасында озын күлмәктән, яулык бәйләп йөрергә курыкмыйсызмы? - дигән соравыма Мәрбия ханым елмаеп:

-*Мин бер Аллаһы Тәгаләдән генә куркам,* - дип җавап бирде.

Мәрбия Сафинаның бер шәкерте - Әминә Илюшина яраткан остазына багышлап шигырь иҗат иткән:

Наша встреча в гостях
состоялась:
Читала Марбия-ханум Коран, а
я умилялась.
Так звуки Корана нежно лились,
Как будто с душою моею
слились.
Она мне сказала: «Приди –
научу!»
И поняла, что Коран читать
я хочу.
Многих читать она научила,
Терпенье и такт – вот в чем ее
сила!
Великое дело – Корану учить,
Лишь только Коран может душу
лечить.
И благодарна я судьбе:
Аллах привел меня к тебе.
Ты научила Коран читать
И смысл его научила понять.
Корану учить почетно вдвойне
И низкий поклон за это Марбие!

Советский районының территориаль иҗтимагый советы рәисе Наталья Шолохова:

- Марбия Ахметовна Сафина является старшей по дому №11, расположенному на улице Свободы. Она тесно взаимодействует и с Советом территориального общественного самоуправления "Победа" Советского района, учреждениями образования и культуры в плане проведения праздников для населения. Принимает самое активное участие в благоустройстве района. Благодаря ее настойчивости, устремленности, упорству оборудована дворовая территория по месту ее жительства. Данная дворовая территория – одна из лучших в Советском районе.

Марбия Сафина смогла сплотить актив своего двора. Ежегодно участвует в проведении общегородского месячника по благоустройству. Марбия Ахметовна на протяжении ряда лет занимается благотворительностью. За общественную работу награждена благодарственными письмами от администрации района, товарищеского общественного совета "Победа", депутатов.

Марбия Сафина обладает высоким чувством ответственности, организаторскими способностями, принципиальностью. Пользуется авторитетом среди жителей.

ӘХМӘДУЛЛА УГЛЫ ҖӘМИЛ ВӘЛИУЛЛИН ЮЛЛАРЫ...

САМАР ӨЛКӘСЕНЕҢ ТӨНЬЯК- КӨНБАТЫШЫ УЛЬЯН ҖИРЛӘРЕНӘ ТЕРӘЛГӘН. БЕЗНЕҢ ТУПЛИ АВЫЛЫ БЕЛӘН УЛЬЯН ӨЛКӘСЕНӘ КЕРГӘН ӘБДЕРИНЕҢ АРАСЫ – УН ЧАКРЫМ ГЫНА.

Нәкъ менә шул ун чакрым ара 15 яшьлек Җәмилне Самар якларына алып чыга. Авыл малае Куйбышев шәһәренең 25нче һөнәр мәктәбенә укырга килеп керә. Өч ел буена тимер остасы булып авторемонт заводында тимер эшенең серенә төшенә һәм алты ел буена үз эшенең остасына әйләнә, машина да йөртә, аны төзәтә дә ул. Шул биеклеккә күтәрелә ки, ул инде башкаларны да өйрәтерлек осталыкка ирешә.

Шамил БАҺАУТДИН

Ул елларда егетләрнең күпчелеге ДОСААФ аша узды. 23 яшьлек Җәмил үзе укытучыга әйләнә, егетләрне эшкә өйрәтә.

Дүрт ел буена һөнәрмәндлеген (профессионализм) камилләштергәч, Вәлиуллинны инде Куйбышев шәһәрендәге "Ремстройдормаш"ка алалар, аңа җаваплы вазифалар тапшыралар.

Егет монда да үзенең булдыклылыгын, үткерлеген, уңганлыгын һәм ирләр белән эшли алуын күрсәтә.

Шуның өстенә шәһәрнең Кряж бистәсендә урнашкан нефтебазада да эшләп чыныгу ала.

Әхмәдулла углы Җәмил Вәлиуллин 20 ел буена алты зур коллективта шау ир-атлар арасында кайнап, үзенең өстенлеген, көчлелеген, акыллылыгын күрсәтеп, җитәкчелер тарафыннан хөрмәткә ия була.

1982 елда 35 яшьлек Җәмил Вәлиуллин Самар өлкәсенең сәламәтлек идарәсенә, соңрак министрлыгына буйсынган автохуҗалыкны җитәкли башлый һәм 27 ел буена аны үрнәк хуҗалык биеклегендә тота.

27 ел эшләү дәверендә Вәлиуллин дәүләт тарафыннан 18 бүләккә лаек була. Алар барчасы да тир белән эшләп алынган нәрсәләр. Ә инде икесенә аеруча тукталырга кирәктер.

Җәмил Вәлиуллин 40 яшендә СССРның Югары Советы Президиумы исеменнән "Хезмәт ветераны" медале белән бүләкләнә.

2003 елда Россия Федерациясе президентының 1066 санлы Указы нигезендә (15 сентябрь, 2003 ел) Җәмил Вәлиуллинга дәрәҗәле "Россия Федерациясенең атказанган сәламәтлек саклау хезмәткәре" исеме бирелә. Бу бүләк Җәмил Вәлиуллинның 27 ел буена медицина тармагында куйган көчен тану булды.

Әлбәттә, бу еллар эш, эш, эш белән генә узмаган. Югары белем алу. Өйләнү. Балалар үстерү һәм татар мәшәкатьләрендә кайнау.

Динебез Ислам һәм татар теле – милләтебезнең ике канаты

Җәмил Вәлиуллин - гомеренә Исламнан тайпылмаган кеше. Ул үзе генә ышанып калмый. Аның тирә-юне дә мөселманлыкта кайный. Туган авылы Лабитта таш мәчет салдырды. Авылга мулла кайтарып, аңа өй салып бирде, терлектуар алып бирде. Авыл мулласына 1989 елдан бирле айлык эш хакын түләп тора. Авылындагы зур зиратны үз акчасына тимер койма белән тоттырды.

Самарда яшәгән кеше буларак, Самар Җәмигъ мәсҗидендә мөтәвәллият һәм өлкә мөфтиятенең Президиум әгъзасы булып хезмәт итә.

Җиденче дистә белән барган Җәмил әфәнде айнык фикер әйтүче, кешеләрне тыңлата һәм үзенә карата белә.

Әйе, Вәлиуллинның камчысы озын, кылычы үткен. Ләкин дә аның үткерлеге, пәкелеге, куштаннана белмәве тик бер генә максат белән эшләнә. Динебез Исламның сафлыгын саклау һәм милләтебез татарны олуг халык итеп күрү. Самар өлкәсендә татарлар - икенче урында. Шул икенче урынны башкаларга бирмәскә һәм сыйфатлы итәргә көч куеп яши ул.

Вәлиуллин өендә кунакта президент Кадыйров булды

Җәмил Вәлиуллин белән элемтәдә күпләр тора. Аның күңел түре һава аланын (аэропорт), йә булмаса, чуен юлы вокзалын хәтерләтә. Ул каядыр бара, каяндыр кайта. Каршы ала. Озата. Кунак була. Кунак итә.

Вәлиуллиннар өендә кунаклар хисапсыз, шулай да президент кунак булган өй - ул Җәмилдә генә. Чечня президенты Әхмәт Кадыйров Самарга килгәч, Җәмигъ мәсҗидендә аны губернатор Константин Алексеевич Титов үзе кабул итте. Ул аңа мәсҗидтә җиңел машина да бүләк итте.

Җәмигъ мәсҗидендә меңләгән халык каршында чыгыш ясаганнан соң, Чечня президенты Әхмәт Кадыйровны Әхмәдулла углы Җәмил Вәлиуллин үз өенә алып кайтты. "Алып кайтты", дигәч тә, Әхмәт Кадыйр янына сөйләшеп утырырга тагын 99 татар бардык. Андагы нигъмәт, андагы сый-хөрмәт, андагы нәсыйхәт җәннәтнең бер кыйпылчыгы булып кабул ителде. Мөфтиебез Вагыйз хәзрәт Яруллин алып барган табын, Әхмәт Кадыйрның чыгышы табындагы 99 кешегә үзенә бер олуг мәдәни, сәяси, дини вакыйга булып кабул ителде, бик матур фикер алышулар булды.

Әхмәт Кадыйр инде мәңгелеккә күчте, ләкин дә Грозныйда аның музее эшли. Шул музейда бүген дә Җәмил Вәлиуллинның өендә узган табыннан дистәләгән сурәтләр саклана һәм ул фотоларны бүләк итеп бирүемә мин дә шатланам.

Безнең татар: "Дөнья куляса, бер әйләнә дә, бер баса", - ди. Заманында Җәмил әфәнденең атасы ачлык елларын Грозныйда уздырган. Йөз елга якын вакыт узгач, Чечня мәмләкәтенең Илбашы Әхмәдулла абзыйның 24 нче баласы - Җәмилдә кунак кына булмады. Ул татарның 99 вәкиле белән әңгәмә тотып, мөселманлык рухын көчәйтеп, күңел түрендә бүләккә татарның сабырлыгын да алып кайтып китте. Табында хәзрәтебез Вагыйз Яруллин сөйләгән нотык (речь) күңелдән китми.

"Без 500 елдан артык түзәбез һәм матур яшибез", - дигәне.

ЧЫН ТАТАР ИР-АТЛАРЫНЫҢ БЕРСЕ УЛ

Татар ир-атлары арасында тырыш, уңган, тормышта зур уңышларга ирешкән, мәрхәмәтле, олы җанлы кешеләр булуы халкыбыз өчен горурлык хисләре уята. Исмәгыйль Лотфулла улы Латыйпов нәкъ шундыйлардан. Акыллы, югары интеллигентлы, йомшак телле бу кеше белән сөйләшеп утыруы гына да куңелгә ятты. Әти-әнисе, балачагы турында исенә төшергәндә Исмәгыйль абыйның хәтта күзләре яна башлады, әйтерсең лә ул узган гомер юлларыннан тагын бер кат атлап үтте...

Миләүшә ГАЗИМОВА

Кошки районының Тупли авылында 1964 елның 3 гыйнварында җиде балалы гаиләдә алтынчы булып дөньяга килгән Исмәгыйль әфәнде бүген дә биредә яши. Яраткан туган авылын, аның искиткеч матур табигатен: иртә таңнарда талга кунып сайраган сандугач тавышларын, моңлы итеп чылтырап аккан чишмәләрен, бакалы күлләрен, шаулап торган урманнарын ташлап, читкә китә алмаган ул.

Әтисе таләпчән булганга, ул балаларын кечкенәдән эшкә өйрәтеп тәрбияли. Шуңа күрә җиде баланың да өйдә, йортта үз вазифалары була.

- Мин өченче сыйныфтан алып өй, мунча ягу эшләрен башкардым. Колхозда әти-әнигә чөгендер утарга, мәк чәчәген җыярга булыша идек. Мәктәптән дә ел саен көзен колхоз кырына эшкә җибәрәләр иде, - дип елмаеп исенә төшерә балачагын Исмәгыйль абый.

Аның әтисе - сугыш ветераны. 87 яшьлек Лотфулла абый, шөкер, бүгенге көндә исән-сау, Тупли авылында яши. Ул Ульян өлкәсенең Яңа Малыклы районы Иске Төгәлбуга авылында туган. 1928 елда аның әтисе Халик 20 дән артык гаилә белән Туплидан 5 чакрым ераклыктагы җирдә яңа авыл булдырган. Алмалы дип аталган 45 - 50 йортлы бу авыл 60 ел яшәгән. Бүгенге көндә ул җир йөзендә юк инде.

Лотфулла абыйның бала һәм яшүсмер чагы шунда үтә. Ә 1943 елда ул армия сафларына алына. Алты айлык курслардан соң аны фронтка җибәрәләр, биредә ул мотоукчылар гаскәрләренә эләгә. 1нче Белорус фронты составында Лотфулла Латыйпов Берлинга кадәр барып җитә, Зееловск биеклекләрен алуда катнаша. Әле сугыш тәмамлангач та, ул 1950 елга кадәр Дрезден шәһәрендә хезмәт итә.

Авылга әйләнеп кайткач, Лотфулла әфәнде Минкамал исемле кызга өйләнә, һәм алар Туплига күчеп урнашалар.

- *Советлар Союзы вакытында авылда таш өй салып кергән иң беренче кеше минем әти була,* - дип горурланып сөйли Исмәгыйль әфәнде.

Аның әтисе белән әнисе күп еллар авыл кибетендә сатучы булып эшлиләр. Әтисе моңа кадәр колхозда токарь да, терлек караучы да булып эшли.

Әнисе, кызганычка, ике ел элек якты дөньяны ташлап киткән. Бертуганнарының барысы да, шөкер, исән-саулар.

Исмәгыйль абый укыган елларда авыл мәктәбендә 612 бала белем ала торган булган. 1970 елда ул яшьтәшләре белән бергә 1 сыйныфка яңа төзелгән мәктәп бусагасын атлап кергән.

Тырышып укыган, тәртипле малай октябренок та, пионер да була, аннары аны комсомолга да алалар. Актив, үзен яхшы яктан гына күрсәткән, җитди, җаваплы егетне 8 - 10 сыйныфларда укыганда комсомол комитетында спорт секторы өчен җаваплы итеп билгелиләр.

Исмәгыйль әфәнде балачагында да иске акчалар җыю белән мавыга. Бер алты яшьләрендә футбол уйнап кайтканда урамда иске акча тапканнан соң барлыкка килә бу кызыксыну. Тора-бара күңеле археологиягә тартылган малай бу фән буенча бик күп китаплар үзләштерә башлый, тарих дәресләрен яратып укый.

Моңардан тыш, ул иптәшләре белән футбол, баскетбол, волейбол да уйный, чаңгыда да шуа.

- *Безнең тарих укытучысы Таһир*

Борһанович Әбүзәров авылда спортны шулкадәр күтәрде ки, без, укучылар, район, өлкә күләмендә уздырылган төрле спорт ярышларында һәрвакыт призлы урыннар ала торган идек. Штанга күтәрү буенча да өлкә чемпионнары исемен

яулаучылар булды. Алар арасында Хәсибулла Исмәгыйлев, Вәлиәхмәт Шакмаевны атарга була, - дип исенә төшерә Исмәгыйль абый.

Археология белән мавыккан егет алдында, мәктәпне тәмамлагач, нинди һөнәр сайлап алыйм дигән сорау туды. Үзенең тарих укытучылары Таһир Борһанович Әбүзәров һәм Анна Александровна Әбүзәрова ярдәме белән аңа комсомол комитетыннан юллама бирәләр, һәм ул Куйбышевның педагогия институтына тарих-инглиз факультетына укырга керә. Ул чакта бу факультет, экспериментал буларак, әле яңа ачылган була һәм бары тик 5 ел гына эшләп кала. Латыйпов нәкъ шушы чорга эләгә дә инде.

Институтның бишенче курсын тәмамлаганда Исмәгыйль әфәнде үзенең сөйгән яры, авылда бергә уйнап үскән Руфиягә кияүгә чыгарга тәкъдим ясый. Матур итеп туй уздыралар, һәм яшьләр Тупли авылына кайтып төпләнәләр.

Исмәгыйль әфәнде биредә тарих укытучысы булып эшли башлый. Шулай ук аны мәктәптән тыш эшне оештыручы итеп билгелиләр. Яшь укытучының тирән белемен, тырышлыгын, булдыклылыгын күреп, бер ел дә үтми, квалификацияне күтәрү курсларына җибәрәләр. Аларны тәмамлап кайткач та, Исмәгыйль әфәндене мәктәп директоры итеп куялар. Күп көч таләп итә торган, җаваплы бу вазифадан башка, ул бер үк вакытта тарих һәм физкультура дәресләрен дә укыта.

- *Балаларны яратам, шуңа күрә укытучы эшен дә бик яратып башкардым. Каникуллар вакытында укучыларымны сагынганга, аларның укырга чыкканнарын зарыгып көтә идем. Балаларны яратмасаң, мәктәптә эшләп булмый ул,* - дип сөйли Исмәгыйль Латыйпов.

Укучылар да укытучыларын бик ярата торган булалар. Чөнки мәктәптән тыш эшне оештыручы буларак, ул балалар өчен төрле кызыклы бәйрәмнәр, походлар, төрле шәһәрләргә экскурсияләр оештыра. Гомумән, актив кеше буларак, ул укучыларын да шундый яшәү рәвеше алып барырга күнектерә. Укытучылар белән бергә тирә-як авылларга концертлар, пьесалар куярга да йөриләр алар.

1997 елда Исмәгыйль Латыйповны Елховка районының мәгариф бүлеге мөдире итеп билгелиләр. 2002 елга кадәр ул бу вазифаны башкара, ә аннан соң юллар төзү белән шөгыльләнүче "МДМ" җәмгыятенә директор булып күчә һәм бүгенге көнгә кадәр биредә эшли.

Исмәгыйль әфәнде кайда гына эшләмәсен, үз хезмәтен җиренә җиткереп, яратып башкара. Кешелекле, мәрхәмәтле милләттәшебез хәленнән килгәнчә башкаларга, иң беренче чиратта туган авылына, матди ярдәм дә күрсәтә. Әле Елховка районының мәгариф бүлеге мөдире булып эшләгәндә ул мәктәп укучылары, авылдашлары өчен, автобус яллап, Изге Болгарга сәяхәт оештыра торган була.

- *Бу өч көнлек дөньяда кешелекле булырга, башкаларга хәлеңнән килгәнчә ярдәм итәргә кирәк. Изгелек җирдә ятмый ул, үзеңә әйләнеп кайта. Кешеләрнең уңышларына шатлана, кайгыларын уртаклаша белергә кирәк. Шул вакытта җаныңда тынычлык һәм гармония булачак,* - дип уртаклашты Исмәгыйль абый.

Буш вакытларында ул мәктәп укучылары, авылга шәһәрдән әби-бабасына кунакка кайткан балалар белән футбол уйнарга ярата. Кышын урманда чаңгыда шуудан ләззәт таба икән. Шәһәргә килгәч, бильярд уйнамыйча китми, чөнки, аның сүзләренчә, бу аны тынычландыра.

- *Үзегездә нинди кимчелекләрегез бар дип саныйсыз?* - дигән соравыма Исмәгыйль әфәнде:

- *Кешеләргә юк дип әйтә алмыйм мин. Ә алар арасында төрлеләре була бит,* - дип җавап бирде.

Ә өстенлекләреннән төгәл, сүзендә торырга, кешелекле булырга тырышуын атады. Башка кешеләрдә дә ул шундый ук сыйфатларны өстен күрә икән.

Милли җанлы татар буларак, татар хәрәкәте турында да үз уй-фикерләрен белдерде Исмәгыйль Латыйпов.

- Соңгы 20 елда, милли проблемаларны хәл итү мөмкинлеге туггач, бу өлкәдә, бәхәссез, бик күп эшләр башкарылды. 30нчы еллар азагында татар газета-журналлары ябылып, дин әһелләре, милли хәрәкәт җитәкчеләре кулга алынып, төрмәләргә ябылды. 80нче еллар азагында милли рухка сусаган халык башы белән бу эшкә чумып, уңышларга ирешә. Татар бәйрәмнәре, концертлары үткәрелә, татар газеталары чыга башлады, татар мәктәпләре, мәчетләр ачылды, милли оешмалар булдырылды.

Тик бүген татар оешмалары арасында бердәмлек җитешми, дип саныйм. Аккош, кысла һәм чуртан кебек булмаска иде. Әгәр дә милли хәрәкәт башлыклары бер-берсе белән бердәм булсалар, хөкүмәт җитәкчеләре белән очрашып сөйләшүе дә, проблемаларны хәл итүе дә җиңелрәк булыр иде бит. Гомумән, милли-мәдәни хәрәкәт һәм Диния нәзарәте бердәм структура булырга тиеш, дип уйлыйм. Шундый бер риваять тә бар бит: бер бабай үләр алдыннан үзе янына балаларын чакырып ала да, менә сезгә себерке, аны сындырып карагыз, ди. Тегеләр ничек кенә тырышмасыннар, себеркене сындыра алмыйлар. "Ә хәзер, - ди бабай, - себеркенең чыбыкларын берәм-берәм сындырып карагыз". Балалары чыбыкларны бик тиз һәм җиңел сындырып ташлыйлар.

Шулай итеп, без бердәм булсак, безне сындыра алмаячаклар. Бер себерке, аның яхшы хуҗасы да булса, шул вакытта милли хәрәкәтебез дә көчле булачак, минемчә. Татар оешмаларының җитәкчеләренә үзләренең җәмгыяте турында түгел, ә халык, аның ихтыяҗлары турында уйларга кирәктер, - дип сөйләде ул һәм дингә, авыл мәктәпләре проблемасына да тукталып үтте.

- Менә бүген мәчетләргә бик аз кеше йөри, диләр. Аллаһы йорты халык белән тулып торсын өчен мәхәлләләрнең имамнарына халык белән актив эш алып барырга кирәк, дип уйлыйм. Ә инде мәчеткә күпме кеше йөрүе аларның эш нәтиҗәләренең яхшы күрсәткече булып торырга тиеш тә инде.

Мәктәпләргә килгәндә исә, үзебезнең авылны гына алыйк: 23 укучы өчен генә тулы мәктәп булдыра алмыйлар бит инде. Шуңа күрә балаларыбыз Елховка район үзәгенә йөреп укыйлар. Һәм мин моны начар, дип санамыйм, чөнки анда югары квалификацияле укытучылар эшләгәнгә,

укучыларның белем сыйфаты да яхшырак булачак. Бүгенге көндә һәр авылда хастаханә булдыру мөмкинлеге булмаган кебек, 11 еллык мәктәп тә булдыру мөмкин түгел, чөнки биредә укучылар саны да, югары квалификацияле укытучылар да аз. Шуңа күрә балаларны район үзәкләренә йөртеп укытуны бу авыр ситуациядән чыгу юлы, дип саныйм.

Ә татар телен балалар башлангыч сыйныфта үзләштерергә тиешләр. Тик монда гаиләнең роле тагын да зуррак, чөнки өйдә ата-аналар нарасыйлары белән үз телендә аралашмасалар, укучыларга аны мәктәптә генә өйрәтеп бетерә алмыйлар шул. Ә бит ана телен белгән баланың потенциалы зур булганлыктан, аңа башка телләрне дә өйрәнүе җиңелрәк, - дип саны Исмәгыйль абый.

Аның үз кызлары Гөлназ һәм Гөлгенә дә татар телен яхшы беләләр, чөнки алар гаиләдә һәрвакыт ана телендә генә аралашалар икән.

Шулай бүген 50 яшькә җитеп килүче Исмәгыйль әфәнде Латыйпов яшь егетләрдәй дәртле, актив, көч-куәт белән тулы. Чын татар ир-атларының берсе буларак, ул үз эшен дә яратып башкара, милли хәрәкәт өчен дә чын күңеленнән борчыла, гаиләсен дә, бигрәк тә кечкенә оныгы Камиләне, яратып, мәш килеп яши.

Седая древность и вечная молодость Сабантуя

Шамиль ГАЛИМОВ

Сабантуй - самый популярный и самый любимый татарским народом национальный праздник. Когда он зародился и вошел в земледельческую культуру татарского народа - точных сведений нет. На этот счет у историков и специалистов-культурологов имеются разные суждения. Самое раннее упоминание о Сабантуе встречается на древней эпитафии (надгробном камне) булгарского периода, датированной ориентировочно 1292 годом. На ней написано (в латинской транскрипции) - Saban tui kon ati, то есть «День Сабантуя».

Конечно, сам праздник возник не 721 год назад, а намного раньше. Ведь понятно, чтобы день кончины этого безвестного человека был отмечен как день проведения Сабантуя, праздник должен быть стать привычным и символичным. О конных скачках, которые составляют, как мы знаем, непременный элемент праздника Сабантуй, писал Махмуд Кашгари в XI веке, а о борьбе на поясах - Юсуф Баласагуни в тот же период.

Идегей - главный герой знаменитого одноименного эпоса золотоордынской эпохи в споре со своим сыном Нурадыном говорит о себе:

«Я как молния полон огня…
Если я с тобой поборюсь,
Одолею тебя в борьбе,
А поспоришь в беге со мной, –
Побежишь за моею спиной»

(Перевод Семена Липкина)

Весенний праздник казанских татар 1505 года подробно описали составители «Истории Казанского царства, или Казанского летописца». А с конца 1760-х годов, после воцарения на российском престоле Екатерины II и последующего изменения государственной политики по отношению к мусульманам Российской империи, народные праздники татар получили второе дыхание. Архивные документы и разного рода путевые заметки российских и иностранных ученых много раз сообщают о Сабантуе как народном празднике, отмечаемом в магометанских, то есть татарских селениях.

Глубоко земледельческий характер праздника определил и время его проведения - перед началом весенне-полевых работ. В апреле или мае - в зависимости от района проживания татар и от погодных условий, позволяющих начать работу в поле. И завершался он коллективным выходом крестьян на пашню для закладки коллективной борозды. Так что в прежние времена Сабантуй имел значение первого шага очередного земледельческого года. Например, в рукописном календаре 1775 года, обнаруженном в селе Митряй Бугульминского уезда тогда Оренбургской, а потом Самарской губернии днем проведения Сабантуя определено 4 апреля.

С началом татарского возрождения в конце XIX века и, особенно, в начале XX века Сабантуй превратился в неотъемлемую часть татарской народной культуры. Со своей определенной системой традиций, которые изменялись и дополнялись в соответствии с новыми веяниями времени и конкретными условиями проведения праздника. С этого времени, когда все больше и больше татар стали жить в городах, он перестал быть чисто деревенским праздником. Тогда среди татар появился особый слой интеллигенции и стал расширяться круг людей, умеющих организовать, собрать людей на массовое мероприятие и провести публичные и спортивные состязания. Но еще большее значение имело то обстоятельство, что в то же время начал быстро укрепляться класс татарской буржуазии, представители которой проявляли готовность и имели возможность оплатить расходы на проведение Сабантуя, а также благотворительных мероприятий, содержание медресе и мектебов, оказывать помощь бедным ученикам.

Собственно, татарское национальное возрождение дореволюционного периода опиралось на эти

три силы: нарождающуюся интеллигенцию, меценатов, а также на прогрессивную часть мусульманского духовенства.

Сабантуй в городе Самаре имеет более чем вековую историю. Имеются косвенные сведения о его проведении в 1908 году. Поиск, изучение документов, других свидетельств об этом событии - в ближайших планах исследователей истории самарских татар. А вот Сабантуй 1914 года стал заметным в общественной жизни всей губернии, собравшем жителей со многих уездов губернии, о нем писали русские газеты. Состоялся он 18 (31) мая, за два месяца до начала первой мировой войны, на ипподроме, который находился на месте нынешних клиник медицинского университета, на Московском шоссе.

Вот что писала через несколько дней газета «Голос Самары»:

«18 мая почти все мусульманское население города двинулось за город на

ипподром, на национальный праздник Сабан-туй (праздник весны), впервые устраиваемый местным мусульманским обществом после продолжительного перерыва.

Состоятельные мусульмане ехали на собственных лошадях, в городских экипажах целыми семьями, с запасом провизии на целый день. Менее состоятельные, собравшись несколько семей, вместе тащились в колымагах и рыдванах. К 12 часам дня (начало праздника) ипподром имел далеко необычный вид: переполненные ложи, трибуны, площадки перед трибунами, все это покрыто почти сплошной массой мусульманской публики. Распорядители с разноцветными лентами через плечо и цветными бантами на груди наводили порядки. На вышке расположился трибунал с подарками для победителей - главным образом - полотенцами с широкими каймами.

Торжество началось борьбой на свободных поясах охотников. Особенной симпатией зрителей пользовался Зиннатулла Гиньятуллов, в первом отделении положивший 6 человек и все это проделывал с самым наивным добродушным видом и, временами как будто сам удивляясь собственной силе и сноровке.

Поражал необыкновенной силой и красивыми приемами Якуб Биктаев, положивший также и Гиньятуллова. Али Мухаметов и другие борцы, выступившие с попеременным успехом, все они пользовались вниманием чрезвычайно шумной и экспансивной публики и были награждены полотенцами за каждую победу. После двухчасовой борьбы был сделан антракт, а затем был бег малышей на дистанцию одна верста. Из юных бегунов первым, чуть высунув язык, прибежал Калимулла, вторым Загрутдин и третьим Хасан. Босоногие победители получили полотенца. Первого прибежавшего пришлось даже поднять от земли, чтобы дать возможность увидеть всем.

Комичные картины пришлось наблюдать перед бегом взрослых: охотники, для облегчения при беге, раздевались до белья тут же, на глазах многотысячной толпы, причем весь снятый шурум-бурум предупредительно хранился кем-то из зрителей. Первому пробежавшему 2-верстную дистанцию - Шарифу была торжественно вручена феска, второму - Давлетдину - жетон серебряный, третьему - Зарифу - полотенце.

Совсем обенный вид имели велосипедные состязания. Из 10 велосипедистов только двое мусульман, остальные русские. Дистанцию в 4 версты по тяжелой, покрытой травой дорожке прошел в 13 минут Зотов, получивший потом полотенце, Рудьянов, в 15 минут, получивший жетон, Панков, одновременно сравнявшись уже у финиша, полотенце, Щукин, 17 минут, полотенце.

Чисто мусульманский характер носило состязание, так называемое, бег в мешке, на 50 саженей. На голову и ноги одевались мешки, и в таком виде спортсмены прыгали или семенили ногами, кувыркались, падали, вызывая гомерический хохот у зрителей. Победителем допрыгал Мингалей и был награжден жетоном, вторым добрался Шахинияз, получивший кепку, затем Гимазетдин и Хатимулла - полотенца.

Джигитовки, ожидаемой с таким нетерпением, не было, если не считать случайно заскакавшего в публику старика на старой клячонке, который под смех публики положительно не знал,

где ему выйти из сомкнутого круга зрителей.

Затем опять борьба, доставание полтинника со дна таза, наполненного кислым молоком. Охотников до этого спорта только пять, причем лишь один сумел достать языком полтинник, еще одному же таз опрокинули на траву, где он и разыскал монету, трое отошли ни с чем. Нужно было видеть эти лица, вымазанные густой белой массой, которые спортсмены сфыркивают прямо на зрителей.

Нельзя сказать, что эстетическим зрелищем представлялось следующее. Выстроившейся в босой команде ребятишкам было дадено по французской булке, с обоих концов вымазанной, очевидно, в киселе. Нужно было съесть скорее. Не обошлось без плутней: некоторые мальчишки, объев мазанную булку, сухую прятали за рубашонку, но были уличены в этом к великому стыду. Победители получили жетон, кепку и полотенце…

Праздник закончился, уже когда солнце начало садиться за стоящие неподалеку деревья. Валовой сбор достиг не менее 500 рублей.

Площадь у ипподрома представляло какое-то становище: всюду выпряженные лошади, на дрогах и колымагах ревели некоторые ребятишки, про которых забыли увлекшиеся родители.

Подъем настроения у мусульманского населения - огромный.

Вероятно, этот день по богатству впечатлений, в особенности для женщин, останется надолго в памяти…»

Весь сбор от Сабантуя 1914 года пошел в помощь бедным учащимся русско-татарских школ Самары.

…Вскоре началась война, потом произошла революция 1917 года и была кровопролитная гражданская война, коренным образом изменившие ход истории нашей страны, да и всего мира тоже. В 1921 году случился страшный голод. Людям на много лет стало не до праздников.

В Самарской губернии о них, в том числе Сабантуе, вспомнили только в середине 20-х годов. Именно с этого времени он приобретает новый оттенок, начинаеи проводиться в форме подведения итогов весенне-полевых работ. Кроме того, Сабантуй был выбран новыми властями как метод изживания «старых религиозных предрассудков» и пропаганды новых социалистических обрядов. В 1926 году, как артподготовка перед решительным наступлением на религию, во многих селах Самарской губернии партийные и советские органы провели Сабантуй. В инструкции Самарского уездного комитета ВКП (б) от 23 мая 1926 года, например, указывалось, что самой положительной чертой предстоящего Сабантуя будет неучастие в нем мулл. Организаторы нового, советского Сабантуя прилагали большие усилия для того, «чтобы население почувствовало: Сабантуй разумнее и веселее, чем всякие религиозные праздники, вроде Ураза-байрама и Курбан-байрама, нужно пение из комсомольского репертуара, лучше хором». Однако новая идеология народного праздника нисколько не отпугивала татарское население от древнего обычая, Сабантуй и в этих условиях был и оставался любимым и желанным. Тем более на многих праздниках были введены новые элементы, которые пришлись по душе людям: выступления художественных коллективов, соревнования по футболу, торговля дефицитными товарами и другие.

В отчетах из некоторых сел о Сабантуе 1926 года отмечается, что «все попытки мулл провести праздник под своим влиянием и в своих интересах не имели результата, Сабантуй впервые в этом году прошел под руководством партии».

В 1928 году в Самаре состоялся третий Сабантуй. Он проходил на спортивной площадке, на месте которой через несколько лет был воздвигнут Дом промышленности. Мы пока не очень много знаем об этом интересном событии, организованном татарской секцией клуба национальных меньшинств имени Сталина - картину праздника еще предстоит восстановить. Известно только, что в нем участвовали не только татары - коренные жители Самары, но прибывшие из деревень на работу на 42-й завод («ЗиМ»), станкостроительный завод, который находился неподалеку от места Сабантуя - на берегу Волги напротив Струковского сада. Главным организатором выступил активист по имени Садри. Его помнят самые старые жители города. А в остальном все было как на Сабантуе: татарская борьба, игры, концерт и все остальное доброе, веселое и разумное.

Так что история помнит разные праздники Сабантуй. В том числе, самый памятный, что должен был состояться в воскресенье, 22 июня 1941 года. Он уже успел начаться, организаторы и участники вышли на игровые площадки и на сцену, как в полдень, в 12 часов через радио вся советская страна услышала весть о начале Великой Отечественной войны. Многие участники соревнований, молодые люди призывного возраста и отслужившие в армии, прямиком с майдана побежали в райвоенкоматы, чтобы уйти на фронт.

Многие батыры предвоенных Сабантуев погибли в боях за Родину. А некоторые вернулись инвалидами, как, например, Хазей Бикташев. Но он и после войны, с одной рукой, выходил в родном Абдикеево на борцовскую площадку и часто бросал на зеленый ковер травы своих соперников. Именно в таких боях ковалось мастерство его сына - будущего дважды чемпиона Европы, победителя и призера других многочисленных соревнований, заслуженного мастера спорта СССР Хабиля Бикташева, ныне главного судьи соревнований по татарской борьбе «керэш» в Самарской области.

А на Сабантуях в селе Алькино Похвистневского района получал первый опыт еще один наш знаменитый

спортсмен, чемпион мира 1955 года по классической (теперь греко-римской) борьбе, заслуженный тренер РСФСР Наиль Гареев.

Все советские годы Сабантуй развивался и наполнялся новым содержанием. Его доброй традицией стало чествование при всем народе людей труда - не только хлеборобов и механизаторов, но и тружеников ферм, сельских учителей, врачей, многодетных матерей, ветеранов войны и труда.

Во всех крупных татарских селах Камышлинского (с 1962 по 1991 год они все входили сначала в Похвистневский, а потом в Клявлинский), Похвистневского, Шенталинского и других районов Сабантуй проводился каждое лето. Несколько раз его организовывали в

Теплом Стане Кошкинского района. В условленный июньский день малая родина собирала на площадке Сабантуя не только жителей того или иного села, но и односельчан, проживающих в различных городах области и далеко за ее пределами, и становилась местом встречи родных и друзей.

Перестройка конца 80-х годов вдохнула в древний татарский праздник Сабантуй новую жизнь. К тому времени десятки тысяч татар проживали в Куйбышеве, Тольятти, Сызрани и других городах области. Идея национального возрождения призвала в ряды энтузиастов татарской культуры десятки представителей творческой и технической интеллигенции. Благодаря этому Сабантуй прочно «прописался» в городе.

Первый городской Сабантуй нового времени состоялся в Тольятти в 1987 году и проводился в рамках празднования 250-летия Ставрополя-на-Волге. Руководителем оргкомитета был мастер спорта СССР по самбо и вольной борьбе Шамиль-ага Гайнуллов. Первым батыром стал молодой человек по фамилии Сагдинов. С тех пор тольяттинские татары и башкиры ежегодно собираются на Сабантуй в живописном месте на берегу Волги.

В начале 1989 года в Куйбышеве организовался татарский культурный центр «Туган тел», одним из первых мероприятий которого стал так называемый «Зимний Сабантуй» во Дворце спорта авиационного завода 24 февраля. Необычное сочетание двух этих слов в названии праздника объясняется очень просто. В организаторах было столько энергии и желания сделать полезное и нужное для своего народа, что на придумывание новых, как мы теперь сказали бы, брендов, не было времени - ухватились за самое близкое, родное и понятное людям.

А летом того же 1989 года, 24 июня, на куйбышевском ипподроме с большим успехом прошел «настоящий» Сабантуй: с татарской национальной борьбой, конными скачками, большой концертной программой. В его подготовке и проведении приняли участие Рашид Абдуллов, Рафик Абдеев, Асия Ахметова, Наиля Багаутдинова, Шамиль Багаутдинов, Хабиль Бикташев, Шамиль Галимов, Эльсор Кабиров, Иршат Каюмов, Альфия Махмутова, Фархад Махмутов, Азат Надиров, Ахмет Нафигин, Асия Нугманова, Гельсина Нуруллина, Минахмет Сагиров, Марат Сафин, Мазгут Шакмаев, Шаукат Хайбуллов, Равиль Ягудин и Мансур Ямалетдинов. После 1993 года самарский Сабантуй с ипподрома на два года “переехал” на стадион “Металлург”, а с 1996 года местом его постоянного проведения стал парк имени Гагарина. Главным организатором многие годы выступало (и выступает до сих пор) общество “Туган тел” (его президентом сейчас является И. Г. Шакуров).

Потом в проведение главного мероприятия татарской национально-культурной жизни стали подключаться новые организации - городская татарская национально-культурная автономия (Р. Т. Хузин), а теперь и областная ТНКА (М. М. Халиуллов). Вслед за Самарой и Тольятти татарские организации стали проводить “свои” Сабантуи в Сызрани, Похвистнево, Новокуйбышевске, а просто активисты из числа местных жителей - в селах Ново-Урайкино, Старое Фейзуллово, Мулловка и других. В 2010 году село Алькино стало местом проведения первого Всероссийского Сабантуя. Сельский Сабантуй областного масштаба нынче в первый раз пройдет в Камышле 8 июня.

В этом году самарский Сабантуй проводится в 25 раз. За эти четверть века через сцены, борцовсие и игровые площадки самарского Сабантуя прошли сотни артистов, борцов, спортсменов других видов и просто желающих помериться своим мастерстовм и силой. Он стал символом единения татарского народа, его стремления сохранить родной язык и национально-духовные традиции, добрососедских отношений с другими народами. Источники, которые многие века подпитывают Сабантуй, являются основой его вечной молодости и постоянного обновления.

ПРАЗДНИК ПЛУГА И ВЕСЕЛЬЯ

Камышлинский район готовится к приему гостей со всех уголков губернии

В селе Камышла 8 июня пройдет первый областной сельский Сабантуй – праздник, знаменующий собой окончание весенних полевых работ.

Елена ПЛАТОНОВА

Для Самары Сабантуй - не новость. В парке имени Гагарина татары ежегодно стараются воссоздать обстановку этого праздника, со всеми его традициями и обычаями. Это и борьба куряш, и битва подушками на бревне, и национальные песни и танцы, а также угощения из блюд татарской кухни. Но исторически Сабантуй все-таки сельский праздник, не случайно его отмечают летом.

Именно в тот период у сельчан после окончания сева, перед началом косовицы появляется небольшая передышка. Так что логичнее всего, да и правильнее было бы народные гулянья проводить не в городском парке, а на широких деревенских просторах.

И если в городе Сабантуй - однодневный праздник, то в сельской местности он, как правило, растянут по времени и состоит как минимум из двух частей - ритуального сбора подарков и майдана. Не обходятся в селах и без самого кульминационного момента - конных скачек, собирающих лучших наездников. На камышлинской земле все это обязательно будет - и дурманящий запах плова с шашлыком, и атмосфера всеобщего веселья, разделить которую традиционно могут не только татары, но и люди других национальностей, потому как Сабантуй носит поистине общенародный характер. Это праздник для всех.

Из разговора с заместителем главы района по социальным вопросам, председателем оргкомитета по подготовке и проведению Сабантуя Минсагитом Шайхутдиновым стало ясно, что программа праздника обещает быть богатой, насыщенной и продуманной до мелочей. Тем более что опыт имеется - праздник плуга и веселья здесь отмечают на районном уровне каждый год.

Областной сельский Сабантуй не станет исключением. Еще за неделю до основных гуляний всадники с музыкой и песнями начнут разъезжать по селу, собирая призы для победителей предстоящих соревнований. Как правило, это вышитые платки или полотенца.

К примеру, раньше самым большим и весомым подарком для батыра считалось вышитое полотенце из рук «последней» невесты - то есть той, кто совсем недавно, самой последней из общего числа невест, вышла замуж.

Есть и другая, не менее интересная традиция, когда лучшему в борьбе куряш полотенце вручает победительница местного конкурса красоты. Но и в этом случае она вышивает его своими руками.

Помимо местных творческих коллективов (как всегда, на сцену выйдут не только татарские, но и русские, мордовские, чувашские ансамбли), перед гостями праздника выступят артисты из Татарстана.

Увидят зрители и традиционное торжественное шествие, только на этот раз на майдан выйдут не трудовые коллективы и передовики производства одного района, а делегации из всех сел губернии с компактным проживанием татар.

Подготовка к празднику вышла на финишную прямую, приезжих ожидается много, но камышлинцы к этому готовы. Так уж повелось, что на селе Сабантуй - традиционно еще и время приема гостей, встречи родных и близких. В эти дни в родное село ежегодно приезжают те, кто с ним связан, кто здесь родился и вырос, что называется, прикипел сердцем и прирос корнями.

Наша справка:

Камышлинский район в простонародье называют маленьким Татарстаном, потому как 81 процент местного населения - татары.

ПРОГРАММА

проведения первого областного сельского татарского национального праздника Сабантуй-2013 в муниципальном районе Камышлинский 8 июня 2013 года

09.00	Встреча и регистрация гостей.
10.00	Конные скачки. (Ипподром)
10.30	Посещение презентационной площадки татарских сел. (Майдан)
11.00	Торжественное открытие праздника.
11.15	Приветствие и поздравление Главы района Р.К. Багаутдинова.
11.30	Шествие делегаций татарских сел Самарской области.
11.30	Работа детской игровой площадки.
11.45	Выступления почетных гостей.
12.00	Торжественные награждения
12.30	Соревнование по национальной борьбе «Курэш».
	Концерт звезд татарской эстрады РТ (Большая сцена)
	Игры и состязания на майдане.
13.00	Концерт коллективов художественной самодеятельности (Малая сцена)
15.30	Награждение победителей национальной борьбы и состязаний.
15.40	Торжественное закрытие праздника.
22.00	Татарская дискотека для молодежи. (Площадь перед РДК)

САБАН ТУЕ – УЛ БЕР КӨНЛЕК, АНЫҢ РУХЫ ДӘВАМЛЫ...

Әйе, чыннан да, татарларның иң яраткан бәйрәмнәренең берсе булган Сабан туе бер генә көн узса да, аңардан калган тирән тәэсирләр халык күңелендә әле озак сакланырга мөмкин. Шәһәребездә ел саен үткәрелгән бу чараны күпләр зарыгып көтеп алалар, чөнки чын татар рухы хөкем сөргән әлеге бәйрәмнең байлыгы, милли колориты күп кешедә соклану, горурлык хисләре уята.

Быел Самарда Сабан туе менә инде егерме бишенче тапкыр уздырылачак. Ә 1989 елның 24 июнендә ипподромда үткән иң беренче бу бәйрәмне күпләр хәтерлиме икән? Хәтерлидер. Чөнки милли рухка, милли чараларга сусаган татар халкы өчен ул бер зур бүләк, бер зур шатлык кебек кабул ителгәндер.

Сабан туе дигәч тә, шунда ук күз алдына бу бәйрәмнең йөзек кашы булган көрәш бәйгесе килеп баса. Самар Сабан туендагы көрәшне искә алгач исә, шунда ук олпат гәүдәле Хәбил Бикташев искә төшә. Гомумән, шәһәребездә узган бу бәйрәмдәге көрәшне аңардан башка күз алдына китерүе дә мөмкин түгелдер. Менә инде ничәмә еллар буе ул биредәге көрәш бәйгесенең баш судьясы булып тора.

6 - 7 яшеннән туган авылы Сабан туйларында көрәшеп үскән Хәбил әфәнде үз гомерен шушы спорт төренә багышлый. Армиягә китәр алдыннан егет авыл Сабан туенда батыр булып кала. Ул бәйгедә катнашкан Татарстанның көчле көрәшчеләрен җиңә ул.

Армиягә алынып, Самарда урнашкан милиция батальонында хезмәт иткәндә көрәш бәйгесендә катнашкан Хәбил монда да җиңүче исеменә лаек була. Аның сәләтен күреп алган тренер егет белән ныклап шөгыльләнә башлый. Шулай Бикташев бер ел эчендә спорт остасы була, ә тагын бер елдан соң Минск шәһәрендә үткән "Молодежные игры" бәйгесендә икенче урынны яулый.

Үз гомерендә Хәбил әфәнде самбо белән дә, дзюдо белән дә шөгыльләнә. Хәтта сумоны да калдырмый ул. Бу спорт төреннән Бикташев өч тапкыр дөнья чемпионатында өченче урынны ала.

Дзюдо буенча дөнья чемпионатында сигез тапкыр көмеш, дүрт тапкыр бронза һәм бер тапкыр алтын медаль призеры, Советлар Союзы һәм Европа чемпионы, атказанган спорт остасы, "Хөрмәт билгесе" ордены иясе, 15 ел буе Самар өлкәсенең

дзюдо федерациясе президенты булып торган Хәбил Бикташевның олимпиада чемпионы булу хыялы гына тормышка ашмыйча калган. Ике тапкыр олимпиадага барырга тиеш булган

спортчы төрле сәбәпләр аркасында анда эләгә алмый.

- "Һәр солдат генерал булырга хыяллана", дигәндәй һәр спортчы олимпиада чемпионы булырга тели. Минем дә шундый хыялым бар иде, тик ул, кызганычка, тормышка ашырылмыйча калды, - ди Хәбил әфәнде.

Без көрәш остасы, чемпион Хәбил әфәнде Бикташев белән очрашып, аңардан Самар Сабан туе, анда үткәрелгән милли бәйгебез тарихы турында сораштырдык.

- Хәбил әфәнде, Сез – Самарда иң беренче Сабан туен оештыруда катнашкан кеше. Шушы еракта калган 1989 елга кайтып килик әле. Бу эш ничек башланып китте һәм милли бәйрәмебезне оештыруда тагын кемнәр катнашты?

- Сабан туеның чишмә башында милли хәрәкәтебезнең иң актив кешеләре тора - Рәшит Абдуллин, мәрхүм Равил Яһүдин, Илгиз Колючев, Шамил Баһаутдин. Бигрәк тә инде Рәшит әфәнде Абдуллин бу эш өчен янып-көеп йөрде. Нәкъ ул минем яныма килеп: "Әйдә, Хәбил, шәһәребездә Сабан туе үткәрик", - дигән тәкъдим ясады да инде.

Шулай барыбыз бергә бу эшкә җигелеп, матургына бәйрәм уздырдык. Беренче Сабан туен оештырырга Сания Каюмова, Вазыйх Мөхәммәтшин, Дания Ваһапова һәм башкалар матди ярдәм күрсәттеләр.

Беренче Сабан туенда көрәш тә, бәйгеләр дә, концерт та булды. Оештыручыларның, бәйрәмдә катнашучыларның берсе дә акча эшләр өчен йөрмәде, барысы да милләт, халык өчен бушлай тырышты. Көрәш бәйгесендә җиңгән батырга бирер өчен сарыкны мәрхүм Равил абый Яһүдин китерде. Хәтта гади халык арасында да күпләр үзләре белән бүләкләр алып килгәннәр иде. Көрәштә мин баш судья булдым һәм, гомумән, бәйрәмне алып бардым. Беренче Сабан туенда абсолют батыр булып Самарда яшәүче танылган көчле көрәшче Әлфик Хәлиуллин калды. Ул тумышы белән

Татарстанның Аксубай районы Иске Ибрай авылыннан.

Шуннан инде Сабан туен ел саен үткәрә башладык. Башта ул ипподромда уза иде. Ул чактагы губернаторыбыз Константин Титов бер-ике бәйрәмдә хәтта башыннан ахырына кадәр булган иде.

Аннан инде ипподром үзәктән ерак урнашканга, биредә ачык җирдә бик кызу булганга, Сабан туен Гагарин исемендәге паркка күчерергә туры килде. Һәм бу дөрес тә, минемчә. Халык күл янында, агачлар күләгәсендә рәхәтләнеп көрәш, концерт карап утыра. Ә быел, юбилей Сабан туенда, милли бәйгебез футбол кырында, тамашачыларга эскәмияләр куелып, зурлап үтәчәк.

- Беренче елларда Сабан туйларын үткәрү өчен акча җыю җиңел булмагандыр?

- Әйе, әлбәттә, бу яктан авыр булды. Ярдәм сорап бик күп кешегә мөрәҗәгать итәргә туры килә иде. Шулай бер елны Сабан туена эшкуар Ринат Яһүдин, "Сок" фирмасы җитәкчесе Юрий Качмазов машина, ә шәһәр башлыгы Георгий Лиманский фатир да биргәннәр иде.

Ә менә үзебезнең татар халкы, татар эшкуарлары беренче елларда бу эштә актив катнашмыйлар иде. Шөкер, соңгы елларда татар эшмәкәрләре, милли оешмалар җитәкчеләре, ниһаять, милли тормышка йөзләре белән борыла башладылар. Соңгы арада Фәхретдин Канюкаев, Минәхмәт Хәлиуллов, Ильяс Шәкүров Сабан туйларын бик матур, бай итеп уздырып киләләр. Тик менә, кызганычка, алар арасында бердәмлек кенә җитеп бетми. Өчесе дә менә дигән, лаеклы ир-егетләр. Әгәр дә алар берләшсәләр, шундый көчле бер йодрык килеп чыгар

иде бит. Без дә ярдәмгә килергә әзер. Без авылдашым, компаньоным, көрәш буенча тренер Илшат Бикташев белән берничә еллар Сабан туенда катнашучы көрәшчеләр өчен бүләкләр биреп тордык.

- Беренче Сабан туена күп халык җыелдымы һәм бәйрәмнән канәгать калдымы?

- Әйе, күп халык җыелды, ипподромдагы утыргычларда бер генә буш урын да калмаган иде. Көрәшне карауЧылар да бихисап булды. Самарда беренче Сабан туе уздырылуы турында ишеткәч, башка төбәкләрдән дә кунаклар килде - Татарстаннан, Ульян, Тольятти шәһәрләреннән. Гомумән, халыкның мондый чараларга сусаган булуы күренеп торды. Апалар, әбиләр арасында: “Сабан туе матур узды,

хәтта яшь чакларыбыз искә төште”, диючеләр дә булды. Ул вакытта бит әле реклама бүгенге көндәге кебек актив түгел иде. Шәһәрнең берничә җирендә Сабан туе турында афиша элеп куйдык. Ә инде татарлар бу турыда берберсеннән ишетеп белделәр.

- Соңгы елларда Самар Сабан туенда көрәш бәйгесендә катнашучылар күп. Элек тә шулай идеме?

- Әйе, беренче Сабан туенда да, аннан соңгы елларда да көрәш бәйгесендә катнашучы ир-егетләр күп иде. Безнең беркемгә дә юлны каплаганыбыз юк, теләгән һәр кеше көрәшә ала. Безгә төрле төбәкләрдән дә бик күп көрәшчеләр килә. Берсен дә кире борып җибәргәнебез юк, лаек булган бүләкләрен биреп, озатып калабыз.

- Көрәш бәйгесендә баш судья булуы җиңел түгелдер?

- Көрәш бәйгеләрендә ыгы-зыгы, тавыш килеп чыгуы, хәтта сугышкан очраклар да булуы турында ишетергә мөмкин. Тик, шатлыкка, безнең Сабан туйларында беркайчан да мондый хәлләрнең булганы юк, барысы да тыныч, матур узды. Иң мөһиме - судья гадел булырга тиеш. Әгәр дә берәр көрәшчене якласаң, моны халык, әлбәттә, күрә, аңлый һәм шуннан тавыш та чыгарга мөмкин. Без, шөкер, беркайчан да бәхәскә калдырмадык.

- Шушы 25 ел эчендә Самар Сабан туенда берничә тапкыр абсолют батыр калган көрәшчеләр дә бардыр?

- Шундый көрәшчеләрдән иң беренче булып алда әйтеп үтелгән Самар егете Әлфик Хәлиуллинны атар идем. Ә бер елны көрәш бәйгесендә кызыклы хәл булды. Шенталы районының Әбдеки авылыннан килгән 70 килограмм авырлыктагы Габделхәй Вәлиев 120 килограмм авырлыктагы Әлфик Хәлиуллинны җиңеп, абсолют батыр исемен яулаган иде. Халык моңа шаккатты, әлбәттә.

Шулай ук Татарстанның Чаллы шәһәреннән Ильяс Гилаев, Самардан Владимир Чегуров, Тольяттидан Максим Зимин да - шәһәребездә узган Сабан туйларында берничә тапкыр абсолют батыр исемен алган егетләр. Бер елны Максим Зимин хәтта икенче олимпиада уеннары призерын - грузин егетен җиңгән иде. Безнең Сабан туйларында әнә шундый көчле, танылган көрәшчеләр катнашуы бәйрәмебезне тагын да күтәрә, әлбәттә.

Шуны да әйтәсем килә: безгә Татарстанның Нурлат, Зәй, Баулы районнары башлыклары үзләренең көрәшчеләре, артистлары белән бергә килеп, Сабан туйларыбызны уздыруда актив катнашалар, рәхмәт яугыры. Бу Татарстанның беренче Президенты Минтимер Шәймиев вакытында да шулай иде. Ә хәзер Рөстәм Миннеханов каршында тагын да киң колач җәйде.

- Хәбил абый, соңгы елларда Самар Сабан туйларында еш кына башка төбәкләрдән килгән көрәшчеләр җиңә. Бу нидән, дип уйлыйсыз?

- Әйе, бигрәк тә Татарстаннан килүче ир-егетләр җиңә дияр идем. Эш шунда ки, анда һәр шәһәрдә, һәр район үзәгендә, хәтта һәр авылда Спорт сарайлары гөрләп эшли һәм көрәш бәйгесе белән ныклап шөгыльләнәләр.

- Ә Самарда көрәш бүген нинди дәрәҗәдә, дип уйлыйсыз?

- Башка регионнар белән чагыштырганда бездә көрәш уртача дәрәҗәдә, ә инде Татарстанга караганда күпкә түбәнрәк. Ә болай безнең өлкәдә көчле көрәшчеләр бар. Әйтик, Самарда, То-

льяттида, Похвистнево районында. Менә өлкә татар милли-мәдәни автономиясе рәисе Минәхмәт Хәлиуллов “Яктылык” мәктәбендә балалар өчен көрәш секциясе ачып, бу спорт төрен үстерүгә үз өлешен кертә. Малайлар белән шөгыльләнүче тренерлар Рәшит Үтәшев, Руслан Йосыповны да мактап телгә аласы килә.

- Сез үзегез дә шәһәребездә көрәшне үстерүгә өлешегезне кертәсез бит?

- Әйе, минем Самарның “Динамо” стадионында дзюдо буенча “Бикташев мәктәбе” бар. Сабан туйларында узган көрәш бәйгеләренә, турнирларга булышкалыйм. Татарстанда шундый бәйгеләр үткәрергә дә ярдәм иткәлим. Аннан мине “Татар көрәшен үстерүдә актив катнашкан өчен” медале белән дә бүләкләделәр. Татарстанның Бөгелмә шәһәрендә бер сигез еллар рәттән Самар өлкәсеннән көрәшчеләрне алып барып, андагы балалар йорты өчен хәйрия турниры уздырдык. Бөтен спортчылар алган бүләкләрен шушы балалар йортына биреп калдыралар иде.

- Хәзер җан-фәрманга юбилей Сабан туена әзерләнәсездер инде?

- Әйе, әзерлек бик кызу бара. Шуны әйтәсе килә: үз вакытында губернатор Константин Титов безнең Сабан туйларын калдырмый иде диярлек. Хәзер менә Николай Меркушкин да бәйрәмебезгә әзерлекне хәтта үз контроленә алды һәм оештыру эшләрендә дә актив катнаша. Рәхмәт аңа.

- Хәбил абый, җавапларыгыз өчен рәхмәт. Сезгә исәнлек-саулык, зур уңышлар теләп калабыз һәм быелгы юбилей Сабан туе шулай ук матур булып үтәр, дип ышанабыз.

Әңгәмәдәш – Миләүшә Газимова.

САМАРЦЫ ОКУНУЛИСЬ В ТАИНСТВЕННЫЙ МИР ТАТАРСКОЙ ПОЭЗИИ

25 апреля 2013 года в ДК им. Литвинова прошел областной конкурс чтецов татарской поэзии. Организатором мероприятия выступило Самарское областное татарское общество «Туган тел» при финансовой поддержке ООО «ИПОЗЕМбанк».
Цель конкурса – формирование у соплеменников интереса к татарской поэзии, к художественной литературе, развитие эстетического вкуса и творческих способностей, выявление и поддержка талантливых сородичей.
Мероприятие было приурочено к 127-летию великого татарского поэта Габдуллы Тукая.

Римма НУРЕТДИНОВА

Вечер открыли и вели члены СОТО «Туган тел» Фархад и Альбина Махмутовы, взвалившие на свои плечи основную работу по организации и проведению мероприятия.

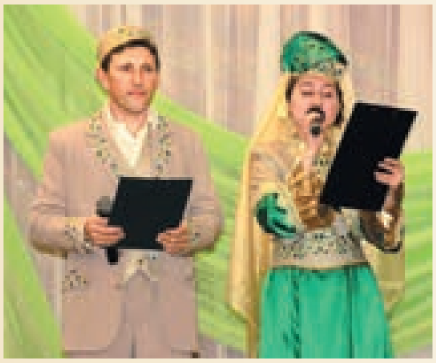

В четырех возрастных категориях конкурса сошлись 37 чтецов. В одном зале собрались вместе люди различных поколений и сфер деятельности. Но всех объединила любовь к поэзии и к своему родному языку.

Каждый чтец был по-своему уникален. Своей дикцией, интонацией, тембром, темпом, ритмом, возгласами передавал настроение, доносил смысл произведения.

Было всё: страх перед сценой и дрожь, робость и неуверенность в голосе, и, наоборот, сильные чувственные интонации … Было – всё и было – по-разному. Сколько участников, столько и темпераментов, столько и способов достижения цели.

Звучали не только великолепные стихи татарских классиков, некоторые участники представили слушателям и самостоятельно сочинённые произведения.

В рамках мероприятия перед зрителями выступили казанские гости – заслуженный деятель искусств Республики Татарстан, поэтесса, корреспондент отдела литературы и искусства редакции газеты «Сабантуй» Йолдыз Шарапова и корреспондент журнала «Мәгърифәт» (г.Казань) Надия Шайхутдинова. Также самарская поэтесса Наиля-ханым Хусаинова прочитала свои новые стихи.

Мастерство конкурсантов оценивали члены жюри, куда вошли президент Самарского областного татарского общества «Туган тел» И.Г.Шакуров, заслуженный деятель искусств Республики Татарстан, поэтесса, корреспондент отдела литературы и искусства филиала ОАО «ТАТМЕДИА» «Редакция газеты «Сабантуй» Йолдыз Шарапова, главный редактор самарской областной татарской национальной газеты "Бердэмлек" ("Единство") Р.Н.Аглиуллин, главный редактор самарской областной национально-культурной и духовно-просветительской газеты «Сэлам» («Мир») Ф.Х.Шириязданов, корреспондент журнала «Мэгърифэт» (г.Казань) Надия Шайхутдинова, учитель татарского языка и литературы школы «Яктылык» г. Самара Ф.Н.Гилязова.

По итогам конкурса определились победители по возрастным группам.

Среди 10 участников от 6 до 9 лет первое место занял 9-летний Айдар Фаляхов из села Денискино Шенталинского района. Он великолепно исполнил стихотворение народного поэта Республики Татарстан Роберта Миннуллина «Энекәш кирәк миңа". Двоюродные сестры – 8-летняя Алия Биксалиева и 9-летняя Исламия Гарипова из города Самара заняли 2 и 3 места соответственно. Они прочитали стихотворения, написанные их бабушкой Илхамией Гариповой.

Лучшим чтецом среди 11 участников в возрасте от 10 до 13 лет стал 11-летний Рамиль Хамзин из села Денискино Шенталинского района. Он выступил со стихотворением местного автора Шагиды Галимовой «Денисем – татлы җимешем!".

Второе место у 13-летнего ученика школы "Яктылык" г.Самара Сабира Галимуллина (Г.Зайнашева "Солдат гармуны"), а третье – у 12-летнего Айнура Зарипова (Рәшит Бәшәров "Мин бит – татар малае!").

Среди 6 старших чтецов от 14 до 17 лет лучшей стала 16-летняя Лилия Галиуллина из с.Денискино Шенталинского района. Ученицы школы "Яктылык" г. Самара Эльвира Нигматуллина (Муса Джалиль, «Яшь ана») и Гузель Субеева (Габдулла Тукай, «Милли моңнар") заняли 2 и 3 места соответственно.

Среди взрослых 11 конкурсантов первое место досталось Гульназ Биксалиевой, которая прекрасно исполнила стихотворение «Яши белсәң», написанное ее матерью – Илхамией Гариповой. Ей достался главный приз – плазменный телевизор. Второе место у Айсылу Мустакаевой (Сибгат Хаким "Клиндер эзлим"), а третье – у Нурании Мухутдиновой (Дания Аглямова "Тукай бар чакта").

Организаторы мероприятия и члены жюри поздравили победителей и поблагодарили всех участников конкурса за их огромный труд и талант.

Несмотря на пустующие места в зале, мероприятие удалось. В конкурсе царила доброжелательная атмосфера. Благодаря великолепному исполнению стихов конкурсантами и участники, и слушатели окунулись в таинственный мир татарской поэзии.

Самарлылар серле татар шигърияте дөньясына чумдылар

2013 елның 25 апрелендә Самарның Литвинов исемендәге Мәдәният сараенда беренче тапкыр татар шигырьләрен сәнгатьле итеп башкаручылар бәйгесе булып узды. Ул бөек шагыйребез Габдулла Тукайның 127 еллыгына багышланган иде.

Бәйгене “Ипозембанк” җаваплылыгы чикләнгән оешманың матди ярдәме белән өлкә “Туган тел” татар җәмгыяте оештырды.

Чараның максаты – милләттәшләребездә татар шигъриятенә кызыксыну, туган телебезгә мәхәббәт уяту, хөрмәт хисләре тәрбияләү, сәләтлеләрне табу һәм тамашачы хозурына чыгару иде.

Кичәне “Туган тел” оешмасы әгъзалары – чараны үткәрүгә күп көч салган Фәрхәт һәм Альбина Мәхмүтовлар алып бардылар.

Римма НУРЕТДИНОВА

Бәйгедә, яшь буенча дүрт төркемгә бүленеп, 37 конкурсант катнышты. Тамашачы залына шигърияткә битараф булмаган төрле чор кешеләре һәм төрле һөнәр ияләре җыелган иде.

Һәр конкурсант сәнгатьле укуга бөтен осталыкларын куеп, интонация, паузалар белән сөйләргә тырышты. Кемнәрдер татар әдәбияты классикларының иҗат җимешләрен башкарса, кайсылары үзләре язган әсәрләрен дә яңгыратты.

Әлеге чара кысаларында тамашачылар каршында Казан шәһәреннән килгән кунаклар - балалар шагыйрәсе, ”Сабантуй” газетасы хезмәткәре, журналист, Татарстан мәдәният министрлыгының А.Алиш исемендәге әдәби бүләге иясе Йолдыз Шәрәпова һәм “Мәгърифәт” журналы хезмәткәре Нәҗия Шәйхетдинова чыгыш ясадылар. Шулай ук җирле шагыйрә Наилә ханым Хөсәенова да үзенең яңа шигырьләрен укыды.

Бәйгедә катнашучыларның осталыкларын мәртәбәле жюри бәяләде. Аның составында өлкә “Туган тел” татар җәмгыяте президенты Ильяс Шәкүров, Казан шәһәреннән килгән кунаклар - Йолдыз ханым Шәрәпова һәм Нәҗия Шәйхетдинова, өлкә татар “Бердәмлек” һәм “Сәлам” газеталарының баш мөхәррирләре Рәфгать Әһлиуллин һәм Фәрит Шириязданов, “Яктылык” мәктәбенең татар теле һәм татар әдәбияты укытучысы Фәния Гыйләҗева булды.

Ниһаять, бәйгедә җиңүчеләренең исемнәре билгеле булды.

Кечкенәләр төркемендәге беренче урын Шенталы районы, Денис авылыннан килгән 9 яшьлек Айдар Фәләховка бирелде. Ул Роберт Миңнуллинның “Энекәш кирәк миңа” шигырен бик үтемле итеп сөйләп, залны әсир итте. Сеңелләр - Самар шәһәреннән 8 яшьлек Алия Биксалиева - икенче урынга, 9 яшьлек Исламия Гарипова өченче урынга лаек булдылар. Алар әбиләре – Иске Ярмәк авылында туып-үскән, Яңа Усман авылында гомер кичерүче Илһамия Гарипова иҗат иткән шигырьләрне сәнгатьле укуда зур осталык күрсәттеләр.

Ун-унөч яшьтәге балалар төркемендә шулай ук җирле шагыйрә Шаһидә Галимованың “Денисем – татлы җимешем” шигыре белән Денис мәктәбенең 5 сыйныф укучысы Рамил Хәмзин җиңеп чыкты. “Яктылык” мәктәбе укучылары Сабир Галимуллин – Гөлшат Зәйнәшеваның “Солдат гармуны” һәм Айнур Зарипов Рәшит Бәшәровның “Мин бит – татар малае” шигырьләре белән икенче-өченче урыннарны алдылар.

14-17 яшьтәге башкаручылар арасында Денис авылыннан килгән 16 яшьлек Лилия Галиуллина үзе язган “Туган авылым – Денисем” шигыре белән тамашачыны тирән дулкынландырды һәм беренчелекне алды. “Яктылык” мәктәбе укучылары Эльвира Нигъмәтуллина - Муса Җәлилнең “Яшь ана” һәм Гүзәл Субеева Габдулла Тукайның “Милли моңнар” шигырьләре белән икенче-өченче урыннарга чыктылар.

Олы яшьтәге шигырь сөйләүчеләр арасыннан Гөлназ Биксалиеваның чыгышы югары бәягә лаек булды. Ул бик сәнгатьле итеп әнисенең - Илһамия Гарипованың “Яши белсәң” шигырен сөйләде һәм беренче урынга лаек булды. Иң зур приз – киң экранлы телевизор да аңа хаклы рәвештә тапшырылды. Айсылу Мостакаева Сибгат Хәкимнең “Клиндерләр эзлим” шигыре белән икенче урынны алды. Ә өченче урынга Нурания Мөхетдинова Дания Абзалованың “Тукай бар чакта” шигыре белән чыкты.

Бәйрәмне оештыручылар һәм жюри әгъзалары җиңүчеләрне тәбрикләп, барлык катнашучыларга рәхмәтләрен белдерделәр. Шигырь бәйрәмендә катнашучы бер генә кеше дә игътибардан читтә калмады, барысына да истәлекле бүләкләр тапшырылды.

Тамашачылар залында буш урыннарның күп булуына карамастан, шигъри җыен тирән эчтәлекле, тантаналы төстә узды. Ул рухи бердәмлек, иҗади туганлык чарасы буларак кабул ителде. Җылы атмосферада, югары поэзия мохитында үткән кичәдә барлык катнашучылар һәм тамашачылар серле татар шигърияте дөньясына чумдылар.

Аның күңел түрендәге «манаралары»...

Агалы-энеле Хуҗиннар турында Самарда белмәгән, ишетмәгән кеше аздыр, мөгаен. Аларның кечесе Рифкать Туктаргали улы менә берничә ел инде Самар шәһәренең татар милли-мәдәни автономиясенә җитәкчелек итә. Соңгы вакытларда аның катнашыннан башка бер генә милли чараның да, бәйрәмнең дә уткәрелгәне юктыр.

Рәфгать ӘҺЛИУЛЛИН. *«Бердәмлек».*

- Күп очракларда Тәлгать абыемның исеме ничектер читтәрәк кала төсле, - дип сөйли Рифкать Хуҗин, - ә бит матди ярдәмне күбрәк ул бирә, ул күрсәтә…

Тәлгать Туктаргали улы озак еллар Самар өлкәсенең һәм шәһәренең урта кул төзү предприятиеләренең берсе булган “Волгопродмонтаж” ябык акционерлык җәмгыятенең генераль директоры булып эшләде һәм аны алдынгы предприятиеләр рәтенә бастыра алды, югары квалификацияле җитәкче һәм эшче кадрлар хәзерләде. Хәзер икегә - ябык һәм җаваплылыгы чикләнгән акционерлык җәмгыятьләргә бүленгән предприятиеләрне яшь җитәкчеләр җитәкли инде. Ә Тәлгать Туктаргали улы Хуҗин аларга күз-колак булып, директорлар советы рәисе вазифаларын үти. Бер үк вакытта ул “Ипозембанк” президентының киңәшчесе дә бит әле.

Үткән гасырның туксанынчы еллары ахырында элеккеге план институтын (хәзерге Самар экономика академиясе) тәмамлап, төрле урыннарда эшләп берникадәр тәҗрибә туплаганнан соң, ул Самарда үзенең шәхси кече төзү предприятиесен ачып җибәрә. Беренче мәлләрдә алар, биш-алты төзүче, шәхси фатирлар ремонтлау белән шөгыльләнәләр, ә торабара таралып килүче “Спецмонтаж” предприятиесенең мәйданчыкларын арендага алып, 50 - 60 кешелек төзелеш фирмасын оештыралар. Аларның бу коллективы менә таралам-таралам дип торган «Волгопродмонтаж» дәүләт төзү предприятиесен ябык акционерлык җәмгыяте итеп үзгәрткәннән соң, зур промышленность предприятиеләрен ремонтлау һәм реконструкцияләү белән шөгыльләнә башлый. Тәлгать Туктаргали улы Хуҗин яңа фирманың генераль директоры итеп сайлана.

Шул тынгысыз беренче көннәрдән хәзер унике елдан артык вакыт үтеп тә киткән инде. Төзү-монтаж эшләрен башкаручы “Волгопродмонтаж” фирмасы предприятиеләрендә бүгенге көндә биш йөзгә якын югары квалификацияле төп хезмәткәр бар.

- *Төзү-монтаж эшләренә заказлар да күп, алар арткаңнан-арта гына бара,* - дип сөйли Тәлгать Туктаргали улы. - *Соңгы елларда без Татарстанның Түбән Кама шәһәрендәге зур “Таттанеко” нефтехимия комплексы предприятиеләрен төзүдә, аларның металл конструкцияләрен монтажлауда күп эшләр башкардык, хәзер дә дәвам итәбез. Өлкәбезнең промышленность предприятиеләрендә дә заказлар күп, мәсәлән, Новокуйбышевск, Куйбышев, Сызран нефть эшкәртү заводларына реконструкцияләр үткәрүдә актив эш алып барабыз. Кечерәк объектларда эшләүдән дә читтә калмыйбыз. Кайда эш бар - безнекеләр шунда. Предприятиегә өлкә хөкүмәтендә дә, промышленность буенча министрлыкта да соңгы вакытта игътибар арта төште. Шуны да әйтергә кирәк: шушы көннәрдә генә безнең “Волгопродмонтаж” төзелеш фирмасына 47 яшь тула инде.*

Ә Тәлгать Туктаргали улы Хуҗин 11 майда үзенең 50 яшьлек юбилеен билгеләп үтте. Елховка районының Тупли авылында гап-гади гаиләдә тәрбияләнгән Тәлгать әфәнденең шундый зур дәрәҗәләргә ирешүе куандыра, әлбәттә. Әтисе Туктаргали абзый күптән вафат, ә менә әнисе Нәҗия апага быел 77 яшь тулган инде.

- *Беренче төпле тәрбия безгә гаиләдә бирелде,* - дип исенә төшерә Тәлгать әфәнде. - *Дөньядан иртә киткән әти ягыннан Галиулла бабамны хәтерләмим инде, ә менә Мәрьям әбиемнең безне тәрбияләүгә керткән өлеше чиксез зур булды. Ул күп догалар өйрәтеп калдырды.*

Аның әнисе ягыннан Хәернисә әбисе һәм Нигъмәтулла бабасы да авылда хөрмәтле кешеләрдән саналганнар. Халыкта юкка гына: “Алма алмагачтан ерак төшми”, - дип әйтмәгәннәрдер шул.

Йөз еллык тарихы булган Тупли авылы мәктәбенең дә тәэсире көчле булгандыр. Әле 1980 елда урта мәктәпне тәмамлаган Тәлгать әфәнде хәзер дә зур җылылык белән класс җитәкчесе Галия Галәүтдин кызы Шәкүрованы, тәрбия эшләре буенча мәктәп директоры урынбасары, тарих укытучысы Таһир Борһан улы Әбүзәровны (ул озак еллар өлкәнең эчке эшләр бүлекләрендә җитәкче булып эшләп, пенсиягә чыкканнан соң, бүген “Волгопродмонтаж” фирмасында хезмәтен дәвам итә), математикадан төпле белем биргән Россиянең атказанган укытучысы Зөлфирә ханым Гыйматдиноваңы исенә ала.

Яхшы дини һәм милли тәрбия алган Тәлгать әфәнде үз гаиләсен дә матур һәм ныклы итеп кора алган. Хатыны Руфия ханым тумышы буенча шәһәрдән булса да, шулай ук туган телебезне, гореф-гадәтләребезне, йолаларыбызны белеп, күреп үскән.

- *Без өебездә балаларыбызны тәрбияләгәндә гел татарча гына аралаша идек, бу хәзер дә шулай дәвам итә,* - дип сөйли Тәлгать Туктаргали улы. - *Шуңа күрә улларыбыз Эмиль белән Данир да туган телебезне үзләштерделәр. Олысына хәзер 23 яшь инде, үткән елны Мәскәү дәүләт университетының финанс-экономика факультетын тәмамлап, башкалада “Роснефть” компаниясендә эшли. Икенче улыбыз да шул ук уку йортында белем ала.*

Агалы-энеле бертуган Тәлгать һәм Рифкать Хуҗиннарның өлкәбезнең татар оешмаларына, “Яктылык” татар мәктәбенә, мәчетләргә риясыз ярдәм күрсәтүләре турында язмабызның башында әйтелгән иде инде. Тупли авылындагы Яңавыл, Самарның Тарихи һәм Кряж бистәсе мәчетләре манараларының барысы да алар җитәкләгән “Волгопродмонтаж” фирмасы акчасына күтәрелгән. Андый манаралар, Россия мөселманнарының баш мөфтие Шәйхелислам Тәлгать хәзрәт Таҗетдин әйткәнчә, һәркемнең күңел түрендә булырга тиеш. Ә милләттәшебез Тәлгать Туктаргали улы Хуҗин нәкъ шул рәвешчә яши дә инде. Аның күңел түрендәге “манаралары” башкаларга да юл күрсәтеп, ерактан балкып торалар кебек.

Шигъърият кичәсендә "Туган тел" оешмасы президенты Ильяс Шәкүров, Илһамия Гарипованың шигырьләре белән чыгыш ясаган кызы Гөлназ Биксалиева, оныклары Алия Биксалиева, Ильмаз һәм Исламия Гариповлар.

Илһамия ГАРИПОВА: «Шигырьләремне балаларым һәм оныкларым өчен язам»

Самарның Литвинов исемендәге Мәдәният сараенда үткән шигърият кичәсендә иҗат җимешләрен беренче тапкыр тамашачы хозурына чыгарган каләм тибрәтүчеләр дә бар иде. Шулар арасыннан Камышлы районының Иске Ярмәк авылында туып-үскән, Яңа Усман авылында гомер кичергән Ильһамия Гарипованың шигырьләре аеруча игътибарга лаек булды. Аларны кызы Гөлназ Биксалиева, оныклары Алия Биксалиева, Ильмаз һәм Исламия Гариповлар сәнгатьле итеп укып, тамашачыны тирән дулкынландырдылар. Әлеге чыгышлар югары бәягә лаек булдылар. Җирле автор белән очрашу, танышу максаты белән Камышлы районының Яңа Усман авылына юнәлдем.

Римма НУРЕТДИНОВА

"Үземне шагыйрә дип атарга җөрьәт итмим"

Авыл мине иркен урамнары, төзек матур йортлары белән каршы алды. Язмам героеның йорты нәкъ аның уртасында урнашкан иде.

Илһамия ханым бар яклап та килгән хатын-кыз икән. Ике катлы, иркен өендә чисталык, пөхтәлек хөкем сөрә. Аш-су бүлмәсендәге өстәлдә сыйлы табын сыгылып тора.

Менә мин килеп керү белән дә хуҗабикә каршы алып, табынга чакырды. Өстәл тирәли аның балалары һәм оныклары әниләренең пешергән ризыкларын мактый-мактый, чөкердәшә-чөкердәшә иртәнге чәй белән сыйланалар. Биредә нинди генә камыр азыклары юк — кабартма, коймак, өчпочмак, вак бәлеш, гөбәдия... Кыскасы, Илһамия апаның өстәлен тәмле, туклыклы милли ашлар бизи. Хуҗабикәнең сүзләренә караганда, аларны әзерләүдә аңа гаиләсе этәргеч булып тора. Аш-су тәмле булсын өчен ул бөтен күңел җылысын салып пешерергә тырыша.

– Мин бар эш-гамәлләремне дә балаларыма һәм оныкларыма багышлыйм. Шигырьләремне дә алар өчен язам. Иҗат җимешләремдә гаиләм әгъзаларына мөрәҗәгать итәм, аларга тәрбия бирәм, шигъри юллар аша үзләренә уй-хисләремне җиткерергә тырышам. Шуңа да үземне шагыйрә дип атарга җөрьәт итмим, – ди күзләреннән илаһи нур, татар хатыннарына гына хас итагатьлелек, сабырлык бөркелеп торган бу сөйкемле ханым.

Сүзләр сүзгә бәйләнеп, әңгәмә акрын гына бүгеннән узганга күчә: дистә еллар дәвамында шушы матур мохитны кадерләп саклап яшәүче ханымның гомер сүтәбез.

Тәүге мәхәббәт кыйссасы

Илһамия Камышлы районының Иске Ярмәк авылында яшәүче Исламнур һәм Җария Сафиннар гаиләсендә эш сөючән, чибәр һәм акыллы кыз булып үсә. Мәктәп партасыннан ук рус һәм татар әдәбиятын яратып укый, самими хисләре күңел буасына сыешмаганга, бөек илаһи тылсымга – иҗатка тартыла. Әтисе аңа: "Әдәбият укытучысы булырсың инде син, кызым", – дия торган була. Шуңа да карамастан, Илһамия иптәш кызларына ияреп, Куйбышев шәһәренең медицина училищесына укырга керә.

- Дөресен әйткәндә, һөнәрем буенча эшләргә дә туры килмәде, әмма медицина буенча укуыма бер дә үкенмим. Мин һәрвакыт өемдәгеләр өчен шәфкать туташы булдым, иремә һәм балаларыма медик ярдәмне үзем күрсәтеп тордым, – ди Илһамия апа.

Дәүләт имтиханнарын бирү һәм диплом эшен яклар алдыннан студент кызны Куйбышевның беренче санлы бала табу йортына практика үтәргә җибәрәләр. Шушы вакытта ул Мәзгүт исемле чибәр егетне очрата да инде. Яшьләрнең танышулары нәкъ һинд киноларындагыча була...

Бала тудыру йортына Камышлы районының Яңа Усман авылыннан булачак әнине алып киләләр. Яшь хатын бигрәк тә күрше авылыннан булган Илһамия исемле шәфкать туташын ошата. *"Йә, Ходаем, ничек син минем энем Мәзгүткә охшагансың, Ильһамия туташ...",* –

Ильһамия һәм Мәзгүт Гариповлар оныклары белән

дип кызны аптыратып бетерә. *“Мәзгүт армиядән кайткач, мин аңа синең турында сөйләрмен әле. Бәлки, сине эзләп тә килер. Шундый уңган һәм чибәр татар кызын ерак җибәрергә ярамый. Әле безнең Яңа Усман авылына килен булып та төшәрсең”,* – дип көлдерә.

Шуннан соң озак вакыт та үтми ап-ак халатлы Илһамия каршына Мәзгүт исемле авыл егете килеп басмасынмы!..

Яшьләр бер-берсенә бер күрүдән үлеп гашыйк булалар, очраша башлыйлар, эч серләре, изге уй-ниятләре белән уртаклашалар, киләчәккә планнар коралар.

– Илһамия, минем белән авылга кайтасыңмы? Әйдә, җаным, менә күрерсең, бездән дә бәхетле пар булмаячак бу дөньяда, – дип кабатлый Мәзгүт Илһамиясен күкрәгенә кысып, һәм кыз ризалаша.

Тәүфыйклы оныклар Исламия, Ильмаз, Алия дәү әниләре – Илһамия апа белән

Шагыйрә балалары Ильһам, Гөлназ һәм Римма белән

Әйе, яраталар, бик яраталар, өзелеп сөяләр алар бер-берсен. Гөрләтеп туй ясыйлар. Алмадай өч бала үстерәләр, таудай дөнья корып, байлыкта-муллыкта яшиләр. Мәзгүт колхозда – баш бухгалтер, Илһамия кибет мөдире булып эшли.

– Шунысы бик кызганыч: карт белән карчык булып, кара-каршы тезне-тезгә терәп утырып, өстәл тирәли тәмле чәйләр эчеп, рәхәтләнеп тигез гомер итәргә тәкъдиргә язылмаган икән. Ә бит минем бөтен теләгем – Мәзгүтем белән бергә картаеп, үстергән балаларыбызга куанып, оныкларыбызның шатлыгын уртаклашып, парлы булып яшәү иде. Юк шул, гел без уйлаганча гына килеп чыкмый икән...

Бармаклар бит тигез түгел,
Гомерләр дә тигез бирелми.
Кемгә күпме тиешлесен
Бер Ходаем билгели.

Алты ел элек җәйнең матур бер көнендә үземнең 32 ел бергә гомер иткән тормыш иптәшем, балаларымның әтиләре кинәт кенә безне калдырып, якты дөньядан мәңгелеккә китеп барды. Бу безнең өчен аяз көнне яшен суккандай булды..., – дип сөйли язмам герое.

– Мәзгүтем шулкадәрле сабыр, кешелекле, юмарт, акыллы, уңган ир иде. Аңарда бер кимчелек тә булмагандыр кебек. Оныкларыма васыятем шул: бабаларының исемен мәңгеләштереп, фамилияләрен Мәзгүтовка алмаштырсыннар иде, – ди хәләленең үлемен бик авыр кичергән Илһамия апа.

Иҗатка тартылган, нечкә күңелле автор үзенең йөрәк әрнүләрен шигырьләрендә дә туплый:

Ачы хәсрәт килде башкаема -
Югалттым мин якын кешемне.
Үлгән артыннан үлеп булмый инде,
Түзәм, чыдыйм, кысам тешемне.
Урының оҗмахта булсын, дип,
Сорыйм ялварып Ходайдан.
Гүрең якты булсын, тыныч йокла,
Ташламабыз изге догадан...
(“Юксыну”)

....Кайтып булса әгәр яшьлегемә,
Сине сайлар идем мин, иркәм.
Күңелемнән бер дә чыкмыйсың,
Һаман сине уйлыйм кич-иртән.
Төшләремдә сине, Мәзгүт, күрәм,
Киңәшләшәм, сөйлим серемне.
Була шундый рәхәт, дөнья матур,
Аера алмыйм төштән үземне.
Күзләремне ачсам, югалтуның
Ачысыннан әрни күңелем.
Кабул итеп булмый сине кабат
Кайтаруы мөмкин түгелен...
(“Югалту ачысы”).

Асыл нәсел балалары

“Хатын-кыз бәхете, шәхсән, Сезнең бәхетегез нәрсәдә, Илһамия апа?” – дигән сорауга ул тыйнак кына елмаеп: *“Минем бәхетем ул – минем гаиләм, балаларым*

һәм оныкларымның шатлык-сөенечләре, өмет-хыяллары”.

“Үсмер чакта канатланып күз алдына китергән матур хыялларымның чынга ашуына, вәгъдәләр бирep кавышкан сөйгән ярым Мәзгут белән тәүге хисләребезне тапламыйча, беребез өчен беребез җан атып, хөрмәт итеп яшәгән елларыбызга, тигез мәхәббәттә туган сөекле балаларыбызның чын кеше булып үсүләренә ихлас сөенәм, горурланам. Бәхет үзе шушы түгелмени, сеңелем?!” – диде һәм, бераз уйланып торганнан соң, фикерен дәвам итеп, шигъри юлларын да укып китте:

“Миңа сорау бирсәләр:
“Бәхетлеме?” – дисәләр.
Бәхетем шул – балаларым
Кеше булып йөрсәләр...”.

Илһамия апаның балалары – улы Илһам, кызлары Гөлназ һәм Римма – тәртипле, инсафлы, яшьтән үк әти-әниләренә булышып, эшчән, миһербанлы, намуслы булып үскәннәр. Мәктәпне алтын һәм көмеш медальләргә, югары уку йортларын кызыл дипломнарга тәмамлаганнар, тормышта үз юлларын тапканнар, теләгән максатларына ирешеп яшиләр, дәрәҗәле урыннарда эшлиләр, гаилә корып җибәргәннәр. Самарда яшәүче балалары сөекле әниләрен ялгыз калдырмыйча, үзләре белән шәһәргә алып киткәннәр. Бәйрәмнәрдә һәм ял көннәрендә алар бергәләп авылдагы туган йортларына кайтып йөриләр.

Илһамия апа балаларына багышлап бик матур шигъри юллар иҗат иткән:

Балаларым!
Сез – туганнар, сезне җаннар түгел,
Каннар тартып бәйли үзенә.
Туганлыкны саклап, гел дә бергә
Атлагыз сез гомер уренә.
Бармак арасына ит үсми ул,
Ят кешеләр гел дә чит итә.
Бер-берегезгә кирәк, терәк булып,
Тату яшәүләргә ни җитә?
Бәхеттә дә, кайгыда да кеше
Туганына килеп сыена.
Кайгы-шатлыкларны уртаклашып,
Яшәгез сез гомер буена.

Әби белән үскән балалар тәртипле була, диләр бит. Илһамия апа – оныкларын тәрбияләүдә төп рольне башкаручы. Ул Самар шәһәренең “Яктылык” татар мәктәбендә белем алучы Исламиягә, Ильмазга һәм Алиягә кечкенәдән үк дини тәрбия бирә, үзләрен туган телебездә сөйләшергә өйрәтә. Әнә, шигърият кичәсендә без әлеге балаларның телебезне яхшы белүләрен, татар хәрефләрен дөрес әйтүләрен, әбиләренең шигырьләрен сәнгатьле итеп укуларын күрдек.

Укуыннан кайткачтын
Онык ишекне шакый.
Ул “Яктылык” мәктәбендә
1нче сыйныфта укый.
Авызы колагына җиткән,
Күзләре янып тора.
“Ничә бишле алганымны,
Дәү әни, тизрәк сора!”
Мин авызымны ачканчы,
“Дүрт бишле!” – димәсенме.
Һәр бишлегә биш сумымны
Белә ул бирәсемне!
Утырабыз аның белән
Кичләрен без сөйләшеп,
Җиде яшьлек оныгымнан
Мин – гади бер өйрәнчек.
(“Бишле хакы”).

9 яшьлек Исламиянең озын-озын Коръән сүрәләрен укып, ничәмә буын ата-бабаларының исемнәрен атый-атый дога кылганын күрсәгез иде сез! Мин моны таң калып күзәттем...

Ислам нуры, Коръән сүрәләре
Сафландыра изге хисләрем.
Раббым Аллам ризалыгы өчен
Дога кылам иртә-кичләрен.
Үзем белгән Коръән сүрәләрен
Чын күңелемнән укып юанам.
Җитешсезлек, хаталарым булса,
Ярлыкачы, Раббым, бер Аллам!
Бу дөньядан киткән якыннарым
Миннән хәер-дога көтәләр.
Алар рухларын зурлаганда
Көннәр тыныч, матур үтәләр, – дип яза тәүфыйклы оныкларның дәү әниләре – Илһамия апа.

Бу гаиләдәге җылылык, ихласлылык, бер-берсенә булган мөнәсәбәтләрдәге эчкерсезлек, тирән хөрмәт мохитында күп булса, бер сәгать торылгандыр. Тик шул кыска гына вакыт эчендә озын гомергә җитәрлек рухи канәгатьләнү алдым. Иң мөһиме - бәхет, хатын-кыз бәхете турындагы уй-фикерләрем тупланган күңел сандыгына бик тә кирәкле тагын берничә бәяләмә өстәлде. Игелекле, шәфкатьле кеше генә чын мәгънәсендә бәхетле була һәм башкаларны да бәхетле итә ала.

Илһамия ханым балалары һәм оныклары белән Яңа Усман авылындагы йортлары каршында

Мы продолжаем публикацию материалов, посвященных 135-летию со дня рождения выдающегося татарского ученого-просветителя, философа, публициста и общественного деятеля Закира Кадыйри, внесшего значительный вклад в развитие образования, культуры, национального самосознания своего народа. Большую часть жизни Закир Кадыйри провел в вынужденной эмиграции. И все годы рядом с ним находилась его жена Сания Гыйффат – татарская поэтесса, драматург, автор многочисленных учебников для школ в татарских диаспорах Китая, Финляндии и др. стран. Жизнь её достойна увлекательного романа, но мы сегодня ограничимся лишь коротким знакомством с биографией этой незаурядной личности, ставшей символом самоотверженности и силы духа татарской женщины.

Я пою, хоть жилье мое тесно и старо,
Не боюсь, хоть любимый народ мой – татары –
Так безжалостно стрелы вонзает в меня.
Я недрогнувшей грудью встречаю удары.

Г.Тукай

«Размышления одного татарского поэта»

Сания Гыйффат (1899 г. – 1957 г.)

ВЕРНОСТЬ

НЕСЛОМЛЕННАЯ СУДЬБОЙ

Много написано о женах декабристов, добровольно разделивших с мужьями суровую сибирскую ссылку. Но мы практически мало знаем о женах татарских эмигрантов, которые разделили с мужьями всю горечь изгнания, были порой единственной их опорой в самых трудных жизненных ситуациях. А Сания Гыйффат была не просто спутницей жизни Кадыйри, но и его сподвижницей. … Современники находили в ней редкое сочетание красоты, ума и таланта. А ведь судьба этой прекрасной женщины-поэтессы и драматурга достойна пера романиста. Она, без преувеличения, стала одной из самых ярких звезд послереволюционной татарской эмиграции. Мне кажется, что именно в ней Закир Кадыйри увидел и нашел идеал мусульманской женщины, о котором он писал в своих статьях и книгах: свободную, прекрасно образованную, активную. На протяжении четырех десятков лет она была рядом с мужем в чужой стране. Ни на день не покидала ее тоска по родине, эту печаль она пронесла через всю свою недолгую жизнь, выразила в стихах и прозе.

Ирек САЙФИЕВ

Сания родилась 11 октября 1899 года в семье чистопольского купца Х.Сабирзянова. Мать свою Галию не помнила – она умерла сразу после ее рождения. Воспитанием внучки занялась бабушка Хадича, женщина образованная, придерживавшаяся передовых взглядов. Дед Сании Мортаза в селе Каракашлы был самым уважаемым человеком. Это он построил водяную мельницу, а в 1913 году дал денег на строительство новой школы.

Сания рано научилась писать и читать, свободно владела русским языком. Дома у неё была богатая библиотека с книгами на татарском, турецком, арабском и русском языках, многочисленные журналы. Сания закончила медресе «Буби», затем некоторое время учительствовала, сотрудничала в газетах. Рано проявился поэтический дар девушки. На становление почерка поэтессы с ярко выраженным национальным колоритом оказала двоюродная сестра, журналистка Фатыйма Наурузова, публиковавшаяся под псевдонимом Фатыйма Фарида.

Знакомство ее с Закиром Кадыйри, в то время уже известным общественным деятелем, историком, признанным ученым, состоялось в доме Наурузовых в Томске. Наурузов тогда редактировал газету «Сибирь», в которой часто печатался и З.Кадыйри.

В 1914 году она переехала вместе с родственниками в Уфу. Здесь Сания Гыйффат стала одной из ведущих сотрудниц газеты «Тормыш», редактируемой З.Кадыйри. Её статьи на актуальные темы, полные романтизма стихи непременно вызывали живой интерес у читателей. Вскоре в издательстве «Тормыш» вышел и первый поэтический сборник молодой поэтессы.

В 1917 году она вышла замуж за Закира Кадыйри. Вскоре у них родились дочери Азат и Лалэ. Они прожили долгую совместную жизнь, полную лишений и скитаний. А отношения их всегда оставались красивыми и достойными подражания. Это был союз

двух одаренных, творческих личностей, скрепленный общностью целей и интересов. Именно под влиянием З.Кадыйри и благодаря ему, творчество Сании «раскрылось, как цветок», отмечает исследователь ее творчества профессор Х. Миннегулов. А для мужа она была не только музой, но и самым близким по духу сподвижником, его надежной опорой и помощником во всех начинаниях.

В годы революции и гражданской войны тысячи людей были вынуждены покинуть родину, и среди них - только начавшие свою семейную жизнь чета З.Кадыйри и С.Гыйффат. До 1924 года она в Китае преподает в созданной Закиром Кадыйри татарской школе. Затем вслед за мужем переезжает в Турцию.

Сейчас трудно восстановить подробности их жизни в этот период, но ясно, что она осталась верна национальным идеям, и интерес к литературе у неё не ослаб.

В 1936 г. семья З.Кадыйри и С.Гыйффат по приглашению татарской диаспоры, состоявшей из переселенцев из России, переезжает в Финляндию и поселяется в Хельсинки. И здесь Сания продолжает занятия литературным творчеством, но главным делом становится обучение детей в открытой супругами татарской школе. Эта работа придает ей новый прилив сил и творческой энергии, она активно занимается просветительством, проводит вечера и встречи, пишет статьи, стихи и драмы. Её пьесы «Ханский подарок» и «Новая деревня» были поставлены на сценах финских театров. А драма С.Гыйффат «Зеркало жизни» в 1937 году вышла в Хельсинки отдельной книгой. В 1938 г. выходит из печати её учебник «Книга для чтения». В совершенстве владея татарским, турецким, русским языками, она удивительно быстро освоила и финский, что прибавило к ней уважения и среди коренного населения страны. Старшее поколение в Финляндии и сейчас добрыми словами и с огромным уважением вспоминает С.Гыйффат.

В 1939 году, опасаясь военного вторжения СССР в Финляндию, Закир Кадыйри, объявленный на родине «врагом и контрреволюционером», уезжает из Хельсинки снова в Турцию. А Сания смогла вернуться в Анкару только в 1944 году.

Во время проживания в Финляндии супруги тесно общались с С.Максуди и А.Куратом, выпустили несколько книг и учебников для татарских детей.

В 1937 году вся татарская политическая эмиграция готовилась к чествованию Гаяза Исхаки, по случаю его значимого юбилея – 40-летия творческой, литературной и общественной деятельности. Организацией финской части торжеств целиком занялась Сания Гыйффат. Она публикует много статей, посвященных творчеству Г.Исхаки, пишет к юбилею стихи, собирает рассеянную по миру татарскую общественность. В это же время отмечается и 20-летие провозглашения Милли Меджлиса. Для людей, отдавших жизнь борьбе за сохранение татарской нации, это была важная дата. Сания, хорошо знавшая Г.Исхаки, подготовила и опубликовала в разных изданиях целый ряд аналитических статей об этой незаурядной личности – признанном лидере татарского национального движения и о почетном месте писателя во всей татарской истории.

Юбилей Г. Исхаки в г. Тампере в Финляндии

В последние годы жизни С.Гыйффат практически отходит от общества, редко общается с друзьями, тяжело переносит уход из жизни мужа и Г.Исхаки. В Анкаре она страдала болезнями сердца и бронхиальной астмой. В самые трудные минуты жизни с горечью вспоминала отчизну: «Ах, вернуться бы в Чистополь, на берега Камы, где сам воздух помог бы мне!». Она умерла 12 апреля 1957 года, всего на два с половиной года пережив своего мужа. Похоронили ее в Анкаре рядом с могилой З.Кадыйри. Её благодарные ученики и последователи специально приезжали из Хельсинки, чтобы поставить на её могиле надгробный памятник.

Нерукотворный памятник поэту – это его творчество. А на стихи и поэмы Сании Гыйффат советской властью было наложено табу. В 1988 году в Татарском книжном издательстве вышла книга «Эмет йолдызлары» («Звезды надежды») с краткими биографиями и избранными стихами татарских поэтесс конца XIX – начала XX веков. Нет вины составителя, уважаемого Мухаммеда абый Гайнуллина, что среди полутора десятков имен не оказалось имени С.Гыйффат: кто бы ему позволил напомнить о жене эмигранта-контрреволюционера Кадыйри и тещу «самого отъявленного антисоветчика из радио «Свобода» Ахмета Тимера, к тому же открыто восхвалявшую Гаяза Исхаки?! Но времена изменились, и вместе с отринутыми именами славных сынов и дочерей татарского народа возвратилось к нам и имя Сании Гыйффат, поэтессы огромного дарования. В любой другой стране такая личность составляла бы гордость нации. Сейчас татарский читатель уже имеет возможность насладиться ее творчеством. Она вернулась к нам через годы забытья и страданий.

Наилә Хөсәенова – Әбдерәшитованы Самарда белүчеләр көннән-көн арта бара. Халыкның бер катламына ул шәфкать туташы буларак таныш. Поэзиягә мөкиббәннәр Наилә ханымның иҗатын "Бердәмлек" гәҗитәсе аша күзәтеп баралар.

ДӘРЬЯ ТАШКЫННАРЫН СЫЙДЫРГАН ЙӨРӘК

Ниһаять, Наилә ханым үзенең беренче җыентыгын дөньяга чыгарды. Китапның исеме – "*Туган якның ачып ишеген*".

Китап - синтез.

Биредә тарих та бар.

Биредә хикәят – нәсыйхәтләр.

Биредә тарихи фотогалерея.

Һәм үзәк өзгеч шигырьләр.

Хатын-кыз йөрәгенә барчасы да сыя.

Шашкан мәхәббәт.

Ярсулы мәхәббәт.

Җавапсыз мәхәббәт.

Кыя ташларны эретерлек ялкынлы мәхәббәт!

Йөрәк өзгеч сагыш.

Чиксез хыял.

Киң күңеллелек.

Милләте татарга олуг хөрмәт һәм тугрылык.

Наилә ханымның шигъри юллары күңел түренә каршылыксыз кереп утыралар да, йөрәккә дәрт вә дәрман биреп, һәр күзәнәгенә яшәү шытымы булып урнашалар.

Сөю дигән сихри чишмәләрдән
Сулар эчтек яшьлек таңында.

Ә менә бу юллары олы кешеләрне дә өмет кыршавында тота.

Күзебездә җылы көннәр булып

Соңгы гөлләр чәчәк атуын.

Ә кем генә битараф калыр икән түбәндәге юлларга!

Мин әзер үләргә куеныңда,
Сөям,дип,әйтелгән сүзеңнән.

Наилә ханым елның кайсы фасылын гына алмасын, ул аны сиздерми генә хискә чорнап, бик оста утлы гыйшки ялкынга әверелдерә.

“Җил пышылдый никах догасын”.
“Ак кар ява кәләш күлмәгедәй,
Сөю иңгәч күктән, гөнаһ булмас”,
Диеп бирә Ходай дәвасын.

Наилә ханымның иҗатында усаллык юк.

Ул барлык көчен кәкре дөньяны турайту максаты белән яши.

Ул сирәк хатыннарның берсе.

Ул хыянәт итүчене дә ярата һәм изге хезмәтен кызганмый, теләкләре гөнаһсыз.

“Мин югалттым мәхәббәтнең үзен,
Күз яшьләрем тама юлыңа.
Ятлар белән үткән чакларыңда,
Шул яшьләргә таелып егылма”.

Бу юлларны нәфис күңелле, нәзберек тәрбия алган хатын гына яза ала.

Хатын-кыз йөрәгенә җитәрлек сүзне тик ир-ат кына әйтәдер һәм шул сүзгә җавап итеп тик хатын-кыз гына тегәл сүз табадыр.

“Бер сүзең дөньямны үзгәртте,
Канатлар үстереп иңемә”.

Яисә менә афоризм биеклегенә күтәрелгән фикерләр.

“Сөйләшә берсүзсез йөрәкләр”.
“Җырлыйсым килә синең куеныңда”.
“Йөрим пычак йөзеннән”.
“Көч алып яшьлекнең җиеннән”.
“Минем көчле мәхәббәтем
Сине саклар җилләрдән”.

Наилә ханымның туган авылына булган олуг мәхәббәтен туган телебездән аеру мөмкин түгел.

Рәхмәт укыйм, туры юлдашларны
Бүләк иттең минем юлымда.
Һәм телемне – мәшһүр татар телен
Дустым итеп бирдең җаныма.
Милләтемә хезмәт итәр өчен
Каләм бирдең аңа дәшәргә.

Наилә Хөсәенова тормышның эчендә кайный.

Ул һәр мизгелне канатландырып күккә чөя белә, һәр хәсрәтне, фаҗигане шигъри юлларга сыйдыра.

Намазлык юк, дога уты сүнгән,
Онытылган ир, бала, оныклар.
Сериаллар карап, ялган тыңлап,
Яши бирә әби-бабайлар.

Наилә ханым лирик шагыйрә.

2013 елда әткәен мәңгелеккә озатты.

Үлем хәсрәте таш йөрәкләрне дә эретә.

Ә инде йомшак күңелле, хисле хатын-кызның ул бәгырен тапый.

Наилә ханымның түбәндәге язма юллары белән танышуыгызны сорыйбыз.

Күңелкәйләр сагына әткәемне...

Быелгы март ае нәселебезгә бик зур югалтулар алып килде. Минем кадерле әтием 82 яшендә вафат булды.

Әткәй актив кешеләр исемлегендә булды.

Ульян өлкәсенең Кулаткы районында урнашкан Иске Мостяк авылында югары оч мәчетен төзүгә зур өлеш кертте.

Һәм шул мәчеттә күп еллар имам-хатыйб вазыйфасын үтәде. Аны, Хәсән углы Сөләйман Әбдерәшитовны, соңгы юлга авылдашларыбыз хөрмәт белән озаттылар.

Ул балалары, авылы, аның халкы, динебез Ислам өчен янып-көеп яшәде.

Аллаһыма мең-мең шөкранамын. Әтиемнән читтә яшәсәм дә, актык көннәрендә мине аның янында булдырганына.

Әтием-бәгырем, урының җәннәттә булсын.

Без СИНЕ нур, изгелек сипкән кеше буларак күңел түребездә саклыйбыз.

Аллаһы теләсә, догада булырбыз.
Намазларыбыздан калдырмабыз.
Сөләйман кызы Наилә Хөсәенова.

Әтием исән чакта язылган шигъри хисләрем

Алтын бөртекләрем

Әти-әни алтын бөртек,
Тормышымны бизәп торган,
Безнең өчен, үреп наздан,
Күңелемдә бишек корган.
Әти-әни изге җаннар,
Миңа гомер биргән алар,
Йөрәгемә иман нуры
Һәм дә шәфкать нуры салган алар.
Әткәй-әнкәй изге җаннар,
Хәятем бит Сезнең җанда,
Нарасыйдай күңел изрәр
Балам, диеп, Сез кочканда.
Әткәй аем, әнкәй кояш,
Дөнья күге асыллары,
Гомер күгем офыклары
Һәм җәннәтнең ачкычлары.
Узганнарга түзә йөрәк,
Сез бит миңа көчле терәк,

Һәр таң саен азан белән
Сезнең янга кайта күңел.

Әткәй-әнкәй – рухи канат,
Йөрәгемә сеңгән хикмәт,
Тәңремә мәңге рәхмәт,
Сез бит миңа олуг нигъмәт.

Әтием үлгәч язылган юллар
Ажагандай булдың, әткәем...

Юк син, әткәй...
Инде миңа каршы чыкмассың,
Шатлыгым вә куанычым диеп,
Мәңге мине сөеп кочмассың.
Ходаемның миңа бүләгедер,
Гомереңнең актык көннәрен,
Чәйләр эчеп бергә үткәрдек,
Сизмәдек бит бу мизгелнең соңгы икәнен.
Юк син, әткәй...
Син кайтмассың...
Тик шулай да йөрәгемдә җылы сулышларың,
Яшәү дәрте булып янасың.
Бәхетебез безнең кыска булды,
Бер аерды язмыш, бер үлем,
Җәннәтләрдә урының булсын диеп,
Дога укып сорыйм мин бүген.

Сөләйман *кызы Наилә Хөсәенова.*
Самар – Иске Мостяк.
Март. 2013 ел.

Наилә ханымның хәсрәтле елында Ходай Тәгаләдән: “Сабырлык бирсәң иде”, - дип сорыйбыз.

Наил ТАХАУТДИНОВ: “ТЕХНИКА БЕЛӘН ЭШЛӘРГӘ КУЛЫМ ӘЛЕ ДӘ КЫЧЫТА”

Авылдан чыккан күренекле татарлар арасында Самарның «Агроавто» ябык акционерлар җәмгыяте белән идарә итүче Россия Федерациясенең атказанган транспортчысы Наил Гариф улы Тахаутдинов та бар. Ул үзенең тормыш юлын болай тасвирлады.

Эльмира ШӘВӘЛИЕВА

Вакытында Камышлыда яшәүче Камалетдин бабамны да, Дәүләтколда яшәүче Кәлим бабамны да кулакка санап, бөтен мал-мөлкәтләрен тартып алганнар. Дөрес, әтинең әтисе Камалетдин бабайга, 80нән узган карт буларак, авылда калырга рөхсәт ителгән, ә балаларының барысын да Пермь өлкәсенең Березняки шәһәренә илтеп ташлаганнар. Соңрак алар Чиләбе өлкәсенә күчеп яши башлаганнар, ә минем әти, төпчек малай буларак, авылга кайткан. Унике яшеннән заводларда эшләп үскән әтием мунча хәтле салам башлы өйгә кайтып кергән.

Ә әнием Мәһруйның әтисе Хәлим бабайның таш өенә колхоз правлениесе кереп урнашкан. Аларга да кулак исеме тагылып, күп нужа күргән кешеләр.

Әтием Гариф Тахаутдинов үз гомерендә райисполком рәисе шоферы булып эшләде. Сугыш башлангач, ул колхоз машинасын алып фронтка китә һәм сугыш юлларын аркылыга-буйга йөреп чыга. Әмма колхоз машинасын башкаларга алыштырырга туры килә: кайсына снаряд тиеп яна, кайсы ватыла... Ә Брянск тирәсендә барган сугышларның берсендә әтинең грузовигы сазга бата башлый. Ул кабинасыннан сикереп төшеп, салкын суда фашистлардан кача-кача үзебезнекеләр янына чыкканда, салкын тидерә һәм ревматизм белән авырый. Аяклары шешеп, йөрәге авыртып гомере буе шул чирдән интекте, бахыр.

Алланың рәхмәте белән, бөтен кыенлыкларны үтеп, кырык үлемне алдап, әтиебез сугыштан нәкъ Җиңү көнне, 9 майда, кайтып кергән. Сәламәтлеге нык какшаган булса да, илле яшендә йөрәк ревматизмыннан вафат булганчы, ул машина йөртте. Мин менә нәкъ сугыштан соңгы, кырык алтынчы ел баласы булып туганмын. Үземне белә башлаганнан бирле әти янында, аның машинасы тирәсендә бөтерелеп үстем.

Мин чын татар мәктәбендә, бөтен фәннәрне дә туган телемдә укыган бәхетлеләрнең берсе. Шуңа күрә, армиядә хезмәт итеп кайткач, авылда рус телендә сөйләшә торган авылдашларыма сәерсенеп карый идем. Ничек инде татар була торып, татар авылында русча сөйләшергә була икән? Милләтең белән горурлану хисе булырга тиештер бит?

Беренче сыйныфка укырга кергәндә авылның бер очында дүртъеллык татар мәктәбе эшли иде әле. Башлангыч белемне шунда алдым. Аннары безнең өйдән өч километр ераклыктагы җидееллык татар мәктәбенә күчерделәр. Ерак булса да, шунда йөрдем, чөнки анда да бөтен предметлар татар телендә алып барылды. Ә урта белем алырга теләүчеләр үзәк мәктәптә укуларын русча дәвам итәләр иде. Дөрес, анда да татар балаларына ана телен укыттылар. Шулай итеп, рус телен дә яхшы ук өйрәнеп өлгердем һәм сельхозинститутның авыл хуҗалыгын механикалаштыру бүлегенә кереп, укуымны дәвам иттем. Дөрес, аңа хәтле классташлар белән Богырысланның летчиклар әзерли торган училищесына да имтихан тотып карадык. Әмма егетләрнең күбесе керә алмагач, мин дә калмадым инде, авылдан беркая да чыгып йөрмәгән татар баласына руслар арасында кыенрак шул. Ә сельхозинститутта авылдашлар байтак иде.

Профессия сайлавым ваемсызрак булып күренсә дә, хәзер мин моны тәкъдир, дип саныйм. Чөнки машиналар, техника - ул минем дөньям, балачактан яраткан һөнәрем, әткәмнән калган мирасым. Ул төшке ашка кайтканда, беренче секретарьның яшь шоферы ялтыратып юып куйган машина янында минем авыру әтием йөрткән Камышлы районы башкарма комитеты рәисе машинасы ямьсез булып күренмәсен өчен, тәгәрмәч дискларын булса да юып җибәрә идем бит. Ә инде ватыла калса, мин дә әти янында кайнашам.

Ул йөк машинасына күчеп эшли башлаган вакытта мин радиотехника белән мавыга идем. Беркөн әти эштән шатланып кайтып керде, аңа яңа кабина биргәннәр икән. Ә электрикасын тоташтырырга кеше юк. Ул схемаларны өйгә алып кереп алай да, болай да әйләндереп карады. Чара юк. Мин әйдә, икәү тоташтырып карыйк, дигәч, башта булдыралмам дип курыкты. Ә эш тәмамланып машина кабынгач, әти исе китеп телен шартлаткан иде.

...Сельхозинститутны кызыл дилом белән тәмамлап, авылга кайттым. Мине сельхозтехника оешмасына баш инженер итеп эшкә алдылар. Яхшы гына эшләп киткән идем, ике ел да үтмәде, райком секретаре миңа районның комсомол оешмасын җитәкләргә тәкъдим итте. Ә ник алынмаска? Теләк бар, гайрәт җитәрлек. Партия кушты - комсомол үтәде, дигәндәй, тәвәккәлләп, Кләүлегә күчеп киттем. Комсомолның район комитеты секретаре буларак, күп кызыклы эшләр башкарылды, халык белән эшләү тәҗрибәсе тупланды. Җитмешенче еллар башында комсомол оешмасы зур көч иде бит ул.

Шулай өч ел гомер гөрләп үтте. Аннары Камышлыдагы автохуҗалыкны җитәкләргә тәкъдим иттеләр. Кләүледән Камышлыга йөреп эшләргә бик авыр булды. Ел ярым интектем. Ә Кләүледәге район сельхозтехникасы җитәкчесе урынбасары булырга тәкъдим иткәч, шатланып риза булдым. Ул вакытта бит инде гаиләм дә, балалар да бар иде.

Тик анда да озак эшләргә насыйп булмады. Машиналар саны күбәю сәбәпле, оешманы икегә бүлделәр. Балансләр аерым, ә урын бер, арада хәтта койма да юк. Без, идарә башлыгы һәм мин, «Транссельхозтехника» транспорт предприятиесе нәчәлниге, бер казанда ике тәкә башы кебек кайныйбыз. Бу үзебезгә дә, партия бюросына да ошамый башлады.

Партиянең райком секретаре Виктор Кузьмич Тюрин бу хәлне үзенчә хәл итеп, мине төзелеп бетмәгән комбикорм заводы белән идарә итәргә куймакчы иде. Барып карасам, галәмәт! Җитештерү технологиясе дөрес кулланылмый, оборудование проект буенча эшләнмәгән, суд тикшерүе алып барыла... Риза булмадым мин моңа. Белгечлегем буенча да транспортчы бит. Бюрога минем бу башбаштаклык ошамады бугай, выговор бирделәр. Ә мин тоттым да, Башкортстанның Октябрьск шәһәренә барып эшкә урнаштым. Анда күтәреп алдылар. Туймазы янында яңа төзелә башлаган компрессор станциясе җитәкчесе урынбасары итеп куйдылар, бер ай дигәндә өч бүлмәле фатир бирделәр, ә выговорны алдылар... Тиз арада гаиләмне алып килеп урнаштырдым да, башым белән эшкә чумдым.

Төзелешне буш урыннан башларга туры килде. Кыр уртасында безгә бирелгән җирне койма белән уратып алдык, вагончиклар куйдык, котельный ясап җылыттык, эшчеләр өчен ашханә булдырдык. Техника кайта башлагач, төзелешкә керештек. Өч ел буе көн димәдек, төн димәдек, Трангаз өчен компрессор станциясен вакытында төзеп, хөкүмәткә тапшырдык. Шунысы кызык, аны тапшыру эше да миңа йөкләнде. Ә төзелешне уңышлы башкарып чыгып, тирә-якка әйләнеп карасак, эшсез калганбызны күрдек. Менә сиңа мә!

Янәшәдә автобаза бар иде, шунда баш инженер булып урнаштым. Тик олыгая башлаганмын ахыры, туган яклар, татарлар янына тарта башлады. Бөгелмәдәге автоколоннага баш инженер кирәк, дигән хәбәр булгач, бәхетемне шуннан эзләп карарга телләдем. Дөрес, анда да мине бик яхшы каршы алдылар, фатир бирделәр. Кечкенә шәһәрдәге бердәнбер автоколоннада нәчәлник булу бик престижлы эш иде. Сине барысы да беләләр, гел нәрсәдер сорап киләләр. Анда яшәргә бик җиңел булды. Тик мин һаман нәрсәдер көткән кебек идем.

Шулай ел ярым чамасы эшләгәнмендер, Куйбышевтагы Облколхозстрой берләшмәсенең транспорт бүлеге җитәкчесе Вячеслав Маркелов, күптәнге танышым хәбәр бирде - андагы зур автохуҗалыкка директор кирәк икән. Мин шуны гына көтеп торган кебек, бөтен эшемне ташладым да, туган якларыма кайтып киттем. Мин Куйбышевта та татарларны таптым, кирәкле элемтәләр булдырдым һәм тиз арада үз кеше булып киттем.

Дөрес, 525 кеше эшли торган «Куйбышевагропромстрой» автохуҗалыгы тәртип белән мактана алмый иде. Беренчедән, эчүчелек. Мин үзем дә эчәргә яратмыйм, кул астында эшләүчеләрнең дә эчүен түзмим. Бу бәлане тиз җиңдем. Ә менә хезмәт хакы фондының зыянлы булуы белән бераз көрәшергә туры килде. Шуннан соң барысы да җайга салына башлады. Чөнки мин төрле урыннарда эшләп, күпне күреп өйрәнгән кеше идем, хәтта Ленинградка барып, тәҗрибә өйрәнеп тә кайткан идем заманында. Барысын да Минтранс таләп итүенчә ясап куйдык: эшчеләргә ашханә, душ, машиналарны юу урыны булдырылды, автохуҗалык тирәсендәге юллар төзекләндерелде, аларны кардан чистарту өчен бульдозер да сатып алдык.. Бөтен хезмәткәрләрем белән дә яхшы мөнәсәбәтләр урнашты. Шулай уңышлы гына эшләп ятканда үзгәртеп кору вакытлары килеп җитте...

Хәтерләсәгез, 90нчы елларда беренче чиратта бензин бәяләре күтәрелгән иде бит. Ә КамАЗ, иномарка белән чагыштырганда, дизель ягулыгы 30 процентка күбрәк китә. Шуның аркасында безнең системадагы җиде автохуҗалыкның алтысы таралды да инде, ә без менә әле дә яшибез. Тик йөк ташу белән шөгыльләнмибез инде хәзер. Заманасы башка.

Облколхозстрой таралгач, хөкүмәт үзе дә кайда һәм ничек барырга икәнлеген белми торган чакларда, дилбегәне ныклап тотарга туры килде миңа. Исемең идарә итүче булгач, көймәң кайсы якка ава башлавын алдан сизәргә кирәк бит. Кул астында йөз сиксән КамАЗ, йөздән артык грузовой һәм җиңел машина, Самарка елгасы буенда автобаза. Миңа биналарны периметр буенча төзетергә туры килгән иде, чөнки көймәчеләр бензинны урлап чыгарга җаен көтеп кенә торалар бит. Яңа системада бу, киресенчә, зыянга булды. Уртада калган зур җир кишәрлеге өчен саллы гына аренда бәясе түләп торырга кирәк булды. Аны бит башка оешмага биреп торып та, сатып та булмый. Ахыр чиктә водительләргә хезмәт хакы урынына машиналарын биреп, эштән чыгара башладым. Бу процесс 10 - 15 елларга сузылды. Чөнки мин аңлыйм: һәркемнең гаиләсе, балалары бар. Үзенә яңа эш урыны тапмыйча, беркем дә безнең автохуҗалыктан урамга чыгып китмәде. Беркем дә минем белән судлашып та йөрмәде, киресенчә, ике айлык пособиесен алганда рәхмәт әйтүчеләр дә булды.. Ул вакытларда бик азлар гына законлы рәвештә эшчеләре белән аерылалар иде бит.

Кыш уртасында машиналарны гараждан урамга чыгарып, иң зур бинаны «Самаратрансгаз» оешмасына арендага биргәч, тормыш бераз җиңеләеп китте. Аннары тагын берничә бина төзеп, аларны да арендага биреп тора башладык. Хәзер безнең оешма «Агроавто» ябык акционерлар җәмгыяте дип атала. Анда машиналар юк, тик күчемсез милек белән генә идарә итәбез. Ә техника белән эшләргә кулым бүген дә кычыта.

Арендаторларыбыз байтак, чөнки элеккеге ашханә хәзер кафе булып китте. Дөрес, аның хуҗасы башка, ә шулай да безгә файда. Чөнки маршруткалар безнең оешмага кадәр килеп йөри башладылар, водительләре биредә тамак ялгап чыгалар. Халыкка эшкә килүе уңайланды. Егерме җиде ел элек сатып алынган бульдозер әле дә юлларыбызны чистартып тора. Үсәбез әкренләп. Калган җирләрне, ниһаять, үзебезгә сатып алдык. Тиздән менә Киров күпере төзелеп бетә, димәк, яңа юллар салыначак, шәһәр безнең якка таба да атлап, тормыш җанланыбрак китәр, дип өметләнәбез.

Самарга килүемә 28 ел булды инде. Беренче елларымда биредә әле «Ялкынлы яшьлек» ансамбле генә эшли иде. Аннары «Туган тел» татар җәмгыяте барлыкка килде, газета чыга башлады, радио эшләп китте, Сабан туй, Нәүрүз бәйрәмнәре оештырыла, мәчетләр төзелә башлады. Өлкә үзәгендә, авылларда төзелә торган күпчелек мәчетләргә кирпеч китерергә, чүп түгәргә машина сорап, миңа киләләр иде. Мин беркайчан да аларны борып чыгармадым. Водительләремә дә рәхмәт, каршы килмәделәр, кайда җибәрсәң дә, барып эшлиләр иде. Чиркәүләр төзүчеләр дә бездән күп ярдәм күрделәр. Ә туган авылым Камышлы мәчете манарасына материаллар, калайлар да кайтарып бирдем, бүген дә мин аны онытмыйм, һәрдаим садакаларымны кайтарып торам. Изге эшкә ничек ярдәм итмисең инде?

Гаилә тормышыма килгәндә, Ходай миңа өч хатын язган булган. Барысы да яхшы иде, тик шулай насыйп булгандыр инде, картлыгымны Мулла авылында туып-үскән бик холыклы һәм акыллы Кадрием Гайнуллина белән каршылыйм. Алдагы ике хатынымнан туган дүрт балам - өч кыз һәм бер малай бар, барысы да укып чыгып, үз тормышлары белән яшиләр, миңа оныклар да бүләк иттеләр инде. Барысы да янымда, Самарда яшиләр, еш күрешәбез, бөтен гаилә бәйрәмнәрен бергә уздырабыз. Олыгайган көнеңдә акыллы балаларың, яраткан хатының, күңеленә якын эшең булуын бик зур бәхет, дип саныйм һәм барыгызга да шуны телим.

МУЗЫКАГА БАГЫШЛАНГАН ГОМЕР

Рамил Батыршин - талантлы баянчы, музыкант, Самар филармониясенең рус халык инструментлары ансамбле җитәкчесе, Казахстанның Актүбә шәһәрендә уздырылган Халыкара оркестрлар һәм халык инструментлары ансамбльләре фестиваленең Гран при һәм Самар өлкәсе губернаторы премиясе иясе, Россия Федерациясенең атказанган мәдәният хезмәткәре...

Эльмира ШӘВӘЛИЕВА

Самар татарлары арасында Россия Федерациясенең атказанган артисты исемен йөртүче башка берәү бармы икән? Юк, диләр. Димәк, без Рамил Батыршинның кем булуын, кайда үсеп, ничек шундый зур дәрәҗәгә ирешүен белергә хаклыбыз.

Аның әтисе, Шамил Батыршин, Оренбург татары. Әнисе Нәҗия Насыйбулловна безнең яклардан. Өйләнешкәч, алар башта Оренбургта яшәп алалар. Әтисе Оренбургның музыка комедиясе театрында сәхнә хезмәткәре булып эшли. *«Гомере буе ул Оренбург театрында отып алган музыкаль комедияләрнең һәм оперетталарның җырларын җырлап йөрде. Тавышы да, моңы да булган, тик менә белеме генә җитеп бетмәгән, укыган булса, җырчы буласы кеше иде ул»*, - дип сөйли әтисе турында Рамил Шамил улы. Ә әнисе - гади сатучы. Юк гади түгел, Хезмәт Кызыл Байрагы ордены иясе. Ул бит 1957 елда гаиләсе белән Куйбышевка, туганнары янынарак күчеп килгәч, Масленников һәм Мичурин урамнары чатындагы беренче гастрономда сатучы булып эшли башлый. Ә ул вакытларда шундый престижлы урында эшләү мактаулы һәм шул ук вакытта бик җаваплы да була. Күп намуссыз сатучыларны һәм директорларны төрмәгә утырткан чакларда, 30 ел буе бер урында эшләп, Нәҗия Насыйбулловна орден алу бәхетенә ирешкән. Димәк, чынлап та, бик уңган һәм чиста куллы кеше булган ул.

Биш яшьлек уллары Рамил һәм кызлары Раилә белән Куйбышевка күчеп килгән гаилә хәзерге Приволжский микрорайоны урынындагы Яблонька бистәсеннән сатып алынган өйдә яши. Җырчы әтисенә карап, улы да бакчага тазлар, чиләкләр, ләгәннәр алып чыгып, шулардан музыкаль инструмент кебек нәрсә әмәлли һәм төпләренә бәрә-бәрә музыка чыгарырга азаплана. Урожайный урамы тәмам тынгы күрми башлагач, әтисе белән әнисе, бу балада өмет бар дип, аны музыка мәктәбенә укырга бирәләр. Инструментны Нәҗия ханым үзе сайлый: тик баян гына! Ә алты яшьлек малайны зур баян төймәләре дә куркытмый, ул шатлана-шатлана ноталар, көйләр өйрәнә башлый. Шул вакыттан башлап, күршеләре таз һәм чиләк шалтыравына түгел, ә ай нурында агылган баян көенә хозурланалар. Кунакка килеп чыккалаган туганнары да Рамилдән татар көйләре уйнатып, җырлашып утырырга яраталар.

Үзеннән дә зур баянын сөйрәп, яшүсмер малай сигезенче сыйныфны тәмамлаганчы, Подпольщиклар чокырында урнашкан музыка мәктәбенә, аннары Куйбышев урамындагы музыка училищесының халык инструментлары бүлегенә йөреп укый. 1969 елда «Ялкынлы яшьлек» ансамблен оештырган Илгиз Колючев аны шуннан табып ала да инде.

«Бу вакытлар минем күңелдә яшьлегемнең алтын мизгелләре булып истә калган. Мин нәкъ шушы елларда үзебезнең татар халкы мәдәнияте белән якыннанрак танышу бәхетенә ирештем. Без беренчеләрдән булып Куйбышев татарларына тиңсез җырларын, моңнарын, биюләрен кайтаручылар буларак, Металлурглар Мәдәният сараенда уздырыла торган репетицияләргә иҗат канатларында очып бара идек. Ансамбльнең беренче артистлары Илгиз Колючев, Рифкать Фәретдинов, Шамил Сатдаров, Әлфия Гыйниятуллина, Камил Шамкаев һәм башкалар - барысы да очкынлы талант ияләре иде. Бигрәк тә мәрхүм Рифкать Фәретдиновны еш искә төшерәм: ул булган җирдә гел уен-көлке, кызык-мәзәк, шаян сүз хөкем сөрә, ә сәхнәгә чыкканда ул җитди һәм талантлы була белә иде. Һичшиксез, сүз остасы иде ул егет», - дип исенә төшерә Рамил әфәнде. Уналты яшьлек егеткә биредә барысы да ошый. Ни дисәң дә, яшьлек - яшьлек инде ул. Беренче җылы карашлар, алкышлар, иҗади уңышлар... Ул бит халкына андыймондый такмаклар гына уйнамый, Салих Сәйдәшевнның Советлар Армиясе маршы, Рөстәм Яхинның классикага әверелгән тиңсез көйләре белән үзенең иҗат юлын яра.

«Ялкынлы яшьлек» составында Самар, Оренбург өлкәләренең татар авылларына, Татарстанга гастрольләргә йөргәндә, егеткә сәхнә тормышы ошаган булса кирәк. Рамил профессиональ музыкант карьерасын сайларга ниятли. Училищены тәмамлаганнан соң, ул ансамбль белән саубуллаша да Ленинград консерваториясенә юл тота. Мәдәният каласы тормышы, югары культура, дәрәҗәле педагоглар - барысыннан да уңа Рамил Батыршин. Укытучылар да үзләрен яңа студенттан уңган, дип саныйлар. Ә барысыннан да бигрәк Ленинград консерваториясе каршындагы училищеның вокал курсында укучы украин кызы Вера уңа. Ирдән...

Рамил консерваторияне тәмамлаган 1976 елда өч шәһәрдә туй гөрли - Ленинградта, Куйбышевта һәм Вераның туган

ягы Полтавада. Яшьләргә тормышларын Пермьда башларга туры килә. Юллама буенча килгән музыка белгечләре Пермьның мәдәният институтын булдыруда башлап йөриләр, ә ачылгач, аның беренче укытучылары да булалар. Әмма Рамил Шамилевич халык инструментлары ансамблен оештыру идеясе белән янып яши һәм күп тә үтмәстән аны оештыра да.

Шулай, музыкага уралып, ун ел гомерләре сизелмичә үтеп китә. Уллары Илдар да инде мәктәп баласы. Тик менә туган яклары аларны һаман җибәрми, һаман үзенә тартып тора. Монда бит аларны туганнары - төзүче Вазыйх Мөхәммәтшин, хирург Шамил Сатдаров, медицина фәннәре докторы Әлфия Хәмәдиева, бертуган сеңелесе, немец теле белгече, доцент Раилә Шакирова һәм, әлбәттә инде, әтисе һәм әнисе көтә... Батыршиннар Самарга кайткач, әнисе Нажиянең авыру икәнлеге билгеле була. Рамил белән Вера да, Раилә дә аны бала карагандай тәрбияләп, 62 яшендә гүргә иңдерәләр. *«Ә әти картаеп, үлем чире белән авыргач, миңа күп эшләргә туры килә иде. Аны күбрәк Вера карады, хәтта күтәреп йөртә иде. Хастаханәдә аның килен булуын белгән табибларның исләре китте. Кайберәүләр үзләренең әти-әнисен дә алай карамыйлар, ә монда килен каенатасын шулай хөрмәт итә. Мин моның өчен хатыныма бүген дә бик рәхмәтле»*, - ди Рамил әфәнде.

Самарга күчкәч, ул филармониягә эшкә урнаша. Директорга Пермьда оештырган ансамбленең чыгышлары язылган видеотасмаларны күрсәткәннән соң, биредә дә шундый ук ансамбль оештыруга рөхсәт ала. Элек Куйбышев филармониясендә тик классик музыка гына башкарылган булса, Рамил Батыршин аны рус, татар, башка милләт халыклары көйләре, кинофильмнар өчен язылган матур музыка белән төрләндерә. *«Безнең Идел буе регионында төрле милләт халыклары күптәннән бер казанда кайныйлар һәм аларның мәдәниятләре табигый рәвештә бер-берсенә үтеп керә, башкаручылар музыканы кайсы милләтнеке дип аерып тормыйлар, сыйфатына карап репертуарга алалар. Менә, мәсәлән, Татарстанның халык инструментлары ансамбленең художество җитәкчесе - рус кешесе, инструментлар да русларныкы, ә репертуар - татарныкы. Татарстан хөкүмәте үзенең территориясендә яшәүче бөтен милләтләрнең дә мәдәниятен үстерергә тырыша. Без бер җирдә яшибез һәм, илдә тынычлык булсын өчен, дуслык мөнәсәбәтләрен сакларга тиешбез. Минем өчен үзебезнең һәм чит милләтләрнең музыкасы дигән төшенчә юк. Бары тик яхшы, профессиональ дәрәҗәдә язылган музыка гына бар. Нинди генә телне, милли музыканы алма - Ходай биргән байлык, тиңсез көй»*, - ди музыкант. Ул әле дә Брамс, Дворжак, Прокофьев, Салих Сәйдәшев һәм Рөстәм Яхин кебек бөек композиторларның музыкасын гына ансамбль репертуарына ала. Күптән түгел алар, 40нчы профессиональ-техник училище директоры Мидехәт Хисмәтов чакыруы буенча, Камышлыга гастрольләргә барып кайтканнар. Халыкның исе китеп: «Без Самара филармониясендә татар һәм башка милләт халыклары көйләре башкарылуы турында белми идек әле. Гомумән, бик яхшы репертуар, бик зур рәхмәт», - дип сокλануларын белдергәннәр.

Дөрес, күпчелек халык югары зәвыклы музыканы аңлап бетерми, дип саный профессиональ баянчы. Бу татарларга гына түгел, башка милләт халыкларына да хас. Чөнки радио һәм телевидение халыкны эстрада һәм популяр музыка мохитында тәрбияли. Ә безнең ансамбльнең максаты - тамашачының күзен зәвыклы музыкага ачу.

Ансамбльгә быел 27 яшь тулган инде. Соңгы 12 елда башкаручылар составы бер дә алышынмаган. Ансамбльнең җитәкчесе Рамил Батыршинга үткән елда 60 ел тулып узган булса, калган музыкантлар - барысы да яшьләр. Балалайка-контрабаста уйнаучы Алексей Турче-

нок үзенең җитәкчесе турында болай сөйли: *«Ул рухи яктан яшь. Шуңа күрә үзе тирәсенә яшь музыкантларны җыя да. Рамил Шамилевич хәрәкәтләнүчән, җитез һәм яңа ачышларга омтылучан».*

Хәләл җефете Вера да 27 ел буе шушы ансамбльнең төп солисты булып эшли. *«37 ел буе эштә дә, өйдә дә гел бергә булсак та, без бер-беребездән туймадык,* - ди Рамил әфәнде. - *Гомерлек мәхәббәт шундый буладыр инде ул. Вера - ачык күңелле кеше, кайгыртучан хатын һәм бик яхшы ана. Минем татар туганнарым да аны бик яраттылар һәм үз иттеләр. Хатынымнан башка кунакка килсәм: «Башкача берүзең йөрмә, Вераны алып кил», - диләр».*

Вера да чын күңеленнән татарларның гореф-гадәтләре белән соклана: *«Әти белән әни вафат булганга күп еллар үтте инде, ә без ел саен укыткан Коръән мәҗлесенә бөтен туганнар җыелып килә, җылы сүзләр белән сагынып искә алалар»,* - дип сөйли ул.

Батыршиннарның уллары Илдар да - музыкант-пианист. Ул Мәскәү консерваториясен тәмамлаганнан соң, шунда яши һәм иҗат итә, сәнгать мәктәбе директоры урынбасары булып эшли. Илдар гастрольләргә еш чыгып йөри. Соңгы мәртәбә Самарга кайтканда, филармониянең симфоник оркестрына кушылып уйнаган һәм безнең тамашачы аны хуплап каршы алган, иҗатына зур бәя биргән. Аның репертуары да бик җитди - Чайковский, Шопен, Бетховен...

«Ялкынлы яшьлек» ансамблендә татар көйләре уйнап, музыкант карьерасын башлаган Рамил Батыршин яңадан татар мохитына кайту мөмкинлеген кире какмый. *«Тик инде хәзер тагын да яхшырак, тагын да катлаулырак программа белән халык алдына чыгармын. Минем максатым - халкыбызда зәвык тәрбияләү, бөек иҗат җимешләренә җәлеп итү, татар композиторлары иҗат иткән иң яхшы музыканы ачып күрсәтү. Әмма*

җитди музыка гына иҗат үрнәге була ала, дип ялгышырга кирәкми. Безнең ансамбль башкаруында кинофильмнарга, спектакльләргә махсус язылган җырлар да бик матур яңгырый. Аларны өч аккордтан торган такмак дип атап булмый, тулы мәгънәсендә музыка әсәрләре алар. Тамашачылар безнең концертларны бик яратып каршы алалар», - ди музыкант.

Ул яңа программалар, репертуар булдыру өстендә бертуктаусыз эшли. Рамил Шамилевич ансамбльнең художество җитәкчесе генә түгел, ул аранжировкалар язучы да, репетицияләр үткәрүче дә, солист та. Хәтта продюсер буларак, бөтен гастрольләрне һәм концертларны да ул үзе оештыра. Авыр, билгеле, әмма бүгенге дөньяда башкача яшәп булмый.

Хәер, Рамил әфәндегә карап, бер дә үзенең яшен биреп булмый. Шул ук янып торучы, елмаючан күзләре, чигәләренә чак кына бәс кунган кара чәчләре, сынын төз тотып, җиңел атлап йөрүләре бу кешенең тәртипле тормыш алып баруы, яраткан эше, гаиләсе белән канәгать булуы турында сөйли.

Менә бу елның 28 мартында Опера һәм балет театры бинасында Николай Меркушкин Рамил Батыршинны һәм башка мәдәният хезмәткәрләрен губернатор премиясе белән бүләкләгәндә дә ул сәхнәгә очып чыккан иде. Губернатор аның костюмына күкрәк билгесе беркеткән арада, Рамил әфәнденең башыннан шундый уйлар йөгереп үткән: «*Кара син аны, озак еллар Мордовиядә эшләгән губернатор рус инструментлары ансамбле оештырып, 27 ел буе Россиягә хезмәт иткән өчен украин хатыны белән яшәүче татар кешесенә премия тапшыра. Әйе, төрле милләт культураларына иркен үсәргә мөмкинлек биргән ил генә шулай бай була. Халкы белән бай*».

Губернатор премиясен алган якташыбызны беренче булып Кабель компаниясенең директорлар советы рәисе Әнвәр Бульхин котлаган булган. Без дә, Рамил ага Батыршинның иҗаты һәм тормыш юлы белән сокланубызны белдереп, губернатор премиясен алуы белән чын күңелдән котлыйбыз һәм аңа иҗади уңышлар теләп калабыз.

В прошлом номере нашего журнала мы рассказывали о селе Назаровка Клявлинского района – единственном месте Самарской области, где компактно проживают кряшены. На этот раз мы хотим познакомить читателей жунала «Самар татарлары» с ансамблем крещеных татар «Натукай», без которого в селе не проходит ни один праздник. Именно такие фольклорные коллективы призваны сохранять и популяризировать национальную этнокультуру, напоминать людям о забытых обычаях и традициях, праздниках, обрядах, песнях и танцах.

«НАТУКАЙ» ОЗНАЧАЕТ НАТАЛЬЯ

Фольклорная группа «Натукай» была образована при доме культуры. Начинать было очень трудно. По крупицам в селе собирали материал, большую помощь оказывали в этом старожилы села. Название группа получила от названия старинной песни, которую пели только кряшены Назаровки. В последствии эта песня станет гимном коллектива.

Не так давно о селе Назаровка узнал Виталий Васильевич Агапов, кряшенский барон, как лаского между собой называют его кряшены, истинный сын своего народа, решивший объединить всех кряшен России. В декабре 2011 года он приехал в гости в село Назаровка для встречи с фольклорной группой. Эта встреча помогла дальнейшему творческому развитию коллектива «Натукай». В январе 2012 года фольклорная группа получила приглашение от Виталия Агапова на ежегодный песенный фестиваль кряшен «Нардуган», где она за свое активное участие была удостоена грамоты. Следующим шагом стало приглашение группы «Натукай» на V Всероссийский фольклорный фестиваль «Тугэрэк уэн», где она стала лауреатом II степени. Вернувшись с фестиваля, через неделю «Натукай» – уже участник многонационального фестиваля в Самаре.

За два года коллектив сумел достичь больших результатов, собрал большую коллекцию грамот, дипломов, кубков, благодарственных писем.

Отрадно, что учасники ансамбля ведут большую работу по приобщению подрастающего поколения к своей этнокультуре. Юнные таланты, участники группы, также неоднократно были отмечены грамотами и ценными подарками. Сейчас, группа готовиться к участию в областном сельском татарском национальном празднике Сабантуй, который будет проходить в селе Камышла Самарской области, и к участию на обрядовом фестивале в г. Казани.

Бесспорно, этот коллектив вносит огромную лепту в дело возрождения культуры села. А будет возрождена культура — возродится село.

Татьяна Базанова
учитель начальных классов
Назаровского филиала ГБОУ СОШ №2
им. В. Маскина ж.-д. ст. Клявлино

ХЕЗМӘТЕНӘ КҮРӘ ХӨРМӘТЕ

Әңгәмәдәшем бик тә гади кеше. Ул үз гомерендә җитәкче булып та эшләде, тормышны да җигелеп тартты, күңеленә күпләрнең сере дә сыя. Аның һәр адымы, хезмәте якташларымның күз алдында булды. Хәзер инде ул лаеклы ялда. Ләкин элеккегечә сылу сынлы, гел елмаеп торучан, кешеләр белән ихлас күңелдән аралаша, ярдәм итә. Ара-тирә коңгырт күзләре генә моңсуланып киткәли. Анысы инде хәтер төенен кузгатудандыр. Анда бит төрлесе саклана: күңелне әрәтә торганы да, куандыра, бәхетле итә торганы да... барысы да.

Фәния КӘРИМОВА

Венера Хәмит кызы Галимованы Камышлы районында белмәгән кеше бик сирәктер, чөнки халык мәхәббәтен, бигрәк тә олы яшьтәгеләрнең ихтирамын, яулаган кешеләрнең берсе ул. Тумышы белән дә шушы яктан, шушы туфрактан. Салкынлыгы тешне камаштырырлык чишмәләре, бөдрә каенлы, төз наратлы урманнары, уңган-булган кешеләре белән дан тоткан Камышлы авылында дөньяга килгән. Венера ханым сугыш кырыннан яраланып кайткан Хәмит ага белән Минафа апаның мәхәббәт җимеше.

Сугыштан соңгы авыр еллар булуга карамастан, кыз укуга да хирыс, эшкә дә өлгер булып үсеп, мәктәпне тәмамлый. Хыялы табиб булу. Ләкин уку йортында зур конкурс булу сәбәпле, кызга хыялларын җигәнләргә туры килә, һәм ул педагогия институтына читтән торып укырга керә. Шул ук вакытта хезмәт юлын Яңа Усман авылы урта белем бирү мәктәбендә пионервожатый вазифасында башлап җибәрә. Берничә айдан үткен кебек кызны Кләүле комсомол комитетына эшкә җибәрәләр.

Дөрес, комсомол дип аталган кадрлар әзерләү мәктәбе хәзер юк, ул тарихта гына калды. Заманында ул үзенә бер көчле мәктәп иде. Комсомолда башлаган эшне партия әләктереп ала килде. Венера Хәмит кызы башта мәктәпләр бүлеге җитәкчесе, комсомол комитетының икенче секретаре, Кләүле районы “Белем” оешмасының җаваплы секретаре, аннан инде партия райкомының пропаганда һәм агитация бүлеге инструкторы, бүлек мөдире һәм, ниһаять, секретаре. 27 ел дәвамында халык белән эшләү тәҗрибәсе шулай тупланә.

Күбегез беләсездер, атның, кыйнасаң да, әлләни ерак китми торганы һәм, киресенчә, йөгәненнән тартсаң да, туктамый алга чаба торганы бар. Венера Хәмит кызы да үзенең хезмәтендә бертуктамый алга ыргылган ат сыманрак булды. Аның шунысы да бар бит, чапкычы атны кинәт туктатсалар, аның йөрәге шартлый. Венера ханым белән дә шундыйрак хәл килеп чыгарга мөмкин иде. Комсомол, коммунистлар комитетлары үзгәрешләр кичерде, илдә болганчык вакыйгалар булып алды.

Ләкин хезмәткә җигелеп, күңелен биреп эшләгән кеше, нинди вакыйгалар булса да, югалып калмый, үз урынын төрле эштә таба ала. Венера Галимова бер ел чамасы Кләүле районы мәгариф бүлегендә методист булып эшләп ала да, өр-яңадан, җиң сызганып, районда социаль хезмәт күрсәтү үзәге ачып җибәрә.

Ачып җибәрә дип әйтүе генә җиңел. Утырып эшләр өчен үз бинаң, кадрлар

булмау сәбәпле, эш алга бара алмый шул. Барысын да булдыру өчен төрле оешмаларның юлын таптау, акча, төзү материаллары, эшчеләр яллау - барысы да хатын-кыз җилкәсенә төшә.

Менә, ниһаять, Кләүле районында халыкка социаль хезмәт күрсәтү үзәгенең ишекләре ачыла. Венера Хәмит кызы янә эзләнә, олылар өчен яңадан-яңа уңайлыклар тудырырга омтыла. Ул өлкә күләмендә иң беренчеләрдән булып олылар, инвалидлар өчен көндезге ял итү бүлеге ачуга ирешә, семинарлар үткәрә. Зәвык белән эшләнгән бүлмәләр, дәвалану, ял итү өчен тудырылган уңайлыкларга куанып, олы яшьтәгеләр, инвалидлар шәфкатьлелек йортына бик теләп йөриләр, киңәшләшәләр, моң-зарларын

түгәләр, исәнлекләрен яхшырталар. Биш ел гомер мәшәкатьләр белән, яңалыклар эзләп, бик күп хыялларны тормышка ашырып сизелми дә үтеп китә.

Һәм көтмәгәндә Венера ханым тормышында кискен борылыш ясый. Яңадан торгызылган Камышлы районы үсеш юлында, кадрлар җитми, төрле оешмалар ачыла. Район башлыгы Сазит Галимуллин Венера Хәмит кызына туган авылына кайтып, социаль үзәкне җитәкләргә тәкъдим ясый.

- Әй, тәвәккәл дә булгансыз икән, Венера Хәмитовна, - дим.

- Әйе, мине хис, тәвәккәллек, ташып торган энергиям алга әйдәде. Дөресен генә әйткәндә, бер мизгелдә генә уйладым һәм риза булдым. Аллаһының әмере булды микән? - дип җаваплады ул.

Ә очкынланып торган күзләренә тагы моңсулык инде. Гөрләп эшләп торган җирдән китеп бару, җиңел булмаячагын белә торып, яңадан нәфис иңбашларыңа авыр йөк салу - тәвәккәллек, сабырлык, көч таләп итә. Үз җаен алган гаилә тормышы нишләр, уллары Руслан, Рубен, туганнары ни әйтер? Төрле сораулар аның күңелен борчыса да, 51 яше тулган хатын-кыз җаваплы вазифага каршы атлый.

Тумыштан һәркем үз бәхете белән туа. Хәер, аягыңа уралса, аның бәхет икәнен тоймыйсыңдыр, бәлки. Җиңел килгән бәхет бәхетмени, эзләп тапкан бәхет кадерле, дип тикмәгә генә җырламыйлардыр! Моның асыл мәгънәсен адәм күп сулар аккач, потлап тоз ашагач кына аңлый торгандыр шул. Венера ханыма барысына да канәгать булып яшәргә мөмкин иде. Юк шул, күңел дигәне һаман эзләнә, очар коштай талпынып, яңа үрләргә ашкына. Мактаулы хезмәткә илтүче юл сикәлтәсез, шоп-шома буламыни? Уңышлыкларга юл ача торган сукмакларга гына үлән үстермиләр. Ниндидер югалтулар бәрабәренә булса да.

Камышлыда төпләнгәч, Венера ханым тормышын ак биттән башлады дисәм, һич ялгыш булмас. Яңа өй җиткерү, социаль үзәкне төзекләндерү, кадрлар белән эшләү күп көч һәм эшкә сизгерлек таләп итә. Берничә елдан аны район башлыгының социаль сораулар буенча урынбасары итеп билгелиләр, яңа вазифалар йөклиләр. Янә тагы ике ел дәвамында ул Самар шәһәренә йөреп, социаль яклау министерствосында

алып баручы белгеч вазифасын башкара. Олы яшьтәге ханымның юлда йөрүләре, җитәкчелек эшенең авырлыгы да исәнлегенә йогынты ясамый калмый, әлбәттә, ул йөрәгенә катлаулы операция ясата.

Менә бер генә мизгелгә тын алып, үз-үзеңне тәрбияләп, балаларыңның уңышларына куанып, оныкларыңны сөеп яшәр вакыт җитте. Тик Венера ханым кеше белән аралашмыйча, эшсез тора аламы соң?! Социаль яклау министерствосыннан бик соралгач, ул тагы социаль ярдәм күрсәтү үзәгенә эшкә килде. Беразга гына дигәне өч елга сузылды.

Шуны әйтеп үтәргә кирәк, Венера Хәмит кызы эшләү дәверендә Камышлыда һәм районыбызның һәр авыл үзидарәсе каршында көндезге ял итү бүлекләре ачылды. Өлкә күләмендә беренчеләрдән булып социаль хезмәткәр Кадимә Гатауллина караучысыз калган олы яшьтәге өч авылдашын үз гаиләсенә алып тәрбияли башлады (бер сүз белән әйтсәк, асрамага алу). Россия Федерациясе буенча иң яхшы социаль хезмәткәр дә Камышлы районында. Гөлчирә ханым Мөнирова Мәскәүгә барып, президентыбыз кулыннан бүләкләр алып кайтты. Болар барысы да Венера Галимованың хаклы рәвештә мактаулы хезмәте.

Күп тапкыр Венера Хәмит кызы янына хезмәтем буенча кергәнем булды. Коллективта һәрвакыт тигезлек, тыныч, яхшы мөгамәлә мине әсир итә иде. Ул беркайчан да чәчрәп чыкмас, төптән уйламыйча, фикерен белдерергә ашыкмас, үзе бик тә зыялы. Сүзен һәрчак дәлилләп, хаклыгына ышандырып сөйләр. Шуңа да Венера Галимова иңгә-иң терәлеп эшләгән хезмәттәшләренә акыллы киңәше, җылы сүзе белән таяныч булды, аларның чиксез хөрмәтен яулады. Ә олыларның рәхмәт сүзләрен бергә җыйсаң, бер зур тауны тәшкил итәр иде.

Тормыш юлы үткәндә адәм баласы төрле мизгелләр кичерә: югалтулар, кайгы-хәсрәт, шатлыклар. Венера Хәмит кызын да шундый мизгелләр читләп үтмәгәндер. Авырлыкларга сынмавы, сыгылмавы, бүген дә якыннарына кирәкле кеше булып калуы белән ул бик тә бәхетле кеше диярдем. Хезмәтенә бар көчен биреп эшләп, якташлары күңелендә эз калдырган ханымны милләтебезнең күрке димичә, ни дисең.

“ТУГАН ТЕЛЕМ – ТАТАР ТЕЛЕ, ТУГАН ҖИРЕМ – САМАР ҖИРЕ...”

24-нче апрельдә бөек татар шагыйре Габдулла Тукайның туган көненә багышлап, “Яктылык” мәктәбендә татар телен һәм әдәбиятын белүче укучылар арасында 1-нче шәһәр бәйгесе узды. Бу чарада Самарның рус мәктәпләрендә белем алучы татар балалары катнашты. (Әйтергә кирәк, алдан конкурста катнашырга теләгән 30-га якын баланың берегә барысы тик 12-се генә килгән иде. Укучыларның яшь аермасы да шактый: Ләйсән Шәрифуллинага 6 яшь булса, 176-нчы мәктәпнең 10-нчы сыйныф укучысы Лилия Зәйнетдиновага 16 яшь иде.) Конкурсның шарты буенча ул ике этапка бүленеп үткәрелде. Алдан укучылар татар теленнән һәм әдәбиятыннан тест яздылар. (Бу тестларны “Яктылык” мәктәбенең татар теле укытучылары әзерләде һәм тикшерде.) Биремнәр, укучыларның яшьләренә карап, 3 төркем өчен әзерләнделәр:

1-нче төркем – 1-4 нче сыйныф укучылары кергән кече яшьтәгеләр төркеме.

2-нче төркем – 5-8 нче сыйныф укучылары кергән урта яшьтәгеләр төркеме.

3-нче төркем – 9-11 нче сыйныф укучылары кергән олы яшьтәгеләр төркеме.

Билгеләнгән вакытта катнашучылар тестны язып бетерделәр. Укучыларның биремнәрне үтәгәндә, гомумән, билгеле дәрәҗәдә сорауларны аңлап, дөрес итеп җавап бирергә тырышулары ачыкланды. Моңа мисал итеп, 154-нче мәктәпнең 5-нче сыйныф укучысы Наилә Газизованың эшен атарга була.

Аннары бәйгенең икенче этабы мәктәпнең актлар залында дәвам итте. Анда укучылар яраткан шагыйрьләренең шигырьләрен сәнгатьле итеп яттан сөйләделәр. Бу бәйгедә катнашучылар да үзләренең татар шигърияте белән кызыксынуларын күрсәттеләр. Шигырь сөйләүчеләргә бәяне «ИПОЗЕМбанк» президенты Лилия Сәлахова житәкчеле-гендәге жюри әгъзалары бирделәр.

1-нче этапта үз төркемендә барлык сорауларга да дөрес итеп җавап биреп, иң күп балл җыйган 154-нче мәктәпнең 5 нче сыйныф укучысы Наилә Газизова танылса, 2-нче этапта сәнгатьле итеп шигырь сөйләүчеләр арасында 121-нче мәктәпнең 6-нчы сыйныф укучысы Фәрзәнә Мәхмүтовага тиңнәр булмады. Бөтен сынауларны үткәч, жюри әгъзалары бу бәйгенең җиңүчеләрен атадылар.

1-нче төркемдә (1-4 нче сыйныф укучылары кергән кече яшьтәгеләр төркеме) урыннар менә шулай бирелде:

1-нче урынга 154- нче мәктәпнең 3-нче сыйныф укучысы Билал Газизов лаек дип табылды, ә 2 -нче һәм 3- нче урыннарга 131-нче мәктәпнең 2-нче сыйныф укучылары Шамил Әюпов һәм Рамил Дәүләтов чыктылар.

2-нче төркемдә (5-8 нче сыйныф укучылары кергән урта яшьтәгеләр төркеме) җиңүчеләр:

1-нче урында – 121-нче мәктәпнең 6-нчы сыйныф укучысы Фәрзәнә Мәхмүтова;

2-нче урында – 154-нче мәктәпнең 5-нче сыйныф укучысы Наилә Газизова;

3-нче урында - 152-нче мәктәпнең 8-нче сыйныф укучысы Азат Гатауллин.

3-нче төркемдә (9-11 нче сыйныф укучылары кергән олы яшьтәгеләр төркеме) бердәнбер катнашучы - 176- нчы мәктәпнең 10-нчы сыйныф укучысы Лилия Зәйнетдинова җиңүче дип табылды.

Бәйгедә җиңүчеләр мәктәптә һәм тормышта бик тә кирәкле бүләкләргә лаек булдылар:

1-нче урын яулаган укучыларга ноутбук һәм кәрәзле телефоннар тапшырылды, ә 2-нче һәм 3-нче урыннарны алган балаларга шулай ук кыйммәтле бүләкләр, шул исәптән электрон китаплар, фотоаппаратлар, MP-3-плеерлар, бирелде.

Иң яшь катнашучы - 6 яшьлек Ләйсән Шәрифуллина аерым призга лаек булды. Ярышта урын алмаган башка укучылар да бүләксез калмадылар.

Барча бүләкләрне дә «ИПОЗЕМбанк» әзерләгән иде.

Самар шәһәренең “Яктылык” татар милли-мәдәни компонентлы мәктәбе директоры Радик Газизов һәм Самар өлкәсенең “Туган тел” татар җәмгыяте президенты Ильяс Шәкүров бәйгенең татар телен, мәдәниятен саклау һәм үстерү максаты белән үткәрелүе турында әйттеләр, барлык укучыларны бу чарада катнашулары, анда җиңүләре белән котладылар.

Ярышта катнашкан ул-кызларын һәм оныкларын котларга әти-әниләр, әби-бабайлар, хәтта балаларның карт әбиләре дә килгәннәр иде. Бу күренеш укучыларның үзләренең дә татар теле белән кызыксынуларын һәм әти-әниләрнең дә балаларын татар рухында, татар мохитендә тәрбияләргә тырышуларын күрсәтүче дәлилләрнең берседер, мөгаен.

Конкурсны оештыручыларның һәм катнашучыларның фикеренчә, татар телен һәм әдәбиятын белүчеләр арасында үткәрелгән 1-нче шәһәр бәйгесе уңышлы гына булды. Киләчәктә дә аны ел саен ”Яктылык” мәктәбендә үткәрү күздә тотыла.

Бу бәйге Самар шәһәрендә яшәүче һәр татар гаиләсенә үрнәк булып калсын һәм, милли рухлы татар балаларын берләштереп, шундый төр бәйгеләрдә катнашырга теләүчеләрнең санын арттырыр, дигән өмет-теләктә калабыз.

**Самар шәһәре “Яктылык” мәктәбенең татар теле һәм әдәбияты укытучысы
Нурзидә ФӘЙЗУЛЛИНА**

В САМАРЕ ПРОШЕЛ ПЕРВЫЙ ГОРОДСКОЙ КОНКУРС ЗНАТОКОВ ТАТАРСКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ СРЕДИ УЧАЩИХСЯ

24 апреля 2013 года в школе «Яктылык» г. Самара состоялся первый городской конкурс знатоков татарского языка и литературы среди учащихся 1–11 классов самарских школ. К сожалению, пока в нем приняли участие только 12 школьников из разных общеобразовательных учреждений городского округа.

Римма НУРЕТДИНОВА

Мероприятие было организовано муниципальным бюджетным общеобразовательным учреждением — средней общеобразовательной школой «Яктылык» и Самарской областной татарской организацией «Туган тел» с целью сохранения и развития татарского языка в г. Самара.

С напутственными словами перед конкурсантами выступили президент СОТО «Туган тел» И.Г. Шакуров, директор самарской школы «Яктылык» с татарским культурно-национальным компонентом Р.Р. Газизов, член СОТО «Туган тел» А.К. Надиров, пожелав им удачи и победы в предстоящих заданиях.

Конкурс состоял из письменного и устного туров. Ребята выполнили задания по родному языку и литературе в форме теста, затем наизусть прочитали стихотворения из творчества татарских поэтов.

Победителей и участников ждали интересные подарки и призы. Обладателям первых мест были вручены ноутбук и сотовые телефоны. Занявшие 2 и 3 места также получили ценные подарки, среди которых были электронные книги, фотоаппараты, МР-3-плееры. Средства на приобретение победителям конкурса призов и подарков выделил ООО «ИПОЗЕМбанк».

Так, среди конкурсантов младшей возрастной группы первое место занял ученик 3 класса школы № 154 Билял Газизов, ученики 2 класса школы № 131 Шамиль Аюпов и Рамил Давлятов заняли 2 и 3 места соответственно.

Среди учащихся средней возрастной группы первое место заняла ученица 6 класса школы № 121 Фярзана Махмутова. Второе место у ученицы 5 класса школы №154 Наили Газизовой, а третье – у ученика 8 класса школы №152 Азата Гатауллина.

В старшей возрастной группе состязалась всего одна участница – ученица 10 класса школы № 176 Л. Зайнетдинова, которой присудили 1 призовое место.

Первый городской конкурс знатоков татарского языка и литературы среди учащихся 1–11 классов городского округа Самара, по мнению организаторов и участников, удался, и теперь планируется сделать его ежегодным. Надеемся, что в последующие годы в конкурсе примут участие еще больше конкурсантов и между ними усилится конкуренция.

13 апреля 2013 года в КДЦ им. В. Я. Литвинова прошел, как повелось каждый год по весне, областной детский фестиваль «Поют татарские дети». Организаторы праздника – Самарская областная татарская национально-культурная автономия, Татарская национально-культурная автономия г.о. Самара при поддержке Министерства культуры Самарской области и Дома дружбы народов Самарской области.

Наталия ХАРИТОНОВА, *www.samddn.ru*

КАК ПОЮТ, КАК ТАНЦУЮТ ДЕТИ!

Как принято, в этом году у фестиваля актуальный юбилейный посыл – он был приурочен к 10-летию Татарской национально-культурной автономии г.о. Самара. Но главным было то, что не меняется со временем – на редкость обаятельное настроение этого праздника, свежесть и искренность того, что делали на сцене его юные участники.

Впрочем, всё началось раньше, нежели развернулось сценическое действо. В фойе работала выставка мастеров разных ремесел. Одно из самых ярких впечатлений – экспозиция авторских украшений Милеушы Завьяловой. Она изобретательно и при этом как-то очень искренне работает в обобщенно-этническомнью-эйджевом духе – фантазийные сочетания оленьего рога, меди, бисера, минералов и окаменелостей, свидетелей геологической истории Поволжья. Традициями татарского искусства заинтересовалась не так давно, но они уже живут в её вольном причудливом творчестве. Она учится и учит других, детей, конечно, тоже... А «специальный гость» праздника – детский журнал «Тылсымлы куллар» («Волшебные ручки») – проводил занимательный мастер-класс для детей и их родителей.

Но вот началась торжественная часть, во время которой поздравляющие – представители Самарской Губернской Думы, администрации г.о. Самара, национально-культурных объединений, бизнес-структур, председатель Регионального духовного управления мусульман Самарской области муфтий Талип-хазрат Яруллин – отдавали заслуженную дань признательности организаторам фестиваля, юбиляру – Татарской национально-культурной автономии г.о. Самара. И шла своим чередом фестивальная программа. Феерически выступали ребята из Тольятти, Казани – прекрасны были соло на курае Лейсан Фазуллиной, живое переменчивое пение Ильмиры Ибрагимовой...

А как порадовали таланты из самарской школы «Яктылык» с углубленным изучением ряда предметов! Складывалось впечатление, что в ней

учатся сплошь юные дарования – столько выходило на сцену удивительных ребят в самых разных, не похожих друг на друга номерах! Сначала они задали тон всему действу – вышли в «танце разных народов», гармонично соединившем русские, татарские, украинские костюмы и танцевальные движения. С полной отдачей и погружением в образ танцевали башкирский, испанский танец, изящнейший менуэт. Младшеклассники радостно, как жаворонки, пели татарские песни, с упоением аккомпанируя себе на ложках.

Огромное спасибо хотелось сказать тем, кто их так замечательно воспитал, увидел и раскрыл их дарования. И учителей из школы «Яктылык» пригласили на сцену, поблагодарили за труд – как это было естественно и при этом этически, педагогически правильно!

Казалось бы, уже было несколько кульминаций праздника, а его торжественный настрой всё оставался на высоте. Вот на сцену вышли крепкие спортивные ребята из футбольной команды «Идель». В этом году они второй раз подряд побеждают на открытом областном турнире по мини-футболу «Дружба народов», демонстрируя завидный спортивный характер и волю к победе (у команды Волжского казачьего войска выиграли в серии пенальти). Директор Дома дружбы народов Дмитрий Мюльбах вручил спортсменам впечатляющий кубок и поблагодарил за красивую игру.

После перерыва, заполненного играми и конкурсами, дети вернулись в зал. Теперь они все стали зрителями и с удовольствием посмотрели спектакль «Шурэле online» Татарского государственного театра драмы и комедии им. К. Тинчурина. В нем на одной сцене сошлись порождения фольклорного сознания: Шурале, Убырлы, Камыр-батыр — и Шрек, Спайдермен, Микки Маус. Их ждут большие испытания, так как злой профессор Доктор Вирус украл единственный экземпляр книги «Татарские народные сказки». Такой вот микс, точно воспроизводящий сознание современного ребенка. Главное, чтобы эта амальгама оставалась многоцветной, чтобы не исчезало богатство и многообразие чувств, смыслов, ассоциаций, связанных с национальной культурной традицией. Завершившийся фестиваль показал, как необходима эта составляющая для становления личности.

“МОҢЛЫ ЧИШМӘ” ЙОЛДЫЗЛАРЫ

Самар өлкә Халыклар дуслыгы йортында балалар арасында беренче “Моңлы чишмә” караоке-конкурсы булып үтте. Аны “Ипозембанк” ачык акционерлык җәмгыяте ярдәмендә өлкә “Туган тел” татар җәмгыяте әзерләп уздырды. Ә караоке-конкурсы идеясын уйлап чыгаручы һәм тормышка ашырып баручылар - Фәрхәт һәм Альбина Мәхмүтовлар.

Алар күптән түгел яшьләр арасында да шундый ук конкурс уздырганнар иде.

Хәзер инде менә 17 яшькәчә балаларга да чират житте. “Күмәк җырлау культурасы югалып бара бит. Балаларны шуңа өйрәтү максатыннан оештырабыз шушы конкурсларны”, - ди Фәрхәт Мәхмүтов.

Фәрхәт һәм Альбина катнашучыларны Самарның музыка мәктәпләреннән, районнардан һәм интернет аша эзләделәр. Чарага килергә 17 кеше теләк белдергән булса, катнашучылар уникәү генә иде. 10 - 13 һәм 14 - 17 яшьләрдәге Самар шәһәре, Камышлы һәм Красный Яр районнары балалары башта музыкасыз, аннары караоке көенә кушылып җырлап күрсәттеләр. Дулкынлануларына карамастан, балалар тамашачыларга чын бәйрәм ясадылар.

Әлбәттә, барысы да бик шәп җырлады, дип әйтеп булмый: кемнәр артык дулкынланды, кемнәр көе ноталарына тәңгәл килә алмады, кемнәр тавышы әкрен чыкты. Тик шунысын билгеләп үтәргә кирәктер: барысы да татар җырын яхшы белүләрен күрсәттеләр.

Конкурста катнашучылар арасында Самарның “Яктылык” мәктәбендә генә түгел, башка шәһәр мәктәпләрендә укучылар да катнашты. Мәсәлән, Анастасия Шалимова, татар телен белмәвенә карамастан, “Матур булсын” һәм “Туган як” җырларын махсус өйрәнеп килгән.

Камышлы районының Яңа Усман авылында яшәүче 17 яшьлек Илгиз Хәсәншинның чыгышы алкышларга күмелеп барды. Аның көр тавышы жюри әгъзаларына гына түгел, залда утыручы барлык тамашачыларга да бик ошады. Аңа жюри әгъзалары Л.Р. Нечаева, И.И. Колючев, Д.И. Сәйфиев, һичшиксез, беренче урынны бирделәр. Икенче урында - Анастасия Шалимова һәм өченче урында - Альбина Әпсәләмова (“Яктылык”).

Ә яшьрәк балалар арасыннан беренче урын - Фәрзәнә Мәхмүтовага (121нче мәктәп), икенче урын - Әлсинә Дәүләтбаевага (“Яктылык”) һәм Алсу Мөхетдиновага (121нче мәктәп) тәтеде. Аларның барысына да “Туган тел” җәмгыяте дипломнары һәм призлар - ноутбуклар, планшетлар, смартфон һәм кәрәзле телефоннар тапшырылды. Ә Илгиз Хәсәншинга иң зур бүләк - телевизор бүләк ителде.

Данияр СӘЙФИЕВ.

«РОДНЫЕ НАПЕВЫ»: ЧТОБЫ ПЕСНЯ ТАТАРСКАЯ ЖИЛА…

20 апреля 2013 г. в Доме дружбы народов Самарской области состоялся I региональный караоке-конкурс татарских песен среди школьников «Родные напевы», организованный областным татарским обществом «Туган тел». Призванный сохранять традиции национального песенного искусства, этот конкурс привлёк молодёжь в первую очередь своей формой - популярным в наши дни пением-караоке, когда есть возможность исполнять песню под аккомпанемент заранее записанной музыки.

Караоке - замечательное изобретение человечества, ведь оно придумано именно для непрофессионалов и даёт возможность публично петь даже тем, кому, как говорят, «медведь на ухо наступил»: фонограмма для такого певца становится «скелетом», на который можно опираться и не бояться спеть плохо. А что уж говорить о тех, кто любит и умеет петь…

Интересно, что само слово «караоке» образовано слиянием двух слов: японского «кара» (пустота) и английского «орке» (orchestra - оркестр). Пере-

фразируя это сочетание слов, можно сказать: «пустоты» в конкурсе, который организовал «Туган тел», не было вовсе! А было пение - замечательное, пусть даже и не профессиональное, наполненное большой душевной теплотой и желанием показать миру всю красоту и богатство татарской музыки…

Конкурс проводился только в одной номинации - сольное пение. В нём приняли участие несколько десятков человек в возрасте от 10 до 17 лет, которые соревновались в двух возрастных категориях - средней и старшей. Прослушивание старшей группы было 17 февраля, и вот теперь дошла очередь до ребят среднего возраста.

Каждый участник исполнял два вокальных произведения, одно - без инструментального сопровождения (этот тур назвали «а капелла», но это не совсем точно: акапелльное пение - в первую очередь многоголосное хоровое пение, без инструментального сопровождения), а вот во втором туре ребятам было предложено выбрать из 50 песен одну и исполнить её караоке.

Как пояснил председатель жюри конкурса, вице-президент общества «Туган тел», заслуженный работник культуры РФ и Республики Татарстан, руководитель ансамбля песни, танца и поэзии «Ялкынлы яшьлек» Ильгиз Исмаилович Колючев, идея проведения подобных конкурсов возникла в связи с тем, что песенное творчество как жанр постепенно угасает - именно непрофессиональное пение, пение в кругу друзей, за праздничным столом. И его, конечно, нужно возрождать.

Трудно не согласиться с И. И. Колючевым и его тревогу можно понять. Действительно, люди старшего поколения (и, конечно, не только татары) помнят, как популярно было в советские годы пение - на всех застольях, на всех праздниках, личных и общественных, даже на улицах - люди шли из гостей и пели песни - и народные, и эстрадные (которые по сути были тоже народными - та же «Надежда - мой компас земной». Анна Герман, Эдита Пьеха, Лев Лещенко и многие другие дали миру песни, которые знали и пели за каждым столом люди всех национальностей)…

Но если советские песни сегодня хотя бы иногда, но всё же звучат публично, то с песнями на национальных языках картина совсем иная. Если в семье перестают петь, если родители не приучают детей к пению на родном языке - то постепенно песенный жанр уходит в небытие…

Так что замечательно, что у ребят, которые приняли участие в этом конкурсе, была возможность поближе познакомиться с татарскими песнями, поискать среди них те, которые ближе к душе, проникнуться их духом.

10-летняя Альфинур Махматова из Красного Яра, например, выбрала песню о войне и посвятила её (хотя со сцены это и не было произнесено) своему прадеду, который погиб в Великую Отечественную. На конкурс девочка приехала вместе с мамой, выступала в ослепительно красивом платье, которое купили специально для выступлений на сцене (в родном селе она уже выступала в песенных конкурсах и даже заняла на последнем конкурсе «Красноярские звёздочки» второе место в районе).

- А поёшь ли ты песни на родном языке дома? - спрашиваю девочку.

Она улыбается:

- Конечно, пою, и дома, и на конкурсах. На свадьбе у сестры недавно пела.

Мама Альфинур Аниса Махматова добавляет:

- Она даже когда пылесосит пол, поёт! И я, конечно, очень этому рада. Потому что это важно, это продолжение традиций…

- Вы сама музыкант?

- Нет, я работаю процедурной медсестрой в районной поликлинике. Но музыку люблю. И считаю, что такие конкурсы очень нужны, потому что дети должны знать свою национальную культуру, знать песни, не забывать родной язык…

А вот другая участница конкурса - 17-летняя студентка Самарского социально-педагогического колледжа Анастасия Шалимова - татарского языка не знает - вот так получилось… Но песни выучила добросовестно и пела очень выразительно и, что немаловажно, уверенно. У неё необычайно красивый низкий голос, «бархатное» меццо, и зал отметил эту выразительность горячими аплодисментами, а жюри присудило девочке второе место.

Уже после выступления, в перерыве, пока жюри подводило итоги, нам с Асей и её подругой и однокурсницей Алиной Апанаевой довелось пого-

ворить о музыке и об этом конкурсе. Девушки уверены, конкурс «Родные напевы», хотя он и первый по счёту, - это большое событие в жизни татар, и он обязательно приживётся. И дело даже не в том, что спонсоры конкурса приготовили ребятам просто царские подарки: за призовые места - плазменный телевизор, нетбук, MP3-плееры и т. д., всем остальным участникам, даже тем, кто не занял никаких мест, - вручили дипломы участников и симпатичные плюшевые игрушки, мальчикам - футбольные и волейбольные мячи.

- Конечно, дети есть дети, особенно маленькие, для них игрушки в качестве приза - это очень большая радость и стимул продолжать петь, - говорит Ася скорее даже не как участница конкурса, а как будущий музыкальный педагог. - И тем не менее главное в этом конкурсе - то, что все мы, и дети, и взрослые, слышим и исполняем песни на татарском языке.

Однокурсница Аси Алина добавляет с восторгом:

- Честно говоря, я даже не ожидала, что будет так здорово. Я сама из Татарстана, в Самару приехала учиться. И сегодня, когда пришла в Дом дружбы народов, словно в родной дом попала: все говорят по-татарски, звучат татарские песни - это так приятно!

- Мы специально составили такой большой список из 50 песен, - чтобы, готовясь к конкурсу, дети имели возможность хотя бы по одному разу просмотреть каждую песню, может быть, пропеть её, прежде чем выбрать одну для исполнения перед публикой, - поясняет Ильгиз Исмаилович Колючев. - Так что это не просто соревнование и не просто «раздача» призовых мест, у конкурса более глобальные задачи.

Кстати, о членах жюри. Помимо Ильгиза Исмагиловича Колючева, в его состав вошли директор общества «Туган тел» Данияр Ирекович Сайфиев и доцент кафедры хорового дирижирования и сольного пения Поволжской социально-гуманитарной академии Людмила Романовна Нечаева.

Жюри оценивало выступления участников по 10-балльной системе, по сумме набранных в обоих турах баллов и выявлялись победители.

Надо сказать, что оба тура были очень интересными. Первый - потому что, по сути, это было «домашним заданием»: дети выбирали песни сами, загодя, и было интересно узнать об их предпочтениях. Второй - потому что это был настоящий парад музыки и… кинематографического творчества: ребята пели глядя на большой экран, вывешенный над сценой, на нём, помимо слов песен, сменяли друг друга кадры видеозаписи по теме песни.

Алсу Мухутдинова, пятиклассница самарской школы № 121 выбрала песню про гармонь. Айгуль Нуризянова, 15-летняя ученица самарской школы «Яктылык», спела песню «Рябина моя» - очень красиво звучал её мощный голос - меццо-сопрано, сопровождая не менее красивый видеоряд: красоты родной природы, раздолье полей и лесов… Кроме того, у Айгуль был очень богатый национальный костюм, но самое главное - длинная коса - украшение любой девочки! - в которую были вплетены изящные украшения наподобие жемчужин…

Её ровесница и одноклассница Альбина Абсалямова очень душевно, с невероятным трепетом в голосе исполнила песню про маму - этой девочке присудили третье место.

А вот победителем конкурса стал 17-летний Ильгиз Хасаншин из села Новое Усманово Камышлинского района, можно сказать, наш самарский Робертино Лоретти. Юноша буквально сразил публику татарской народной песней «Сибелэ чэчем» - «Вьются волосы» - и получил главный приз спонсоров - телевизор.

В завершение конкурса все его участники получили подарки - их вручали директор общества «Туган тел» Данияр Сайфиев и член совета этого общества Фархат Махмутов.

Ведущая праздника - преподаватель Самарского социально-педагогического колледжа Альбина Махмутова - очень тепло поздравила всех его участников, пояснив, что по условиям конкурса было присуждено только три места, в номинациях победителей не определяли, но все без исключения дети молодцы и потому заслужили подарки за участие в конкурсе.

После этих слов ребята просияли улыбками и с радостью сфотографировались на память вместе с организаторами и членами жюри конкурса.

Светлана Ишина

P.S.

Знаете, что было самым интересным на этом конкурсе лично для меня - не как журналиста, а как обычного слушателя? То, что не зная татарского языка, я смогла понять, о чём поют ребята. Сама музыка, сама манера исполнения и, конечно, видеоряд, который был представлен на экране, давал полное представление о содержании каждой песни. Юные вокалисты смогли сделать главное - донести до слушателя дух каждой песни. Наверное, потому, что каждому из них хотелось не просто взойти на сцену и хотя бы несколько минут почувствовать себя эстрадной звездой, но и потому, что для каждого из них татарская песня - родная песня, «родной напев». И очень отрадно, что никакие современные поп-ритмы, «унифицирующие» музыку и выхолащивающие из неё её сердечность, не могут заслонить главное - душу народа. А она, эта душа, эта сердечность, конечно, живёт в песне. И передаётся из поколения в поколения благодаря таким вот конкурсам…

Имя татарского писателя Халика Садри появилось в печати в 1912 году. Но литературной деятельностью по-настоящему он начал заниматься только после Великой Октябрьской революции. Он проявил себя во всех литературных жанрах: в прозе и поэзии, драматургии и публицистике. Любимой темой в его творчестве была пропаганда техники. В этом он оригинален как писатель. С самого начала своего творчества Х.Садри работает над тематикой, связанной с механизмами.

Шамил БАҺАУТДИН

Халик САДРИ

Халик Садри родился в 1890 году в селе Старое Ермаково Бугурусланского уезда Самарской губернии в семье батрака. Когда ему был всего один год, умер отец, а в шестилетнем возрасте совсем осиротел - умерла мать. С 7-8-летнего возраста он начал батрачить у деревенских баев. А потом начал учиться и одновременно работал в сельской школе. Ему было 10 лет, когда очень умный и добрый сельский кузнец Гасым абзый помог ему переехать в Бугуруслан и поступить учиться в татарскую школу. Проучившись два года, он поступил в ремесленное училище и в 15 лет окончил его. Затем устроился на работу.

До революции Халик Садри побывал во многих городах России и работал на разных предприятиях. В 1905-07 годах на нефтяных промыслах в г. Баку он работал масленщиком; в 1907-1909 годах - в Оренбургской типографии помощником машиниста; в 1909-10 годах - в Уфе в типографии «Шарык» электромонтером; в 1910-12 годах - машинистом паровой мельницы в Бурецком уезде Уфимской губернии; в 1912-15 годах в Бугурусланском уезде на нефтеразведочном промысле машинистом и в 1915-17 годах работал механиком в Самаре. Там же познакомился с В. Куйбышевым. Таким образом, до революции он прошёл очень сложную жизненную школу.

Сразу после февральской революции он вступил в ряды партии большевиков. Под руководством В. Куйбышева, вёл работу среди заводских рабочих и активно боролся против Временного правительства. После победы Октябрьской революции по предложению председателя Самарского ревкома В. Куйбышева при Самарском Губкоме была организована секция татаро-башкирских большевиков, председателем которой был назначен Халик Садри.

В середине 1918 года Х. Садри организовал отряд Красных партизан для борьбы против белочехов, потом со своим отрядом вступил в Чапаевскую дивизию. Летом этого же года после занятия Самары белочехами, ЦК РКП(б) направил его на Архангельский фронт, где Х. Садри был ранен.

Потом работал в Москве, принимал участие в освобождении Казани. Приехав в Самару, он работал председателем бюро татарских коммунистов при Губкоме и одновременно редактировал газеты на татарском языке.

В 1920-21 гг. он боролся против кулацкого мятежа и банд Колчака, организовывал батальоны, на Бугульминском, Карабашском фронтах был военкомом.

После гражданской войны Халик Садри снова вернулся к своей профессии и в 1922-25 годах работал механиком на Бугурусланской электростанции. Позднее он стал её директором. В 1925-28 гг. учился в татарском коммунистическом университете г. Казани. Окончив его, Халик Садри начал работать ответственным секретарём парткома при управлении Казанского трампарка. Потом был назначен директором завода «Спартак». В 1931 году избран председателем Татарского Областного совета изобретателей. В 1938 году был назначен председателем репертуарной комиссии Татарского управления искусств.

С самого начала Великой Отечественной войны Х. Садри ушел на войну и служил батальонным комиссаром до 1946 г. Был награждён двумя орденами Красной Звезды, орденом Отечественной войны второй степени, медалями. После войны начал работать уполномоченным Литфонда СССР при Татарском Союзе писателей. В связи с 30-летием ТАССР Х. Садри был награждён орденом «Знак Почёта».

Исключительно богатый событиями и сложный жизненный путь Халика Садри отражен и в его произведениях. С его жизнью можно познакомиться через его прозаические произведения (рассказы, повести, романы и очерки). В 1913 году был напечатан его рассказ «На мельнице». Это единственное прозаическое произведение, написанное до революции. Несмотря на незначительность объёма, этот рассказ Халика Садри ярко отражает жизнь рабочих в дореволюционной татарской литературе. Это произведение показало, что он стал последователем таких писателей как Гафур Колахметов и Шариф Камал, которые первыми отразили жизнь рабочих в татарской художественной литературе. И после революции Халик Садри продолжает эту тему.

Своим романом «Наша заря», повестью «Герои Родины» и рассказом «Сын кузнеца» Халик Садри положил начало мемуарному жанру, который в татарской литературе тех лет был отсталым. Это - одна из характерных черт творчества писателя.

После революции были напечатаны такие произведения Х. Садри как роман «Наша заря», повесть «Герои Родины», рассказы «Сын кузнеца», «Так началось» «Дочь партизана», множество маленьких очерков и воспоминаний. Некоторые из них вышли и на русском языке. Несмотря на свою простоту, они пронизаны глубоким патриотизмом. Многие из них посвящены революционному подполью и Гражданской войне.

Кроме прозаических, Халик Садри написал и поэтические произведения. На некоторые из его стихов написана музыка, и они исполнялись с большой любовью.

В дореволюционной печати Х. Садри был известен своими публицистическими статьями на научно-технические темы. С 1912 года он печатал свои статьи о труде ремесленников под псевдонимом «механик» или «машинист Габделхалик Садри» в газетах «Время», «Звезда», в журналах «Шура», «Икътисат» и «Торговля России». Некоторые из этих статей вышли потом отдельной книжкой. И после революции он ещё долго писал в этом жанре.

С 1912 по 1936 год было напечатано около 10 его книг на научно-технические темы. Для распространения научно-технического образования среди широких масс в эпоху индустриализации страны, разрушенной в Гражданской и Отечественной войнах, эти произведения, безусловно, имеют большое значение. После революции Х. Садри долгое время возглавлял организацию изобретателей ТАССР. В области науки и техники у него есть ценные изобретения.

Таким образом, Халик Садри - разносторонний писатель, работник культуры и изобретатель, внесший значительный вклад в развитие татарской культуры, литературы и технического прогресса.

(Перевод с татарского
Журнал «Совет эдэбияте» №8, 1950 г.)
Подборку сделал Фарид Шириязданов

«Тырышкан - табар, ташка кадак кагар»

Соңгы вакытларда Самар шәһәрендә уздырылган татар бәйрәмнәрендә иганәчеләр исемлеген игълан иткәндә инде яхшы таныш булган исемнәр арасында бер яңа исем яңгырый башлады – Илдар Галиев. Татар чараларын үткәрүдә ярдәм кулын сузган бу тагын бер мәрхәмәтле кеше кем икән? – дигән сорау тумый калмады, билгеле...

Миләүшә ГАЗИМОВА

Берничә бәйрәмдә аңа милли хәрәкәткә үз өлешен керткәне өчен рәхмәт хаты да тапшырдылар. Тик минә һәр очракта сәхнәгә ул үзе түгел, ә йә хатыны, йә хезмәттәше чыкты. Аның белән танышып аралашкач кына, мин моның сәбәбен аңладым - Илдар әфәнде үзен публикага күрсәтергә яратмаучы бик тыйнак кеше икән.

Сөйләшеп утырганда да ул күп сөйләмичә, үзенә кагылышлы сорауларыма бик кыска гына итеп җавап бирде. Ә бит әле 40 яшен дә тутырмаган Илдар әфәндонең мактанырлык казанышлары аз түгел.

Иң беренче чиратта аның тырышлыгын, максатка омтылышлы булуын билгеләп үтәргә кирәктер. Андый кешеләр турында "Тырышкан - табар, ташка кадак кагар", диләр. Һәм ул кадагын да каккан, кирәген дә тапкан.

- *Тормыш өчен кирәкле бөтен нәрсәм дә бар,* - дип шөкеранә кыла Илдар әфәнде үзе.

Әле яшүсмер чагында ук ул каяндыр укып алган "Эзләгән - табар, теләгән - уңышка ирешер" дигән гыйбарәне плакатка язып, бүлмәсенең диварына элеп куя, һәм бу сүзләр күп еллар буе тормышта аның девизы булып торалар.

Илдар Галиев Куйбышев шәһәрендә туып-үсә. Әтисе Ульян өлкәсенең Яңа Малыклы районы Иске Төгәлбуга авылыннан, шоколад фабрикасында слесарь булып эшләгән. Әнисе - шәфкать туташы, Самар өлкәсенең Кубанкүл авылыныкы.

Илдар тыныч, яхшы тәрбияле малай, кечкенәдән мөстәкыйль булып үсә. Җәен Төгәлбуга авылына әбисе янына кунакка кайтып йөри. Дуслары, энеләре-абыйлары белән балыкка, су керергә, велосипедта йөрергә ярата. Балачагында археолог булырга хыялланган Илдарны үсә бара эшкуарлык кызыксындыра башлый.

Шулай яшүсмер чагыннан теләгәненә ирешергә омтылган, тырыш егет мәктәпне тәмамлагач та, эшкә урнаша һәм шул ук вакытта кичләрен идарә институтында базар һәм бәяләр буенча директор белгечлеген үзләштерә. "Волжский комсомолец" газетасында реклама агенты булып эшли ул. Аннан соң "Виктория" дип аталган бер фирмада шулай ук менеджер, соңрак биредә брокер конторасында җитәкче була.

Эшкуар булу теләге белән янган Илдар Галиев 1995 елда "Рост" дип аталган шәхси фирмасын ачып җибәрә һәм машина шиннары, тәгәрмәч дисклары сату белән шөгыльләнә башлый. Ә тора-бара "Мир колес" дигән яңа исем бирелгән аның компаниясе тагын да киңәя, үсә бара һәм ваклап сату белән генә чикләнмичә, күмәртәләп сатуга да керешә.

Бүгенге көндә биредә инде кырыкка якын хезмәткәр эшли. Ә бит бу эшне башлап җибәргәндә Илдар Галиев белән бергә алар бишәү генә булалар. Шулар арасында фирманың чишмә башында торган Альберт Әбсәләмов белән Марат Галиев бүгенге көнгә кадәр "Мир колес" компаниясендә хезмәт итәләр. Алар үз җитәкчеләре турында берничә сүз дә әйттеләр.

- *Илдар Галиев белән мин менә инде егерме ел буе эшлим. Фирманы ачканда безгә, биш кешегә, үзебезгә йөкче дә, шин монтажчысы да булырга, сату-алу эшләрен дә үзебезгә алып барырга туры килде. Аннары, компаниябез киңәйгәч, һәрберебезгә аерым вазифалар йөкләнде.*

Илдар Зиннәтуллович минем җитәкчем генә түгел, без аның белән яхшы дуслар да, безнең балаларыбыз да аралаша. Аны хезмәткәрләре дә, якыннары һәм туганнары да хөрмәт итәләр, чөнки ул бик мәрхәмәтле, әдәпле, аралашучан кеше. Илдарның дуслары да күп.

Аның тирән акылы, максатка омтылышлы булуы мактап телгә алырлык. Ул һәрвакыт теләгәненә ирешә, бер урында тук‍тап тормый, һәрчак үсеш юлында, - дип сөйләде үз җитәкчесе һәм дусты турында сатып алу бүлеге менеджеры Альберт Әбсәләмов.

Марат Галиев та әлеге фирмада унбиш ел эшли икән инде. Шушы дәвер эчендә биредә төрле вазифалар башкарып өлгергән бу егет бүгенге көндә сату бүлеге менеджеры.

- *Илдар Зиннәтуллович кебек җитәкчеләрне эзләп табарга кирәк әле! Үзенә мөрәҗәгать иткән һәр хезмәткәрен ул һәрчак яхшылап тыңлап, аның хәленә керергә тырыша, кирәксә, ярдәм кулын суза. Илдар әфәнде үз-үзенә дә, башкаларга да таләпчән. Башлаган эшен ул беркайчан да ярты юлда ташламыйча, аны*

ахырына кадәр җиткерә, - дип Илдар Галиев турында үз фикере белән уртаклашты ул.

Хезмәткәрләре тарафыннан шушындый яхшы сүзләр белән генә искә алынган җитәкчеләр, чыннан да, тормышта еш очрамый. Аның коллективында эшләүче кешеләр сүзләренчә, таләпчән булса да, Илдар әфәнде гадел, кешелекле, башкаларның хәленә керә торган җитәкче. Шуңа күрәдер дә: “Нәкъ сезнең компаниядә эшлисем килә”, - дип, аның фирмасына урнашырга теләп килүчеләр дә бар, һәм шундыйлар бүген дә биредә хезмәт итәләр.

Илдар Галиевның мәрхәмәтле, киң күңелле булуы аның нурлы күзләреннән, ачык йөзеннән, тормыш, кешеләр турында нинди фикер йөртүеннән үк яхшы күренеп тора. Һәм бу, чыннан да, шулай. Аның фирмасына төрле оешмалар да, шәхси үтенечләре белән гади кешеләр дә матди ярдәм сорап, еш мөрәҗәгать итәләр икән. Һәм Илдар әфәнде аларның берсен дә кире борып җибәрмичә, хәленнән килгәнчә булышырга тырыша. Шулай, алда язып үтелгәнчә, кайбер татар бәйрәмнәрен үткәрүгә да үз өлешен кертә ул.

“Мир колес” компаниясе Россия буенча төрле заводлар белән хезмәттәшлек итә. Ышанычлы, җаваплы, зур абруй яулаган бу фирмага клиентлары рәхмәт хатлары да, бүләкләр дә, кайберләре аның хезмәткәрләренә хәтта һәр елны чит илләргә путевкалар да бирәләр икән.

Эшлекле кеше буларак, Илдар әфәнденең буш вакытлары аз була, әлбәттә. Ә шушындый бәхет туры килгәндә, ул сәяхәт итәргә ярата икән. Бик күп илләрдә булган милләттәшебезгә Италия бик тә ошый.

Андагы матур архитектурага сокланырга, тәмле ризыкларын татып карарга, кызыклы кешеләре белән аралашырга ярата ул. Яңа урыннарда яңа тәэсирләр алу хуш килә аның күңеленә.

Илдар әфәндегә ничек тә 40 яшь биреп булмый. Актив яшәү рәвеше алып барганга, ул бүген дә егеттәй күренә. Үз гомерендә ул су астында аулау, балык тоту, тауда чаңгы шуу белән шөгыльләнгән.

Күптән түгел Илдар әфәнде яңадан чаңгыга баскан һәм моңа үзе дә шатланып туя алмый.

- Чаңгыда шуучыларның шулкадәр күп булуына исем китте! Кайберләре инде 80нче еллардан бирле бүгенге көнгә кадәр бу спорт төре белән шөгыльләнәләр, - дип сөйли ул.

- Балачактагы девизыгыз еллар узу белән үзгәрдеме? - дип сорадым мин аңардан.

- *Әлбәттә, хәзер, күп нәрсәгә ирешкәч, тормышта башка кыйммәтләр дә барлыкка килде. Хатыным Гөлназ, кызым Алинә белән улым Азат - минем иң кыйммәтлесе. Шуңа күрә эшкә генә бирелмичә, үзеңне күбрәк якыннарыңа, гаиләңә, балаларыңа багышларга кирәк, дип саныйм мин. Әлбәттә, эшем дә минем балам кебек, чөнки ул да күбесенчә миңа бәйле.*

Гаиләң, якыннарың, туганнарың, дусларың, яраткан эшең булса, бу дөньяда тагын нәрсә кирәк ди? Аллаһыга шөкер, минем боларның барысы да бар, шуңа күрә мин үземне бәхетле кеше, дип саныйм, - дип тәмамлады әңгәмәбезне Илдар әфәнде Галиев.

Гамил Сахаб улы Галиуллин турында ул исән чакта ук язарга уйлаган идем. Ләкин ниндидер бер билгесез сәбәпләр аркасында бу эшем кичектерелеп килде. Тикмәгә булмаган икән.

Фәния КӘРИМОВА

ӨЗЕЛГӘН МОҢ

Гамил абыйның, без аны үз итеп шулай атый идек, гомере чикләнгән булган. Ул кинәт, бер мизгел эчендә фаҗигале төстә вафат булды. Гүя аяз көнне аның гаиләсен, авылдашларны яшен сукты! Әле 29 октябрь көнендә генә Иске Ярмәк авылы Мәдәният йортында гармунының күреген киң итеп ачып уйнаган иде. Ул һәр җырчы белән бергә музыка диңгезендә йөзде, ялгышкан җирләрендә мимика белән булса да төзәтеп җибәрде. Ә күзләре никтер моңсу. Гамил абый арыган булса кирәк, дип уйлап та куйдым. Аны фотога төшердем. Кем уйлаган соңгы тапкыр дип. Шул төнне юлда аны әҗәл көтәр дип кем уйлаган!

Аның моңы өзелде. Ничек кинәт кабынган булса, шулай кинәт сүнде дә. Иске Ярмәк авылында үткән бәйрәмнәрдә аны юксыну хисе тагы да көчлерәк сизелә. Ничә тапкыр үземне эх, Гамил абый булсамы, дигән уй кисеп үтте! Эх, Гамил абый бу көйне болайрак, хислерәк итеп уйнар иде…

Ә гомерләр уза тора. Киткәннәр кире кайтмый, исәннәрнең хәтер җепләре чорнала бара. Укытучыбызның тормыш иптәше Гөлсинә ханым сагыштан җанын кая куярга белми бәргәләнеп йөргән көннәр дә артта калды. Хәзер инде аның күңелендә өзелеп сагыну, юксыну хисләре генә уелып ята. 39 ел иңгә-иң тормыш йөген тарткан хәләл җефетеңне бер мизгелдә югалтуы бик авыр шул.

Шундый көннәрнең берсендә аларга юлым төште. Заманча, зәвык белән җиһазланган, пөхтә итеп җыелган бүлмәләренә барып керүгә, биредә мине Гамил абый каршылый сыман булды, һәр яктан аның рухы бөркелеп тора. Ул – өйнең бөтен җирендә! Рәсемнәрендә төп хуҗа булып, бүлмәләрне җанландырып, елмаюлы карашы белән киңәш биреп тора сыман.

Гамил абый балык тотарга ярата иде, руслар әйтмешли, заядлый рыбак. Җәй көне иртәрәк су буена төшсәң – ул, кышын бәке тишеп кем йөри дисәң – тагы Гамил абый. Тик ул үзе тоткан балыкларын бервакытта да ашамады, күңеле тартмагандыр инде. Аның тагын бер яраткан шөгылен әйтмичә китеп булмый – ул бит әле шахматчы да иде. 2008, 2010 елларда шахмат буенча район чемпионы исеменә лаек булды.

Бервакыт Гамил Сахабович белән сөйләшеп, мактау грамоталарын карап утырабыз. Шул арада гомер йомгагын да сүтеп җибәрдек. Ул 1950 елның 1 январенда дөньяга килгән.

- Кешеләр Яңа елны каршы алганда, түзеп торып булмады бит, – дип шаярып алды ул. Кечкенәдән Рушан абыйсы гармун уйнаганда дөньясын онытып тыңлап утырган, өйрәнеп тә караган. Уйнарга теләге булгач, 6 нчы сыйныфта әтисе аңа баян алып биргән. Ә 16 яшендә ул Куйбышев шәһәрендә баянчылар әзерләү курсын тәмамлап кайта һәм Иске Ярмәк урта мәктәбендә музыка дәресе укытучысы булып эшли башлый.

45 ел дәвамында укытучыбыз җыр дәресләре генә үткәреп калмады, күпме баланың музыкага, җырга сәләтен ачты! Теләсәң дә, санап бетерә алмассың! Мәктәптә, клубта үткәрелгән бер генә дә мәдәни чара Гамил абыйдан башка узмады. Өстәвенә, Сабан туйларда, яшьләр туенда, егетләрне армиягә озатканда баяны аның аерылмас юлдашы булды. Үзе шундый тыйнак, дәү гәүдәле, ә гармунда бигрәк тә оста уйный иде. Гармун төймәләре буйлап Гамил абыйның бармаклары йөгерешә, әйләнә-тирәгә моңлы көй агыла. Күңелләр актарыла, моңлана, хисләнә…

Гамил Сахаб улы 1970 елдан алып Иске Ярмәк авылы "Ак каен" фольклор ансамбленең музыка җитәкчесе булып та эшләде.

Коллектив белән нинди генә җирләргә бармадылар да икән, нинди генә бәйгеләрдә катнашмадылар икән!?. Шул ук елны җыр сәнгате буенча Самар өлкәсеннән лауреат булып кайттылар. Коллективка 1972 елда СССРның 50 еллыгына багышланган Бөтенсоюз халык сәнгате фестивалендә, 1977 елда Сергиевск районында үткән өлкә фольклор коллективларның иҗат бәйгесендә, 1979 елда өлкә халык иҗаты фестивалендә лауреат исемнәре бирелде.

1988 елда "Ак каен" коллективы халык фольклор исемен алды. Бу исемне алуда Гамил абыйның да өлеше бик зур. 1989 елда "Ак каен" коллективы "Кардәшлеккә чикләр юк" телевизион тапшыруда, шул ук елда Әстерханга барып, Идел буе халыклары иҗаты фестивалендә катнашып, лауреат исемен яулады.

Гамил Сахаб улы 1990 елда Казанда Фәйзулла Туишев исемендәге "Уйнагыз, гармуннар!" бәйгесендә лауреат исеменә, районыбызда төрле елларда үткән бәйгеләрдә җиңүгә иреште.

1998 елның май аенда өлкә "Уйнагыз, гармуннар!" бәйгесендә лауреат булды, июнь аенда инде Иваново шәһәренә барып, халыкара "Играй, гармонь!" бәйгесендә дипломат булып кайтты. Аның рәхмәт хатларын санап та бетерерлек түгел. 2000 елда "Өлкәбезнең мәшһүр татары" исеме дә юкка бирелмәгәндер Гамил абыйга, аның туган ягына, якташлары өчен бәһасез хезмәте, музыкага тугрылыгы шулай бәяләнде.

2004 елда ул О. Носова исемендәге профессионал һөнәрлек конкурсында катнашты, "Елның мәдәният хезмәткәре" исеме алды. Шул елларда Гамил Галиуллин "Ак каен"ның җитәкчесе булып та эшләде, һәм коллектив өлкәбездә "Милләтебезнең мәдәниятен үстерү" номинациясендә җиңү яулады, шулай ук укытучыбыз балалар белән дә төрле конкурсларда катнашты.

Мәсәлән, "Планета успеха-2007" исеме астында яшь талантлар фестивалендә Иске Ярмәк балалар коллективы статуэтка һәм диплом белән бүләкләнәләр, шулай ук өлкә балалар фольклоры конкурсында мәдәният һәм яшьләр сәясәте министерствосының почет грамотасы, "Салют, Победа!" конкурсында "Милли мәдәниятне саклаган өчен" рәхмәт хаты тапшырыла. Шулай ук «Ак каен» татар халык фольклор ансамбле коллективы, мәктәп балалары өлкә Сабан туйларында, "Язлар моңы" фестивальләрендә катнашып, призлы урыннар яулап кайталар.

Гамил Сахаб улының өлкәбез, районыбыз һәм туган авылы Иске Ярмәкнең мәдәнияте, мәгарифе үсешенә керткән өлеше бик зур һәм бәяләп бетергесез. Аның якты исеме авылыбыз тарихына кереп калды, дип ышанып әйтә алам.

Укытучыбыз кеше, гаилә башлыгы буларак та, гади, игътибарлы, гадел, һәркемгә ярдәмле, кунакчыл, үрнәк иде. Әле дә аның якты истәлеге хатынына, ике кызына, ике оныгына тормышта көч биреп тора сыман. Гамил Галиуллинны бүгенге көндә бик күпләр хөрмәт белән, горурланып телгә алалар.

Тормыш рәхимсез. Үзе теләгән вакытта Аллаһы Тәгалә арабыздан олпат кебек ирләрне дә, чибәр, нәфис хатын-кызларны да үз хозурына ала шул. Ә алдагы буынга аларның якты истәлеген сакларга һәм рухларына дога кылырга гына кала...

ИСЕМ КУШУ

Аллаһы Тәгалә исемебезне, җисемебезне вә рухыбызны төзәтсен иде.
Габдулла Тукай.

Гаиләдә бәби туу үзе бер зур тантана булган, бар һәм булачак. Изге Китабыбыз Коръәни-Кәримдә барчасы да тәфсилләп язылган. Яңа туган балага туу белән исем кушсаң да ярый, җиденче көнендә дә ярый.

Шамил БАҺАУТДИН

Бала тугач, тагын бер йола бар. Пәйгамбәребез Мөхәммәд Мостафа (с.г.в.) әйтте:

"Һәр бала корбанына бәйле, ягъни бәбәй туе үткәрер өчен чалына торган малга бәйле. Малай булса - ике сарык, кыз булса - бер сарык чалу яхшы.

Итен пешереп, кунакларны сыйлыйлар, калганын ярлыларга тараталар.

Исем кушарга мулла абзыйны чакыралар. Балага исемне әтисе, йә булмаса, дәү әтисе, йә булмаса, бабасы кушуы да дөрес.

Балага исем кушканда татар кешесе һәрвакыт ризык табыны әзерли. Ризыкларның төре чикләнми, шулай да татар халык ашлары беренче чиратта куела. Табында бал белән май янәшә була. Моның үзенә күрә кечкенә генә бер сере дә бар. Халкыбызда түбәндәге әйтем сакланган. "Бал белән авызланганның теле татлы булыр", "Май белән авызланганның теле йомшак булыр". Татар табыны чәйсез узмый.

Килгән кунаклар балага киемсалым белән бер-рәттән өйләреннән бәлеш, гөбәдия, җаймәләр, чәкчәк, бавырсак пешереп киләләр.

Исем кушу табынында Коръән укытып кунак итү - сөннәт, саваплы эш. Туган нарасыйның кыйбласын билгеләү булып тора. Бала динебез Ислам кануннары буенча яшәсен дигән теләк ята нигезендә.

Тантанага ирнең вә хатынның әби-бабаларын, әти-әниләрен, өлкән туганнарын чакыралар. Яшьләр дә киләләр.

Татар тәрбиясе алган адәм исем кушу мәҗлесенә буш кул белән килми. Бүләкләр алып киләләр. Гадәттәгечә, бүләккә бала әйберләре алып киләләр. Бу исемлеккә одеал-юрган да, мендәрястык та керә.

Табынның иң тантаналы өлеше - ул исем кушу. Ризыклар куелган өстәлләрнең түр башында ак мендәр өстенә, аякларын кыйблага сузып, нарасый салына. Баланың баш очында аягүрә торып, исем кушучы баланың уң ягында "азан" әйтә вә сул ягында торып "камәт" әйтә. Аннан соң баланың йөзенә иелеп, "исме шәрифең фәлән булсын" дип, өч мәртәбә кычкырыбрак әйтә.

Моннан соң "Фатиха" сүрәсен укып, дога кылып, баланы аннан әтисе йә әнисе алып китә.Аллаһы Тәгалә "Әл-Бәкарә" сүрәсенең 286нчы аятендә: "Минем кушканны үтәсәгез, файдасын үзегез күрерсез, үтәмәсәгез, зыянын да үзегез күрерсез", - ди.

Мөселман кеше начар исемнәрдән сакланырга тиеш, чөнки начар исемнәрне Аллаһы Тәгалә сөйми, шул исеме аңа Аллаһының ачуы һәм газабы килүгә сәбәп була.

Исем кешенең тормышы, холкытабигатенә дә йогынты ясый, шуңа күрә дә Аллаһы Тәгалә сөйгән, Пәйгамбәребез кушкан исемнәрне кушу кирәк.

Пәйгамбәребез Мөхәммәд Мостафа (с.г.в.) әйтте: "Кем бер кавемгә охшарга тырышса, шулардан булыр, шулар белән кубарылыр".

Атаклы галимебез Әхмәтһади Максудиның "Шәригать хөкемнәре"ндә "җиденче көнендә балага бер яхшы исем кушу" мөстахәб гамәлләр исәбенә кертелгән. Балага исем кушканда түбәндәге кагыйдәләрне искә алганнар. Бердән, балага атасының, анасының яки дүртенче буыннан да якынрак булган башка кардәшләренең исемен кушмаганнар.

Хатын-кызларга Пәйгамбәребез гаиләсендәге хатын-кыз исеме кушуны хуплаганнар (Хәдичә, Гайшә, Фатыйма, Рәйханә, Сафия, Хафиза, Зәйнәп, Һиндә һ.б.).

Пәйгамбәр, сәхабәләр, шикелле олы кешеләр исемнәренә охшаган Мөхәммәд, Әхмәд, Салих, Ягъкуб, Йосыф, Муса, Гайсә, Гомәр, Госман, Гали, Хәсән, Хөсәен шикелле исемнәр күркәм булалар.

Әгәр дә балагызны бәхетле итәсегез килсә, яшәешегезнең беренче көненнән башлап хәләл ризыклар белән генә тукланыну тәртипкә салырга тиешсез.

Соңгы елларда татарларыбыз чит исемнәр белән мавыгалар, урыслар, киресенчә, Иван, Степан, Варваралар-га кайталар.

Ә бит әле мәшһүрләребез язып калдырганнар.

"Татарлыктан татар һич гарь итәрме,
Кеше үз исемен инкарь итәрме".
Дәрдмәнд.
"Кайт асылыңа, асылың яхшы".
Габдулла Тукай.

Тәрбияле бала үстерәсегез килсә, баланың әти-әнисе генә түгел, әбибабасы да күркәм холыклы булырга тиешләр.

Өйдә көне-төне телевизор эшләп торса - бала шайтан йогынтысында үсә. Өйдә азан әйтеп, намаз укылса - бала фәрештәләр йогынтысында үсә.

УНИВЕРСИАДА – 2013 В КАЗАНИ

Летом 2013 года в столице Татарстана, Казани, стартует XXVII Всемирная Универсиада - одно из самых ожидаемых спортивных событий 2013 года. Она станет для России первой в истории.
Соревнования стартуют 6 июля и продлятся 11 дней, до 17 июля. В соревнованиях по 27 дисциплинам (это всего на 1 меньше, чем на Летних Олимпийских Играх 2012 года) примут участие молодые спортсмены из 141 страны мира.
Основоположниками молодежных соревнований стали США еще в начале XX века. Несмотря на это, более активное развитие Универсиада получила в странах Европы: в 1923 году в Париже была создана Конфедерация студентов и проведены первые Всемирные игры студентов.

В настоящее время преемницей Конфедерации стала Международная федерация студенческого спорта (FISU), под эгидой которой и проходят международные универсиады.

Первые игры, организованные этой Федерацией, стали «Недели университетского спорта», проводившиеся в Париже в 1947 году. Кстати, столица Франции может похвастаться наибольшим числом проведенных студенческих игр, особенно на заре их развития.

В России к всемирным студенческим соревнованиям всегда было особое отношение: команда СССР пропустила универсиаду только в 1967 году в Токио. Студенческая команда Советского Союза 13 раз лидировала в общекомандном зачете летних соревнований Универсиады и 14 раз – в общекомандном зачете зимних Игр.

В последние годы российские спортсмены традиционно занимают первые места: благодаря им за десять лет российская копилка пополнилась 608 медалями. Но к XXVII летней Универсиаде в Казани особое отношение: она станет первым масштабным спортивным событием в истории современной России.

В Брюсселе в мае 2008 года был определен город, где будет проводиться Универсиада - 2013. За право проведения соревнований, кроме Казани, боролись также испанский город Виго и корейский Кванджу.

Ранее, в 2011 году, Россия уступила проведение Универсиады Китаю, однако при выборе места для соревнований в 2013 году за Казань отдали свои голоса 20 из 27 членов исполнительного комитета Международной федерации университетского спорта.

Казань – город с многовековой историей, ярко выраженной самобытностью. Это, пожалуй, одно из лучших мест для достижения поставленных целей: сплочения молодых и активных людей со всего мира под эгидой спортивной жизни.

Талисманом летней Универсиады в Казани стал крылатый снежный барс, названный Юни (Uni). Такой выбор не случаен: Ак Барс (именно так на татарском звучит «снежный барс») является традиционным символом Татарстана, он фигурирует в названии многих коммерческих компаний, хоккейной команды и даже изображен на гербе республики.

Логотип казанской Универсиады представляет собой тюльпан (буква U) с разноцветными звездами, символизирующими пять континентов земного шара. Цветок в логотипе соревнования также появился не просто так.

Тюльпаны – не только символ солнца, радости и тепла, но и один из самых распространенных элементов национального татарского орнамента.

Так же тщательно организаторы Универсиады подошли и к выбору ее девиза. Слоган поражает своей простотой и в то же время глубоким смыслом.

В надписи «U are the World» зашифрованы сразу два значения: «Ты – это мир» и «Универсиада – это целый мир». Следует отметить, что вся символика Универсиады охраняется российским законодательством как частная интеллектуальная собственность, и использовать её без согласия соответствующего комитета Универсиады строго запрещено.

Еще один обязательный атрибут Летних Игр – гимн Универсиады. Еще во время первых игр, которые проходили в Турине, своеобразной традицией стало исполнять в честь победителей гимн всех

студентов «Гаудеамус» на латинском языке. Эта композиция появилась еще XV – XVIII веках, автором музыки стал композитор Иоганн Окенгейм.

Очередным новшеством Универсиады – 2013 в Казани стало проведение, наряду со спортивными соревнованиями, еще и культурных мероприятий. Это международные фестивали театра, кино, балета, изобразительных искусств, а также современной и классической музыки.

В ходе программ «Культурной Универсиады», продолжающихся длительное время, будут отобраны участники главных и самых зрелищных событий всей Универсиады – церемоний Открытия и Закрытия Игр.

Добраться до Казани в дни проведения XXVII Всемирной Универсиады можно будет практически любым видом существующего транспорта и практически в любое время дня и ночи.

Из большинства крупных городов России в столицу Татарстана будут курсировать железнодорожные составы, вмещающие в себя 800 пассажиров каждый. На таком поезде можно будет попасть в Казань ранним утром, а уехать из города – ночью, посетив все запланированные мероприятия. Также будет действовать автобусное и речное сообщение с другими населенными пунктами страны.

Кроме дополнительных поездов, будут пущены специальные ночные авиарейсы из Казани в другие города России сразу после церемонии открытия Универсиады – в ночь с 6 на 7 июля 2013 года.

Транспортная артерия города будет жить в ритме проводимых спортивных соревнований: имея входной билет, до любого спортивного объекта общественным транспортом можно будет добраться бесплатно.

Не составит большого труда найти и Деревню Универсиады. Она расположилась в квартале улиц Академика Парина, Мавлютова, Оренбургского тракта и проспекта Победы. Добраться до жилого квартала можно практически любым транспортом: на метро – до станции «Проспект Победы» или на автобусах № 27 и 47.

по материалам www.tour52.ru

ИПОЗЕМБАНК

Лицензия ЦБ РФ № 3026

Туган Тел

КТО, ЕСЛИ НЕ МЫ САМИ?...

Самарское областное татарское общество «Туган тел», НКО «Ассоциация содействия татарским предпринимателям» и ООО «ИПОЗЕМбанк» готовы рассмотреть социальные проекты, направленные на улучшение социально-экономического положения татарского населения нашего региона, развитие национальной культуры и образования.

Задача нашей программы – создать условия для увеличения числа активных граждан из числа татар, способных самостоятельно решать как свои проблемы, так и отдельные проблемы татарского сообщества. Именно поэтому мы считаем необходимым стимулировать социальные инициативы «снизу». Любой человек и любая общественная организация могут обратиться к нам со своим проектом и получить нашу поддержку.

По условиям программы, его участники должны представить обоснование своих проектов, пояснить, как будут расходоваться выделенные средства и что это даст в конечном счете непосредственно татарскому населению Самарской области.

Наши организации готовы участвовать в софинансировании проектов, лоббировании бюджетного финансирования для реализации представленных проектов.

ПОЖЕЛАНИЯ К ПРОЕКТАМ:

- Проект должен реализоваться на территории Самарской области и способствовать достижению позитивных культурных и социальных изменений в татарском обществе.
- Проект должен быть направлен на решение/смягчение существующих социальных проблем; на появление долгосрочных, устойчивых позитивных социальных изменений, улучшение качества жизни татарского населения, региона в целом и/или представителей социально незащищенных слоев/групп населения и людей, нуждающихся в особой поддержке для развития своих способностей и самореализации.
- Проект должен иметь потенциал к масштабированию в других регионах РФ.
- Бюджет проекта должен быть частично обеспечен собственными средствами заявителя.

По всем вопросам обращаться по тел. 331-47-77, 956-34-33 или электронной почте: Samartatarlary@bk.ru

Родные мои

С ЕГО ПОЛОТЕН ДЫШИТ РОДНАЯ САМАРСКАЯ ЗЕМЛЯ

Исмагил Минтагирович Халилуллов ушел из жизни в 2009 году, совсем немного не дожив до своего восьмидесятилетия. Десятки созданных мастером больших и малых полотен составляют его творческое наследие, которое еще предстоит оценить нам и нашим потомкам.

Артем СУББОТКИН

О чем задумались эти люди – седобородый старик в тюбетейке с медалью на груди и старушка в белом платочке? Окончен еще один день, можно присесть на завалинке бревенчатого сельского дома и, глядя на малиновый закат, вспомнить прожитое, неторопливо перебирая в памяти события давно минувших дней. И вспомнится бабаю, как встретил ту, которая стала матерью его сына, как когда-то в суровом сорок первом ушел на фронт из родного самарского села Тат-Выселки, как, вернувшись с войны, всем миром поднимали хозяйство… Никто не прервет хода мыслей, уводящих по закоулкам памяти к роднику твоей юности. Лишь шелест листвы посаженной под окном молодой березки ненавязчиво напомнит о настоящем, о детях и внуках, и ты поймешь, что жизнь прожита не зря… Невыразимой теплотой и умиротворенностью дышит это жизнеутверждающее полотно.

Из всех картин заслуженного деятеля искусств Республики Татарстан художника Исмагила Халилуллова многим почему-то запоминается именно это полотно. «Родные мои» - так назвал свою работу художник. И картина и ее название говорят о том, что корни творчества мастера холста и кисти неразрывно связаны с сельской глубинкой, с землей, на которой он родился и вырос.

Трудно объяснить, откуда у парнишки из татарского села, затерявшегося средь широких полей Самарской области уже со школьных лет появилась мечта о том, что он непременно станет художником. Еще в детстве, когда Исмагил с мальчишками-сверстниками уходил в ночное – пасти лошадей, его привлекали сочные краски пестрого летнего луга. Живое воображение рисовало грозных всадников в старинных блестящих боевых доспехах, мчащихся по беспредельно широкой степи. В них он без труда угадывал героев из книг, прочитанных у ночного костра. Тогда же в сознании паренька родилось желание запечатлеть эти образы на бумаге.

В годы войны семья Халилулловых оказалась в Горьком. Отец – Минтагир-абзы работал на строительстве Горьковского автозавода, с бригадой на лошадях вывозили землю при рытье котлованов под фундамент будущих цехов. Его забрали на фронт, а маленький Исмагил с мамой – Шакирей-ханум, остались в Горьком. Пережили и голод, и лишения военного лихолетья, и даже налеты фашистской авиации. Жизнь в большом городе оставила глубокий след в судьбе мальчика. Он жадно впитывал впечатления от посещения художественных и исторических музеев. Сам ходил в оперный театр, много читал, пробовал рисовать. Именно там у него созрело желание стать художником.

После войны семья вернулась в Тат-Выселки. И именно отсюда семнадцатилетний юноша отправился навстречу своей непростой судьбе. Схитрив, выпросил у председателя колхоза паспорт, сказав, что поедет учиться в город на электрика. Это была вынужденная необходимость – паспорта в годы советского «крепостного» права просто так на руки колхозникам не выдавали. Сев на пароход, отправился в единственный знакомый ему тогда город Горький, где во время войны ему довелось пожить некоторое время со своей матерью. Однако до Горького будущий художник так и не добрался: по совету студента-попутчика сошел в Казани. Пешком, с фанерным чемоданом в руках добрался до художественного училища, где уже начались экзамены. Несмотря на огромный конкурс, а в 1947 году возвращались истосковавшиеся по учебе фронтовики, Исмагил поступил в училище, которое возглавлял тогда известный казанский художник Виктор Иванович Куделькин, ставший наставником юного дарования, а впоследствии – его близким

другом. За пять лет учебы Исмагил в совершенстве овладел приемами мастерства живописца.

Одной из первых работ, которая принесла ему известность стала картина «Крестьяне у постели больного Тукая», в основу сюжета которой легли воспоминания очевидцев беседы поэта со своими земляками. Эта встреча произошла незадолго до смерти поэта. Вот как увидел ее молодой художник: сумрак комнаты номера гостиницы «Булгар», слабо освещенная фигура смертельно больного поэта, прикованного к постели, и обращенные к нему крестьянские лица. В глазах ходоков замер немой вопрос – главный

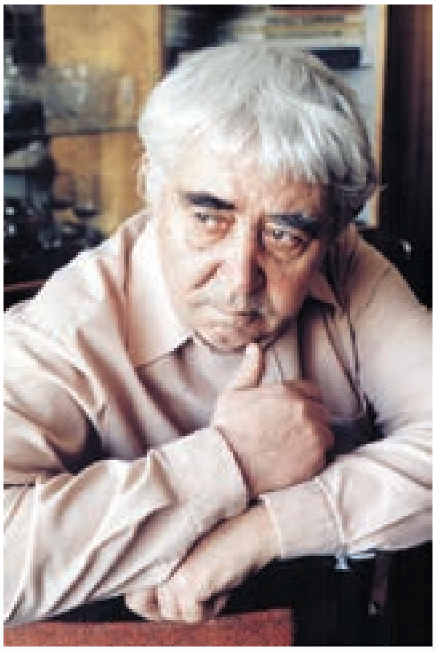

Фото отца

крестьянский вопрос о земле-кормилице. Именно к поэту – совести народа обращаются они в надежде получить ответы на самые сокровенные и наболевшие вопросы жизни татарского села.

– Отец рассказывал, что лицо Тукая он писал с натуры с моей мамы, – вспоминает сын художника, известный татарстанский журналист Рафаэль Халилуллов. – Острый глаз художника сразу же отметил схожесть черт ее лица с внешностью поэта, запечатленного на его фотоснимках... Вообще же, я думаю, что отец первым открыл тему Тукая в живописи.

Эта картина была написана в 1954 году и в ней, как и во многих других твореньях мастера отобразилась та связующая нить, которая проходит через все его творчество. Этой нитью стала тема родной земли. В числе таких работ – картины «Комсомольская свадьба», «Первенец», «Хозяева земли». О последней хочется сказать особо. В ней художник сумел показать неразрывную связь поколений землепашцев. У кромки вспаханного поля за околицей села стоит вернувшийся в войны красноармеец. Рядом – мальчишка в буденовке и сгорбленный годами и нелегким трудом хлебороба старик-татарин. Вот они – три поколения татарского села, потомственные пахари-земледельцы, люди от сохи, которым большевики обещали эту землю. Землю, за которую шел в штыковую атаку на пулеметы этот красноармеец. Землю, на которой из года в год трудился его преждевременно состарившийся отец. Землю, на которой предстоит работать и жить этому парнишке в буденовке. Они – ее настоящие хозяева. Пока еще не колхозники, не безликая людская масса, работающая за тощие трудодни, а знающие цену земле и своему труду, заботливые и рачительные крестьяне.

- Сколько помню отца, он постоянно работал, – вспоминает сын художника. – Десятки пейзажей были написаны им на Академической даче, во время поездок на юг или в Подмосковье.

Когда рассматриваешь его этюды, сделанные во время этих поездок, не устаешь поражаться разнообразию техники выполнения работ, в которых можно разглядеть элементы различных направлений живописи – от реализма до экспрессионизма. Все это свидетельствует о высоком профессиональном уровне художника. И если в те годы при работе над крупными полотнами мастер был вынужден ограничивать себя рамками соцреализма, то в небольших этюдах художник мог позволить себе творить раскрепощенно. Именно работая над ними, художник оттачивал свое мастерство, доводя его до совершенства.

Однажды на Академической даче живописец заметил как один модный московский художник … тайком нюхал его полотна. На недоуменный взгляд Халилуллова, тот смущенно ответил:

- Смотрю, Исмагил, и не могу понять, как это ты делаешь!

- Так получилось, – продолжает сын художника, - что я вырос в атмосфере выставок и мастерских, общался с известными мастерами – коллегами отца, видел их работы и могу смело утверждать, что отец был равным среди признанных мастеров кисти. Он часто вспоминал свое родное село Тат-Выселки, где похоронен его отец-фронтовик, скончавшийся от ран в самарском военном госпитале уже после войны.

– Вот выйду на пенсию, – шутливо говорил он, – куплю лошадь с телегой и уеду в деревню…

Отец очень хотел, чтобы его работы увидели земляки. И я думаю, что у них есть повод по-настоящему гордиться своим односельчанином…

Хозяева земли

КЛУБ СОБИРАЕТ ДРУЗЕЙ

Всего три года назад в Самаре начало свою деятельность творческое объединение татарской молодежи «Duslar club», но оно уже успело заявить о себе многими запоминающимися добрыми делами. Клуб объединил юношей и девушек, сознающих свою сопричастность к богатейшему духовному и культурному наследию предков, готовых внести свой вклад в изучение и развитие истории и культуры татарского народа. И когда видишь их дела, сердца переполняются гордостью за нашу молодежь, достойно продолжающую и продвигающую в широкие массы лучшие национальные традиции, нравственные основы, знание истории, языка, литературы и искусства.

Гузель САЛАХОВА

Творческое объединение ведет свою деятельность широко и с размахом. С целью пробуждения интереса к татарскому языку, искусству и литературе проводятся литературные вечера, коллективные просмотры и обсуждения татарских кинофильмов. Идет активная пропаганда здорового образа жизни через различные спортивные мероприятия. Расширению культурно-нравственного мировоззрения, укреплению духовных устоев способствуют тематические встречи, на которых обсуждаются вопросы религии ислама. Популярными в молодежной среде стали вечера знакомств, татарские дискотеки.

Деятельность объединения не замыкается лишь границами Самарской области. В целях укрепления межрегионального культурного сотрудничества, духовного обогащения, расширения досуга молодежи, активизации и развития творческих способностей татарской молодежи, информационного обмена в области молодежной политики, науки, культуры и образования ребята принимают участие на Всероссийских фестивалях татарской молодежи, которые ежегодно проводятся в Казани. Чтобы осуществить задуманное, создать творческую атмосферу и площадку для работы, «Duslar club» интегрируется в систему современного общества, движется в ногу со временем, и тем самым всегда остается актуальным и имеет перспективы для успешного развития.

Всемирный форум татарской молодежи

Некоторые проекты уже становятся традиционными для «Duslar club»а. Примером тому - конкурс красоты среди татарских девушек «Duslar club Гүзәле». В ноябре 2012 года он состоялся уже второй раз.

У этого конкурса есть большие отличия от широко рекламируемых шоу, где главными критериями оценок становятся чисто внешние «показатели»: рост, размеры талии и бюста и пр. Наш конкурс нацелен на формирование в сознании молодежи целостного представления о женской красоте, интеллектуальных, духовно-нравственных качествах, присущих воспитанным девушкам татаркам, гармонии и совершенства личности.

В конкурсе могли участвовать девушки в возрасте от 16 до 30 лет. Проходил он в несколько этапов. Сначала был организован сбор заявок желающих принять участие в конкурсе. После чего прошел кастинг, по итогам которого в финал прошли 10 участниц.

И уже в финале конкурса участницы имели возможность более глубоко раскрыть свои таланты, показать свои способности и соревноваться за звание «Duslar club Гүзәле-2012».

Duslar club Гүзәле

Финал начался с дефиле: на сцену вышли девушки в красивых национальных платьях. Под мелодичную музыку они грациозно продемонстрировали истинный облик благовоспитанной девушки - татарки.

Далее последовал кулинарный конкурс. На рассмотрение жюри были представлены самые различные национальные блюда: чак-чак, бавырсак, кыстыбый, губадия и другие, приготовленные руками участниц.

Для следующего этапа конкурса девушки подготовили творческие выступления. Зрители и члены жюри имели возможность насладиться исполнением национальных песен и танцев, пластикой и грацией при исполнении участницами восточных танцев.

Было очень непросто выбрать победительницу конкурса, ведь все девушки отличались своей оригинальностью, у каждой была своя «изюминка». Учитывали все параметры и критерии оценки: владение литературным татарским языком, артистичность и выразительность выступления, внешние данные, эрудицию, импровизацию, коммуникабельность… В итоге наибольшее количество баллов набрала Гульназ Шайхутдинова, ставшая обладательницей звания «Duslar club Гүзәле-2012». Другие девушки стали призерами конкурса по различным номинациям.

Организаторы справедливо считают, что для девушек участие в конкурсе - это возможность испытать себя, ярко проявить индивидуальность, показать не только внешнюю красоту и обаяние, но и раскрыть богатый внутренний мир: скромность, преданность, сдержанность и личное обаяние, трудолюбие, верность лучшим древним традициям и самобытной национальной культуре.

Сабан туй в детском мусульманском лагере

Члены творческого объединения активно участвуют в различных благотворительных акциях. В декабре 2012 года совместно с РДУМСО с целью оказания социальной и материальной помощи был проведена акция «Доброе сердце». В медресе «Нур» ребятам рассказали, что здесь организован фонд вторичных вещей, и любой, кто желает оказать помощь нуждающимся семьям, может принести сюда вещи, книги, игрушки, постельные принадлежности. Совместными усилиями удалось оказать помощь многим семьям, наладить сотрудничество со многими социальными центрами для детей и подростков, центрами социальной помощи семье и детям города. Часть собранных вещей была отправлена и в другие города.

После передачи вещей участников акции пригласили на экскурсию по Самарской Соборной мечети. Потом во время беседы за чашкой чая преподаватель медресе «Нур» Сайфутдин-хазрат Мурсалимов разъяснил молодежи, что благотворительность была и остается одной из главных в системе исламских ценностей.

Сабан туй в детском мусульманском лагере

Пожалуй, главной проблемой среди молодежи остается изучение и сохранение родного языка. Ведь не секрет, что многие не владеют татарским языком даже на бытовом уровне. Поэтому творческое объединение с целью популяризации татарского языка и пробуждения интереса к его изучению проводит различные викторины, литературные вечера. Так, в феврале 2013 года прошла викторина, посвященная Международному дню родного языка. Проходила она в форме командной игры. Сначала участникам рассказали об истории этого праздника, а затем они узнали об особенностях татарского языка. Затем участники разделились на две команды: «Кояш» («Солнце») и «Алга» («Вперед»). Они усердно боролись за звание знатоков родного языка. Успешно выполнили все задания: перевод текстов с татарского на русский язык, составление предложений, отгадывание татарских загадок, разъяснение значения татарских пословиц и поговорок и многое другое. В итоге с небольшим преимуществом викторину выиграла команда «Кояш». Всем участникам были вручены памятные подарки: русско-татарские разговорники и книги Халика Садри «Безнен тан» («Наша Заря»). Подобные мероприятия показывают, что среди молодежи возрастает интерес к изучению своего национального языка. А мы в свою очередь, стараемся, чтобы эти мероприятия были увлекательными и оригинальными, чтобы показать всю красоту, изящество и значение нашего родного языка, который имеет глубокие корни.

Школа лидера татарской молодежи

Татарская молодежь Самары активно участвует во Всероссийских мероприятиях, таких как Фестиваль мусульманской молодежи, Дни татарской молодежи, Школа лидера татарской молодежи, ежегодно проводимые в столице Татарстана. Дни татарской молодежи служат консолидации татарской молодежи, живущей в различных регионах РФ, странах дальнего и ближнего зарубежья, расширению культурных и деловых контактов и др. Понимая необходимость поиска решений возникающих проблем, в регионах компактного проживания татар проводятся встречи с руководителями государственных органов власти и общественных организаций, таких как Министерство по делам молодежи и спорту РТ, Министерство образования РТ, Министерство культуры РТ, исполком Всемирного конгресса татар, Духовное управление мусульман РТ. Для делегатов и гостей устраиваются встречи с журналистами Республики Татарстан, известными писателями, поэтами и драматургами, а также с именитыми спортсменами РТ. Кроме того, в рамках ДТМ проходят экскурсии в столицу древнего татарского государства г. Булгар, на родину великого татарского поэта Г. Тукая, а также по Казани с посещением мечетей и исторических мест города. Программой ДТМ предусмотрены культурные мероприятия: брейн-ринг «Знаете ли вы Казань?», конкурс «Идел Гүзәле», «Любовь с первого слова», национальный праздник Сабантуй, дискотеки «Аулак эй», «Кичке уеннар».

Объединение «Duslar club» уверено, что его деятельность будет и дальше способствовать повышению творческой активности, реализации огромного потенциала татарской молодежи Самарской области.

САМАРСКИЕ БАШКИРЫ: ИСТОРИЯ И КУЛЬТУРА

На юго-востоке Самарской области, в Большеглушицком и Большечерниговском районах проживает небольшая, но достаточно устойчивая в этнокультурном отношении группа башкир. В далеком прошлом этот народ вел полукочевой образ жизни. Территория современной Самарской области являлась западной окраиной башкирских кочевий. Первые достоверные упоминания о пребывании башкир в степях Самарского края относятся к X в. – о них писал знаменитый арабский путешественник Ахмед Ибн-Фадлан, являвшийся секретарем посольства из Багдада в Волжскую Булгарию в 921-922 гг. Первые постоянные башкирские поселения на юго-востоке современной Самарской области появились в конце XVIII в. Поселения Муратшино и Таш-Кустьяново современного Большеглушицкого района, Имелеево, Утекаево, Денгизбаево, Кочкиновка, Кинзягулово, Хасьяново нынешнего Большечерниговского района, основаны и населены башкирами. Кроме того, башкиры живут в соседних населенных пунктах вместе с русскими, татарами, казахами, чувашами и другими народами.

Находясь в некотором отдалении от основной массы своего народа, самарские башкиры сумели сохранить различные особенности традиционной культуры.

В каждом селе есть жилые и хозяйственные постройки, сложенные из саманного кирпича, в некоторых летних кухнях имеются нары, выполнявшие в прошлом универсальную функцию – на них спали, ели, принимали гостей. У некоторых пожилых людей сохранились элементы традиционного костюма, а во время проведения фольклорных праздников используется одежда, стилизованная на традиционный манер.

В фольклоре самарских башкир до сих пор четко прослеживаются реликты древних верований. Об отголосках тотемизма свидетельствуют рассказы о животных, которым нельзя причинять вред. Среди них: журавль и лебедь, похожие в своем парном танце на людей, а

также грач – вестник Весны. Неприкосновенным животным считался сурок. И сейчас рассказывают о царице змей – белой змее, которая имеет чудесный рог на голове. Если подложить под нее платок, то она оставит на нем свой рог, что принесет хозяину платка счастье и благополучие.

О древнем культе коня, характерном для башкир и других скотоводческих народов, свидетельствуют рассказы о крылатых скакунах тулпаре и акбузате. По рассказам местных башкир, раньше во время сильной засухи находили лошадиный череп и бросали его в воду – такое обрядовое действие должно было вызвать дождь. Отголоском культа коня является и то, что детей иногда называли ласково «жеребенок мой». Сегодня информаторы объясняют это тем, что лошади – красивые животные, и между ними существуют красивые отношения.

Реликты тотемизма прослеживаются и в своеобразной культуре сновидений. У самарских башкир существовали различные толкования снов, в зависимости от того, какое животное приснится человеку. Так, если снилась злая собака, то это предвещало появление врага, добрая – верного друга, если человек во сне доил корову – это к добру, если снилась сорока – будут новости, ворона – следует ожидать неприятностей.

И сегодня в каждом башкирском селе рассказывают о сверхъестественных существах, якобы обитавших в этих местах. Так, например, рассказывают о находившихся недалеко от поселений водоемах, в которых водились драконы-аждаха, затем их унесли облака, а водоемы эти со временем высохли. Рассказывают также о злом существе албасты, образ которого стал у самарских башкир нарицательным (так могут назвать любую женщину с нечесаными волосами).

В памяти местных башкир сохранился еще один фантастический персонаж – бисура. Его описывают как маленькое неопрятное существо, живущее в доме. В рассказах и поговорках сидит он за печкой, подпоясавшись поясом. Бисура, в общем-то, является безобидным персонажем – просто он отпугивает своей неряшливостью. Исследователи, однако, указывают, что когда-то бисура считался злым существом, которое причиняло людям болезни и другие неприятности. Сегодня этот образ также стал нарицательным: неряшливому человеку могут сказать: «Ходишь, как бисура».

Есть поверья о шурале, убыр, мяскяй. Башкирский фольклор имеет много общего с татарским, что является дополнительным свидетельством близкого родства этих народов и их культур.

Ислам также оказал большое влияние на фольклор самарских башкир. Различные мусульманские святые стали популярными героями легенд и преданий. Все это является свидетельством сложности и многообразия башкирского фольклора.

До революции в каждом башкирском селе была мечеть, затем все они прекратили существование. Сегодня мечети действуют в башкирских селах Муратшино и Таш-Кустьяново.

Вновь проводятся традиционные праздники – Йыйын, Каргатуй и др. благодаря активной работе общественных организаций «Курултай (конгресс) башкир» Самарской области и г. Самары. В Самаре и в области работают башкирские музыкальные коллективы, членами которых в основном являются дети и молодежь. Звучит голос знаменитого музыкального инструмента курая, исполняются красивые традиционные танцы.

Башкирская культура является яркой неотъемлемой частью многонациональной культурной палитры Самарской области.

Михаил Кржижевский,
кандидат исторических наук, доцент кафедры туризма и гостеприимства и кафедры «Гуманитарные дисциплины» филиала ФГБОУ ВПО «Российский государственный университет туризма и сервиса» в г. Самаре

САМАРСКИЕ КАЗАХИ: ТРАДИЦИИ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОСТИ

Одним из тюркских народов Самарской области являются казахи. В прошлом они, как и башкиры, являлись кочевниками-скотоводами. Южные районы Самарского края когда-то служили местами летних кочевий казахов. Постоянно представители указанного народа стали селиться на территории области начиная с первой половины XX в. В основном они проживают в восточных и южных районах нашей области: Большечерниговском, Кинель – Черкасском, Красноярском, Большеглушицком, Красноармейском, Кинельском, а также в самой Самаре.

Самарские казахи сохранили многие особенности традиционного хозяйства и культуры. Животноводство продолжает играть важную роль в экономике, поддерживаются традиционные ремесла. Сегодня у некоторых пожилых людей сохранились отдельные элементы традиционного костюма, а во время национальных праздников казахи, как и многие другие народы области, активно используют стилизованную одежду. В настоящее время можно увидеть стилизованную на традиционный манер одежду, в которой присутствуют самые разные цвета: зеленый, синий, золотистый, белый, красный. В современной кухне присутствует множество традиционных блюд мясного и молочного происхождения. Одним из наиболее распространенных блюд является ет – отварное мясо без соли и приправ. Другое популярное традиционное блюдо – бешбармак. Для его приготовления используют котел, в котором варят баранину, затем, вынув мясо, опускают в этот котел тесто. Когда оно сварится, то его кладут на отдельное блюдо, на него нарезают отварное мясо, а сверху посыпают жареным луком и заливают мясным бульоном.

У казахов сохранилась давняя традиция заготавливать мясо впрок в копченом, замороженном и соленом виде. Из конины готовят разные колбасы: тонкие кишки животных заполняют маслом и жиром, а иногда для приготовления колбасы используется цельный кусок мяса с костью, помещаемый в толстую кишку.

Одним из основных напитков является чай, который заваривается в специальном чайнике. Казахи пьют чай с небольшим количеством кипяченых сливок или молока. Пиала с чаем традиционно подается в правую руку. Традиционным молочным напитком служит кумыс.

Религией казахов является ислам. Казахи отмечают религиозные, а также национальные праздники.

Наиболее ярким традиционным казахским праздником является Наурыз, который отмечается в день весеннего равноденствия. Он симво-

лизирует наступление традиционного Нового года и весны. Этот праздник торжественно проводится в нашей области каждый год в одном из районов, где проживает много казахов. Устраиваются конкурсы юрт, коллективов художественной самодеятельности, звучат национальные напевы и исполняются яркие танцы. Звенит домбра – национальный струнный музыкальный инструмент казахов.

Активно отмечаются и небольшие семейные праздники – найры, которые связаны с началом либо с завершением какого-либо этапа хозяйственной деятельности. Каждое такое мероприятие сопровождается праздничным пиром.

В области работает Самарская региональная казахская национально – культурная автономия «Ак жол» («Светлый путь»), выходит в свет газета с таким же названием на русском и казахском языках. В Самаре и в области работают казахские творческие коллективы.

Уже стало доброй традицией проведение областного фестиваля «Казахская красавица», в котором принимают участие девушки из Самары и из районов Самарской области. На этом конкурсе учитывается не только внешняя красота участниц, но и знание ими языка, обычаев и традиций своего народа. Проводится также аналогичный конкурс для юношей «Казахский джигит».

В Кинельском районе есть казахское поселение, которое так и называется – Аул Казахский. Оно дает прекрасную возможность погрузиться в мир традиционной культуры казахского народа. В этом поселении был открыт для посетителей этнографический музей – юрта «Мурагер» («Наследие»). Это - единственный в области музей, где стационарно экспонируется юрта – традиционное жилище казахов, которые в прошлом, как отмечено выше, вели кочевой образ жизни. Данная юрта находится в специальном помещении, и посетить ее можно в любое время года. Участники местных творческих коллективов всегда рады выступить перед гостями. В юрте можно ознакомиться с предметами традиционного быта казахов (например, рассмотреть такие предметы, как бараньи косточки асык, в которые и сегодня любят играть казахские дети; торсык – кожаную флягу, предназначенную для хранения воды или кумыса), увидеть национальные костюмы (мужские и женские), попробовать горячий чай.

Надеемся, что с течением времени это поселение будут посещать все больше экскурсантов из разных регионов.

Михаил Кржижевский,
кандидат исторических наук, доцент кафедры туризма и гостеприимства и кафедры «Гуманитарные дисциплины» филиала ФГБОУ ВПО «Российский государственный университет туризма и сервиса» в г. Самаре

Сөембикә

БЕЗДӘ КУНАКТА

Самар татарлары

Бер гасырлык олы тарихы булган «Сөембикә» журналы Сезгә, һичшиксез, таныштыр: аны әле «Азат хатын» (1991 елга кадәр журналыбыз шушы исемдә дөнья күрде) чагында ук әбиегез, дәү әниегез, әниегез алдыргандыр, яратып укыгандыр. «Сөембикә» өегездә кадерле кунак булгандыр!

Бүген дә шулай булсын иде ул!

Бөтентатар хатын-кызлар журналы «Сөембикә»не хаклы рәвештә милләтебезнең йөзек кашы дип атарга мөмкин. «Сөембикә» журналы,1913 елда дөнья күргән тәүге саныннан алып, һәрвакыт халкыбыз мәнфәгатьләрен яклаучы басма булды һәм шулай булып калыр да. Чорлар алышына, илләр таркала, журналның исеме һәм тышкы кыяфәте үзгәрә, әмма аның җисеме һәм кыйбласы үзгәрешсез кала: милли рухны саклау, гаилә җылысын сүрелдермәү, бала тәрбияләү, туган телебезне, гореф-гадәтләребезне, милли йолаларыбызны яшәтү, әхлакый сафлыкны ныгыту, хак тарихыбызны барлау, хатын-кызларның җәмгыятьтәге ролен күтәрү, дөньяви офыкларын киңәйтү...

«Сөембикә» — Татарстаныбызның визит таныкламасы. Журналны бүгенге көндә дөньяның татарлар яши торган барлык төбәкләрендә дә яратып укыйлар. Кулыгызга алсагыз, аны Сез дә үз итәрсез: кемнеңдер өенә ул туган яктан сәлам булып килеп керер, берәүләрне тарихи Ватаннары белән бәйләр, якынайтыр, балаларын, оныкларын туган телгә өйрәтү өчен "Әлифба" ролен үтәр, сердәшкә, дуска әйләнер... Кыскасы, ул Сезнең көтеп алган, яратып укый торган журналыгыз булыр. «Сөембикә»не укучылар сафына кушылу быел 100 яшьлеген бәйрәм итүче милли басмага зур бүләк тә ул!

Журналыбыз «Роспечать» каталогына кертелгән («Почта России» каталогының «Республиканские журналы» бүлеге), аңа Россиянең теләсә кайсы почмагында да язылырга мөмкин.
Индексыбыз – 73002. Бергә булыйк!

Сайтыбыз: www.syuyumbike.ru
Электрон адресыбыз: ssuum@yandex.ru
suyumbike@telebit.ru

ПАНИ ФӘРИДӘ

АЛТЫ ЙӨЗ ЧАКРЫМ... СЕЗНЕҢЧӘ НИЧЕК, КҮПМЕ БУ, АЗМЫ? ИНДЕ ХӘЗЕР ШУНЫ БИШКӘ – АТНАНЫҢ БИШ КӨНЕНӘ ТАПКЫРЛЫЙК. ШАКТЫЙ КИЛЕП ЧЫГАМЫ?

Мин әле генә сездән Фәридә ханымның бер ел буе атна саен күпме юл узганын исәпләттем. Моның өчен аңа иртәнге сәгать дүрттә торып, биштә инде өеннән чыгып китәргә, көндезге унбердән кичке дүрткә кадәр эш урынында булырга, сәгать биштә кабат автобуска утырып, юлга кузгалырга туры килә. Өй ишекләрен ачып кергәндә кичке ун тула яза...
«Бу кадәр еракка барып эшләп йөрмәсә...» – дип тә уйларга өлгердегезме? Ашыкмагыз. Карына-яңгырына, эссегә-суыкка карамыйча юлга чыгып китү өчен шактый җитди сәбәбе булган шул аның. Гасырлар кичкәндә исемнәренә, фамилияләренә кадәр үзгәрешләр кичерсә дә, үзләрен «без татар!» дип яшәгән милләттәшләре тел өйрәнергә көткән Фәридә ханымны.

Гөлнур САФИУЛЛИНА

Ире үлеп, тол калганда, җиләк кебек япь-яшь чагы була әле аның. Тик үзен кызганып, озак күз яше түгеп кенә утыра алмый: итәк тулы бала – олысына биш яшь, уртанчысына – өч, төпчегенә бер яшь... Аларны ашатасы, киендерәсе, укытасы, үстерәсе... «Ул көннәрдә минем бик зур байлыгым бар иде – белемем...» – ди ул. Тормыш беркадәр эзгә төште, җайланды дигәч тә, узмас, очы-кырые күренмәс кебек тоелган атналар-айлар була әле. Үз-үзенә кул салудан («Әллә машина астына ташланыргамы?!» дигән бәйләнчек уй хатынга озак гомерләр, чынлап та, тынгы бирми) аны балалары һәм... уку коткара. Белемне һәрвакыт зур хәзинәгә санаган ханым 45 яшьтә читтән торып кабат югары уку йорты ишекләрен ачып керә – бу юлы Ташкент дәүләт университетының психология факультетына. Улы белән бер тирәдә студент булып китүенең төп максаты, иң беренче чиратта, үз-үзенә ярдәм итү була.

Ә аннан кинәт – кискен борылыш: табиб булдым дигәндә генә дөньялар үзгәрә дә куя. Туган-үскән җирләрендә – Үзбәкстанда алар һич көтмәгәндә артыкка әйләнәләр. Башка сыймас хәлләр. Балаларының киләчәген уйлап, шәһәрнең өч җирендә берәр бүлмәле булса да, өч фатир алып куелган, үзенеке белән – дүртәү. Барысы да кала... «Үзебезне коткарырга кирәк иде...» – ди ул. Ташкенттан һаман да кузгалмаулары өчен кызының гомере белән түли язгач, шундый карарга килә ул. Тән яралары төзәлә, җан ярасы гына... Әниләре дә, балалар да ул көннәр

турында хәзер бик сирәк искә төшерәләр: шөкер, барысы да узган инде, югалган малны кызганып утырудан ни мәгънә – тапмаганы әнә тау кадәр...

Ә ул чакта... ул чакта хәлләр, чынлап та, коточкыч була. Әйе, бер көн дә монда калырга ярамый, китәргә кирәк. Тик кая?!

Улы Альбертны, университет тәмамлагач, юллама белән эшкә Калининград шәһәренә җибәргән булалар. Гаилә шул якка күз төбәп, юлга кузгала. Билгесезлеккә алып барган юлларны соңрак тагын да узарга туры килә әле Фәридә ханымга. Тик монысы иң авыры булгандыр... Җанда өмет һәм өметсезлек. Бер яктан – котылганга сөенү, икенче яктан – алда ни көтәсен белмәү...

Альбертның тулай торактагы бүлмәсенә килеп төшәләр. Аз гына соңрак – кая барсыннар?! – Фәридәнең әнисе белән абыйлары да шушында килеп сыена. *«Мин ул чакта уйдан гына тордым,* – ди ул. – *Эш юк, торыр җир юк... Ләкин теләсә нинди авыр хәлдән дә чыгу юлы табылмый калмый. Мин дә аны таптым. Польшага эшкә чакырган тәкъдимне кабул иттем».*

Тәвәккәл карар була бу!

Ул көннәрдә кулындагы һөнәре, дөресрәге, һөнәрләре өчен үз-үзенә рәхмәтне ничәмә-ничә тапкыр әйтте икән?! Кирәк дисәләр – массаж ясый, укол сала, урында яткан авыруны карый, кирәк икән – энә белән дәвалый... Фәридә ханымның шифалы куллары кагылгач – энә белән дәвалау курслары үткәргәч – унбер ел буе балага узмаган Эля Сулькевич игезәкләр таба. Мондый хәбәр халык арасында кайда да тиз таралучан – Россиядән килгән ханымга эләгү өчен чиратка басалар... Бер ел эчендә Калининградта бер бүлмәле фатир сатып алырга җитәрлек акча эшли Фәридә. Ул бер елда ике ил арасын шактый таптарга туры килә: анда – эше, монда – балалары, якыннары...

Юл мәшәкатьләре, юл газаплары белән язмышының тагын бер борылышына җиткәнен сизәргә дә өлгерми ул шулай.

– Польшада гына яшәп калырга теләмисезме?..

Биредә танышкан милләттәшләренең берсе – Матей Ризванович шулай ди дә үз тәвәккәллегеннән үзе аптырап туктап кала. Бу сорау артында нинди тәкъдим ятканын Фәридә дә, әлеге минутларда аның кырыенда булган кызы Әлфия дә бик яхшы аңлыйлар, әлбәттә. Андый чакта фикереңне тиз генә туплап, җавап биреп буламыни ул?!

– Әни, ризалаш! Ризалаш инде!

Матей Ризванович – Польша татары. Моңарчы утыз елдан артык Канадада яшәгән. Гомеренең көзенә кереп барганда күңел, җан, кан тартуы буенча туып-үскән җирләренә әйләнеп кайткан. «Кешенең соңгы урыны әби-бабасы, әти-әнисе каберләре белән янәшә булырга тиеш», – дип саный. Хатыны, буй җиткән улы аның бу фикерләре белән килешмәгән: шулай итеп, алар – анда, этиләре бер ялгызы монда...

Ике ялгызак, гадәттә, бер-берсенә терәк булыр өчен кушыла. Фәридә дә булачак иренә: «Ярый соң, калам», – дигәндә, шуңа өметләнә. Борылыш артында ук язмышның яңа сынавы көтеп торганын кайлардан белсен соң ул?!

Үзеннән егерме яшькә өлкән Ризвановичта шикәр чиренең өченче стадиясе булуы белән килешергә өлгерми, табиблар яңа диагноз куя: яман шеш... Иренә ул, чыннан да, терәккә әйләнә. Ышанычлы терәккә. *«Биш ел буе без аны кадерхөрмәттә генә яшәттек, тәрбияләдек,* – дип сөйли Фәридә ханым. – *Миннән дә, кызларымнан да канәгать булып китте. Соңгы васыятен дә җиренә җиткереп үтәдек. «Мөселманча күмәрсең мине, Фәридә»,* – *дигән иде. Аның ике абыйсы, әтисе бездән биш йөз чакрымда күмелгән. Матейны дә шул мизарда җирләдек. «Каберләребезне карап торырсың»,* – *диде. Мин аңа сүз бирдем. Ике-өч айга бер барып, догаларымны укып, кабер өсләрен җыештырып кайтам – миннән башка яннарына йөрер кешеләре юк аларның Польшада».*

Мөгаллимә булган көнгә китереп җиткергән юл... Юк, анысы да бер дә кыска түгел. Хәер, озынлыктан бигрәк, авырлыгы, сикәлтәсе, борылышлары истә...

Ә бит Ризвановичның варислары шактый булып чыга – Фәридә ханымга йортларыннан кечкенә бер өлеш кенә тия. Аның каруы, иренең пенсиясе аңа күчә. Россиядә кырык өч елга якын хезмәт стажы өзелеп калган хатынга монысы да язмышның зур бүләге була. Хәер, пенсиягә карап кул кушырып утыра торган кешемени Фәридә?! Үз эшен ачып җибәрә: ул табиб-массажист та, табиб-косметолог та, психолог та, энә белән дә дәвалый... Аның кулыннан әллә никадәр сугыш ветераны уза. Олы кешеләр белән уртак тел таба белә ул! *«Аларның рәхмәтләре ихлас була, шуңа гомерем буе өлкәннәргә тартылдым бугай»,* – дип елмая Фәридә.

Ә аннан, чынлап та, «пенсиягә» чыгар чак килеп җитә – гел авыру карап булмый бит. Әмма аның тынгысыз җаны һаман бер теләк тели: «Күңелемә ошаган эш, бер шөгыль бирсәң иде, Ходаем!»

Ышанасызмы-юкмы, Фәридә ханымның бу теләге, бер көн килеп, чынга аша бит. Болай була. Телефон шылтырый. «Пани Фәридә! – дип дәшә таныш булмаган тавыш. – Сезгә Варшавадан, министрлыктан мөрәҗәгать итәбез. Без татар теле укытучысы эзлибез. Сезнең хакта безгә мөфти Мискевич әйтте. Риза булмассызмы икән?» Дәресләр бирергә бер Кырым татары тапканнар, инде Казан татарлары телендә сөйләшүче татар да кирәк булып чыккан. (Гомере читтә узса да, Актаныш кызы бит ул Фәридә! Бибинур әбисе белән гел татарча сөйләшеп үскән.) Шул кичне үк Варшавага резюме әзерләп җибәрә Фәридә ханым һәм озак та үтми: «Сез безгә туры киләсез», – дигән җавап та ала.

Тормышта янә бер борылыш була бу. Көтелмәгәнрәк булса да, бу юлы – җайлы, ипле, хәтта киң күңелле борылыш. Ә көн саен алты йөз чакрым ара узу... Беренчедән – ул инде артта калган: Ольштыннан Белостокка укытырга ул хәзер атнага ике тапкыр – шимбә һәм якшәмбе

көннәрендә генә барып йөри. Икенчедән – бер ел эчендә укучылары ирешкән уңышлар ул юл газапларын күптән оныттырган! Кайчан гына парта артында утырган Ян, Жанетта һәм Лукашлар бүген инде үзләре дәрес бирә ала. *«Алар шулкадәр тырыш!* – дип гаҗәпләнеп, сөенеп сөйли Фәридә ханым. – *Берсендә Адам белән Жанетта мине үзләренә кунакка чакырды. Шаккаттым: өйләренең бөтен җире поляк сүзләренең татарчага тәрҗемәсе язылган язулар белән тулган. «Шулай өйрәнергә җиңелрәк», – диләр. Жан тартмаса, кан тарта дию дә дөрес. Лукаш: «Мин – поляк, ләкин татарча да сөйләшергә телим», – дип, дәрескә килде. Тел аңа чагыштырмача җиңел бирелгәнен күргәч: «Ачыкла әле, синдә татар каны булырга тиеш», – дидем. Шулай булып*

Белостокта милләттәшләрен туган телгә өйрәтү өчен Фәридә ханымга поляклар бөтен мөмкинлекне дә тудырган: бүлмә бирелгән, хезмәт хакы каралган, хәтта җиде яшьтән җитмешкәчә булган (Пани Зина – Зәйтүнәгә җиде дистәдән дә артык әле!) укучыларга кадәр табылган. Үзе яшәгән Ольштында татарлар өчен «Сөембикә» дигән үзәк ачарга

«Белеме, һөнәре — кешенең иң зур байлыгы...» – Фәридә ханым тагын шул ук сүзләрне кабатлый.

чыкты да! Баксаң, ерак әбисе татар икән Лукашыбызның.

Бер ел, бер карасаң, күп вакыт та түгел шикелле, әмма без татар халкының тарихы белән дә таныштык, тел күнекмәләре дә алдык, бергәләп өчпочмак, гөбәдия, кыстыбый пешердек. Укучыларым Казанга килсә, югалып калмаслар дип уйлыйм. «Исәнмесез? Хәлләр ничек? Кайда торасыз?» кебек кенә сорауларга бик иркенләп җавап бирәләр».

теләгәч тә, бернинди каршылык булмаган аңа. Шәһәрнең 6 нчы мәктәбендә класс бүлеп биргәннәр – Фәридә ханым анда көн саен икешәр сәгать татар теле укыта. (Укучыларның өчесе үз оныклары – Алимөхәммәд, Камилә һәм Тимур.) Бердәнбер проблема – дәреслекләр, китаплар җитмәве. Шуңа күрә Казанга килсә, китап җыя да китап җыя ул... «Татарча-полякча» сүзлек тә бик кирәк – анысын да булдыра алган кадәр әлегә үзе төзи.

Бөтендөнья татарларының V съездында Фәридә Зәйнетдин кызы Фәррахова (Ризванович) конгрессның «Татар милләтенә күрсәткән олы хезмәтләре өчен» медале белән бүләкләнде. Әйе, аның кебек фидакарьләр милләтебезгә кирәк, бик кирәк. *«Динеңне югалтсаң – үзеңне, телеңне югалтсаң - милләтеңне югалтасың. Барысы да үз кулыбызда»,* – Фәридә ханымның бу сүзләрендә, һичшиксез, хаклык бар.

Ә борылышлар... Алар инде алда булмасын иде!

ТУЙ БАЛДАГЫ

ҮЛЧӘМНӘРЕ АЗ ГЫНА АЕРЫЛА ТОРГАН АЛТЫН БАЛДАКЛАР, КОЧАКЛАШЫП, АК АТЛАС ЯТАКЛАРЫНА СЕҢГӘННӘР. КЫЗ, ИНДЕ КӘЛӘШ ДИЯРГӘ ДӘ ЯРЫЙДЫР, ТАТЛЫ ЕЛМАЕП КУЙДЫ...

Туй балдагы – кияү белән кәләшнең бәхетле мизгелләренең тәүге шаһиты ул.
Туй балдагын буыннан-буынга тапшыру дөрес түгел. Һәрхәлдә, кәләшнең анасы үз балдагын кызына көмеш туен билгеләп үткәннән соң гына тапшыра ала. Ә менә әти-әни балдагын эретү юлы белән яңа туй балдаклары кою рөхсәт ителә.
Бармагыңа бер кигән балдакны салмавың, бигрәк тә киеп карарга биреп тормавың хәерле.

Асия ЮНЫСОВА

Гөлназ бүген инде ничәнче мәртәбәсенә хәтфә тышлы футлярны кулына алды. Ачты да люстрадан төшкән яктылыктан дәррәү җемелдәп башлаган пар балдакка озак-озак карап торды. Әйе, кәләш инде ул. Әүвәле ярәшелгән кызны кәләш дип йөрткәннәр түгелме соң? Шәһәр кызы борынгы йолаларны ул кадәр үк нечкәләп белми. Әмма үзенең Ниязның кәләше икәнлеген тәгаен белә. Чөнки егет ягы Гөлназның әти-әнисеннән кызның кулын сорарга килеп китте. Алар икенче шәһәрдә яши. Башкала бөтен яшьләрнең туплану, уку урыны булгач, Гөлназ белән Нияз инде алты еллап таныш, алты еллап яратышкан егет белән кыз хәкемендә. Бергә «Сәләт» лагерена йөрделәр, күрше уку йортларында югары белем алдылар. Инде кыз егетен армиядән дә көтеп алды. Ниһаять, гаилә кору өчен нәкъ вакыты кебек. Бу никахка ике як та бик разый иде. Булачак кайнана Гөлназның намазлы кыз булуын Аллаһы бүләге кебек кабул итте. «Янәшә басып, намаз укырбыз, Алла боерса», – дипләр сөйләнде. Була торган хәл.

Кодалар кайтып киткәч, Гөлназ белән Нияз «Якут» кибетенә барып, пар балдак – туй балдагы сатып алдылар. Озак-озак сайладылар. Теләсә нинди алтын балдак туй балдагы була алмый икән ләбаса. Бу кадәресен кибеттә дә сөйләделәр, үзләре Ин-

тернеттан да карадылар. Туй балдагы бернинди сырсыз булырга тиеш икән. Янәсе гомер юлы кытыршы узмасын өчен. Хәтта бриллиант булса да, каш ярамый. Монысы нигә икән тагын. Гәрчә... кашлысы балдак түгел, йөзек була бит инде аның.

Васыйлә атна буе бәхетле йөреп тә бүген боегып калган сеңлесенә карап-карап ала. Туйга әзерләнергә дип Әлмәтенә кайтып киткән Ниязын юксына булыр бу бала. Әнә, бәхет иясе балдакларын ничәнче мәртәбә ачып карый. Кыз бала шулай инде ул, бәләкәй чагыннан үзен гүзәл кәләш күреп хыяллана. Кияүгә барачак көнен әкияти бер мизгел итеп, кияү куенын бәхет багына капка күреп көтә. Югыйсә кыз вакытның чиста, садә дәвере бәхетнең нәкъ үзе ләбаса. Моны соңыннан, хыялларың чәлпәрәмә килгәч кенә аңлап аласың шул.

Абау, нигә мондый уйларга бирелә соң әле Васыйлә, әллә сеңлесенең бәхетенә көнләшәме? Булмаганны! Әмма ул да, Җир йөзендәге бөтен тере затлар кебек, олы мәхәббәт турында хыялланды. Мәктәптә укыганда да, хәтта студент елларында да вак-төяк мавыгулар белән хисләрен вакламады. Ул көткән егет, аңа тиң яр сыйныфташлары арасында да, вуздагы сабакташлары арасында да очрамады. Ләкин күңел яктылыгы йөзенә нур булып кунган кызны тормышта иптәш, гомерлек яр итәргә ымсынучылар бетеп тормады. Шуңа күрә соң чиктә барыбер ялгыз калмасын белә иде. Егетләргә каты бәрелмичә, миһербанлы мөнәсәбәтеннән мәхрүм итмичә генә ул җаны тансыклаган кешене ипле генә көтте. «Их, шул Васыйләгә өйләнсәң иде», – дип авыз сулары корып йөргән төркемдәшләре дә, авылдаш егетләр дә берәм-берәм башлы-күзле була торды. Арада Мирза дигәне: «Их, Васыйлә!» – диде дә ерак чик буена хәрби кеше булып китте, бөтенләйгә югалды. Югыйсә Васыйләдә җавап хисләре борный башлаган иде. Әмма кыз өлгереп җитмәгән хисләрне бәйдән ычкындыра торганнардан түгел иде. «Китә бир, юлыңа ак җаймә», – булды Мирзага җавап.

Арадан берсе – Фаяз дигәне зерә дә нык өтәләнеп йөргән иде. Хәтта бер тапкырында йөрәктәгесен бигрәкләр дә үзәккә үтәрлек итеп әйтеп ташлады: «Их, Васыйлә! Егетләр рәнҗеше төшәр дип тә уйламыйсың. Иртәгә ерак юлга чыгам. Гомергә онытмамын, һичьюгы бер үптер инде. Үкенечкә каласың бит». «Бар әле, йөрмә монда эч пошырып», – булды аңа җавап. Иртәгәсен Фаяз юл һәлакәтенә тарыды. «Оныта алмаучы» булып Васыйлә үзе бу дөньяда яшәп калды. Яратканга түгел, егетнең шул соңгы ялынычын санга сукмаганга битәрләде ул үзен. Йә бер үптерсә, укасы коелган булыр идеме.

Кыз күңелен кузгатырдай егет ул укытырга билгеләнгән авылда көткән икән.

Ильяс – гармунчы, уен-көлке остасы. Нәкъ Васыйлә эзләгән егет. Шуңа күрә яшь укытучы агроном егетнең кулын кире какмады. Алчак холыклы егет Васыйләдән дә шундый туарылу көтте. Ләкин Васыйләне аңлаганнар белә: сулышыннан ут кабынырдай чагында да ул ялкынын тышка өрми. Ярата икән, тын гына, тып-тын гына. Бәйләнми, акланмый, таләп итми, дауламый. Җавапка да шундый ук затлы мөгамәлә өмет итә. Кыз үзе инан-

ган дөреслектән, таш яуса да, тайпылмый торган сабыр холыклы. Бу ныклык нечкә күңелен ят тукынулардан аралый торган бердәнбер калканы аның. Сафлыкның саклык кораллары исәбендә сүзләр юк. Боланныкы кебек матур күзләреннән мөлдерәп тамарга торган күз яшьләре бар. Тик елавы да сүзсез аның.

Чисталыкта саташкан Васыйлә зөфаф төне җәймәсен, кеше-кара күргәләгәнче, таң белән мунчага барып юып, үтүкләп тә куйды. Оялта торган тапны бер кеше дә, хәтта Ильяс та күрми-белми калды. Элек заманда урыслар кыланган кебек, бауга чыгарып эләсе булган да бит аны!

Ильяс белән тату гына яшәп киттеләр. Уңган киленне кайнана да бик яратты. Васыйләнең әнисе генә: «Әй, кызым, усал авылга килен булдың. Ничекләр чыдап бетәрсең икән?» – дип һаман саен кабатлый торган иде. Васыйләгә ни – әллә усал алар, әллә юк. Укучылары, аларның ата-аналары, бергә мәктәптә эшләүче хезмәттәшләре аның өчен үлеп торган кебек. Иң мөһиме: ирнең анасы, ә ул киленгә сокланып туя алмый.

Бер елга якын торалар инде. Балага узмый Васыйлә. Менә шул чагында исенә төшерде инде Ильяс зөфаф төненең шаһиты булырга тиешле җәймәне!

Васыйлә елады гына.

Юк гаеп өчен ничек акланырга кирәклеген белми иде ул.

Мәктәптә бала-чага белән әвәрә килеп атна тиз үтеп китә. Ял көннәре җитүгә яшь хатын кияве үз авылларына кайтырга өнди. Анда озак еллар урын өстендә яткан энесе белән олы хастаны карау өчен яше һаман олыгая барган әнисе Васыйләнең ял көннәрен тилмереп көтәләр. Казанда ук башлы-күзле булудан тыелып торуының, күрше авылга укытырга билгеләнү өчен тырышуның чын сәбәбе дә асылда шушы иде бит инде. Ике кадерле кешесенә төшкән авырлыкны ире Ильяс та бүлешер дигән яшерен өмете дә бар иде.

Алай булмаска охшап тора.

Баштарак кияүләп йөрүгә каршы түгел иде Ильяс. Аннары Васыйләнең үзен генә дә җибәрә башлады. Инде менә ялгызына авылга кайтып йөрүләргә рөхсәт беткән икән.

– Йөрмисең. Бер син генә түгел. Башка туганнарың да бар. Алар кайтып карасын.

Кайталар, алар да караша. Олы хаста бөтен кешегә дә җитә ул. Тик менә дистә еллар урында яткан энесенең тәне бик нәзберек шул. Аның кием-салымын, җәймәсен һич җой-сыр калдырмыйча, Васыйлә кебек үтүкләргә, мунчада җаен белеп, Васыйлә кебек юындырырга, сүзне Васыйлә кебек, күңелне дә күтәрерлек, җебемәслек тә итеп сөйләшә белергә кирәк. Васыйлә калдырган рәхәтлек, тәртип, чисталык аларга нәкъ бер атнага җитә. Атна ахырында ана тагын тәрәзәдән Таштугай ягына таба карый башлый, егетнең дә муены тәрәз тарафына кыйшая. Васыйлә моны һәр күзәнәге белән тоеп тора. Аларны кызганудан җаны елый. Араларда нибары сигез генә чакрым ләбаса. Машиналы кешегә генә түгел, җәяүлегә дә көн дә урарлык ара. Югыйсә Ильяс басу-кырлар

Нигә тагын туйдан башланган уй күз яшьләренә күчте? Чөнки күз яшьләре туйдан соң озак көттермәде.

түрендә аннан да күбрәк йөри торгандыр. Күңел күзең йомык булса, койма артындагысын да күрмисең дә, тоймыйсың да шул.

Ниһаять, җәйге каникуллар башланды. Әниләренә озаккарак кайтып торырга да булыр. Укытучы хезмәтенең шул бер рәхәт ягы – җәйге ялы. Җәйге якта агрономның да эше тыгыз. Боекмас. Боегырлык та түгел. Монда өй тулы кеше, ике энесе, этисе, әнисе. Аннан бит Василә дә кайтып-килеп йөрер – ирен зарыктырмас.

Василә, канатланып дигәндәй, җыештырынып йөрде. Юмаган кере, кырмаган сыры калмады. Эшен бетереп, кершәндәй ак идәнгә басып түргә узды. Өстен алыштырды. Төшке ашка кайткан Ильяс аның авылына җыенганын, күзе белән сөзеп, күзәтеп утырды.

– Йөрмисең!

– Ничек инде йөрмим. Хәзер дә, каникул вакытында да йөрмәгәч... Болай да имтихан вакыты дип, ике атна кайта алмадым. Ни хәл яталардыр анда. Әйдә, үзең илтеп куй мине!

– Йөрмисең! Ник йөргәнеңне беләбез! Миңа да бала төшертеп килдең. Шуңа безнең бала юк.

Йа Алла! Ильясның күңел төбендә әнә нинди кортлар уйный икән! Юк, еламасын әле Василә. Бу тиклем оятсыз гаепләүгә ка таба тәгәрәтеп кенә җибәрде. Уйнап кына сөйләшүе булса, балдакны тотып алыр да кабат Василә бармагына кигереп куяр. «Уйнап кына сөйләшәм», – дип хатынының битеннән үбәр. Бәлки, үзе үк әле әниләренә илтеп тә куяр. Энесен мунча кертешер.

Ир кеше ярдәме бик кирәк анда.

Балдак киң идән сайгагыннан матур гына тәгәрәп барды да, Ильяс янына якынлашып кына килгәндә, әллә нинди бер сикереш ясап, моңынчы барлыгы да абайланмаган ярыктан базга тәгәрәде.

– Төш базга! Алып мен балдакны!

– Менә монысы булмас инде. Сау бул!

Шул китүдән Василә Таштугай мәктәбенә кайтмады. Казанга китеп эшкә урнашты. Әйберләрен Ильяс әниләренә китереп киткән. Василә әйбәт кенә яшәп китте. Тора-бара фатирлы да булды. Кулын сораучыларны борып җибәрә торды. Озак еллар әле авылдагы кадерлеләрен тәрбияләп торды. Гомере Казан белән авыл арасында йөреп узды. Туганнарына аның мондый фидакарьлеге бик ошай иде. «Ай-һай, ялгыз каласың», – дип артык борчылганнары сизелмәде. Үзенә дә бәхетен табарга өлгерер сыман иде әле.

Ильяс, Василә киткәч, армия хезмәтенә алынды. Кайткач килде.

– Василә, бала булмау минем аркада

Интернетта балдак, бигрәк тә туй балдагы хакында әллә нинди юрамалар язалар. Куркам мин... Никахсыз калырмын, дип.

җавап сүзләре дә эзләмәсен. Үзенең кемлеген, асыл бәясен Василә болай да белә. Акланугa калгач, булмый инде ул. Хатын ике көнлек кенә кием салым тыккан иде. Сөйләшү мондый юнәлеш алгач... Васил олы сумкасын тартып чыгарды... Озаграк торылыр, мөгаен.

– Ярый, исән генә торыгыз. Мин барып кайтыйм әле.

– Йөрмисең!

– Үзең дә килеп китәрсең бит әле.

– Сал балдагыңны!

Василә ишек бавына тотынган җирдән иренә борылып карады. Чынлап сөйләшәме соң бу?

– Сал балдагыңны!

Ике кабатлады. «Бу балдагым өчен мин сафлыгым белән түләдем», – дип әйтеп торсынмы-юкмы. Юк, әйтмәсен! Ишетүдән, аңлаудан узган, ахрысы, аның ире.

Хатын ничә сәгать җыештырынып йөреп, шешенә төшкән бармагында тыгызланган балдакны чак бушатты. Аягына кигән иде инде. Идән таптап тормас өчен, алтын балдакны түрдә утырган Ильяс икән. Бала вакытта янгында пешкәнмен мин. Шуннан икән. Балдагыңны алып килдем. Әгәр син элекке Василә булсаң, әйдә, кайтабыз.

– Мин элекке Василә түгел. Аннары бит бер салган балдакны кабат кию хәерлегә булмый диләр. Мин үкенмим, син дә үкенмә. Тормышыңны мәшәкатьсез кеше белән корырга тырыш.

Ильяс кабат өйләнмәде. Инде дөньядан да китеп барды.

Апасының кызы Гөлназның балдак белән әвәрә килүе онытыла төшкән хатирәләрне яңартты.

– Матур апам, сиңа бер нәрсә әйтимме? Әле әнигә дә әйтмәдем. Дөресрәге, ничек әйтергә белмим. Нияз... миңа шылтыратмый.

– Ә син үзең шылтырат!

– Шылтыраттым мин, Матур апам.

– Соң?

– Ул миннән балдакларны үзенә кире бирүне сорады.

– Туегыз булмыймыни? Бу ни дигән сүз!

– Ул... бер маржа тапкан үзенә. Минем белән әдәпле итеп йөрү туйдырган булган икән аны. – Атна буе тыштан бәхетле күренергә тырышып та, эчтән уена йомылып йөргән Гөлназ үкереп елап җибәрде. – Минем бармакка хаслап алган балдакны бүтән кеше кияргә тиеш түгел бит инде, әйеме, Матур апам! Алай ярамый бит, әйеме, Матур апам! Мин бүтән еламыйм. Бүтән бер кешене яратмыйм да... Кияүгә дә чыкмыйм. Синең кебек яшим. Син бәхетле бит, Матур апам! Әйе бит, Матур апам!

– Мин бәхетле, сеңлем, бәхетле. Әмма сине кияүгә бирәбез әле. Туйда биисем килә лә минем. Әниеңә әйтергә кирәк. Алар бит туй дип мәшәкатьләнеп йөри. Ә син моңаерга ашыкма. Балдак берни түгел ул. Мин балдак белән бәйле уйдырмаларны да, маҗараларны да күп ишеткән инде. Әнә минем күршем Сәгыйдәттәй улы килененә алган балдакны үзе киде дә куйды. «Сез өлгерерсез әле. Минем бер дә балдак киеп йөргәнем булмады», – дип. Килене бик тузынып караган иде дә, аннары: «Рәхәтләнеп ки, әни», – диде дә үзенә икенчене сатып алды. Син Ниязга дигән балдакны үзенә бир, үзеңә дигәнен ломбардка тапшыр да, акчасын пешмәгән кияввеңә кайтар. Бәхете шуннан булсын.

– Ә минем бәхет? Бер уңмаган һич уңмый, ди бит әби.

– Әле генә кияүгә чыкмыйм дигән идең. Хорафатлар укып утырганчы, әнә «Милли-ят сүзлеге»н укы. Анда ниләр язалар икән балдак турында. Укып карыйк әле. Менә! «Бөҗра. Аяк беләзеге, богауның кулга, аякка кигерелә торган бөҗрасы» дигән. Димәк, сеңлем, син бу балдактан арынсаң, богаудан да котыласың гына. Һәрхәлдә минем сеңлемә лаек түгел кешене яратып йөреп әрәмгә үткән елларың кыршавыннан атлап чыгарсың. Әйдә, без моны яхшыга юрыйк. Тик, кара аны, мин синең туеңда киярга дип тектергән күлмәгемне сатарга тормыйм. Ә син туеңа чулпы, беләзек, алка әзерлә. Яңача булсын. Борынгыны яңарт. Синең кара толымнарыңа чулпы бик килешер ул.

– И Матур апам, рәхәт синең белән. Ә бит туй балдагы дип күпме җырлар язалар, кинолар төшерәләр. Балдагымны мин ломбардка тапшырмыйм. Үзем киярмен. Акчасын Ниязга болай гына бирермен.

– Гафу ит син аны. Арагызга күләгә ятқырма. Шул чагында үзеңә дә бәхет нуры кунар.

Туган көненә тәңгәл килгән көндә Василә туйга барды. Матур күлмәген киде. Мөселманча узган никах-туй гаҗәп күңелле була икән. Гөлназ фикердәше, үзе кебек әхлаклы егет белән кушылды. Бәрәкәтле гомер насыйп булсын аларга.

Bulgary Park: жить в удовольствие!

Стартовал новый социально значимый проект компании «Феникс», нацеленный на организацию семейного отдыха, развитие туризма и спорта в Самарской области.

Bulgary Park располагается в живописном районе Царевщины и занимает территорию в 25 га. Его отличительная особенность в том, что помимо коттеджной застройки, проект предусматривает обширную рекреационную зону, включающую лесопарковый комплекс, фермерское и рыбное хозяйства, детские и спортивные площадки и многое другое. Сохранение природного богатства Самарской Луки – дубовых рощ и лесных озер – в сочетании с обустроенными набережными, облагороженными зонами отдыха, комфортабельными коттеджами дает уникальную возможность жить и отдыхать в экологически благоприятном месте, не пренебрегая при этом привычными благами цивилизации.

На территории Bulgary Park разделена на два жилых квартала: «Западный квартал» располагается на равнинной местности с выходом к озеру, «Восточный квартал» - непосредственно в дубовой роще.Запланирована вся внутренняя инфраструктура: огороженный по периметру участок, асфальтированные дороги, круглосуточная охрана, централизованные коммуникации (газ, электричество), работа управляющей компании.

Bulgary Park предложит своим посетителям многочисленные варианты как активного, так и спокойного досуга:теннисный корт, бассейн, велосипедные дорожки, волейбольное и футбольное поля, баскетбольная площадка, с наступлением холодов легко трансформирующиеся в каток. Плюс возможность заниматься в многочисленных секциях под руководством известных тренеров и мастеров спорта.Для дружеских и семейных пикников , предусмотрена зона барбекю. Птицы и животные устроенные в благоустроенных вольерах,порадуют детей и взрослых. Раздолье здесь и для любителей рыбной ловли- озёра с ценными видами рыб находятся здесь по всему периметру парковой зоны.

ЖИТЬ В УДОВОЛЬСТВИЕ – ВОТ ДЕВИЗ БУДУЩИХ ВЛАДЕЛЬЦЕВ BULGARY PARK!

(846) 922-83-00
www.domuvolgi63.ru

Хөрмәтле редакция!

Мин «Яктылык» мәктәбендә 5-11 сыйныфларда татар теле һәм әдәбиятын укытам. Без рус телле укучыларга Татарстан мәгариф һәм фән министрлыгы раслаган программа нигезендә белем бирәбез. Әдәбият дәресләрендә балалар татар әдипләренең иҗатын һәм әсәрләрен программа кысаларында өйрәнәләр, төрле иҗади эшләр башкаралар. Шушы иҗади эшләрнең бер төре - әдәби геройга хат язу.

11нче сыйныфта әдәбият дәресендә илебезнең азатлыгы өчен Бөек Ватан сугышында катнашып, инде сугышлар беткәч, Польшаның Згеж шәһәре госпиталендә вафат булган язучы Гадел Кутуйның әле 1935 елда ук язылган “Тапшырылмаган хатлар” повесте белән таныштык.

Түбәндәге повестьне укучылар белән өйрәнеп бетергәч, мин аларга өй эше итеп баш герой Искәндәргә хат язарга куштым. Иң уңышлы дип табылган хатның авторы – 11нче сыйныф укучысы Асия Шәрифуллина иде. (Аның башка язмаларын да өлкәбезнең “Бердәмлек” газетасы битләрендә еш күрергә мөмкин). Ул үткән уку елында Татар дәүләт гуманитар-педагогика университеты, Бөтендөнья татар конгрессы, Татарстан Республикасы Язучылар берлеге Россиянең төрле төбәкләрендә һәм Татарстанның үзендә яшәүче, 9-11 нче сыйныфларда укучы татар балалары өчен оештырган “Илһамлы каләм” әдәби конкурсында катнашып, ике турны уңышлы гына үтеп, 2010 елның 24 апрелендә Казанга финалга бару бәхетенә иреште, һәм анда минем яраткан укучым әдәби эшләре өчен “Рәхмәт хаты” белән бүләкләнде.

Ә инде 2010- 2011 нче уку елында без Асия Шәрифуллина белән бу конкурста икенче тапкыр катнашырга булдык. Быелгы “Илһамлы каләм” әдәби конкурсына минем укучым үзенең әдәби герой Искәндәргә язган хатын, әнисенә багышлаган шигырен, үзе иҗат иткән әкиятен һәм Хатыйп бабасының истәлегенә багышланган парчаны җибәрде. Тагын ике турны да уңышлы гына үтте һәм 3 нче урынга лаек булды. Агымдагы елның 27 апрелендә Казанда Татар дәүләт гуманитар-педагогика университетының актлар залында тантаналы рәвештә танылган татар язучысы Мәдинә Маликова минем яраткан укучым Асия Шәрифуллинага 3 нче урын өчен диплом һәм автографы белән үзенең китабын, ә миңа Асияне бу конкурска әзерләвем өчен рәхмәт хаты тапшырды.

2011 елда Асия мәктәбебезне алтын медальгә тәмамлады. Бүгенге көндә ул – Казан федераль университетының экономика факультеты студенткасы.

Самар шәһәре “ Яктылык” мәктәбенең татар теле һәм
әдәбияты укытучысы Нурзидә Фәйзуллина

ГАДЕЛ КУТУЙНЫҢ “ТАПШЫРЫЛМАГАН ХАТЛАР” ӘСӘРЕНДӘГЕ ӘДӘБИ ГЕРОЙ ИСКӘНДӘРГӘ ХАТ

Исәнме, Искәндәр!

Мине шулай бик тиз генә искә төшерә алмавыңа мин бер дә гаҗәпләнмим. Мин күптән инде синең белән бер сөйләшмәкче идем, тик син бу сөйләшүне һаман кичектереп килдең. Түбәндәге сүзләрне укыгач, син бу хатны Намусың язганын төшенгәнсеңдер, дип уйлыйм. Кайдан килеп чыктың әле соң син дисеңдер инде. Мин сиңа бу хатны синең мүкләнгән җаныңның инде кайда икәнлеге күптән онытылган, син егет чагында мине яшереп куйган тирән бер почмагыннан язам. Син ул чакта мине сиңа үзең теләгәнчә яшәргә комачаулаучы, җаныңның тузан бөртеге кадәр кирәкмәс бер нәрсәсе дип санадың. Ә минем синең битарафлыгың белән көрәшәсем, сиңа бик тә ярдәм итәсем килде. Тик синең күңел күзең берни күрмәде, йөрәгең дә моны сизмәде. Шуңа мин дә көрәшмәскә булдым. Шуннан соң мин ерактан гына синең үз бәхетеңне, үз язмышыңны үз кулларың белән әкренләп җимерүеңне күзәттем. Кайчакта мин“ бу бәндәнең йөрәге, җаны бармы икән”, дип тә уйлап куя идем. Тик мин бик тә ихтыярсыз, көчсез идем шул. Мин үземне тирән йокыга талган кебек хис иттем. Ә инде син үзеңне өзелеп сөйгән, олы йөрәкле Галиянең тормышын, бәхетен җимерә башлагач, мин аңыма килдем һәм үземдә синең белән көрәшерлек зур бер көч барлыгын тойдым. Мине бу йокыдан берничә дә карамыйча, сине элеккеге кебек яратучы хатыныңның кайнар күз яшьләре уятты.

Мин Галиянең сиңа дип язылган дүрт хатын да укып чыктым. Алар әрнү, үпкә, сагыш, үкенү хисләре белән сугарылган хатлар иде. Ә бу бөтен хисләрнең сәбәбе – син идең, Искәндәр! Белгәнемчә,син Галияне бик тә яраткансың. Тик мин бернәрсәне аңламыйм, синең өчен нәрсә соң ул мәхәббәт?!. Синеңчә, мәхәббәт ул - ләззәт, бетмәс-төкәнмәс шатлык, канәгатьләнү хисе. Бәлки, бу чынлап та шулайдыр. Ләкин бу мәхәббәт дигән асылташның (бриллиантның) бер ягы гына бит, чөнки “мәхәббәт” сүзе үз эченә бик күп мәгънәне сыйдыра. Мәхәббәт ул - бер-береңне аңлау, сөйгән кешең хакына бик күп нәрсәдән ваз кичерергә сәләтле булу, аңа ышану, чын күңелдән

алдан аны бәхетле итәргә тырышу, ә инде иң соңыннан гына үзең турында уйлау.

Кызганыч, син кулыңдагы бәхет кошын очыргансың, аны тотып кала алмагансың. Галиясез яшәгән вакытларыңда да яраткан кешеңнең кадерен белеп яшәргә өйрәнмәгәнсең. Шуны аңламыйча, син беркайчан да бәхетле була алмаячаксың һәм сиңа үзеңә генә үпкәләргә кирәк, минемчә. Гаилә бәхетен белү серенә син ике йөрәк парәң – ике балаң белән калган хатыныңнан өйрән. Ә Галия, синнән яшь булса да, гаилә бәхетенең кадерен белә, бу бәхетне саклап калырга тырыша.

Шуңа мәхәббәтнең бәллүр савыт кебек бик уалучан нәрсә икәнен, аны саклауның үз үзенчәлеге барын яхшы аңлый ул. Тик син аңа бу гаилә бәхетен бергәләп сакларга булышмагансың. Булышу түгел, син моны хәтта аңламагансың, ә, бәлки, аңларга да теләмәгәнсең. Сиңа бит гаиләңә караганда башкаларның синең турында нәрсә уйлаулары мөһимрәк була шул. Ә бервакыт син гаиләңне ташлап чыгып ук киттең. (Бу, минемчә, синең бердәнбер дөрес адымың иде, чөнки ул Галияне киләчәктә бик күп бәлаләрдән саклап калды). Әгәр якыннарыңны авыр хәлдә калдырып китсәң, алардан котылсаң, син ирекле артист булырсың,алда торган проблемаларың да үзеннән-үзе хәл ителер, дип уйладың син.

Искәндәр! Тик син бернәрсәне аңламадың: әгәр проблемалар, хәл ителәсе әйберләр синең йөрәгеңдә, эчеңдә икән, алардан шулай эшләп кенә качып котылып булмый ул; әгәр кешенең күңеле кара булса, эчке матурлыгы булмаса, аның тышкы матурлыгы да күзгә күренми.

Сиңа авыр чакларда, бу минутта кемгәдер яхшыдыр бит дип тә уйлагансыңдыр, ә минә сиңа яхшы булганда, кемгәдер бик тә авыр булу ихтималы синең башыңа да килмидер.

Ярар. Минем сиңа башка берни дә әйтәсем дә, акыллы киңәш тә бирәсем килми. Теләсәң, син үзең дә, бу хатны укыгач, кирәкле нәтиҗә ясый алырсың, дип уйлыйм. Мин синең таш йөрәгеңнең аз гына булса да мәрхәмәтлерәк, шәфкатьлерәк булуын телим.

Зур ышаныч белән
синең яраланган, ләкин өметен
югалтмаган Намусың

САГЫНУ
(Кадерле бабам - Хатыйп Гатин истәлегенә багышлыйм)

Зөбәрҗәттәй хәтфә юрган ябынган үрләр арасыннан чыгып килүче иртәнге кояш, әле уянып та өлгермәгән үзәнне күз кырые белән генә күзәтеп, йокы аралаш елмая иде. Якты кояш нурлары акрын гына, тавышсыз җыр сыман, шушы үзәнлек өстенә тарала һәм җәйге татлы чыкның үтә күренмәле тамчыларында чагыла. Бу иртә һәрбер үләнгә, чәчәккә һәм әле йоклап яткан һәрбер бал кортына сиздермичә генә якынлаша һәм, әкияттәге тылсымчыдай, аларны җиләс җилнең сулышы белән уята. Карурмандагы өрәкләрне хәтерләткән пәрәвез челтәрләре куе яфрак белән капланган агач ябалдашлары арасында тынсыз гына калтыраналар. Урмандагы агачлар да тирә-якка сибелгән яшел йомшак шарлар кебек, төрле-төрле төстәге тәпиләре белән үзләрен йөдәтүче кошларга күңелле генә селтәнәләр.

Менә шушы иртәнге сихри тынлыкта, алсу-соргылт офык ягында, кояш чыгышына таба акрын гына атлап килүче ике кешене күрергә була иде. Боларның берсе - уртача буйлы, бик мөлаем гына карт. Ул аксабрак, кул таягына таянып, җиргә сак кына басып атлый. Аның йомшак чал чәчле башы чыгып килүче кояш яктысында ап-ак мамыктай җиңел зур тузганакны хәтерләтә. Картның кулында - китап. Юлчыларның икенчесе исә - кечкенә генә (4-5 яшьләр чамасы булыр), бик шук һәм тере генә кызчык. Ул әле алга таба чабып китә, әле артка кала һәм, үзенең аллы-гөлле чәчәкләр бәйләменә яңа чәчәкләр өстәр өчен, әледән-әле иелеп, кыр чәчәкләрен өзә. Ике кеше дигәнем, без инде ул - минем яраткан бабаем һәм мин.

Әле дә хәтеремдә: бервакыт кышкы салкын кичләрнең берсендә без бөтен гаиләбез белән җылы өйдә табын янында җыелышып, тәмле-томлылар белән чәй эчеп утырдык. (Әйтергә кирәк, минем бабакаем - тәмле тамак, чәенә 3 кашыктан да ким шикәр комын салмый иде!) Шул кичтә ул безгә ниндидер искиткеч чәчәкләр турында сөйләде, ә җәй җиткәч, миңа аларны күрсәтергә вәгъдә дә бирде.

Бу иртәдә безнең менә шушы матур чәчәкләрне эзләп баруыбыз иде. Без аның белән кызып-кызып нәрсә турындадыр сөйләшеп, күтәренке күңел белән хуш исле җәйге үләннәр арасыннан атлыйбыз. Мин балалык назы белән дустымның (шул чакта үземчә бабамны мин шулай дип атадым) битенә төшкән иртәнге кояш нурларыннан ничек итеп күз кысуларын һәм бу нурларның аның кардай ап-ак керфекләреннән татлы ябышкак тамчы булып агып төшүләрен күзәттем. Ул миңа үзенең самими елмаюы белән елмаеп куйды. Бу елмаю кешеләрдәге гадәти елмаю булмыйча, гаҗәеп бер күренеш булып исемдә калган минем. Кызганыч, күп еллар үткәч тә, миңа бервакытта да һәм һичкемдә дә андый елмаюны башка күрергә туры килмәде. Моның сере шунда: елмайганда минем бабама елмаер өчен башкалар кебек ирен кырыйларын сузарга кирәк түгел иде. Аның бу гаҗәеп сөйкемле дә, самими дә елмаюын күрер өчен миңа дустымның өлгергән чикләвекне хәтерләткән көрән күзләренә бер карап алу да җитә. Бу вакытта бабакаемның йөзе яктырып китә, ә күзләре кырыендагы шаян җыерчыклары төрле якка очып китәләр сыман.

Артыннан барган чакларда да мин аның елмайганын бик тиз сизеп ала идем, чөнки бу минутларда аның бөтен гәүдәсе - куллары, кырау төшкән кебек чал чәчләре, шакмаклы күлмәге, хәтта ул таянган агач кул таягы да елмая кебек.

Бу иртәдә бабамның күңеле бигрәк тә күтәренке булып, ул минем белән шаярып, миңа юл буе төрле кызыклы хәлләр турында сөйләп барды. Ә мин аның сөйләгәннәрен шул чакта бик игътибар белән тыңладым. Ул вакыт-вакыт авызына нииндидер ак көпшәне каба һәм аннан чыккан аксыл төстәге тәтенне авызына суыра иде. Без хәтфә болын буйлап юлыбызны дәвам иттек, ә җәйге уйнак җил безнең чәчләребезне иркәләде, болында үсеп утырган күксел тукранбашларны төрле якка айкады. Аяк астындагы биек үләннәр аягымны кытыкладылар, шуңа мин ирексездән күзләремне йомдым.

Кинәт бабай туктап калды һәм минем кулымны кысып тотты. Шунда мин күземне ачмыйча гына аның нигә туктавы белән кызыксындым. Биргән соравыма җавап булмагач, күзләремне ашыкмыйча гына ачтым һәм гаҗәпләнүдән телсез калдым.

Безнең каршыбызда бер кырыеннан икенче кырыена кадәр эретелгән алтын белән йөгертелгән җәймә кебек зу-у-у-р алан ята иде. Анда үскән гәрәбәдәй матур чәчәкләр - җәй оныклары – үзләренең алтынсу башларын горур гына өскә күтәргәннәр. Меңләгән кояш нурларыннан торган тамчылар сыман, алар безнең йөрәкләребезне җылытып, сихерләнгән күзләребездә җем-җем итеп чагылалар.

Шушы күңелне җилкендергән үзәнгә сөю тулы күзләре белән карап, минем дустым горур гына: ”Кызым, бу – тузганаклар була инде”, – диде. Бабам сак кына җиргә иелеп, бер тузганакны өзеп алды һәм миңа сузды.

Тузганаклар... Бу тылсымлы сүз мәңгегә минем хәтеремдә уелып калды һәм минем өчен җәй билгесенә әйләнде.

Шуннан бирле вакыт та, аккан сулар кебек, сизелмичә генә үтеп китте: бер генә түгел, ике, хәтта ун ел да артта калды. Тик тузганаклар гына шундый ук алтынсу төстә, шулай ук элеккечә үзләренең кояштай сары башлары белән күзне иркәлиләр. Күк йөзе дә элеккеге кебек шундый ук чиста, зәңгәрсу, йомшак таң җиле дә шулай ук минем битемне сыйпый.

Ә менә бүген иртәнге кояшка каршы бер генә кеше барганы күренә. Алсу-соргылт офык ягында күренгән бу сылу, зифа гәүдә иясе теге чактагы бәләкәй кызчык иде. Ул кулындагы иске китапны

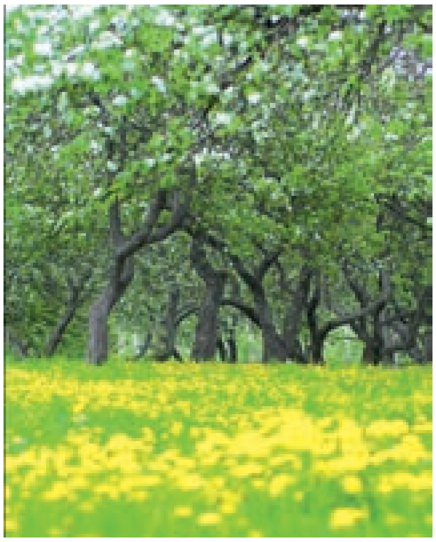

тоткан килеш, акрын гына кояш төсендәге чәчәкләр кыры буйлап атлый. Вакыт-вакыт шул китап эченнән кәгазь бите кебек юка, инде күптән кибеп беткән, әмма үткәннең ядкаре булган тузганак чәчәген алып, аны игътибар белән карый һәм бабасыныкы кебек күзләре белән үзалдына елмая. Кинәт кызның тәне эсселе-суыклы булып китә, бу мизгелдә янында кадерле кешесе булмаудан аның йөрәге сыкрап куя, ә җаны әле дә яраткан бабакаен сагынып өзгәләнә.

УРМАН ХӘЗИНӘСЕ

Әкият

Бервакыт урманда көчле яңгыр ява башлады. Тиз арада яңгыр суы зу-у-у-р гөрләвеккә әверелде. Ул җирдә яткан яфракларны гына түгел, хәтта агач ботакларын да агызып китте. Тиздән яңгыр туктады. Урмандагы җир өсте каралып калды. Тирә-якта бары тик җир астындагы калын агач тамырлары гына күренеп тора иде.

Шул вакыт урман буйлап баручы Керпе кинәт туктады һәм җирдән чыгып торган агач тамырлары арасында чүлмәккә охшаган әйберне күреп алды.

- Бу җиргә күмелгән чүлмәк, ахрысы, - дип уйлады Керпе табышка шатланып.

Җир астындагы чүлмәкне никадәр тырышып тартса да, булдыра алмады - көче җитмәде. Ул ярдәмгә Аю белән Куянны чакырды. Бергәләшеп чүлмәкне тартып чыгарсалар, бик әйбәт булыр иде. Менә болар чүлмәк яткан урынга килеп җитәләр.

Керпе әйтә:

- Карагыз әле, җирдән чүлмәк авызы чыгып тора. Мөгаен, җиргә яшерелгән чүлмәктер бу. Аны тартып чыгарсаң, бик әйбәт булыр иде. Бәлки, хуҗалыкта да кирәге чыгып куяр.

Җанварлар Керпегә булышырга риза булдылар. Аю үзенең дә-ә-ү тәпие белән чүлмәкне җирдән тартып та чыгарды. Ә Куян чүлмәк эчендәге чүп-чарны алып ташлады. Алар бу табышка бик шатландылар:

- Карасана, нинди әйбәт чүлмәк күмелгән булган бит безнең урманда!

Шунда әллә кайдан хәйләкәр Төлке килеп чыга һәм әйтә боларга:

- Нәрсә, чүлмәккә карап дөньягызны оныттыгыз! Бу чүлмәкне бит мин күптән югалткан идем, ә хәзер менә таптым. Бирегез әле миңа аны!

- Бирмим, аны беренче булып мин таптым, димәк, чүлмәк - минеке! - дип кычкыра Керпе. Җанварларның бәхәсен тыңлап торган Куян да сүзгә кушыла:

- Юк, бу минем чүлмәгем! Чүлмәк эчендәге чүп- чарны мин алып ташладым бит!

- Ә мин чүлмәкне җирдән тартып чыгардым! Бу - минем чүлмәгем! - дип үкереп җибәрә Аю.

Шулай итеп, алар бу турыда бик озак бәхәсләшәләр, хәтта арып китеп сусыйлар да. Шунда якында гына агучы урман чишмәсеннән су эчәргә булалар. Чишмә янына килсәләр, ни күрсеннәр: аның өстендәге корылманы яңгыр суы басып киткән. Шуңа күрә янына берничек тә килеп булмый иде. Яңгыр суы корылмадан тизрәк агып китсен өчен җанварлар берничә бәләкәй канау ясарга булдылар. Уйланган уй - эшләнгән эш, дигәндәй, алар шунда ук эшкә керештеләр.Тик менә яңгыр суының беразы гына агып китте. Калган суны исә таяклар белән канауны киңәйтеп тә агызып булмады. Шунда Керпе кинәт кычкырып җибәрде:

- Уйлап таптым! Бу калган суны чүлмәккә тутырып та түгеп була бит, чөнки чүлмәк бик зур һәм нык!

- Башың эшли синең, Керпекәй! - дип мактадылар аны җанварлар.

Шундук эшкә тотындылар алар һәм бергәләшеп корылманы судан арындырдылар.

Бик күп эшләп арыган Аю, Төлке, Куян һәм Керпе челтерәп аккан чиста, саф чишмәнең салкын суын эчтеләр, челтерәвен тыңладылар.

Шуннан соң аларның чүлмәк өчен бәхәсләшәселәре дә килмәде.

Табылдык чүлмәкне җанварлар бу урман чишмәсе янында калдырырга булдылар. Бәлки, кайчан да булса, бу якларга килеп чыккан берәр юлчы урман чишмәсенең суын шушы чүлмәк белән алып эчәр һәм сусавын басар.

БАЛЫКЧЫ ПЕСИ

Минем яраткан йорт хайваным – песи, чөнки ул матур, житез, бик акыллы һәм үзенчәлекле җан иясе. Тормышта песиләр белән төрле кызыклы хәлләр дә булгалый.

Шулай бервакыт без гаиләбез белән авылга әбиебезгә кунакка кайткан идек. Анда безне ишек төбендә беренче булып әбиемнең песие каршы алды. Ул шунда ук миңа сырпалана башлады. Мин дә аны үз иттем.

Икенче көнне иртән аш бүлмәсенә кергәч, мин өстәлдә яткан яңа тотылган балыкка игътибар иттем. “Аны монда кем куйган икән?” – дип уйлап куйдым. Аяк астыма карасам, идәндә дә балык калдыклары аунап ятканын күрдем. “Моның хикмәте нәрсәдә соң?” – дип тышка чыктым. Анда да шул ук хәл иде. Балык калдыклары чәчелгән сукмак мине әбием өеннән ерак булмаган күлгә китерде. Яр буенда күршебез Шамил абый балык тотып утыра һәм тоткан бер балыгын чиләккә салып бара икән. Шул вакытта куаклыктан әбиемнең песие килеп чыкты һәм, сак кына баскалап, чиләк янына юнәлде. Күрше абый күрмәгәндә, ул үзенең алгы тәпиен чиләккә тыкты да, андагы бер балыкны эләктереп, тиз генә качып та китте.

Бернәрсә дә сизмәгән Шамил абый миңа таба борылды, аннары чиләгенә күрсәтеп: “Кызым, кил әле, кара, күпме балык тоттым!” – диде канәгатьләнеп. Чиләк эченә иелеп карасак, анда тотылган балыклар урынына юеш суүсемнәр һәм яфраклар гына күрдек. Бу күренештән аптырап калган балыкчы беравык әйтер сүзен әйтә алмыйча басып торды. Шунда мин аңа: “Шамил абый, ачуланмагыз инде, кызганыч, сезнең тоткан балыкларыгызны әбиемнең мәчесе урлап бетергән, ахрысы,” - дип, песи өчен аңардан гафу итүен сорадым һәм үзен безгә кунакка бергәләшеп чәй эчәргә чакырдым.

Менә шуннан соң без песиебезгә Балыкчы кушаматын бирдек тә инде.

Асия Шәрифуллина

ГАБДУЛЛА ТУКАЙГА

Габдуллабыз сәләтле дә,
Тукаебыз шәфкатьле.
Бөек шагыйрь бармы тагын
Габдулла Тукай хәтле?

“Су анасы”, “Шүрәле”не
Кечкенәдән без белдек,
Чөнки әле балачактан
Шуларны тыңлап үстек.

Беренче кат “Туган тел”не
Өйрәндек без мәктәптә.
Шул җырдан да күркәмлесен
Ишетмәдек без бер дә.

Шагыйребез Тукайны без
Бик ихтирам итәбез.
Шигырь, әкияте өчен
Аңа рәхмәт әйтәбез.

2006 елның
20 нче апреле

СОЛЯНКА
ПО-ТАТАРСКИ

ИНГРЕДИЕНТЫ:

300 г говядины
300 г баранины
250 г вареного говяжьего языка
2 луковицы
1 морковка
2 соленых огурца
8 черносливин
0,5 лимона
1 ст. л. томатной пасты
1 ст. л. сливочного масла
1 лавровый лист
8 горошин черного перца, соль

Пошаговое приготовление:

1. Говядину и баранину вымыть, положить в кастрюлю, залить 1,5 л холодной воды и довести до кипения. Снять пену, положить черный перец, 1 очищенную луковицу и морковь, варить 1,5 ч. За 20 мин. до готовности положить в бульон лавровый лист и посолить по вкусу.
2. Чернослив промыть, замочить в горячей воде на 20 мин. Затем настой слить, из плодов удалить косточки.
3. Лук очистить, нарезать тонкими полукольцами. Разогреть в сковороде сливочное масло и обжарить лук, 5 мин. Соленые огурцы очистить от кожицы и семян, нарезать тонкой соломкой, добавить в сковороду и готовить 3 мин. Положить томатную пасту и тушить, помешивая, 1-2 мин.
4. Бульон процедить, вернуть в кастрюлю и довести до кипения. Сваренное мясо и язык нарезать тонкой соломкой.
5. Добавить в бульон мясо, язык, обжаренную смесь и чернослив. Варить 5-7 мин.
6. Лимон нарезать тонкими дольками, положить в суп и прогреть, 1 мин. Можно подать солянку по-татарски со сметаной и украсить свежей зеленью.

МАНТЫ
ТАТАРСКИЕ

ИНГРЕДИЕНТЫ:

Для теста: мука, вода, яйца.

Начинка: мясо (баранина, говядина, свинина, телятина, на ваш выбор), лук репчатый, соль, перец.

Подлива: лук, сметана, сливочное масло, соль, перец.

Тесто: Замешиваем тесто,как на пельмени с добавлением 2-3 яиц, смотря сколько муки, соединяем массу в кучу и не вымешивая ставим под миску на 10 мин.

Достаем, разрезаем на 2 равные части, немного месим (минуты 2) и опять под миску на 10 мин. Повторяем эту процедуру, пока тесто не станет достаточно эластичным, чтобы хорошо растягиваться. У вас должно получиться 4 - 8 колобков. Берем первый колобок (сохраняя остальные под миской), разминаем его пальцами в лепешку, теперь раскатываем большой блин скалкой.

Чтобы раскатать тоненький блин - нам надо накручивать тесто на скалку, посыпая тесто мукой. Блин должен получиться тонюсенький.

Разрезаем его на большие квадраты, кладем начинку и соединяем все углы к середине, теперь уголки, которые получились слепливаем между собой: 1-й со 2-ым, 3-й с 4-ым. Диски от мантоварки смазываем маргарином, укладываем манты, готовим 40 мин.

Начинка: взять 2 кг мяса. 1кг пропускаем через мясорубку с крупной решеткой. 1кг режим квадратиками от руки (только с таким фаршем-манты будут по-настоящему сочные), чуть меньше 1 см.

Лука берем столько, чтобы получилась 1/3 часть от мяса и режим такими же квадратами, как и мясо. Соединяем все, хорошо перчим (черным и красным перцем), солим, добавляем около 100 г воды - перемешиваем. Начинка готова. Подлива очень важна, только с такой подливой сможете почувствовать неповторимое сочетание вкусов: берем как можно больше лука, режим кольцами и в сковородку с большим количеством разогретого сл. масла. Когда лук станет прозрачным, солим, перчим и добавляем пакет сметаны. Если сметана очень густая, можно добавить немного воды. Тушим минут 5-10. ПРИЯТНОГО АППЕТИТА!

«ЧАЯН» ОТМЕТИЛ 90-ЛЕТИЕ В САМАРЕ

В Татарстане есть только два знаменитых человека, фамилии которых начинаются на букву «Ш»: – экс-президент Республики Минтимер Шаймиев и юморист Шамкай. Об этом не очень скромно рассказал сам Рашид Шамкай, на вечере татарского юмора, по случаю 90-летия журнала сатиры и юмора «Чаян», который прошел в Самаре.

Данияр САЙФИЕВ

22 мая весь вечер со сцены ДК им. Литвинова звучали шутки, юморески, пародии, песни в исполнении Народного артиста Республики Татарстан Рашида Шамкая и Заслуженного деятеля искусств, редактора журнала «Чаян» Алмаза Хамзина. На каждое выступление артистов зал реагировал громким смехом и долгими аплодисментами.

А открыл вечер президент Самарского областного татарского общества «Туган тел» Ильяс Шакуров. Именно эта общественная организация выступила инициатором проведения 90-летия «Чаяна» в Самаре. Ильяс Шакуров рассказал, что национально-культурными объединениями в Самаре проводится большая работа по сохранению татарской культуры и языка, и что национальный юмор является не только одним из самых доступных способов достижения этих целей, но еще и ежедневно помогает людям справляться с разнообразными и многочисленными заботами. В Самаре, к сожалению, мероприятия такого формата не проводились очень давно. Ильяс Шакуров выразил надежду, что теперь подобные вечера станут регулярными. Тем более, что самый известный сатирик Татарстана Шамкай является нашим земляком – он родом из села Старое Ермаково Самарской области. Ильяс Шакуров сообщил зрителям, что 8 июня в Камышле состоится первый областной сельский Сабантуй и пригласил артистов принять в нем участие.

Сегодня «Чаян» — один из немногих сохранившихся юмористических изданий на постсоветском пространстве. Долгое время у «Чаяна» был собрат по цеху – журнал «Крокодил», но вот уже и он прекратил свое существование, а татарский «Скорпион» по-прежнему в строю. Современный «Чаян» — это не только художники, но и поэты, прозаики, журналисты, фельетонисты. Все вместе они продолжают замечательные традиции журнала – юмор, народность, высмеивание нелепостей и глупостей нашей жизни. Журнал идет в ногу со временем, осваивая новые юмористические подходы и темы, обогащая палитру современного «Чаяна».

Журнал «Чаян» еще не так давно имел более миллиона своих читателей и занимал в рейтинге юмористических изданий третье место после журнала «Крокодил» и украинского журнала «Перец». Увы, в век Интернета и повальной информатизации многие издания уже не могут похвастать такими заоблачными тиражами. Сегодня журнала «Чаян» выходит 5-тысячным тиражом, и это, как ни печально, считается неплохим результатом. Более того, как рассказал Алмаз

Хамзин, многие издания обращаются в редакцию журнала за консультациями по организации тиражей. В Самаре также была организована подписка на русскую и татарскую версию журнала. Все, кто пришли на концерт, в антракте могли оформить подписку на любимое издание.

В рамках вечера состоялся конкурс исполнителей частушек на татарском языке. К сожалению, в нем приняли участия всего три человека, которым и присудили призовые места. Первое место занял Талгат Гараев, второе место у Альбины Махмутовой, третье — у Лилии Бикмаевой. Всем им были вручены ценные подарки от спонсора вечера – ООО «ИПОЗЕМбанк».

Кстати, участники конкурса чуть было не остались без подарков. В вечер юмора добавило смеха (но не организаторам) известие, что машина, из которой не успели вытащить призы, эвакуирована доблестными работниками ГИБДД. До конца вечера машину удалось вызволить и участники конкурса получили свои награды.

СЛОВАРЬ ЛЕТНИХ СЛОВ

Гроза – яшенле яңгыр
Гром – күк күкрәү
Груша – армут
Дождь – яңгыр
Дождливое лето – явым-төшемле җәй
Ежевика – кара бөрлегән
Засуха – корылык
Зеленеть – яшелләнергә
Зелень – яшеллек
Земляника – каен җиләге
Клещ – талпан
Клумба – чәчәк түтәле
Колос – башак
Крапива – кычыткан
Кукушка – күке
Море – диңгез
Лето – җәй
Летний – җәйге
Ливень – койма
Луг – болын
Лужа – күлдәвек
Майский жук – май коңгызы
Малина – кура җиләге
Мошка – черки
Муравей – кырмыска
Муравейник – кырмыска оясы
Муха – чебен
Мята – бөтнек
Набережная – яр буе
Насекомое – бөҗәк
Небо – күк
Незабудка – күгәрчен күзе
Непогода – бозык һава
Нива – басу
Низкий урожай – түбән уңыш
Облако – болыт
Овощи – яшелчә
Огород – яшелчә бакчасы
Оса – шөпшә
Пасека – умарталык
Погода – һава
Подсолнечник – көнбагыш
Процветание – чәчәк ату

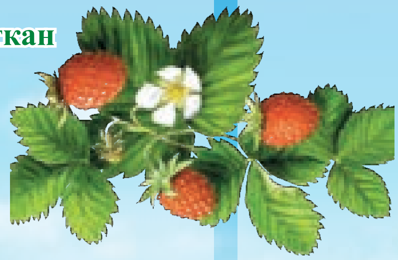

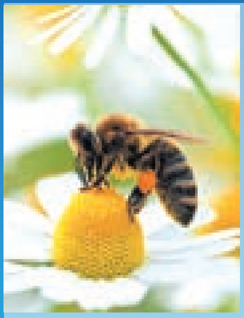

Пчела – умарта (бал) корты
Пшеница – бодай
Растение – үсемлек
Река – елга
Рожь – арыш
Роса – чык
Роща – агачлык
Рыбак – балыкчы

Рыболов – балык тотучы
Солнце – кояш
Соловей – сандугач
Суша – коры җир
Трава – үлән
Улей – умарта
Урожай – уңыш
Фрукты – җиләк-җимеш
Черемуха – шомырт
Черешня – төче чия
Черника – кара җиләк
Чернозем – кара туфрак
Шиповник – гөл җимеш
Щавель – кузгалак
Яблоня – алмагач

ДНИ РОЖДЕНИЯ ДРУЗЕЙ И КОЛЛЕГ

Июнь

2 июня – Салахов Дамир Абдрахманович
6 июня – Сафарова Румия Анвяровна
10 июня – Тренгулов Илдар Сирачевич
14 июня – Ямалетдинов Мансур Садретдинович
17 июня – Галимов Равиль Мухаметгалеевич
18 июня – Гафарова Наиля Хамзиевна
21 июня – Илингин Усман Анвярович
24 июня – Хабибуллова Наиля Абдулхаковна
25 июня – Галиев Ильдар Зинятуллович
26 июня – Сабиров Равиль Искандерович
27 июня – Насыбуллин Наиль Камилович
28 июня – Салахов Ришат Акрямович

Июль

1 июля – Горланов Анвар Имранович
4 июля – Валиуллин Ямиль Ахмадуллович
8 июля – Вагапова Дания Завдатовна
9 июля – Насыров Рашид Абдуллович
9 июля – Сафина Марбия Ахметовна
10 июля – Фаткуллин Раиль Хайдарович
11 июля – Гизатуллин Рамиль Шамилович
13 июля – Киямов Наиль Зайнетдинович
16 июля – Гильманов Ильсур Гаязович
16 июля – Семыкин Шамиль Юрьевич
18 июля – Бирюков Раиль Шамилович
19 июля – Аюпов Талиб Салихович
23 июля – Валиуллов Ринат Талипович
23 июля – Рахимов Ибрагим Якубович
23 июля – Салахов Рашит Ахметович
24 июля – Замальдинов Гамаль Рафаэльевич
27 июля – Хасанов Максум Мирзаевич
31 июля – Мухаметшин Виль Сабирович

Август

1 августа – Замальдинов Дамир Наилевич
2 августа – Назмиев Риф Хабибуллович
3 августа – Гайсин Джавдат Исхакович
3 августа – Хисамутдинов Шамиль Салимгереевич
4 августа – Мингачев Юсуп Фоатович
6 августа – Насыбуллина Наиля Мавлютовна
8 августа – Алаев Сергей Маратович
12 августа – Махмутова Альбина Харисовна
21 августа – Шарипова Динара Ильдаровна
22 августа – Сайфуллин Фоат Талгатович
22 августа – Хакимова Фания Файзулловна
24 августа – Мухаметшин Вазых Гатович
25 августа – Низамов Маулет Вазыхович
25 августа – Рахматулин Анвар Бахитжанович
25 августа – Ягудин Ринат Идрисович

Уважаемые родители!

Татарские национальные общественные организации Самарской области предпринимают попытки к созданию в городе Самара второй общеобразовательной школы с национальной компонентой. Для изучения спроса со стороны родителей, желающих обучать своих детей на родном татарском языке, ведения более продуктивных переговоров по данному вопросу с представителями городских и областных властей , просим вас заполнить заявление в соответствии с приведенной формой и выслать его на адрес Самарского областного татарского общества «Туган тел» («Родной язык») по адресу:
443009, г. Самара, ул. Воронежская, 9. Дом дружбы народов, офис 203 в СОТО «Туган тел».

Заявления также принимаются:

1. В отделе клиентского сервиса и развития ООО «ИПОЗЕМбанк» (пр. Кирова, 206);
2. В редакции газеты «Ислам-Нур» (здание медресе).
3. В офисе СОТНКА (ул. Санфировой, д.91 А офис 8).
4. В дирекции школы «Яктылык» (ул. Александра Матросова, д. 11А).
5. В ДК «Чайка» (для И.И.Колючева).

Просим отозваться людей, имеющих педагогическое образование и в совершенстве владеющих татарским языком.

Главе администрации
г.о. Самара
Азарову Д.И. от
_______________,
проживающего по адресу:
____

ЗАЯВЛЕНИЕ

Прошу предоставить моему ребенку ________ ____________Ф.И.О. ____ возраст ___________ возможность обучения на родном (татарском) языке, согласно Статье 43 Конституции Российской Федерации.

Дата ________ Подпись_________

ОБРАЗЕЦ

Әхмәт Рәшит “ҺӘРКЕМНЕҢ... ҮЗ ХАКЫЙКАТЕ”

Төрле язмышлар, төрле уйлар, төрле юллар, төрле илләр - кеше үз тормышынданиләр генә күрми дә, нинди генә хисләр кичерми. Шагыйрь Әхмәт Рәшит тә үз кичерешләрен, уй-хисләрен замандашларына җиткерергә омтыла, аларның да шагыйрь уйларын аңлавын, үзенә теләктәш булуларын тели.

Китаптан өзек:

Ачыктан-ачык сөйләшү. Язмыш. Нигә син мине инде ничә еллар буе борчып, гел-гел күңелне алгысытып торасың, и каләмем?! Хисап көне җитмәгәндер ич әле?.. Каләм. Югын юк та... Ләкин нишлим соң?! Ниһаять, синә да күңел киштәләреңдә актарынырга вакыттыр. Яшәмәдең түгел, яшәдең... Һе-һе-һе! Әле ничек кенә яшәдең! Хәзер әнә гомер йомгагың кояш баешына таба тәгәрәгән. Үзең яшәгән замана-га, тирә-юнеңдәге кешеләргә... Хәер, аларга гына түгел, киләчәк буынга да нәрсәдер әйтәсең калгандыр. Болай да озакка суздың... Язмыш. Әйтер сүзем бар анысы. Ләкин кирәк микән? Мин бит бөек акыл иясе дә, патша яки президент та, атаклы гаскәр башлыгы да, космонавт та, хәтта үзем шикелле үк шагыйрьләр, язучылар, рәссамнар, композиторлар яки артистлар арасында да ул кадәр мәшһүрләрдән дә түгел. Аннан... Каләм. Нәрсә... «аннан»?.. Язмыш. Минем сүзне кемнәр тыңлар да кемнәр генә җепләр соң? Бүгенге гавамга синең сүзең, көең, моңың, суретең һәм... гомумән... акыл өйрәтүең кирәкмени?! Дөньяга әллә никадәр пәйгамбәрләр, күрәзәчеләр, фәйләсуфлар килеп киткән. Дөнья исә... ул һаман да шул ук - искечә. Искечә. Көчлеләр - көчсезләрне, көчсезләр көчлеләрне куралмый. Күрше белән күрше бер карыш җир өчен талаша, аталар - балаларын, балалар аталарын үтерә... милләтләр белән милләтләр бер мәмләкәттә сыеша алмый, диннәр белән диннәр берберсенең бугазына ябышкан, дәүләтләр үзара кан коеша. Кабил белән Һабил кебек... Монтекки белән Капулетти кебек бер-берсен җен урынына күрә. Ә нәтиҗә?.. Бүген дә бөтен җиһан бербөтен түгел. Борынгы заманнардагыча ук аксөякләр... һәм коллар... Кайсы - җисмани яктан, кайсы рухани яктан кол... Хәтта кырмыска кебек бәләкәй генә җан ияләре арасында да колбиләүчеләр һәм коллар бар икән ләбаса. Бүгенге фән шул хакыйкатьне кире каккысыз дәлилләр белән исбат иткән.

(Рәшит Ә. Һәркемнең... үз хакыйкате. Татарстан китап нәшрияты, 2012).

Әхәт Сафиуллин “ТОРМЫШ СУКМАКЛАРЫ”

Язучы Әхәт Сафиуллинның бу китабына кергән әсәрләрендә күпкырлы тормышыбызның төрле яклары, андагы катлаулы процесслар, геройларының характерлары, эчке дөньялары, психологик кичерешләре тасвирлана.

Китаптан өзек:

Йомгак очы - Калтыранма, чишен әйдә! Менә күрерсең, барысы да әйбәт булыр! - дип, Юрий өстеннән пальтосын сала башлады. Сергей һаман ишек төбендә кымшанмыйча басып тора иде. - Бу эш өчен безгә рәхмәт әйтмәсләр, Коробок... - дип, ниһаять, ул телгә килде. - Атарга да мөмкиннәр... Коробок элгечкә эләргә җыенган пальтосын ачу белән идәнгә ташлады да, бер сикерүдә аның янына килеп, якасыннан эләктерде һәм ямьсез караш ташлап ысылдады: - Җиттеме сиңа, юкмы?! Телеңә тилчә чыккыры! Әйтәләр бит сиңа: барысы да әйбәт булыр. Тик телеңне тый! Эш эшләнгән, артка чигенү юк. Шыңшып нервыны бозма! Ишеттеңме? - Ишеттем, ишеттем. Җибәр яканы! Шаштыңмы әллә?! - Ишетсәң, бик яхшы! Бу турыда башка сүз катма! Чишен, барысын да онытырга тырыш! Хәзер тамак чылатып алырбыз... - Онытырга тырыш, имеш... Әйтүе генә ансат. Кеше тикле кешене үтер дә... - Хәзер дөньясы шул аның, Серый. Йә сине үтерәләр, йә син үтерәсең... - Мин аларны белмим дә ич! - Шуннан ни булган! Шеф кирәк дип тапкан икән, димәк, шулай кирәк булган, - диде Юрий һәм пальтосын идәннән күтәреп алып элеп куйды. - Аннан соң миеңә шуны беркет, без бу эштә бары катнаштык кына. Аңладыңмы? Кайчан ни эшләргә кирәклеген Шеф үзе белә, өченчедән... безне башта тотарга кирәк әле! Менә монысы милиция кулыннан да, прокуратура кулыннан да килердәй эш түгел. Хәзер көн саен үтереш, көн саен җинаять - алар кая карарга да белми. Ә монда черки дә борын тыга алмас. Курыкма! Юрий юан, кыска бармаклары белән күптән кайчы, тарак күрмәгән җирән чәчләрен сыпыргалый-сыпыргалый ишек катыннан бүлмәгә таба атлады. Аннары, кисәк борылып, кухняга керде, аннан суыткычны ачып япкан һәм савыт-саба шалтыраган тавышлар ишетелде.

(Сафиуллин Ә. Тормыш сукмаклары. Татарстан китап нәшрияты, 2012).

Вахит Имамов “УТЛЫ ДАЛА”

Әлеге китапта исемнәре бөтен дөньяга билгеле Чыңгызхан, Кол Гали, Юрий Долгорукий, Андрей Боголюбский, Всеволод Зур Оя образлары аша Рус һәм Болгар дәүләтләре, татар, монгол һәм кыпчак халыкларының XII-XIII гасырлардагы тормышы сурәтләнә.

Китаптан өзек:

Ясүгәй баһадир бүген Онон елгасы буенаауга чыкты. Башка чакта, ауга дисәң, кыят ыруындагы ирләрнең берсе калмый, өстәвенә алар үзләре белән җиңел тирмәләр, оста бавырчылар гына түгел, хәтта төнлә ат каравыллау өчен колларны - тотыкларны да ала торган иде. Ә бу юлы Ясүгәй үзе белән җиде-сигез генә ир ияртте. Чөнки аңа буйсынган ыруның байтак күремнәре Онон белән Кырүлән елгалары арасындагы җәйләүләргә таралган, Ясүгәй янында аның энеләре Дәритай, Тайчу, Канун карамагындагы бер нәсел кавемнәре генә калган иде.

Кыятлылар аз түгел түгелен, җәмгысы унбиш меңләп тирмә исәпләнә. Тик шулай да саклык комачауламый. Моннан кул сузымында гына агып яткан Кырүлән елгасы да, аның сул як яры буйлап җәелгән сусыл үзәнлекләр дә - кара татар ыруының җирләре. Ул гына да җитми, шул татар ыруының йә төрбән, йә җыен кабиләсе магуллар хуҗа булган Онон янына да килеп чыккалый. Төрбәнлеләр килсә, әллә ни шөллисе юк - алардагы арбатирмә саны искитмәле түгел. Мәгәр инде җыенлылар күренсә, алар белән орышка керүдән Мәңгелек Күк Тәңре үзе саклый күрсен. Кара татар ыруының әлеге иң хәтәр кабиләсендәге тирмәләр саны утыз меңнән арта. Ким дигәндә утыз күремлек кабилә!

(Имамов В. Утлы дала. Татарстан китап нәшрияты, 2012).

Гүзәл Әдһәм “НАЛАСА АВЫЛЫ КӨЕ”

Гүзәл Әдһәмнең бу китабына ике повесте һәм хикәяләре туплап бирелгән. Тормышны, кешеләр психологиясен яхшы белеп язылган әсәрләрдә үткән һәм бүгенге дә, туу һәм үлем дә, мәхәббәт һәм гыйбрәтле кеше язмышларын сурәтләгән тетрәндергеч вакыйгалар да гәүдәләнә.

Китаптан өзек:

Ачык тәрәзәдән ургылып кергән шомырт чәчәге исе Гәүһәриянең фикерен чуалтып, күңелен җилкендереп җибәрде. Кыз, һаман да чишелеп бетмәгән мәсьәләсенә карап, авыр сулап, уфтанып куйды. «...А пунктыннан В пунктына... ике поезд... беренчесенең тизлеге икенчесенә караганда...»

Их, шушы поездлар булмаса, нинди бәхетле булыр иде ул!.. Авыр бирелә аңа математика, бик авыр... Әдәбият-тарих дәресендә уттай янган күзләре, мәсьәлә чишә башласа, тоныкланып, нәүмизләнеп кала. Бүгенгедәй читене дә туры килсә...

Кыз, башын күтәреп, иптәшләренә күз салды. Барысы да диярлек дәфтәрләренә иелгән. Кемдер ручка башын кабып уйга калган, кемдер мәсьәлә чишелешен, ашыга-ашыга, дәфтәренә төшерә. Берәүләр - җыерылган кашлы, аптыраулы карашлы, ә кайберәүләр, шомырт исенә хисләнеп, ачык тәрәзәгә төбәлгән. Иң арткы партада утыручы Равил эшен беренче булып тәмамлады. Ялт итеп Гәүһәриягә күз салды: «Чишә алганмы, юкмы кызый мәсьәләне?»

Әнә ул алдагы партада утыра. Равилгә аның йөзе бөтенләй күренми диярлек. Егет кызның кечкенә генә алка тагылган колак яфрагыннан, бераз гына бөдрәләнеп торган чигә чәчләреннән күзен ала алмый. Класстагы барлык кызлардан да аерылап тора Гәүһәрия. Калын озын толымы, нәфис җилкә-билләрне узып, идәнгә кадәр салынып төшкән. Мондый чәчле кызлар хәзер авылда да сирәк шул. Кинәт Равилгә шундый купшы толымның идәнгә тиеп торуы кызганыч булып тоелды. Егет хыялында шул толымга орынды, күңеле белән аңа кагылып, сыйпап иркәләде, аннары затлы чәч бәйләмәсен кызның алдына салды. Хыялда гына, билгеле..

(Әдһәм Г. Наласа авылы көе.
Татарстан китап нәшрияты, 2012).

Әхмәт Гадел “СӨЮ ДӘРЬЯСЫ”

Шагыйрь Әхмәт Гаделнең әлеге китабына төрле елларда иҗат ителгән шигырьләре туплап бирелгән.

Китаптан өзек:

1942 елның җилле-буранлы, карлы-бозлы феврале. Ватан сугышының төүлеге елга торырлык, ил язмышы кыл өстендә тирбәлгән авыр, фаҗигале көннәре. Татар һәм башка милләтләрнең чибәр, назга мохтаж хатыннарын, буй җиткән, әмма каһәр орыш котырынуы нәтиҗәсендә гаилә кора алмыйча калган Гөлҗамалларын, шулай ук меңнәрчә балаларны ятим иткән өч почмаклы, кара мөһерле хатларның еш килгән, әмма Идел буенда немец фельдмаршалы Паулюс армиясенең «билен сындырган» сөенечле чорлар бу. Авыр сынау мизгелләрендә дә мәңгелек тереклек тә өзеклек була алмый, хәят, берни белән санашмыйча, үз кануннарын алга куя, дөньяга көрәшчеләрнең дәвамчыларын китереп, кендек каннарын җиргә тамыза тора.

(Гадел Ә. Сөю дәрьясы.
Татарстан китап нәшрияты, 2012).

Рөстәм Зәкуан “СИНДӘ КАЛАМ”

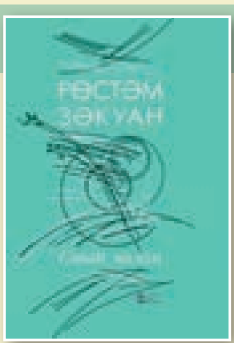

Шагыйрь Рөстәм Зәкуанның бу китабында да, башлыча, татар авылы темасы. Аның проблемалары, бүгенгесе, киләчәге... Һәм мәңгелек мәхәббәт темасына багышланган өр-яңа шигырьләре. Җыентыкта шагыйрьнең популяр җырлары да урын алган. Китаптан өзек:

Безнең гомер ярсып аккан
Елгаларга охшаш икән.
Бусагалар аша яшьлек,
Сизми калдым, узып киткән.

Гомер-көннәр, җилли-җилли,
Дәвер аша исеп киткән.

Кайчак саныйм сәгатьләрне,
Ялгызлыкта калсам, читтән.

Минутларын барлыйм кабат
Бергә булган көннәреннең.
Хәтер барлый һәр мизгелен
Бәхет тулы төннәреннең.

Җаннар кайчак сызласа да
Еламадык, шөкер, түздек.
Балдай сөю диңгезенең
Назларында бергә йөздек.

(Зәкуан Р. Синдә калам.
Татарстан китап нәшрияты, 2012).

Рифкать Имаев “АГЫМСУ”

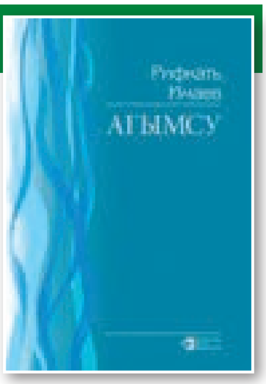

Шагыйрьнең әлеге китабына төрле елларда иҗат ителгән лирик шигырьләре туплап бирелгән.

Китаптан өзек:

Агымсулар акмый тормый,
Аккан сулар болгана.
Җаннарында сагыш булган
Суга карап моңлана.

Агымсулар акмый тормый,
Аккан суның үз юлы.

Узып бара тагын минә
Гомеремнең бер елы.

Агымсу ич, болганадыр,
Болгана да бер тона.
Елгалар да безнең төсле
Бер ашыга, бер тына.

Йөзгән чагым колач салып
Тормыш диган агымда.
Котәләрдер, ярга басып,
Иртән туган ягымда.

(Имаев Р. Агымсу. Татарстан китап нәшрияты, 2012).

САМАРСКОЕ ОБЛАСТНОЕ ТАТАРСКОЕ ОБЩЕСТВО «ТУГАН ТЕЛ» «РОДНОЙ ЯЗЫК»

Работает с 1989 года

Президент — **ШАКУРОВ Ильяс Гумерович**, директор — **САЙФИЕВ Данияр Ирекович.**

ОСНОВНЫМИ ЦЕЛЯМИ ОРГАНИЗАЦИИ ЯВЛЯЮТСЯ:

- удовлетворение культурно-просветительных, общественно значимых духовных и материальных потребностей татарского населения Самарской области;
- разработка и реализация практических мер по сохранению и развитию татарского языка, обычаев и традиций, пробуждение национального самосознания;
- сотрудничество с религиозными организациями города и области в деле духовного возрождения населения;
- пропаганда идей уважения и дружбы между народами и их культурами;
- борьба с проявлениями национализма и шовинизма.

ФОРМАМИ И МЕТОДАМИ ПРОПАГАНДЫ НАЦИОНАЛЬНОГО ЯЗЫКА И КУЛЬТУРЫ ЯВЛЯЮТСЯ:

- проведение национальных праздников «Сабантуй», «Навруз», «Играй, гармонь», «Сэмбеле», «Праздник Гуся» («Каз эмясы»);
- проведение фестиваля татарских детских коллективов;
- проведение вечеров, посвященных памяти видных представителей татарской культуры: Мусы Джалиля и Габдуллы Тукая и др.

Активисты общества принимают участие в культурно-массовых мероприятиях среди татарского населения. Постоянно поддерживаются связи с татарским общественным центром (г. Казань), Всемирным конгрессом татар и Конгрессом тюркских народов России.

443009, г. Самара, ул. Воронежская, д. 9, оф. 203.
Тел.: (846) **997-15-83, 995-35-78, факс: 997-15-84,**
www.samtatdelo.ru, www.str63.ru, www.tatar-duslyk.ru e-mail: **tugantelsamara@bk.ru**

ИПОЗЕМБАНК
Лицензия ЦБ РФ № 3026

ПЛАТЕЖИ В НАШЕМ ГОРОДЕ

г.Самара, пр. Кирова, 206
тел.: 331-47-77, 953-56-72
филиал «Мичуринский».
Тел. 270-26-94, 270-26-95
www.ipozembank.com

- **РАСЧЕТНО-КАССОВОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ (открытие счета, установка «Клиент Банк» - бесплатно; фиксированная плата за ведение счета)**
- **КРЕДИТОВАНИЕ, в т.ч. в форме овердрафт**
- **ВЫДАЧА БАНКОВСКИХ ГАРАНТИЙ**
- **ОПЕРАЦИИ С ВЕКСЕЛЯМИ**
- **ДЕНЕЖНЫЕ ПЕРЕВОДЫ (Contact, Privat Money)**
- **ПРИЕМ ВСЕХ ВИДОВ ПЛАТЕЖЕЙ: платежи за сотовую связь, пополнение транспортных карт, оплата налогов и штрафов, коммунальных услуг и т.п.**

ОПЕРАЦИОННЫЕ КАССЫ ПО ПРИЕМУ ПЛАТЕЖЕЙ:

ПРОМЫШЛЕННЫЙ РАЙОН

- ул. Г. Дмитрова, 95 (р-к «Шапито»)
- ул. Стара-Загора, 59 (ТЦ «Старозагорский»)
- ул. Нагорная, 6 (м-н «Меркурий»)
- ул. Демократическая, 37 (ТСЖ «Наш дом»)
- ул. Физкультурная, 119 (м-н «Посадский»)
- ул. Ново-Вокзальная, 112А («Ростелеком»)
- пр. Кирова, 90
- пр. Кирова, 206
- ул. Тополей, 7 («Ростелеком»)
- ул. Калинина, 8А («Ростелеком»)
- Заводское шоссе, 48

КИРОВСКИЙ РАЙОН

- пр. К. Маркса, 510Б (м-н «Продукты»)
- ул. Нагорная, 143 (оф. «Инфо-Лада»)
- ул. Свободы, 218 (м-н «Продукты»)
- ул. Г. Димитрова, 22 (м-н «Пчелка»)
- ул. Магистральная, литер А1 (к/т «Луч»)
- ул. Алма-Атинская, 82А («Ростелеком»)
- ул. Ташкентская, 98 (аптека «Вита»)
- ул. Ташкентская 196 А (м-н «Венеция»)

КУЙБЫШЕВСКИЙ РАЙОН

- ул. Бакинская, 22А
- ул. Пугачевский тракт, 8 (м-н №20 «Ассорти»)
- ул. Белорусская, 97 (м-н «Универсам»)
- ул. Ул. Белорусская, 24

ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫЙ РАЙОН

- ул. Аэродромная, 40 (Автошкола №1)
- ул. Революционная, 142 (м-н «Кулинария»)
- ул. Дзержинского, 24
- ул.Стандартная, 65 (м-н «Пчелка»)
- ул. Владимирская, 50А (ТЦ «Мариола»)

СОВЕТСКИЙ РАЙОН

- ул. Победы, 89 (м-н «Гастроном»)
- ул. Советской Армии, 144 (м-н «Аргос»)
- ул. Гагарина, 120 (м-н «Престиж»)
- ул. М. Тореза, 105А («Ростелеком»)
- ул. Промышленности, 289 (м-н «Магнит»)
- ул. Дыбенко, 114 (ЖЭУ №10)
- ул. Победы, 8Б (ЖЭУ №1)
- ул. Карбышева, 64 (м-н «Любимый»)
- ул. Стандартная,65 (м-н «Пчелка»)

ОКТЯБРЬСКИЙ РАЙОН

- пр. К. Маркса, 181 / ул. Революционная, 64 (м-н «Ткани»)
- ул. Революционная,4 (м-н «Цветы»)
- пр. К. Маркса, 510Б (м-н «Продукты»)
- ул. Советской Армии, 235 (м-н «Посадский»)
- ул. Мичурина, 64
- ул. Мичурина, 46 литера внешняя А (Паспортный стол)

ЛЕНИНСКИЙ РАЙОН

- ул. Полевая, 43 («Ростелеком»)
- ул. Красноармейская, 17 («Ростелеком»)
- ул. Киевская, 1 («Ростелеком»)
- ул. Ленинградская, 17

КРАСНОГЛИНСКИЙ РАЙОН

- п. Мехзавод, кв-л 13, д.41 («Ростелеком»)
- ул. С. Лазо, 26А («Ростелеком»)
- ул. Белорусская, 24

г. НОВОКУЙБЫШЕВСК

- пр. Победы, 23 («Ростелеком»)

АССОЦИАЦИЯ СОДЕЙСТВИЯ ТАТАРСКИМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯМ САМАРСКОЙ ОБЛАСТИ

Организована в апреле 2011 года. Основная цель создания ассоциации – консолидация татарских предпринимателей для взаимовыгодного сотрудничества, их объединения в рамках единого делового и информационного пространства; содействие в организации новых направлений деятельности; сохранение (возрождение) национально-культурных традиций, самобытности и религии татарского народа.

В руководство Ассоциации избраны авторитетные, успешные предприниматели из г.г. Самара, Тольятти, Сызрань, Новокуйбышевск, Камышлинского и Похвистневского районов.

Председателем правления Ассоциации избран доктор экономических наук **Шакуров Ильяс Гумерович.** Членами правления являются **Галимов И.М., Латыпов Р.М., Хакимова Ф.Ф., Шайдуллин М.И., Киямова Р.Г., Хабибуллова Н.А.**

Члены Общественного совета: Абдрахимова М.М., Замальдинов Г.Р., Мухаметшин В.Г., Сафин И.Х., Аюпов Х.М.

По всем вопросам обращаться по тел./факс: **953-56-95, 956-34-33**

E-mail: **Tatbizsamara@yandex.ru** Сайт: **www.samtatdelo.ru**

АССОЦИАЦИЯ – открытая организация и приглашает предпринимателей к сотрудничеству по разным направлениям бизнеса. В Настоящее время региональные Ассоциации работают в Ульяновской, Оренбургской областях. В Татарстане в 2010 году создана Всемирная Ассоциация содействия татарским предпринимателям.

ТАТАР РАДИОСЫ – САМАРА»

на FM-волнах и в сети INTERNET

ТАТАРСКОЕ РАДИО – САМАРА

РАДЫ ЛЮБОЙ ПОМОЩИ!

Директор - Нуриев Ирек Гатиятович

Тел./факс: (846) 212-06-45

Татарское радио – Самара начало вещание в сети Интернет на сайте **www.str63.ru.**

Для прослушивания трансляции в Internet Explorer необходимо зайти на сайт, в верхнем меню выбрать раздел «Радио». Затем в открывшемся окне выбрать подраздел «Слушать online», на открывшемся плеере нажать кнопку «плей».

Для прослушивания трансляции в других Internet браузерах необходимо зайти на сайт, в верхнем меню выбрать раздел «Радио». Затем в открывшемся окне выбрать подраздел «Слушать online», вам будет предложена установка флеш-плеера. Необходимо его установить и нажать кнопку «плей».

Часть радиопрограмм выложена в архиве. Для прослушивания записи программ необходимо войти в раздел «Радио», выбрать в меню «Архив программ», нажать активную ссылку «Архив программ», в открывшемся окне выбрать ролик для прослушивания и нажать «плей».

E-mail: info@str63.ru **www.str63.ru**

ГБУЗ «Самарский областной кожно-венерологический диспансер»

ГБУЗ «СОКВД» является медицинским учреждением Министерства здравоохранения Самарской области.Оказывает амбулаторно-поликлиническую и стационарную помощь взрослому и детскому населению по профилю «Дерматовенерология». Кожно-венерологический диспансер – современное высокоспециализированное, лечебно–профилактическое учреждение, в котором используется современные отечественные и зарубежные медицинские технологии, стандарты и протоколы диагностики, лечения, профилактики и реабилитации и оказывается комплекс медицинских услуг в рамках территориальной программы государственных гарантий оказания жителям Самарской области бесплатной медицинской помощи, а также по ДМС и на платной основе.

ДИСПАНСЕРНОЕ ОТДЕЛЕНИЕ включает в себя следующие центры (кабинеты):

- Центр по лечению псориаза и хронических аллергодерматозов (псориаз, атопический дерматит, экзема).
- Центр по диагностике и лечению хламидиоза и неспецифических уретритов и простатитов (хламидиоз, гонорея, трихомониаз, микст-инфекции с уреаплазмами и микоплазмами, кандидоз, ВПЧ и др.).
- Центр по лечению кожи стоп и ногтей (грибковые поражения стоп, онихомикозы, кандидозы).
- Герпес-центр (герпесвирусная инфекция).
- Лечебно-диагностический центр «Здоровые волосы» (все виды облысения, выпадения волос, компьютерная диагностика «Hair lain»).
- Центр лечебной косметологии (лечение угревой болезни и ее последствий, рубцов, удаление новообразований кожи, коррекция возрастных изменений кожи).
- Лабораторная диагностика, в том числе ПЦР-диагностика.
- Подростковый центр «Доверие».
- Центр по изучению сексуальных проблем.
- УЗИ-диагностика, физиотерапия, озонотерапия.
- Стационар дневного пребывания.
- **Круглосуточный пункт индивидуальной профилактики ИППП.**

Прием ведут высококвалифицированные специалисты – доктора и кандидаты медицинских наук, врачи высшей и первой категорий, имеющие сертификаты по дерматовенерологии, клинической микологии, урологии, акушерству и гинекологии, сексологии, УЗИ, физиотерапии, инфекционным болезням и др.

Пациенты имеют возможность **анонимного** и кодированного обследования и лечения при соблюдении принципов конфиденциальности и приватности (анонимности).

Возможна запись на прием врача дерматовенеролога on-line на сайте ГБУЗ «СОКВД» **www.samara-okvd.ru,** а также через СОЦИАЛЬНЫЙ ПОРТАЛ ГОСУДАРСТВЕННЫХ УСЛУГ - СУПРЕМА 63 (**www.suprema63.ru**).

Венецка www.samara-okvd.ru

Наш адрес: ул. Венцека, 35 (пл.Революции),
Тел.: **333-57-06, 332-23-67, 333-26-79**

Часы приема: с 8.00 до 20.00. Субб., воскр.: с 9.00 до 15.00

Дерматовенерологическое отделение № 1 - пр.Кирова, 242, тел. 959-79-53
Дерматовенерологическое отделение № 2 - ул. Революционная, 138, тел. 260-57-33
Дерматовенерологическое отделение № 3 - ул. Н.Панова, 8, тел. 334-79-42

НЕОБХОДИМА КОНСУЛЬТАЦИЯ СПЕЦИАЛИСТА

Лиц. №ФС 63-01-001233 от 11.04. 2011г. выд. фс. По надзору в сфере здравоохр. и соц. развития.

ЖЕМЧУЖИНА ТАТАРСКОГО ИНТЕРНЕТА

Именно так хочется назвать сайт сельской учительницы татарского языка из Кукморского района Республики Татарстан Ляйсан Акбировой. В последнее время в сети Интернет достаточно часто стали появляться татаро-ориентированные сайты, рассказывающие об истории, культуре, традициях татарского народа. Увы, среди представленных в Интернете в большом количестве ресурсов по-настоящему стоящих не так уж и много. Сайт **www.lyaysan.ru** является неким исключением. За достаточно простым, неброским дизайном скрывается поистине сокровищница нашего народа, выраженная в представленных здесь рисунках и народных узорах, фотоальбомах и видеоматериалах, рассказах о прославленных представителях татарской нации, размещенных произведениях татарских классиков, описаниях народных традиций и многих других богатейших материалах.

Не может не радовать и то, что Ляйсан на своем сайте особое внимание уделяет вопросам изучения татарского языка, что особенно интересно нам, татарам, проживающим вне пределов Татарстана. Вопрос сохранения и развития родного языка в условиях глобальной ассимиляции является одной из сложнейших проблем для всех народов, населяющих нашу многонациональную страну. Остановить этот процесс уже вряд ли удастся, но притормозить его с помощью подобных Интернет-ресурсов, таких подвижников и патриотов татарского народа, каковым является Ляйсан, вполне возможно.

Говорят, что родной язык впитывается вместе с молоком матери. Современная действительность такова, что в наш информационный век дети раньше начинают упиваться возможностями компьютерных технологий, нежели начинают читать и писать. Так что в ближайшие годы доводить до них информацию будет более целесообразно именно посредством компьютера. Важно, чтобы эта информация была во благо, несла знания и стремление к

познанию нового и прекрасного. Думаю, что сайт **www.lyaysan.ru** вполне отвечает этим требованиям и, надеюсь, еще долгое время будет радовать всех Интернет-пользователей качественной, познавательной и так нужной всем нам информацией о нашем великом татарском народе и его культуре.

Хочется пожелать Лейсан Акбировой удачи и дальнейших творческих успехов в ее образовательной деятельности! Думаю, такими педагогами действительно можно и нужно гордиться.

С уважением,
главный редактор журнала «Самар татарлары» **Данияр САЙФИЕВ**

ТАТАРСКИЕ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРЫ В САМАРЕ:

САЙТ НКО «АССОЦИАЦИЯ СОДЕЙСТВИЯ ТАТАРСКИМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯМ САМАРСКОЙ ОБЛАСТИ»
www.samtatdelo.ru

САЙТ ИСТОРИЧЕСКОЙ МЕЧЕТИ
www.tarihi-mechet.ru

САЙТ ООО «ТАТАРСКОЕ РАДИО-САМАРА»
www.str63.ru

tatarile
«ТАТАР ИЛЕ» МӘГЪЛҮМАТИ-РЕСУРСЛЫ ТАТАР СОЦИАЛЬ ЧЕЛТӘРЕ
www.tatarile.org

САЙТ РЕГИОНАЛЬНОГО ДУХОВНОГО УПРАВЛЕНИЯ МУСУЛЬМАН САМАРСКОЙ ОБЛАСТИ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ УПРАВЛЕНИИ МУСУЛЬМАН РОССИИ
www.islamsamara.ru

TATAR ZAMANI
ИНТЕРНЕТ-ГАЗЕТА
www.tatartime.com

ОФИЦИАЛЬНЫЙ САЙТ ТАТАР ГОРОДА САМАРА И САМАРСКОЙ ГУБЕРНИИ
www.tatar-duslyk.ru

VOLGA AREA STAR
ЗВЕЗДА Поволжья
www.zvezdapovolzhya.ru

ОФИЦИАЛЬНЫЙ САЙТ ТАТАР САМАРСКОЙ ОБЛАСТИ. САМАРСКАЯ ОБЛАСТНАЯ НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ АВТОНОМИЯ
www.tatarlarsamara.org

Татарская община г.о. Сызрань Самарской области
www.tatarlarsyzran.ru

КОТТЕДЖНЫЕ
ПОСЁЛКИ
НА БЕРЕГУ
ВОЛГИ
ФЕНИКС
Девелоперская компания
Муромский городок
Новая дача
Лагуна
8 (846) 922-83-00
домуволги.рф

ГОД ОСНОВАНИЯ 1974

Кулинария

НА РЕВОЛЮЦИОННОЙ

ПРАЗДНИЧНЫЕ ТОРТЫ И ПИРОЖНЫЕ
ПО ИНДИВИДУАЛЬНЫМ ЗАКАЗАМ

ГОТОВЫЕ ИЗДЕЛИЯ ИЗ МЯСА, РЫБЫ, ПТИЦЫ,

САЛАТЫ И ГАРНИРЫ

ОХЛАЖДЕННЫЕ И ЗАМОРОЖЕННЫЕ
ПОЛУФАБРИКАТЫ

БОЛЬШОЙ АССОРТИМЕНТ СВЕЖЕЙ ВЫПЕЧКИ

ПРИНИМАЕМ ЗАКАЗЫ НА ПИРОГИ ОТ 2-Х КГ

ГОРЯЧИЕ ОБЕДЫ В ОФИС С ДОСТАВКОЙ

ОБСЛУЖИВАНИЕ БАНКЕТОВ И ФУРШЕТОВ

Тел.: 260-10-60, 260-15-60
ул. Революционная,142